

A

ABDOMEN

Credințele tradiționale de pretutindeni îl consideră ca fiind principalul loc de comandă a manifestărilor vitale, mai mult decât inima sau creierul; din punct de vedere biologic, pântecul semnifică un refugiu, dar și un spațiu devorator, în care principiile materne devin contradictorii în plan mental: pe de o parte, apără, hrănește, creează, pe de altă parte, păstrează și obstrucționează desprinderea, în ultimă instanță își manifestă reținerea prin gelozia uneori demolatoare a voințelor spre independență; acuzele se bazează și pe temeiul că burta este sălașul tuturor poftelor, al dorințelor, al lăcomiei, care apropie pe om de starea animalică (CHEVALIER, III, p. 103-104). Femeilor gravide, la patru luni, începe să li se miște fătul; dacă este fată mișcă în stânga abdomenului, dacă este băiat mișcă în dreapta; dacă abdomenul este crescut în față, pruncul va fi băiat, iar, dacă crește cu deosebire spre părțile laterale, va fi fată - Vrancea (2. STAHL, p. 192). Pentru cine visează că îl doare burta e semn că totul va fi bine; dacă se visează cu burta mare înseamnă că va fi târât prin tribunale și procese - Suceava (NOTE, Băncescu).

ABOALĂ

Numele (eufemistic) popular al epilepsiei (ȘĂINEANU, II, p. 3).

ABSTINENȚĂ v. CURĂȚENIE.

ABUBĂ

Bubă neagră, cu apariție mai deasă în cavitatea bucală (ȘĂINEANU, II, p. 5).

ABUR

Deoarece *apa* este realitatea care conotează cele mai multe semnificații, spectrul simbolic al aburilor este deosebit de redus; astfel, femeile care vor să-și stopeze lactația sânilor, după înțarcarea copiilor, iau o piatră încinsă și o aruncă într-un vas cu apă, după care își apleacă pieptul, ca să fie aburit de vaporii din vas - Suceava (3. MARIAN, II, p. 267-268). În cele trei zile de după înmormântare, sunt chemați trei bărbați sau, după caz, trei femei, cărora li se dă să mănânce *cina mortului*, o fiertură de post sau de dulce, după cum permite calendarul creștin ortodox, și câte un colac împletit în trei; mâncarea fiartă se face pentru a i se ierta mortului păcatele și ca să aibă și el *aburi*, adică să aibă căldură și mâncare pe lumea cealaltă, fiindcă se crede că aburii din mâncăruri se ridică drept jertfă pentru sufletul decedatului - Năsăud; Oltenia; Moldova; *cina de apoi* se face în a doua seară de la deces, împreună cu „stâlpii” slujii de preot - Sibiu (3. MARIAN, III, p. 126-127; 2. ARMĂȘESCU, p. 395). *Cina-mortului* se face în seara din ajunul zilei de înmormântare; la această masă de seară, se adună preotul, rudele mortului, vecinii și toți cei care ajută la înmormântare; se oferă ca pomană mâncare și băutură (tăieței cu carne, varză, țuică, iar, în posturi, fasole și varză); această masă nu durează după miezul nopții și nu suplinește priveghiul la mort - Chioar (1. POP, p. 321). Mâncărurile fierte, care sunt pregătite pentru pomană, poartă numele de „*aburul răposatului*” - Gorj (PRESA). Mân-carea dată de pomană pentru un decedat trebuie să fie caldă, aburindă, deoarece aburul este considerat hrana pe care o primește sufletul pe lumea cealaltă și nu mâncarea care este destinată trupului - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: mâncare (aburindă)-colac-3.

AC

Cum naște o femeie, se pun în leagănul nou-născutului două ace, pentru a nu se deochea pruncul și ca să nu se apropie de el necuratul - Moldova; nu se scribește cu acul între dinți, pentru că aceștia se strică - Maramureș; Vâlcea; se crede că găsirea unui ac (bold) este semn de ceartă - Iași;

sau semn de sărăcie - Tecuci; sau semn că acela care a găsit acul va avea oaspeți - Iași; dacă acul găsit de către un bărbat este dintre cele de cusut, atunci este semn că soția lui îi va da naștere unei fete, iar de găsește un ac fără urechi i se va naște un băiat - Ilfov; când se întâlnesc din întâmplare două lăuze până a nu se fi împlinit 40 de zile de la data când au născut este indicat să facă schimb de ace între ele, cea care a născut băiat îi dă celeilalte un ac cu gămălie, iar, dacă a născut fată, se dă un ac de cusut, schimbul fiind ținut până la împlinirea celor 40 de zile, pentru că nerespectarea termenului poate duce la moartea copiilor - Muntenia; la întâlnirea a două fete logodite sau a două nunți, se schimbă între părți câte un ac, pentru a nu le muri vreo rudă - Argeș; dacă sunt găsite ace înfipte în pământ sau într-un gard, să nu fie luate, pentru că acestea sunt pline de tot felul de boli, care îl pot îmbolnăvi sau chiar omorî pe cel ce le ridică - Bucovina; dar fetele se bucură când găesc ace, pentru că, cred ele, le va crește părul - Tecuci; să nu se dea ac sub formă de împrumut, decât după ce a fost înfipt în ceva, iar de acolo să fie luat de către cel ce are nevoie de el, altfel cei doi pot lesne ajunge la ceartă - Suceava; când se dă cuiva un ac, să i se dea cu ață în el, pentru ca, în caz că sufletul aceluia ajunge în iad, să poată fi scos afară trăgându-l de acea ață - Bucovina; dar se crede și că acela care dă acul cu ață în el își dă zilele - Ialomița; acul cerut cu împrumut se dă și se ia înapoi numai cu ață în el, pentru că altfel este păcat - Bucovina; acul solicitat de cineva să nu-i fie aruncat, pentru că aceluia care aruncă îi va muri un copil a cărui înălțime va fi egală cu distanța până la care a fost aruncat acul - Galați; sau cel ce aruncă acul se va lungi cu dimensiunea pe care o are distanța dintre cei doi - Tecuci; gestul de a da cuiva un ac poate să însemne că acela ce dă poartă ură sau altă antipatie față de cel ce solicită, caz în care este indicat ca, în prealabil, să fie împuns ușor cel ce primește - Bucovina; acul rupt să nu fie azvârlit, ci înfipt undeva, pentru că, în caz contrar, poate muri unul dintre copii - Tecuci; femeile să nu-și pună acul cu care au cusut în păr, pe perne sau oriunde aiurea, pentru că acesta este semn că treptat își vor pierde mintea - Tecuci; dar, dacă se împung în timp ce se aranjează pentru vreo petrecere, este semn că acolo unde se vor duce vor fi în atenția tuturor - Bucovina; se aruncă cu un ac după preotul întâlnit în drum, pentru a atenua urmările malefice ale acestei întâlniri - Bucovina; acul și ața rămase după ce s-a cusut ceva pentru mort să fie puse în sicriu și să nu rămână în casă, pentru că îi vor amorți mâinile celui ce va lucra cu acel ac - Bucovina; femeia care dorește să nu i se atingă lupul de vite leagă un ac cu ață de urechea doniței în care pune laptele muls și îl poartă în acest fel legat cât timp dorește (2. GOROVEI, p. 5; 14; 24; 120; 142; 144; 165; 188; 257; BOGDAN, p. 124). După ce stupii au fost scoși de la iernat și așezați la locul lor, se pun nouă ace neîntrebuințate în urdinișul primului stup, rostindu-se totodată un descântec, ca albinele să nu fie stricate de alte albine și să stea toate grupate - Suceava (3. GOROVEI, p. 236-237). Va avea parte de felurite dușmăanii cel care visează ace, dar va trebui să fie prezent la croitor mai mult decât obișnuit, când visează cutie cu ace - Suceava (NOTE, Băncescu).

ACĂȚ v. SALCĂM.

ACOPERIȘ

Cine visează că are acoperiș bun și trainic la casă înseamnă cinste și onoare; în schimb, semnifică întristare dacă visează că acoperișul casei sale este stricat; pentru cine visează acoperiș dezmembrându-se este semn de nenorocire în familie; înseamnă că va trăi întâmplări neplăcute cine se visează căzând de pe un acoperiș; dacă se visează suindu-se pe olanele acoperișului casei sale este semn că va scăpa în curând de un dușman - Suceava (NOTE, Băncescu). v. CASĂ.

ACT SEXUAL v. CURĂȚENIE.

ACTOR v. TEATRU.

AER

Cele patru elemente sau stihii ale cosmogoniei românești (aer, apă, pământ, foc) sunt complementare două câte două: focul nu poate exista fără aer, iar pământul, conform legendelor, a fost scos și adus la suprafață din străfundurile apei, care era și este atotcuprinzătoare și omniprezentă (NOTE, Antonescu). Multe boli care bântuie organismul uman provin din împrejurări ce au drept cauză variațiile de temperatură și deci nu este de mirare că oamenii au personificat aerul sau vântul (care se află în strânsă legătură) în niște ființe vătămătoare, numite generic *vântoase*, pe lângă alte circa 150 de denumiri pe care le primesc aceste *iele*, socotite ca fiind malefice, sau măcar unele dintre acțiunile lor fiind răufăcătoare, ele făcând parte din categoria „*duhurilor cu părul de aur*” (PRESA). Descântecul de dureri de stomac se practică deseori frecționând abdomenul bolnavului cu degetele și suflând din când în când asupra lui, pentru ca, în finalul rostirii textului, să se mai sufle ușor asupra lui și spunându-i-se să se miște puțin - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 129-130). v. IELE; VÂNT.

AGHIUȚĂ

Nume comic (ironic) dat diavolului (dracului), provenind prin diminutivarea lui *aghios* (în gr. *sfânt*); sinonim cu *Michiduță* și *Tichiuță*, toate întâlnite în folclor și, în general, în expresiile populare (ȘĂINEANU, I, p. 4; II, p. 25). v. DIAVOL.

AGURIDĂ

Strugure (fruct) necopt sau suc din astfel de struguri, cu care se acrește ciorba (ȘĂINEANU, II, p. 27). Ca să se acrească mai repede, se crede că e suficient să se dea cu pilugul de lemn, cu care a fost zdrobită agurida, pe la nasul celor mici, care, plângând, grăbesc astfel oțetirea (fermentarea) sucului sau înăcrirea borșului - Tecuci; deci agurida (sau un obiect implicat nemijlocit) declanșează plânsul, care acționează asupra procesului de înăcrire, punând în evidență o serie de determinări succesive și reciproce, loc comun în gândirea tradițională de pretutindeni (2. GOROVEI, p. 6; 24). Dacă se visează cineva mâncând aguridă înseamnă necaz, supărare - Suceava (NOTE, Băncescu). v. PLÂNS.

AJUN (A AJUNA)

Ziua sau seara ce premerge oricărei sărbători mai importante, precum și faptul de a ajuna, de a nu mânca nimic sau de a nu mânca de dulce (ȘĂINEANU, II, p. 28). În sensul cuprinzător al cuvântului, ajun se numește orice zi de sec sau de post, dar mai cu seamă zilele ce premerg Crăciunului (Moș Ajun - 24 decembrie), Bobotezei (5 ianuarie) și sâmbăta de dinainte de Duminica Paștelui, pentru că în aceste zile se ajuna sau nu se mânca de dulce; tinerii, cu deosebire, speră că, dacă nu vor mânca nimic până către seară sau până a doua zi dimineață, vor avea noroc și se vor căsători în acel an, gășind chiar un partener de viață arătos și harnic (2. MARIAN, I, p. 123). În principiu, în zilele de ajun, cine va striga găinile din ogradă nu va avea parte de ele - Suceava; se spune chiar că acela care mănâncă în zilele de ajun îi va miroși gura tot timpul anului - Tecuci; nu este bine să se bată oamenii între ei, nici măcar în glumă, în ajunul Crăciunului (24 decembrie) și al Bobotezei (5 ianuarie), pentru că, peste an, le ies bube pe corp - Tecuci; cine plânge în zilele de ajun ale Crăciunului și Bobotezei va plânge tot anul - Botoșani; nu este bine ca în ajunul Crăciunului să fie lovit altcineva cu pumnii sau cu palmele, pentru că bătașului îi vor ieși atâtea bube peste an câți pumni a dat și tot atâtea răni va avea după câte palme au fost date - Iași; dar se mai crede că în zi de ajun nu este bine să fie bătut nimeni, pentru că face bube cel bătut - Tecuci; crescătorii de albine să nu dea nimic din casă în ajunul Crăciunului, pentru că nu le va merge bine albinelor și este posibil să le piardă la vremea roitului - Suceava; cine vrea să aibă noroc peste an să nu mănânce în ajunul Crăciunului - Dolj; în ajunul tuturor marilor sărbători, se pun pe masă două pâini, sare, pește, grâu și un pahar cu apă, crezându-se că, peste noapte, morții din familie revin

acasă și mănâncă din aceste bucate - Suceava; în zilele de ajun ale Crăciunului și Bobotezei, nu se dă nimic din casă, pentru a nu se împrăști gospodăria - Suceava; dar este bine ca, în ajunul Crăciunului, până a nu răsări soarele, să se pună mâna pe coasă, pe secure, pe furcă, pe topor etc., pentru ca să-i fie drag celui ce o face să lucreze cu ele peste vară - Galați; se ajunează înainte de Sân-Petru de iarnă (24 noiembrie), ca să nu intre lupii în oi, fiindcă lupii sunt câinii Sfântului Apostol Petru și astfel li se încleștează fălcile - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 6; 29; 63; 98; 133; 168; 196; 225; GOLOPENȚIA, p. 133). Serie simbolică: *pâine-pește-sare-grâu-apă*.

ALAMĂ v. ARAMĂ.

ALĂ

Ființă fabuloasă (balaur sau duh rău) despre care se crede că stârnește vânturi puternice, ploaie cu grindină și furtuni; cunoscută și sub numele de *hală* (ȘĂINEANU, II, p. 30). v. BALAUR.

ALĂMĂIOARĂ v. GUTUIE.

ALB

Albul este culoarea privilegiată a riturilor de trecere, care marchează mutațiile ființei, după schema clasică a oricărei inițieri: moarte și renaștere; albul răsăritului și albul mat al morții, care absoarbe ființa și o introduce în lumea lunară, rece, îl conduce spre absență, spre vidul nocturn, către dispariția conștiinței și a culorilor diurne (URSACHE, p. 277). Albul este semn al virginității și al veseliei - Dolj; Ialomița; Vaslui; sunt considerate ca fiind sfinte găinile și găștele de culoare albă - Suceava; sub formă de porumbel alb apare și sufletul omului, motiv pentru care se pune o pânză albă deasupra ușii, sub streșină, când moare cineva din familie - Vaslui; dar sub formă de femeie înveșmântată în alb apar bolile, cum ar fi holera, ciurma, anghina etc. - Iași; bolnavul care se visează sau este visat îmbrăcat în alb se va însănătoși - Neamț (2. GOROVEI, p. 189; 282-283). Simbolizează puritatea, inocența, nașterea (ZAHACINSCHI, p. 18). Semnifică puritatea (COMAN, II, p. 30). La nuntă, mirele poartă pană albă la pălărie, ca semn distinctiv al feciorului; dată jos, gestul semnifică trecerea tânărului în categoria oamenilor însurați (ȘEULEANU, p. 200). Desagii sunt țesuți din lână, mai rar din cânepă, iar specificul lor este dat de alternanța cromatică a dungilor, așezate în carouri alb-negru sau alb-gri, fiind una dintre primele soluții cromatice ale omului (12. GHINOIU, p. 15). La moartea unui tânăr necăsătorit, fata care acceptă provizoriu rolul de mireasă și *drușca* acesteia țin trecută pe sub sicriu o năframă albă, înmormântarea cuprinzând toate momentele specifice acesteia, la care se adaugă momentele esențiale ale nunții - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 189).

ALBASTRU

Teoretic, albastrul trece drept o culoare odihnită, dar gama lui este deosebit de largă, implicând diferențieri din punct de vedere afectiv; albastrul este una din culorile cele mai populare, mai inocente, datorită „personalității” ei fără echivoc; aerul, lumina și apa, trei dintre dimensiunile fundamentale și corelative ale existenței biologice a omului, au creat, în experiența vizualului, culoarea albastră și iluzia acesteia; totuși este o culoare „rece”, mai ales cel de nuanță închisă, care tinde să se generalizeze în decorativismul satului contemporan, alături de gri, albastrul închis mergând până la a fi o culoare dură (SMEU, p. 143). Albastrul de pe drapele și blazoane înseamnă culoarea cerului, a apei râurilor și a mărilor; la unele etnii, albastrul reprezintă lealitatea, fidelitatea și comportamentele alese; pentru vechii egipteni era culoarea cerului și a doliului, iar, la grecii antici, Zeus, stăpânul zeilor, purta o mantie albastră, semn al puterii (PRESA). Este expresia cerului, a văzduhului, talisman al vitalității și al sănătății (ZAHACINSCHI, p. 7). Culoarea albastră, folosită la încondeierea ouălor pentru Paște, se obține din plante ca *dediță* și *floarea-soarelui*, care dau și culoarea neagră, cu deosebirea că se fierb, în loc de apă curată, cu

borș acru, în care se pune piatră acră și piatră vânătă - Suceava (2. MARIAN, II, p. 138).

ALBIE

Obiect cu evidente conotații feminine; femeia gravidă care va sta pe o albie (copaie, troacă) va naște fată - Vâlcea; Argeș; Muntenia; albia în care este îmbăiat copilul trebuie să fie confecționată din lemn de brad sau de tei, pentru că, dacă ar fi făcută din lemn de arin, copilul și-ar petrece restul vieții printre străini - Suceava; albia din care s-a vărsat apa, care a servit la prima scaldă a nou-născutului, se răstoarnă cu gura în jos; participanții la ritual joacă, având pahare cu băutură în mâini, în jurul copacului lângă tulpina căruia s-a vărsat apa, pentru ca pruncul să devină om vesel și bun dansator, iar moașa joacă pe fundul albiei, crezându-se că astfel copilul, când va fi mare, va avea noroc la cai - Suceava; să nu se pună albia în care este scăldat copilul cu gura în jos sau către perete, fiindcă pruncul moare - Suceava; sau să nu fie legănată, goală fiind, pentru că moare copilul - Suceava; albia în care este scăldat copilul să fie crestată în partea unde stă el cu capul, iar apa să fie vărsată din ea pe la capătul unde îi sunt picioarele, ca pruncul să poată merge curând - Suceava; când copilul își leagă singur albia în care doarme, este semn că mama lui va mai face copii - Suceava; nu este bine să se arunce în foc albia în care este scăldat copilul - Transilvania; fiind mort, vor ieși din el fecalele celui ce pune o albie pe foc - Vâlcea; se crede că nu este bine să se lase covata, în care s-a frământat aluatul, cu răzuială de aluat pe ea, fiindcă, în acest caz, luda ar roade osia Pământului - Vâlcea; copiii care vin de la școală să-și pună manualele în covată, ca să nu uite conținutul acestora, cum nu uită să mănânce - Dolj; dar se mai crede și că, la întoarcerea de la școală, ghiozdanul, traista sau sacul cu manuale și alte cărți să nu se pună pe albie, pentru că elevul nu va avea noroc la învățat - Vâlcea; după deces, trupul mortului este spălat într-o albie, ca să se ducă curat pe lumea cealaltă, în unele sate din Vaslui existând practica de a se comanda și confecționa o asemenea copaie din lemn, cu dimensiunile ceva mai mari decât cele uzuale, care servește la scăldatul morților din întreaga comunitate, vas care se păstrează, de regulă, la casa unui gospodar știut de toată lumea; scăldatul sau spălarea mortului se obișnuiește a fi făcută în absolut toate zonele, inclusiv în aglomerările urbane, și are, chiar dacă nu explicit, un caracter ritual; albia în care a fost scăldat un mort se răstoarnă cu gura în jos și nu se mai întrebuințează până după înmormântare, fiind rău de moarte și pentru alții - Muntenia; Moldova (2. GOROVEI, p. 6; 43-44; 62-63; 144-145; 152; 163; 170; 213; NOTE, Antonescu). Pentru oprirea ploii sau a vântului, se arde o albie (o trocuță, vas din lemn, de culoare albă, culoarea naturală a lemnului) de către o femeie cu ochi albaștri, care strigă, în timp ce se uită în sus, pe hornul vetrei: „*Albastru ca ochii mei!*”; sau o fetiță aleargă cu trocuța în mână, invitând vântul să se oprească în gard; trocuțele sunt asimilate cerului fără nori, iar arderea lor semnifică regenerarea și îndepărtarea norilor - Dolj (ENACHE, p. 121).

ALBINĂ (*Apis mellifica* - DLRM, p. 18)

Dintre animalele care dau hrană pruncului Zeus sunt amintite destul de des și albinele, care, în același timp, îl și păzesc, sau se menționează că nimfele îl hrănesc cu lapte și cu miere; în unele variante, Zeus s-a născut într-o peșteră din Creta, locuită de albine, unde nici zeii și nici oamenii nu puteau intra, fiind apărată de albine; Zeus prunc este conceput ca născându-se în fiecare an, la fel cu vegetația pe care o reprezintă în plan religios (HERSENI, p. 315). Albina se bucură de un uriaș prestigiu mitologic și simbolic, pentru că este singura viețuitoare care transformă scârna în aliment; ajutând Creatorului la facerea lumii, ea a primit harul de a scoate din sine, după hrănire, nu o substanță „necurată”, ci, din contra, substanța cea mai dulce și mai hrănitivă din lume, mierea, anulând astfel, în sens pozitiv, antinomia structurală ce definește procesul hrănirii, obținând dintr-un aliment tot un aliment; este considerată ca o ființă aproape divină, dăruită cu puteri și calități ieșite din comun; miturile și legendele, credințele și practicile magice, datinile și proiecțiile simbolice depun mărturie asupra prestigiului ei deosebit, a faptului că, încă din cele mai

vechi timpuri, chipul ei a fost sacralizat, acordându-i-se și o viață „secundă”, de ordin spiritual; despre rolul pe care îl avea creșterea albinelor în Dacia romană grăiește, între altele, existența unui cult al divinității protectoare a albinelor: *Diana mellifica*; în acest context, nu trebuie uitat că majoritatea zdrobitoare a cuvintelor ce denumesc insecta, produsele ei și uneltele stupăritului sunt de origine latină, că albina apare frecvent în zicători, proverbe, expresii idiomatice și că numeroase denumiri toponimice și onomastice se inspiră din sfera lexicală generată de numele insectei ori din activitatea stuparului; în cosmogonia populară românească, trei viețuitoare au un rol decisiv în facerea lumii: broasca, ariciul și albina; ele trudes *alături de sau în locul* Demiurgului, pentru a duce la bun sfârșit munca titanică a făuririi întregului Univers; ele sunt considerate animale sfinte, albina ocupând însă o poziție aparte, fiindcă ea nu făurește lumea, dar este cea care aduce vestea salvatoare, fiind conotată cu miracolul secvenței aliment-aliment (mierea), refuzând, în textele folclorice orice atingere cu animalele mai puțin „pure”; legendele spun că albina a fost trimisă de Demiurg să-l întrebe pe arici cum poate fi îndreptată lumea alcătuită „strâmb” de Creatorul divin; pentru că ariciul nu a vrut să-i dezvăluie taina cosmogonică, albina s-a ascuns după o frunză și a tras cu urechea la mormăielile bătrânului înțelept și morocănos; în felul acesta a aflat soluția salvatoare și i-a comunicat-o și Creatorului; ariciul, văzând că l-a pândit și l-a iscodit, mâniat pe albină, a blestemat-o, zicând că ea, cât va fi și va trăi, să-și mănânce baliga; însă Dumnezeu, văzând că albina i-a spus ce a auzit ea la arici, a binecuvântat-o ca, nu numai ea singură, ci și oamenii să-i mănânce baliga și aceea este mierea; tot legendele afirmă că mierea este scârna albinei, iar ceara este sudoarea ei, iar în alte legende se spune că mierea rezultă din transformarea sângelui albinei, iar ceara din sudoarea ei; veninul albinei este explicat astfel: albina este ispitită de șarpe, care o îndeamnă să-i ceară Creatorului o armă asemănătoare cu limba sa otrăvită; sau, insecta păcătuiește prin dorința de a fi mai puternică decât orice ființă, de a poseda o substanță prin care să poată omorî pe acela pe care îl va mușca; ca pedeapsă, Demiurgul i-a hărăzit ca nu acela să moară, pe care îl va mușca ea, ci ea să moară; alte două caracteristici ale albinei (curmătura de la mijloc și dungile galbene și negre) sunt puse în legătură directă cu atributele ei de „iscoală”: pentru că a tras cu urechea și a aflat tainele deținute de arici, drac sau bogătan, ea a suferit fie blestemul, fie agresiunea acestora și a rămas cu corpul vărgat de șiruri negre; puține sunt legendele care istorisesc geneza albinei; asemenea ariciului, broaștei, cerbului sau bouului, adică a animalelor consacrate, ea este prezentată ca un animal precosmogonic, există ca atare încă dinaintea facerii lumii; doar în două narațiuni inconsistente, albina apare ca o metamorfoză a lacrimilor Maicii Domnului, ori a unor grăuncioare aruncate de Demiurg peste flori; deci albinele sunt tare iubite de Dumnezeu; câte *gujulii* sunt, nici una nu este așa curată; dar nu oricine poate ține albine, fiindcă trebuie să fie cineva curat, pentru că altfel nu le merge bine; se cere chiar ca prisăcarul nici să nu aibă soție, pentru că, dacă nu este curat, roii fug sau albinele pier; în Vâlcea, prisăcarul nu umblă la stupi, dacă nu s-a abținut de la relații sexuale și dacă nu este curat îmbrăcat; când se umblă la ele, să nu fie omul necăjit, să nu rostească vorbe de ocară și despre drac pe lângă ele; de la albină au avut oamenii miere, de s-au îndulcit, iar noaptea nu le mai era întuneric, căci făceau din ceară lumânări; albina, după credința românilor din cele mai multe zone ale țării, zboară într-o singură zi peste șapte hotare, de aceea mierea ei este așa de dulce și de bună pentru toate leacurile, fiindcă este făcută de pe multe flori și de prin multe părți adunată; albina este sfântă și fără ea omul nu poate nici la moarte, nici la naștere și cununie; existența ei este calificată ca un miracol și explicația stă în natura exclusiv economică a produselor sale (mierea și ceara), care au reprezentat o importantă sursă de alimente și produse derivate, esențiale pentru bunul mers și prosperitatea gospodăriei țărănești; dracul își poate lua orice chip, în afară de cel de albină și de oaie; dar albina se poate deochea, de aceea, când vin copii străini la o stupină, prisăcarul le spune să scuipe albinele, ca să nu se deoache; stupii descântați se stropesc cu apă descântată cu descântec de orice alt deochi; albina se deoache numai de către anumiți oameni care au privirea fixă; albinele deocheate mușcă, nu mai pleacă după flori, devin rele, adică

sunt nervoase; între animalele domestice, numai alina și oaia se pot deochea, numai ele se caracterizează printr-o asemenea puritate, încât cea mai mică intenție agresivă le tulbură, le îmbolnăvește, le „spurcă”; dacă se fură din miere sau din ceară, se pricălesc și mor; în plus, se crede că acela care va fura miere ori stupi va fi chinuit pe lumea cealaltă, sau va fi blestemat să moară greu; totodată, atât alina, cât și oaia sunt considerate ca fiind viețuitoare sfinte, care aduc celui ce le îngrijește iertarea de păcate și care purifică spațiul înconjurător, respingând prezența duhurilor malefice; asocierea simbolică dintre alina și oaie s-a produs din cauză că ambele viețuitoare sunt, în egală măsură, harnice și vulnerabile, ambele au cerut Demiurgului să posedeză o asemenea putere, încât omul să nu le poată face nici un rău, dar drept pedeapsă pentru nesupunerea lor, Creatorul le-a blestemat să trudească mereu, ca să-și îndestuleze stăpânul, să fie slabe și să aibă mulți dușmani; se mai crede că, după moarte, sufletul omului se face alina, de aceea cine vede aline să știe că sunt suflete care cer de pomană; în basme, alina figurează ca un animal-ajutant, ea ajutându-l pe erou în timpul probelor la care este supus, îi arată calea spre tărâmurile inaccesibile de dincolo și îi dezvăluie unele taine ale acestora; printre multele zile consacrate alinei sunt: Măcinicia (9 martie), Bunavestire (25 martie), Sânpetru (29 iunie), Sântilie (20 iulie), Macavei sau Macovei (1 august) și Schimbarea la Față (Probejanie sau Probejenie - 6 august) etc. (COMAN, II, p. 2; 92; 105-108; 110-113; 139; 176). Adevărații prisăcari, cunoscând perioada aproximativă de roire a alinelor, ascultă în fiecare seară țărâitul mătcii, care urmează să plece a doua zi cu roiul, și pregătesc din timp *coșnițele* și *știubeiele*, le ung cu florile cele mai căutate de aline, ei înșiși evitând să mănânce usturoi și ceapă și păstrând o deplină curățenie trupeză și vestimentară; se spune că este bine să prindă roiul numai un om „curat”, un bărbat bătrân, blând și bun la inimă, sau să nu se încumete să prindă roiul omul care este bolnav, sau nervos, precum și cei răi la suflet să nu se apropie de aline, fiindcă nu-i suferă; dintre animale nu suferă în special caii și, când intră vreun cal în prisacă, toate alinele îl mușcă; la români, credința generală este că, în jurul datei de 14 septembrie (Înălțarea Sfintei Cruci), alinele încep să se ascundă, să se adăpostească de frigul iernii; începând cu această zi, situată în preajma echinocțiului de toamnă, prisăcarii bagă stupii în bordeie sau alte lăcașuri special amenajate, iernatul durând cam șase luni; deci anul agricol se întinde de la 17 martie (Cuviosul Alexie, omul lui Dumnezeu) până la 14 septembrie și de la 14 septembrie la 17 martie; prima perioadă este perioada fertilă a stupului, cea de a doua este perioada sterilă; împărțirea anului în aceste două etape este similară cu aceea a anului agricol în general, pentru că îndeletnicirea alinării este strâns legată de flora meliferă; obiceiul numit „*Retezatul sau tunsul stupilor*” este fixată de tradiție, în raport de zonă, la Sântilie (20 iulie), Macovei (1 august) sau la Schimbarea la Față sau Probejenie (6 august); ziua aleasă, de obicei joia, se împarte în două: recoltatul mierii dimineața și ospățul după amiază; „*Retezatul stupilor*” este, în Moldova și Bucovina, o adevărată sărbătoare a recoltei, când rudele, vecinii și prietenii gustă miere și beau țuică îndulcită cu miere; dacă alinele se grăbesc să culeagă nectar și polen dimineața și nu se depărtează de stupi, este semn de ploaie; dacă scot zi și noapte în prisacă un zumzet permanent, timpul va deveni, din frumos, posomorât, ploios și furtunos; dacă alinele zboară în apropierea stupilor, sau intră cu grămada înăuntru mai înainte de a se însera, este semn de ploaie și furtună; când alinele devin rele, când năvălesc pe om și îl mușcă, este semn că va ploua; când vin cu grămada de la câmp și altele nu mai pleacă înseamnă că în curând va ploua; când alinele astupă toamna urdinișul, este semn că iarna va sosi timpuriu; tot semn de ploaie este și când trântorii zboară dinaintea stupului - Suceava; primăvara și vara, când alinele nu se depărtează prea mult de stupi, sau vin de la câmp în număr mare și se bulucesc la urdiniș, este semn că, peste 4-5 ore, vremea va deveni furtunoasă, cu ploi abundente - Maramureș; roiul stupilor este localizat de apicultori ca având loc în mod obișnuit în perioada dintre Duminica Mare (Rusaliile) și Sânpetru (29 iunie), sau, dacă iarna se prelungește în primăvară, între Sânpetru și Sântilie - 20 iulie (2. MARIAN, I, p. 86; 12. GHINOIU, p. 219-220; 222-223; BOGDAN, p. 134). Ca să fie curtate și jucate de flăcăi mai insistent, fetele poartă cu ele o

crenguță ruptă din copacul pe care s-a prins un roi de albine - Muntenia; nu-i va merge bine celui care i se fură faguri din stupi - Țara Oltului; Suceava; se crede că tânărul care visează albine zburând îi va merge foarte bine în perioada următoare, dar, dacă visul aparține unui om bătrân, aceluia îi va lua foc gospodăria - Suceava; când albinele aglomerează urdinișul, sau zboară multe în jurul stupului, este semn că nu peste multă vreme va ploua abundent - Tecuci; Iași (2. GOROVEI, p. 6; 223; 260; 266; GOLOPENȚIA, p. 135). În ornamentica tradițională românească, albina, reprezentată în formă reală sau sub formă de puncte, simbolizează bunăstarea și prosperitatea (ZAHACINSCHI, p. 43). Va fi bine pentru cine visează albine, dar se va trezi cu dușmanii intrând în casa celui care se visează atacat de albine; este semn de lipsuri, nevoi, secetă pentru cel care visează stup de albine - Suceava (NOTE, Băncescu).

ALDĂMAȘ

Băutură oferită cu prilejul încheierii unei tranzacții de vânzare-cumpărare (ȘĂINEANU, II, p. 32). Mai înainte de a bea din paharul oferit de vânzător, cumpărătorul e bine să verse câteva picături pe jos sau pe vita cumpărată, ca să aibă noroc de ea - Tecuci (2. GORO-VEI, p. 7).

ALESĂTURĂ

Ornament al țesăturilor populare, executat manual și reprezentând diferite imagini ale realității înconjurătoare; modul de amplasare a acestora pe țesături și pe piesele de port care alcătuiesc costumele populare (în special pe cele care îmbracă bustul omului), compunerea într-un anumit fel a motivelor decorative și gama cromatică indică, alături de celelalte caracteristici (arhitecturale, lingvistice, muzicale, comportamentale etc.), specificitatea zonelor etno-folclorice și, uneori, deosebirile existente chiar și între așezările rurale ale aceleiași zone (ȘĂINEANU, II, p. 34; NOTE, Antonescu).

ALEXII

Ziua Cuviosului Alexie, omul lui Dumnezeu - 17 martie (ȘĂINEANU, I, p. 7). v. MARTIE.

ALIFIE

Dacă se visează cineva preparând alifie (pomadă), se poate aștepta la gesturi de binefacere făcute în favoarea sa - Suceava (NOTE, Băncescu).

ALIMORI

Alimori mai poartă numele de *Priveghi*, *Hodăițe*, *Hodaize*, *Hopaize*, *Opaț*, în Banat, sau *Alimorii*, *Hodăițele*, *Hodațele* și *Citirițele*, în Munții Apuseni, și este o datină care se ține sâmbătă seara, înainte de Lăsatul secului de carne (Banat), sau sâmbătă seara, înainte de Lăsatul secului de brânză (Banat), sau duminică seara, înainte de a intra în Săptămâna Albă (Munții Apuseni), sau în seara duminicii următoare, adică în ziua Lăsatului de sec (Banat; Munții Apuseni), dar cei mai mulți o serbează în ultima zi din Câșlegi, obiceiul fiind însă același; datina presupune facerea, la marginea satului, a unui foc mare, din care tinerii scot tăciuni aprinși, pe care îi răsucesc în jurul trupului, formând astfel cu ei un cerc de foc, strigându-se totodată „*Alimori! Alimori!*”, sau „*Hai la moară!*”, ocazie cu care încep să se spună tot felul de texte ironice despre fetele rămase nemăritate; flăcăii mai mari pun pe foc și roți vechi de car, învelite în paie, sau, mai nou, roți de cauciuc, pe care apoi le lasă să se rostogolească la vale, strigând „*Alimori!*” și dând naștere astfel unui spectacol privit cu interes de sătenii rămași acasă; la finele obiceiului, când se despart, cei bătrâni se îmbrățișează și își iartă unii altora greșelile făcute, iar tinerii își urează sănătate și să apuce Paștele; în unele sate din Ardeal, tinerii fac și un om din paie, căruia îi dau foc; în zona Sibiului, se face și o prăjină, împodobită, la vârf, cu cordele și flori artificiale, care se înfige în mijlocul grămezii de paie și vreascuri, iar, când aceasta cade în flăcări, toți aleargă la fata așezată în direcția căderii prăjinii și o

felicită, fiindcă se crede că se va mărita în acel an (2. MARIAN, I, p. 207-210). v. STRIGĂT.

ALUAT

Aluatul frământat în noaptea din Ajunul Crăciunului este bun contra deocherii vitelor - Vâlcea; acest aluat, rămas pe covată, răzuit și păstrat, este bun contra diareii - Galați; când unii pomi din grădină nu rodesc, gospodina se duce, având mâinile mânjite cu aluatul din care se fac copturile din ajunul Crăciunului sau pentru Paște, și le șterge de coaja acestora, crezând că astfel determină rodirea lor, adică pomii vor fi încărcăți de roade vara viitoare, cum este plină masa de bunătați în zilele de Crăciun sau de Paște, sau cum sunt pline de aluat mâinile gospodinei - Maramureș; Muntenia; Suceava; sau se răzuiește aluatul de pască de pe covată, se face un colăcel pentru fiecare copac neroditor și acesta se atârână de o crenguță - Muntenia; în seara spre ajunul Crăciunului, când se frământă aluatul pentru cozonaci, femeia iese, însoțită de soțul ei, care are în mână un topor, trec pe la fiecare pom neroditor, bărbatul amenințând că va tăia respectivul arbore, iar femeia spunând că pomul va rodi tot așa cum aluatul este încărcat pe mâinile ei și rugându-l să nu-l taie - Moldova; Iași; este bine ca fetele să mănânce resturile de aluat rămase pe covată, pentru a fi plăcute de către flăcăi - Suceava; va dospa mai repede aluatul frământat de o femeie având un temperament mai aprins - Suceava; aluatul care rămâne pe covată, de la frământarea colacilor pentru Anul Nou, amestecat cu tărâțe, se dă vitelor care sunt în situația de a-și lepăda fătul înainte de termen, pentru a preveni o atare situație păguboasă pentru economia rurală - Iași; dacă, în clipa în care se pune aluatul de pâine în cuptor, el se răstoarnă de pe lopată invers decât normal, este semn că vor sosi oaspeți - Suceava (2. GOROVEI, p. 7; 57-58; 63; 133; 177; 184; 198; BOGDAN, p. 122). Dacă pomii nu rodesc, este bine ca femeia din gospodărie să meargă cu mâinile mânjite de aluat și să le șteargă de pomi, în sâmbăta Paștelui, când se pregătesc cozonacii, crezându-se că făcând așa copacii vor rodi - Suceava (2. BERDAN, p. 7). Sau scutură pomii neroditori cu mâinile mânjite de aluatul frământat pentru copturile ce se fac la Crăciun, Anul Nou și Paște (PRESA). Din aluatul de colaci și cozonaci pentru Crăciun se face *Pupu' Crăciunului*, punându-se deoparte și însemnându-se această bucată din aluat, ca să poată fi ușor recunoscută, și care se păstrează în două feluri: fie se prind gogoloaie coapte de o crenguță cu trei sau mai multe ramuri, care apoi se fixează vizibil la meșter-grinda casei, unde rămâne mulți ani, adăugându-i-se anual alte asemenea ramuri, până ia aspectul unei crengi încărcate cu „mere”; fie pupul se aruncă în podul casei, de așa manieră încât să se piardă, pentru că „nu trebuie să știi unde este, nici să-l mai găsești, dar să știi că este!”; tot din acest aluat, se pune separat o altă bucată pentru *Colacul Sânvășâiului*, la facerea acestuia participând toate femeile din casă (bunică, fiică, noră, nepoată), fiind împodobit cu de toate, pentru că nu este bine să vină ajunul Anului Nou fără acest colac, apoi este așezat în mijlocul cuptorului, sau în față, și, după coacere, este pus, în seara de ajun, pe masă, unde rămâne până dimineața, când membrii familiei se scoală la cântatul cocoșului, se spală cu apă neînceptă, fărâmă colacul deasupra unei coveți și ies afară, ca să dea de mâncare tuturor viețuitoarelor, aproximativ în ordinea: oi, vite, cai, porci, câini, pisici etc. , iar ceea ce rămâne este mâncat de toți cei ai casei - Țara Lăpușului (1. LATIȘ, p. 93-94). Între mire și mireasă se procedează la un schimb de *plămădeală*; mirele trimite miresei, printr-un sol al său, o turțiță de aluat, iar de la mireasă o femeie aduce o altă turțiță la casa mirelui, simbolismul germenului activ al celor două turțițe fiind destul de transparent (EVSEEV, p. 187). Din aluatul pregătit pentru coacerea colacilor la mort nu se mai păstrează absolut nimic - Sibiu (3. MARIAN, III, p. 239). Cine se visează mâncând aluat se va îmbolnăvi de stomac - Suceava (NOTE, Băncescu).

ALUN (*Corylus avellana* - DLRM, p. 23)

Denumirile *colind*; *corind* se dau și bățului din alun, construit special pentru acest rit, folosit, în timpul ceremonialului, la lovirea sau atingerea unor obiecte și ființe aflate în acel moment în gospodărie, gest care semnifică ritualistic conferirea unor calități de creștere, trăinicie, sănătate,

întinerire, ceata de copii purtând denumirea de *pițarei* sau *pițărăi*, termeni folosiți doar în partea apuseană a României, în special în Banat și Mehedinți, în rest circulând termenul de *colindători*; bățul de colindat, cu serpentină ornamentală albă, obținută prin înfășurarea cu coajă de tei și afumare la foc, a fost pus în legătură cu alte obiecte cu rol magic: stâlpii de mormânt, stâlpii-troițe de la răspântii sau stâlpii ce susțin acoperișul casei, dar mai curând poate fi o dezvoltare colaterală a bastonului-sceptru, sau a nuielei ori mănunchiului de nuiele-sorcovă din Balcani, care indică *thyrsul* trac, variat ca formă și rol; acest băț este făcut de preferință din lemn de alun, care este considerat ca având virtuți magice deosebite: respinge fulgerul și atrage ploaia, înmoaie puterile șarpelui, când este descântat poate atrage un fecior la fata care îl dorește, apără vacile de strigoaicele care vin să le fure laptele, aduce neliniștea sau urâtul, singurătatea cuiva, după cum poate să vindece pe alcoolici (BUHOICIU, p. 52-53). Se crede că acela care umblă la drum cu băte de alun va avea noroc; în comunitățile de țigani, se obișnuiește, la nunta fetelor, ca ginerele să dea în dar socrului, soacrei și cumnaților câte un băț de alun, împodobit cu meșteșugite ornamente - Galați; când șarpele mușcă pe cineva, trebuie să se strângă zona afectată pe sub plagă și apoi umflătura să fie bătută cu șapte bețe de alun - Tecuci; cu nuia de alun se poate să fie omorât șarpele, fiindcă alunul este nașul lui - Dolj; cine are gușă, să ia o nuia de alun, când preotul bate clopotele de vecernie, sâmbătă seara, și să se bată cu ea peste gușă, de trei ori, pentru ca aceasta să dea înapoi și, în cele din urmă, bolnavul să se vindece - Suceava (2. GOROVEI, p. 7; 108; 226; 273). În noaptea Lăsatului de sec pentru intrarea în Postul Paștelui, femeile care fac vrăji de dragoste își taie nuiele de alun, cu ajutorul cărora îi aduc pe cei îndrăgostiți înapoi la iubitele lor, o nuia de alun servind celui fermecat drept cal, care îl va transporta prin aer (2. MARIAN, I, p. 218). Bețele de alun, numite *colindele* sau *colindețe*, folosite în general de copii la colindat, colorate în alb și negru, se dau și de pomană sau se înfig în morminte, lângă cruce, pentru a fi morților la îndemână în noaptea de ajun a Crăciunului, când se crede că se deschid mormintele; aceste bețe se confecționează numai din lemn de alun, arbust a cărui semnificație magică se reîntâlnește și în alte obiceiuri populare, iar ornamentarea se face prin afumare, rezultând romburi sau linii șerpuite, dispuse alternativ, simbolizând opoziția lumină și întuneric, viață și moarte - Oltenia; bețele de alun se taie înainte de Ignat (20 decembrie) și se usucă până în seara zilei de ajun (24 decembrie), când se ornamentează și se înfig în morminte de către copii a doua zi dimineața, obiceiul fiind generalizat pe o zonă destul de întinsă; informațiile atestă credința că morții sunt așteptați începând cu ziua de ajun a Crăciunului, la începutul sărbătorilor de iarnă, după care pleacă în lumea lor în perioada de la miezul-noptii Anului Nou și până la Bobotează - Banat; Oltenia; Gorj (12. GHINOIU, p. 130). În Oltenia, copiii, fiind considerați ființe încă pure, fac foc cu lemn de alun, de corn și de jugastru, în miercurea și joia din Săptămâna Patimilor, ca să se încălzească la el zânele bune; cu nuiele de alun se descântă astfel: mugurii de alun se pun în apă neînceptă, apoi se descântă și cu ea se spală orice mușcătură de șarpe; poporul crede că se pot alunga norii, dacă se folosește bățul de alun, crescut într-un an, cu care a fost bătut șarpele care suga o broască, ambele ființe scăpând însă de la moarte (2. KERNBACH, p. 304). Înainte de a se scoate dintr-o covată, pe rând, obiectele, în noaptea de Anul Nou, pentru a se afla ursita tinerilor, la ritualul *Vergelului*, un bătrân bate cu o nuia de alun în vasul de lemn, spunând totodată că atunci răsună luncile și vadurile și trece Dumnezeu, împreună cu *Sfântul Anul Nou* - Sibiu (PRESA). Din mlădița verde de alun sau de răchită se confecționează, în Bihor, și cununa miresei, simbolizând astfel viața trainică și fecunditatea (3. BOCȘE, p. 127). Cu o vargă de alun în mână, unii oameni, care au postit în zilele premergătoare Crăciunului și Bobotezei, căpătând astfel puteri suplimentare, ies la hotarul satului și, amenințând norul și pe solomonari, îi alungă dincolo de sat, spre păduri sau spre munte (1. MARIAN, p. 33). Înseamnă bucurie pentru cel care se visează adunând alune - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *alun-clopot-sâmbătă-3*; *alun-apă*.

ALUNIȚĂ

Mica excrescență, de culoare închisă, de pe pielea omului (ȘĂINEANU, II, p. 40), numită obișnuit aluniță, este considerată semn de mare noroc și de aceea nu este bine să se taie firele de păr de pe ea, fiindcă se pierde astfel norocul - Tecuci (2. GOROVEI, p. 8).

AMBROZIE

Băutură și hrană totodată, obținută prin fermentarea orzului, ambrozia era considerată ca fiind de nouă ori mai dulce decât mierea; având virtuți rituale, în mitologie ea îi făcea pe cei care o consumau nemuritori și, din această cauză, era destinată ca hrană doar zeilor; în mistica creștină, este trupul lui Dumnezeu Mântuitorul, adevărata pâine a îngerilor (ȘĂINEANU, II, p. 42; 2. CHELCEA, p. 11; 31; HERSENI, p. 328; CHEVALIER, I, p. 93).

AMIAZĂ v. ZI.

AMNAR

În contextul tehnicilor arhaice de producere a focului, amnarul este piesa de oțel cu care se lovește cremenea pentru a produce scânteii și apoi focul prin intermediul unei bucăți de iască (ȘĂINEANU, II, p. 45). Legende cosmogonice românești narează că, la început, când Dumnezeu a vrut să facă lumea și a tras cu amnarul ca să iasă soarele, nu a lovit bine piatra misterioasă (cremenea) și a ieșit o sabie; numai la a doua scăpărare de amnar a apărut soarele (BUHOICIU, p. 49-50).

AMPROOR v. PROOR.

AN

Ca unitate cronologică de bază, anul are multipli și submultipli; dacă submultiplii duodecimali (lunile anului) au fost cert folosiți în calendarele arhaice, sunt indicii că multiplii decimali (deceniul, secolul, mileniul) nu au fost cunoscuți și utilizați; B. P. Hașdeu consideră că multiplul anului la români, conform atestărilor folclorice (balade, zicători etc.), a fost cifra nouă, adică nouă ani, românii neargumentând cu mai mult trecerea timpului; unul dintre cei mai cunoscuți multipli ai anului este însă „*viața de om*”, împărțită, ca orice unitate de măsurat timpul, în trei: începutul, mijlocul sau puterea vieții și sfârșitul, care în termeni etno-folclorici înseamnă nașterea, căsătoria și moartea; „*viața*” sau „*veacul de om*” este o unitate de timp care se desfășoară între două limite biologice contradictorii, dar care puteau fi trecute, pentru că viața se desfășoară între viața „*de aici*” și viața „*de dincolo*”; conform controlului exercitat de cele trei animale, lup, cal, urs, anul se împarte în trei sezoane: iarnă, vară, toamnă, fiecare având patru luni; anotimpul patronat de lup debutează la mijlocul lunii noiembrie, la începerea împerecherii acestor animale, și se încheie, după patru luni, în perioada fătutului, la sfârșitul lunii martie; lupta dintre iarnă și vară, personificate de lup și cal, este câștigată de cal, la sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie, în perioada de împerechere a cailor, adică de anotimpul căldurii și luminii; după un interval de alte patru luni, la începutul lui august, la Macavei (1 august) sau Ziua Ursului, se schimbă din nou anotimpurile, domnia calului și a verii este luată de victoria ursului și a toamnei; cultul ursului, deși s-a bucurat de mare respect în zonele carpatice, fiind o forță care aducea nu doar dezastre în prisăci, în turmele de vite și în livezi, ci și schimbarea anotimpurilor, a scăzut treptat, astfel că sărbătorile care îi sunt dedicate în calendarul popular sunt întrecute, ca număr și importanță, de sărbătorile dedicate calului și lupului (12. GHINOIU, p. 103-104; 292-293). Cuvântul *an*, în limba română, vine de la latinescul „*annus*”, care înseamnă inel, cerc, ciclu; pe cale livrescă, cuvântul desemnează astăzi o componentă anatomică a mamiferelor; dar sensul de inel, cerc, poate fi surprins în ornamentica tradițională, unde rozetele, cercurile, romburile sunt interpretate de

specialiști ca simboluri solare, ceea ce, în fond, înseamnă tot un drum complet al soarelui (NOTE, Antonescu). Nu este bine să se căsătorească tinerii în anii bisecți - Suceava; când anul este mare, adică este an bisect, se crede că recolta grădinilor va fi slabă - Tecuci; dacă doi frați, băiat și fată, se căsătorec în același an, unul din ei va muri - Dolj; trei ani de secetă aduc, după ei, trei ani de boli, după care urmează trei ani de război - Galați (2. GOROVEI, p. 103; 115; 142; 214). Se consideră că o femeie este bună să descânte când are 50 de ani - Suceava (COJOCARU, p. 252).

ANA (Sfânta)

Ziua în care se prăznuiește, în calendarul creștin ortodox, Adormirea Sfintei Ana - 25 iulie (ȘĂINEANU, I, p. 9). v. IULIE.

ANA-FOCA

Ziua de Foca (23 iulie) trebuie ținută, pentru că altfel este primejdie de foc peste an, sau șoarecii pot roade țesăturile din lăzile de zestre - Moldova; Iași; Suceava (2. GOROVEI, p. 91). v. IULIE.

ANAFURĂ

Pâine sfințită care se împarte creștinilor după liturghie (ȘĂINEANU, II, p. 49). Când un om bolnav este împărțit și anafura plutește în linguriță deasupra vinului este semn că el se va face sănătos; iar de cade la fund înseamnă că va muri - Buzău; anafura cea mai importantă însă este cea procurată de la biserică, în Duminica Paștelui, și care este cunoscută și sub denumirea de *Crucea Paștei*, din ea păstrându-se peste an și având diverse întrebuințări; astfel, vânătorii pun câteva firimituri în pușcă, pentru ca vânatul să tragă la ei - Suceava; acasă, se gustă mai întâi din anafura obișnuită și apoi din *Crucea Paștei* adusă de la biserică în acea zi - Bucovina (2. GOROVEI, p. 149; 189; 203). Tot din anafura din ziua de Paște se pune și în sarea pentru vite, în credința că vacile și oile vor făta mai mult pui de sex feminin - Banat; când vitele sunt bolnave, se pun firimituri din anafura de Paște în tărâțe și li se dau să mănânce - Suceava; când se dezlănțuie vreo furtună, însoțită de grindină, se ia *Crucea Paștei* și se iese afară din casă, după care se face semnul crucii cu ea pe deasupra grindinii deja căzute, în credința că, așa cum s-a schimbat aluatul în cuptor și a luat altă formă și culoare, tot așa se va schimba și furtuna, și, după cum crucea apără de toate relele, tot așa ea va apăra și casa de grindină - Suceava (2. MARIAN, II, p. 175).

ANCORĂ

Pentru cine visează ancoră înseamnă speranță; dacă se visează aruncând-o în apă înseamnă nevoi și pericol; dacă se visează scoțând ancora din apă e semn de reușită în dragoste, cununie - Suceava (NOTE, Băncescu).

ANDREA (INDREA sau UNDREA)

Ziua de 30 noiembrie, în care este prăznuit Sfântul Apostol Andrei, dar și numele popular al lunii decembrie, care începe după sărbătoarea Sfântului Andrei; zilei i se mai spune „*Andrea, cap de iarnă*”; mai este numită *Indrea* și *Undrea* (ȘĂINEANU, I, p. 9; 52). v. NOIEMBRIE; DECEMBRIE.

ANIMAL

Credința veche este că animalul, mai ales cel sălbatic, prevede, știe, călăuzește, este mai original în comportament, mai aproape de divinitate, când nu este însăși divinitatea; animale năzdrăvane, vorbitoare și divinatoare, în afară de mioară, berbec, ciută, mai sunt cerbul, dulful, calul, câinele, șoimul și cerboaca; se presupune că funcția magică a ciutei și a celorlalte animale din bestiarul carpatic, regășibilă și în cadrul confreriei de feciori, este o reminiscență din perioada dacică și că argumentul logic este că doctrina magică și confreria se susțin reciproc; uciderea animalului prin violență de către vânător este considerată ca un act sacru, fiindcă victima îndeplinește, în această situație, un rol demiurgic, de creare a lumii, a cetății, a statului, a familiei; urmărirea unui animal

este o moștenire a omului dintre cele mai străvechi, animalul conducându-l pe vânător spre un ținut nou, necunoscut, cu posibilități de creștere și dezvoltare excepționale, de creare a unei noi etnii sau neam, a unei cetăți, a unui stat, a unui templu, după cum, în cazul ciobanului din „Miorița”, poate ghici sau ști situația neprevăzută ce s-a creat (BUHOICIU, p. 410-411; 413; 414; 442-443). Femeia gravidă va naște ușor și copilul va trăi, dacă, în acel an, progeniturile animalelor domestice fătate (purcei, miei, iezi, viței, mânji etc.) sunt frumoase și sănătoase - Tecuci; dar să nu se uite cu mirare la vreun animal cu unele defecte din fătare, fiindcă naște copilul având aceleași malformații - Iași; femeia însărcinată să nu dea cu piciorul în pisică, sau câine, sau alt animal, fiindcă va naște copilul păros, iar, ca pruncul să nu fie păros, i se pune în apa de scaldat păr de-al animalului despre care mama își amintește că l-a lovit cu piciorul - Suceava; este bine când omul vede primăvara, pentru prima oară, pui albi ai diferitelor animale - Galați; orice animal de culoare neagră este aducător de bine la casa omului - Neamț; pretutindeni în România se crede că orice animal de culoare roșie, bălțat, pripășit la casa omului, este aducător de rău; se crede că nu este bine când animalele sălbatice dau năvală în sat în timpul zilei - Suceava; este semn de foamete, când animalele sălbatice pătrund prin sate - Vaslui; când este ceață deasă și persistă mult timp, să se pună o tigvă (craniu) de animal pe foc și ceața se va împrăștia repede - Galați (2. GOROVEI, p. 164; 187; 208; 211; 269; 280-282; 286; GOLBAN, p. 66). Cine se visează luptându-se cu un animal și biruind va avea parte de un rezultat pozitiv într-o judecată, sau pe unii dușmani și-i va face prieteni; dacă se visează luptându-se cu un animal sălbatic este semn că își va înfrânge inamicii; dar, dacă este învins, înseamnă că va avea parte de o nedreptate; cine visează animale sălbatice alergând va fi ispitit de unele rele, din care pricină va avea parte de o viață tulbură; dacă vreo fată visează animale sălbatice înseamnă că va câștiga de partea sa trei bărbați - Suceava (NOTE, Băncescu).

ANIN v. ARIN (NEGRU)

ANUL NOU v. IANUARIE.

ANTANASII

Denumirea comună a zilelor de 17 și 18 ianuarie, în care calendarul creștin ortodox indică prăznuirea Cuviosului Părinte Antonie cel Mare (17 ianuarie) și a Sfinților Atanasie și Chiril al Alexandriei (18 ianuarie); evident, termenul rezultă din contragerea celor două nume, Anton și Atanasie (ȘĂINEANU, I, p. 10). v. IANUARIE.

APĂ

În legendele cosmogonice ale multor popoare, apa reprezintă elementul primordial; pentru sumerieni, la începutul lumii, nu existau decât apele „amestecându-se ca un singur corp”; indienii din epoca Vedelor considerau și ei că „totul” originar „era o întindere nedeslușită de ape”; apa (cea curgătoare și cea stătătoare, a lacurilor), cu pământul, focul și vântul și încă alte trei substanțe alcătuiau modelul antic chinez al lumii; egiptenii, al căror teritoriu este străbătut de Nil, credeau că lumea întreagă, cu tot ceea ce cuprinde ea, s-a ivit din apă; unii dintre filosofii greci gândeau și ei că apa este începutul și temelul a tot ceea ce a fost, este și va fi, deci ca „principiul tuturor lucrurilor”; într-o veche legendă germanică, miază-noapte este asociat cu gerul cumplit și bezna de nepătruns, este locul de unde a izbucnit un izvor numit *Cazanul clocotitor*, din care s-au prăvălit la vale douăsprezece fluvii care s-au rostogolit în hăul nemăsurat de adânc, până l-au umplut, apoi au încremenit înghețate „cam prin locul unde se află astăzi pământul”; chiar și la amerindieni, pe lume nu exista decât apă, încât Demiurgul închipuit de ei nu avea unde să-și pună piciorul, așa că „scormoni nisipul în străfunduri și făcu pământul, și stâncile, și copacii, și pe om”; în legendele cosmogonice românești, primordialitatea este acordată tot apei, pentru că ea părea, dintre toate

elementele, să îndeplinească cerințele de inteligibilitate minimă: nedeterminare, nelimitare, capacitate de creație continuă; „*din început era peste tot numai apă*”, uneori adăugându-se „*și întuneric*”; având valoare primară, fiind fără de sfârșire și purtând în străfundurile sale pământul inform, apa îl poartă și îi întreține viața; pământul stă pe apă, dovadă că din el izvorăște apa; mai mult, apa este „*sângele lui*”, fiindcă pământul are „*vine de sânge ca și omul*”; când se iese din apă și se pășește pe pământ, la capătul acestuia este tot apă, identificată adesea cu „*Apa Sâmbetei*”, care ar înconjura pământul „*ca un gard*”; apa fiind elementul din care a ieșit lumea, cu toate ale ei, Dumnezeu s-ar fi hotărât să pună capăt întregii firi tot prin ea și ar fi dat astfel potopul, ceea ce nu ar fi putut face printr-un incendiu universal, fiindcă „*apa e mai mare decât focul, că apa stinge focul*”; în formă mitică, intervalul dintre *creatio prima* și potop, motiv de asemenea aproape universal, este o etapă, aceea cu care începe ciudata istorie a lumii, iar ceea ce urmează diluviului este alta; în consecință, potopul nu are sens numai ca supremă sancțiune a omului, ci, în toate mitologiile, el distruge o lume, care devenise irațională în așezarea ei existențială, pentru a o înlocui cu alta rațională, deci pentru a face dreptate și altor forme de a fi (VLĂDUȚESCU, p. 33-35; 66; 69-71). Apa este femeie, focul este bărbat voinic și ambele sunt sfinți, trăsătura lor comună fiind credința în puterea lor purificatoare, ele având astfel tangențe strânse cu sacralul (2. CHELCEA, p. 318). Împreună cu pământul, aerul și focul, apa formează cele patru stihii, sau puterile stihiale; în multe colinde, se vorbește adesea despre ape mari (torente, râuri de munte, sau apele mării, de obicei îngreunate de uriașe trunchiuri de brazi, de nămol, cu valuri și stropi până la nori), care sunt apele primordiale; apele sunt ale primăverii, adică ale sezonului soarelui, ale creșterii luminii, ale zilei în defavoarea întunericului, altfel spus, apele atrag soarele; rămânând în același sistem de gândire; apa și izvorul simbolizează creația și regenerarea, Negru-Vodă din „*Meșterul Manole*” greșind când decide să sece izvorul și să ridice pe acel loc o mănăstire, din care cauză construcția nici nu rezistă; simbolizând creația și regenerarea, apa simbolizează implicit pe fată (BUHOICIU, p. 150; 155; 380). Referitor la balada „*Meșterului Manole*”, Mircea Eliade subliniază că, în finalul textului folcloric, când Manole se aruncă de pe acoperișul bisericii, el devine apă, creatoare, și se reîntâlnește cu Ana, femeie, simbol al oricărei renașteri (URSACHE, p. 246). Mitologia românească pune, la temelie lumii, apa ca sursă eternă a vieții, ca izvor fără sfârșit, ca ascunziș și acoperământ al tuturor formelor vii și chiar al universului întreg; pentru gândirea tradițională românească, „*nepătrunsul*” (din poezia lui Mihai Eminescu), care se odihnea la începutul lumii și din care se vor zămislă toate cele ce sunt, este „*noianul întins de ape*”; complementară focului, apa este principiul feminin, agent regenerativ; că este așa stau dovadă o mulțime de întruchipări care își au mediul de existență în apă: știmate, iele, rusalce etc. ; cântecele și datinile funerare acordă o însemnătate aparte apelor: sufletul trebuie să treacă peste „*marea cea mare*” și să se oprească la „*izvoare reci*”, unde se va spăla de „*fiori de moarte*” și de dorul pentru „*lumea cea albă*”, să treacă ape și râuri, până va ajunge la locul de odihnă; pe acest drum îi este mereu sete și are nevoie de multă apă, fie ca să-și astâmpere arșița dinlăuntru, fie ca să stingă vămile de foc care îi stau în cale, de aici derivând diverse rituri de udare menite să stingă setea sufletului celui mort; de asemenea, mesajele rituale către cei dispăruți se trimit pe firul apelor (COMAN, I, p. 55; 94; 198). Apa tulbure, pe care o caută ca să-și astâmpere setea nemângâiata turturică, prezentă în cântecele de jale, este simbolul tristeții adânci, al jalei, al unei mari nenorociri, după cum, prin contrast, apa limpede, pe care turturica o evită, simbolizează bucuria, fericirea; în ce privește motivul apei tulburi, el este bine cunoscut încă de multă vreme în simbolica visurilor; când cineva visează, de exemplu, un râu care curge tulbure înseamnă, după tălmăcirea populară, că îl așteaptă o mare nenorocire sau chiar moartea; cu aceeași semnificație de rău augur apare acest motiv și în cântecele de jale din Moldova: „*Ș-apoi tu, Bistriți, apă dulci, /Cum tu vii di tulburată, /Și mă leși tot supărată, /Făr' di mamă, făr' di tată!*”; „*Apa trece, pietrele rămân*”, zicală în care sunt puse în contrast două simboluri, cel al efemerului, care este apa, și cel al durabilului, dacă nu chiar al eternului, care sunt pietrele (CARAMAN, p. 197-198; 219). În „*Legenda Împăratului Parâng*”, culeasă din Valea Jiului, se

vorbește de doi copii gemeni, Jiii (fiii împăratului), răpiți de mătușa lor (regina copacilor) și bunica lor (regina apelor), în înțelegere cu mama acestora (împărăteasa Mândra), fiind scoși din palat prin transformarea lor în două râuri; Regina apelor se numește Ma, cea a copacilor se numește Padu, amândouă primind, la sfârșitul numelor, adjectivul „rea”, pentru că ele au pus la cale nimicirea Împăratului Parâng, și din același motiv li s-a mai spus și „negre”, adică Ma-rea Neagră și Pădurea Neagră, potrivitându-se amândouă ca surori ce sunt; legenda mai amintește și de fiica Reginei copacilor, pe numele ei Duna, căreia i se aplică același procedeu de construcție a numelui, ceea ce conduce la denumirea fluviului Dună-rea, merit să curgă neîncetat, zi și noapte, de la mama ei, Pădurea Neagră, până la mătușa ei, Marea Neagră (PRESA). Apa are două conotații diametral opuse: una benefică, apa fiind regeneratoare, purificatoare, entitate primordială, apa de fântână, de izvor, fiind în general lăcașul duhurilor bune; alta malefică, apa fiind lăcașul duhurilor rele, loc de blestem și întâmplări nefaste; apa mare, când vine sălbatică din cauza ploilor, ori topirii zăpezilor este stăpânită de duhuri rele; de asemenea, noaptea nu se aduce apă de la fântână, fiindcă împrejurul ei joacă ielele, iar cel ce va lua apă riscă să fie luat de iele sau poate fi tras în jos de *Cel din ape*, când omul ridică ciutura cu apă sus; în unele texte folclorice, apa este element malefic, este lăcașul unor ființe care urmăresc răul, ele fac să se înece oamenii, își au locuințele în fundul apelor, de unde provoacă *vârțișuguri*; aceste personaje fantastice sunt numite generic *Cel din baltă*, *Cel din fântână*, *Cel din puț*; puțurile și fântânile necurate sunt cele care nu huiesc (1. CĂLIN, p. 44-45). Când oamenii „*se iordănesc*”, în ziua Sfântului Ioan Botezătorul (7 ianuarie), ei aruncă unul în altul cu apă, gestul fiind făcut în unele zone doar de către femei, fără bărbați, de unde și concluzia că apa este principiu feminin; de altfel, într-un răspuns menționat de Elena Niculiță-Voronca, o femeie spune că „*apa este femeie, că la fântână mergem cu cofa și cu donița la vacă, să ne dea lapte; și fântâna are izvor, vine de apă, cum are vaca vine de lapte*”; o categorie aparte a apelor curgătoare, îl formează „apele despărțitoare”, care constituie un obstacol în calea iubirii sau al întâlnirii celor doi îndrăgostiți, fiind de netrecut sau foarte dificile în a fi învinse; de aceea, apele despărțitoare sunt blestemate în doinele de dragoste: „*Hai Buzău, Buzău, Buzău, /Dărâma-s-ar malul tău!*”; pășirea în torentul unui asemenea râu clocotitor poate fi o acțiune plină de pericole, care poate duce la deznodăminte tragice; podețul îngust sau puntea peste care trec iubii sunt semnele depășirii unei anumite limite interioare; ele sunt simboluri ale apropierei dintre „eul” masculin și cel feminin, în pofida distanței care separă cele două universuri umane (EVSEEV, p. 55; 106-107). Se crede că pământul plutește pe o apă, care se întinde dincolo de poalele cerului - Muntenia; numai pentru că este lăcașul broaștelor, protejate ale Maicii Domnului, se crede că apa este sfântă - Galați; dar apa sălbatică, mare, care vine sub formă de puhoai în urma ploilor abundente sau topirii zăpezilor este stăpânită de duhuri rele și, din această pricină, copiii nu trebuie să stea pe malul lor; în schimb, apa de fântână sau de izvor este lăcașul duhurilor bune, din care cauză ea poate arăta fetelor pe viitorii lor soți - Muntenia; Moldova; cine cere un pahar de lapte să-l dea înapoi plin cu apă, ca să nu înțarce vaca celui de la care s-a luat laptele - Ialomița; peste omul bolnav de friguri, să se arunce, pe neașteptate, un vas cu apă rece, turnată fiind de către o femeie furată de soțul ei, sau fugită de la bărbat, sau fugită de la părinți (căsătorită fără acordul acestora) - Dolj; Teleorman; Tecuci; Suceava; tortul scos de pe urzitor este izbit de vasul în care se ține apă, ca și pânza care iese din războiul de țesut să sporească precum apa - Suceava; când se termină de urzit firele pentru războiul de țesut, se toarnă apă pe urzitor, ca să se șteargă lenea de pe el și țesutul să aibă spor - Suceava; când se sfârșește urzitul, se toarnă apă pe axul urzitoareii, ca să crească mare și frumoasă cânepa în vara viitoare - Suceava; cine se duce să mulgă vaca să aibă apă în vasul în care va fi laptele și, după ce spală țâțele vacii, să verse apa sub vacă, pentru a avea spor la lapte - Tecuci; ca să treacă mușcătura de șarpe, trebuie să se bea apă din șapte fântâni - Suceava; omul mușcat de șarpe să intre imediat într-o apă și se va lecu, dar, dacă șarpele a apucat să intre el primul, atunci omul nu mai are leac - Suceava; sau să bea dintr-o apă mai repede decât va găsi șarpele apa și se va vindeca - Suceava; celui mușcat de câine să i se dea

să bea puțină apă, dar înainte de a bea câinele din ea - Țara Oltului; unele boli de ochi se vindecă, dacă bolnavul se spală cu apă în care și-a spălat preotul mâinile la săvârșirea sfintei liturghii, sau cu apă luată dintr-un râu, în Vinerea Mare (de dinaintea Paștelui), sau cu apă luată în oricare zi, dar totdeauna înainte de răsăritul soarelui - Suceava; este rău de moarte pentru cine se scaldă la întâlnirea a două ape - Muntenia; miercurea și vinerea, adică în zilele de post ale săptămânii, după ce sunt spălate vasele, apa rămasă se ia și se toarnă într-o strachină nouă, în care se mai pune cenușă, de trei ori, cu o lingură, sau cu pieptenele, sau cu un fus; apoi se pune deasupra străchiniii o oală de pământ ars și, dacă apa din strachină se ridică în oală bolborosind, înseamnă că omul care se plânge de dureri de stomac este cu adevărat bolnav; pentru a fi însănătoșit, i se dă să bea din apa care s-a ridicat în oală - Romanați; ca să fie bănos peste an, este bine ca oamenii să se spele cu apă, în care au fost puse câteva monede, în zile de mari sărbători, precum ar fi Crăciunul (25 decembrie), Paștele sau Rusaliile (la 10 zile după Joia Înălțării Domnului - Ispasul) - Bihor; să nu se folosească la spălatul pe ochi apă caldă, pentru că se fac bube - Dolj; este indicat ca suferinzii de vreo boală să se scoale înainte de răsăritul soarelui, să se îmbrace într-o cămașă curată, să ia o oală nouă, pe care au cumpărat-o plătind pe ea cât li s-a cerut, să meargă apoi la o moară de apă, fără să scoată o vorbă pe întregul parcurs al drumului și fără să fie văzuți de către altcineva, și să ia stropi de pe roata morii, cu această apă, strânsă în oala cea nouă, să se ude peste tot trupul și astfel se vor vindeca - Suceava; dacă cineva bea apă dintr-un vas nou, este bine să verse mai întâi câteva picături și apoi să bea, pentru că în primul rând se cuvine să bea morții și apoi cei vii - Muntenia; să nu bea doi oameni deodată apă, pentru că se crede că primul bea apă, iar cel de-al doilea bea venin - Dolj; cine se îneacă bând apă dă de știre că va avea oaspeți - Suceava; să nu se aducă apă seara, iar, dacă se aduce, să se verse de trei ori câte puțină în foc, pentru că altfel e pericol de boală - Vâlcea; donița cu apă să nu se lase peste noapte afară, pentru că beau din ea șoimărițele și apoi va fi fermecat și cel ce va bea apă din această doniță; pentru ca totuși să nu se atingă șoimărițele de ea și nici alte rele, este bine să se stingă în apă trei cărbuni - Muntenia; apa rămasă din ziua de duminică să se arunce, pentru că nu mai este bună decât pentru viermi - Vâlcea; dacă se crede că boala cuiva a fost luată, este bine ca bolnavul să bea apă din pumnii celui de la care presupune că a luat boala - Suceava; ca să nu se atingă de cineva vrăjile și bolile, este bine să se spele cu apă luată de la întâlnirea a două ape - Muntenia; părinții să nu toarne apă copiilor pentru a se spăla, pentru că, dacă îi vor blestema vreodată, atunci blestemele adresate copiilor se vor împlini - Vâlcea; apa rezultată după orice fel de spălare a trupului trebuie aruncată pe loc curat, neumblat, pentru ca acela care s-a spălat să fie ferit de boli - Tecuci; după spălarea pe cap, apa se aruncă imediat, pentru că, în caz că are loc tocmai atunci un cutremur, capul celui spălat va tremura pentru tot restul vieții lui - Ialomița; pentru a nu se îmbolnăvi de friguri și a fi sănătos peste tot anul, este bine ca omul să se spele cu apa râului din locul unde, de Bobotează, a fost scufundată crucea sau steagul - Vâlcea; cu apa care rămâne de la spălarea limbii clopotului se spală fetele pe față, în speranța că vestea despre ele va merge curată și departe, precum se propagă sunetul clopotului - Suceava; omului căruia i se toarnă apa îndărăt nu-i va merge bine sau nu i se va așeza lucrul în acea zi - Muntenia; Moldova; dar se mai crede că, în cazul că se toarnă astfel apa, cel ce o face va avea băieți cu ochii sașii - Suceava; în cazul în care a mai rămas apă în vasul din care i s-a turnat cuiva să se spele, acesta să nu bea din această apă pentru că se îmbolnăvește - Suceava; să nu se spele nimeni pe cap cu apă rece, pentru că face păduchi și lindeni - Galați; să nu se spele nimeni, turnându-și apa din gură, pentru că i se bășică gingiile - Muntenia; când se varsă cofa cu apă chiar la fântână, este semn de petrecere - Tecuci; cine îmbracă o haină nouă să meargă cu ea la o apă, pentru a-și face alta nouă cât mai degrabă - Galați; se crede totuși că acela care visează apă va avea parte de o supărare; apa primită pe fereastră nu se bea, nici nu se dă la câini, pentru că aceștia turbează - Bihor; nu este bine să se meargă pe lângă ape marți seara și sâmbătă seara, pentru că acesta este timpul când își fac fetele vrăji pentru măritat - Bihor; se crede că seara apa este necurată și poate fi adusă în casă numai după ce se zice „Dumnezeu s-o

binecuvânteze" de către cei din familie - Suceava; să nu se aducă noaptea apă de la vreo fântână, pentru că se crede că în jurul fântânii joacă ielele, care îl vor poci pe cel ce se duce acolo - Muntenia; să nu se bea apă sau vin dintr-un vas neacoperit, ci mai întâi să se sufle deasupra lichidului și să se verse apoi câteva picături, pentru că diavolul obișnuiește să intre noaptea în apă, în vin etc. - Galați; găinile să nu bea din apa în care a fost spălată o găină sacrificială, pentru că le va mânca vulpea - Suceava; dacă primăvara apele curg având deasupra spumă alb-gălbuie este semn că anul va fi bogat - Vaslui; oamenii nu trebuie să se scalde într-o apă curgătoare primăvara până nu mănâncă, în acel an, caș dulce - Vaslui; cel ce visează apă curată va fi sănătos și cu voie bună, iar de visează apă turbure înseamnă că se va îmbolnăvi - Suceava; se va face vreme frumoasă, când apele curgătoare scot un zgomot plăcut și lin - Suceava (2. GOROVEI, p. 9; 10; 11; 12; 16; 23; 18-19; 30; 121; 142; 150; 154; 159; 178; 190; 198; 213; 217; 228; 263; 3. GOROVEI, p. 136-137; GOLOPENȚIA, p. 121; 184; BĂLĂNESCU, p. 262). La început de primăvară, oamenii se stropesc între ei cu apă, ca să fie curați tot anul, să le curgă bucuriile ca apa la vale, să fie „vlăstoși”, adică să aibă prunci mulți; înainte de a ieși cu plugul, primăvara, în brazdă, se ia o vadră plină cu apă, peste care sunt puși să treacă boii, pentru ca pământul să rodească - Maramureș (BOGDAN, p. 44; 49). Cel care a ieșit primul la arat, primăvara, invită preotul satului care este adus cu mare alai la ogorul gospodarului, unde se roagă pentru recolta din acel an; atât pe drumul de venire, cât și pe cel de întoarcere, fetele din sat stropesc cu apă pe flăcăii din alai - Sălaj; la descântecul „De amuțitul bărbatului” (pentru ca el să nu mai bea), se rostește de trei ori un descântec, timp în care se pun trei pahare cu rachiu, unul în fața unui butuc, altul în fața unui bolovan, iar al treilea în fața vătraiului de la sobă sau chiar în fața vetrei; apoi cele trei pahare se toarnă într-un ulcior nou, concomitent rostindu-se, tot de trei ori, un alt descântec; în fine, ulciorul este astupat cu un dop făcut dintr-un cocean de porumb și i se dă drumul pe o apă curgătoare - Bucovina (PRESA). În Gorj, aratul de primăvară se începe într-o zi de luni, miercuri sau vineri; se înjugă vitele la plug și gospodarul le stropște cu apă, stând în fața lor; apa folosită la acest „botez” este pusă într-o ulcă nouă, din lut ars, iar vitele sunt stropite de trei ori cu un mănunchi din rămurele de salcie înverzite, rostindu-se: „Dumnezeu să ne ajute să terminăm arătura sănătoși și noi, și vitele!”; după care se închină și leagă ramurile de salcie la restul de hăis (dreapta) și începe aratul (CĂRĂBIȘ, p. 29). Copiii să nu arunce nici în joacă apă pe plita încinsă, fiindcă se vor scăpa peste noapte în pat - Moldova (NOTE, Băncescu). Fata care își face descântec „de dragoste” trebuie să meargă la o apă curgătoare, să țină mâinile cu degetele încleștate între ele în apă, timp în care rostește descântecul, după care ia apă în pumni și o aruncă peste cap, rostind: „Câți stropi sar peste mine/Atâția oameni/Să mă grăiască de bine!” (3. MARIAN, Ip. 29-31). Dacă bălțile încep să miroasă prea tare este semn că în curând va ploua; femeile știu că vine ploaie, când apa rece din vasele puse la foc se ridică până la buza acestora și dă în foc - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 86). Înseamnă viață îndelungată pentru cel care se visează luând apă rece dintr-un izvor; bogăție și sănătate pentru cel care visează un izvor; câștig pentru cel care visează că apa izvorăște din apropierea casei sale sau că este plouat; bucurie, mulțumire, viață lungă pentru cel care visează un vad sau un port; se va liniști după multe neazuri cel care visează izvor curat; veselie și fericire pentru cine visează apă limpede; va avea prieteni buni cine visează apă rece; îi vestește sănătate și curățenie în toate cele celui care se visează spălându-se; înseamnă bucurie pentru cel care visează că se spală într-o apă mare, sau că bea apă; va primi noutăți cel care visează că se spală în casă; va primi daruri și multă cinstire cel ce se visează aflându-se într-o cadă de baie sau într-un alt vas destinat spălării; poate însă să fie și părtaș la niște tulburări cel care se visează spălându-se în vasele menționate mai înainte; va avea parte de bucurii cel care se visează bând apa de la flori; dar va avea parte de un epilog prost pentru întreprinderile derulate cel care visează că îi este sete și nu bea; înseamnă primejdie pentru cel care vede în vis un pârâu; este semn de griji și neodihnă pentru cel care visează o apă curgătoare adâncă; dar înseamnă câștig pentru cel care visează că un pârâu se varsă într-o altă apă; se va pune singur în pericol cel care se visează înotând în apă mare;

visarea înotării în mare înseamnă sărăcie; cel care se visează înotând în apă curgătoare va face o călătorie pe apă; este prevestitoare de boală visarea înotării printr-o apă tulbure; înseamnă oboseală pentru cel care se visează înotând în apă tulbure; este semn de tristețe amestecată cu plăcere pentru cel care visează apă tulbure; simpla visare a faptului că se înoată înseamnă supărare; va fi în primejdie, împreună cu cei pe care îi are în jur, cel care se visează înechându-se; i se va întâmpla ceva fără veste celui care se visează căzând într-un lac; înseamnă boală pentru cine se visează scăldându-se într-un izvor sau luând apă din el sau dintr-un alt loc; va trebui să aștepte timpuri mai bune cel care visează apă curgând prin livezi înverzite; să se ferească de vreo pagubă cine se visează secând un izvor; arată sfârșitul necazurilor visarea unui mal de gărlă; va înregistra o agresiune a dușmanilor cel ce visează o gărlă revărsându-se; este rău și anunță pagubă pentru cel care visează curgând o gărlă; va învinge dușmani periculoși cel care se visează înotând într-un lac; îi va veni un prieten celui care se visează trecând un lac; în general, visarea unei gărle înseamnă creșterea averii personale; necaz și moarte pentru cine visează apă tulbure și tristețe pentru cine visează apă fierbinte; înseamnă supărare pentru acela care visează un râu - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *rachiu-butuc-piatră-vatră-apă; apă-salcie; apă-cenușă-3-lingură/ pieptene/fus; apă-monedă-sărbătoare mare; apă-lemn; apă-cărbune; apă-piatră; apă-vatră (foc); soare-cămașă-oală-moară-apă; marți/sâmbătă-seară-apă; apă-deget-descântec.*

Agheasma Mare (Aghiazma Mare). Se crede că, la Bobotează, când preotul introduce crucea în apă, toți dracii ies din ape și rătăcesc pe câmp, până ce trece sfințirea apelor; dar nimeni nu îi vede, în afară de lupi, care se iau după ei și îi omoară unde îi pot prinde; sau, atunci când „se pușcă”, în timp ce apa este sfințită, de asemenea, când oamenii strigă, după sfințirea apei, „chiraleisam”, atunci diavolii fug și se ascund; de altfel, credința că apele, curgătoare sau stătătoare, sunt la Bobotează sfințite este atestată în toate zonele etno-folclorice ale României; acesta este și motivul pentru care, la Bobotează, se stropesc cu apă grajdurile, vitele, uneltele, zestrea fetelor etc. ; în Muscel, oricât de frig ar fi, flăcăii se scaldă în râu; același obicei îl practică și fetele în unele zone ale Transilvaniei (12. GHINOIU, p. 145). Agheasma Mare este luată de la preot, când acesta umblă cu crucea la Botezul Domnului (6 ianuarie); în descântecurile de albeață, agheasma aflată într-o sticlă se așează jos, împreună cu busuioac, iar descântătoarea, punând piciorul drept pe ele, rostește descântecul, după care udă ochii bolnavului cu acea apă; procedează identic și în cazul celor care acuză junghiuri, stropind cu apă părțile suferinde ale trupului - Transilvania; în ziua de Bobotează, după ce se vine acasă de la biserică, gospodarul stropeste toate vitele cu agheasma adusă, ca să le ferească de boli - obicei practicat în toate zonele de deal; când se scot primăvara stupii de la iernat, se rostește un descântec, stropindu-se totodată cu agheasmă păstrată de la Bobotează - Suceava; să se ia apă sfințită de la preotul care umblă cu crucea de Bobotează și să se introducă puțină în căzile și butoaiele în care sunt puse la murat verde, ardei etc. , ca să se păstreze bine - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 276; 3. GOROVEI, p. 143; 236-237; GOLOPENȚIA, p. 141). Se crede că aceleia care ia mai repede sau mai la început apă sfințită îi este mai folositoare acea apă decât cea pe care o poate lua mai târziu, aici găsindu-se o explicație pentru îmbulzeala oamenilor în preajma marilor vase din care este împărțită - Transilvania; Muntenia; agheasma rămasă după stropirea casei, acareturilor, vitelor și uneori a câmpurilor se păstrează peste an, pentru că se crede că este bună pentru vindecarea a tot felul de boli, mai cu seamă a frigurilor, și pentru a curăța vasele care au fost spurcate, adică vasele în care s-a gătit alimente de origine animală, interzise a fi consumate în zile de post sau în cele ale Postului Mare - Muntenia; după sfințirea apei la Bobotează, fiecare vine acasă și stropeste casa, acareturile, vitele, nutrețul acestora, iar cei ai casei beau pe nemâncate din ea; ce rămâne se păstrează peste an, pentru că această apă nu se strică niciodată și pentru că este tămăduitoare pentru orice boală - Banat; Munții Apuseni; Transilvania; Teleorman; Romanați; Moldova; Neamț; Bucovina; se crede chiar că acolo unde cade o picătură de apă sfințită la Bobotează în acel loc va arde pământul - Suceava; se mai crede că este atât de puternică încât cu ea se pot boteza *moroi* sau *muronii*, adică

pruncii morți nebotezați; din această pricină, femeile care au născut copil mort sau le-au murit pruncii înainte de a fi încreștinați trebuie să care timp de șapte ani, cu gura, agheasmă mare, în ziua de Bobotează, și să stropească cu ea mormintele copiilor, socotindu-se apoi că aceștia au fost botezați - Muntenia; Moldova; Bucovina; sau se ia agheasmă de la 7 biserici, în 7 ulcuțe, și se toarnă peste mormintele copiilor morți, dându-se de pomână și o bucată de pânză, pentru ca pruncii decedați să fie considerați botezați - Moldova; uneori, la morminte se rostește și numele de *Ion*, ca și cum acesta ar fi numele copilului - Vaslui; femeile iau agheasmă și o toarnă sub formă de cruce pe mormintele *moroilor*, spunând: „*Botează-se robul lui Dumnezeu Ion (dacă este băiat), Maria (dacă este fată), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, amin!*”, iar numele dat copilului mort la cea dintâi turnare a apei trebuie să se repete aidoma în toți cei 7 ani; în felul acesta, copilul mort nebotezat nu mai devine moroi și nu mai poate face rău nimănui - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 149-150; 153-154; 156; 164). În ziua de Bobotează (6 ianuarie), apa adusă de la biserică într-o sticlă se folosește la: se pun câteva picături în fântână, pentru purificarea apei din ea, se stropește grajdul și sunt stropite și vitele, ca să fie sănătoase și să dea lapte mai mult; restul se păstrează peste tot anul, fiind folosită în diferite ocazii: se stropește mortul, ca să-l curețe de păcate, se dă de băut celor care se îmbolnăvesc de amigdalită, se toarnă puțin în urechea celor bolnavi de otită; sunt stropite boabele de grâu și porumb, care urmează a fi semănate, pentru ca holda să fie curată și apărată de intemperii, se stropește casa în timp de furtună, ca să fie ferită de trăsnet - Bihor (ROMAN, p. 4). Apa sfințită la Bobotează, agheasma, nu o beau numai oamenii, ci se folosește și la stropitul caselor, grădinilor, viilor, spre a le feri de grindină - Vaslui (BĂLĂNESCU, p. 269). Apa sfințită la Bobotează se păstrează peste tot anul, fiind bună pentru tot felul de boli, cu deosebire pentru „friguri”, precum și pentru „ismuirea vaselor ce se spurcă”, adică s-a gătit și s-a mâncat din ele „de dulce” și, la intrarea în Postul Mare, ele trebuie să fie curate (2. CHELCEA, p. 5). Se pregătește multă apă, punându-se în ea agheasmă, și cu aceasta sunt stropite grădinile, viile, dar și vitele, pentru a fi roditoare (PRESA). Când sunt scoși stupii primăvara de la iernat, sunt stropiți cu agheasmă de la Bobotează, însoțind gestul cu o incantație pentru rodul în miere al albinelor (2. KERNBACH, p. 156). Serie simbolică: *agheasmă-picior drept-descântec*. v. IANUARIE.

Apă sfințită (Agheasmă). Imediat după naștere, moașa copilului se duce la preot, cu o sticlă cu apă și busuioc pus în gâtul sticlei, preotul sfințește apa, iar lehuza se spală cu această apă pe mâini, după care mănâncă și bea, considerându-se că, până în acest moment, ea este spurcată - Muntenia; imediat după naștere, moașa duce apă într-un ulcior la biserică, preotul citește peste ea molitva, apoi din această apă sfințită se picură câte puțin în apa pregătită pentru scaldă copilului, până la șase săptămâni, și tot din această apă picură și mama în apa în care se spală - Țara Oltului; apa sfințită în care a fost botezat copilul se aruncă la rădăcina unui copac, pe loc curat, pentru ca pruncul să nu devină obraznic, ci om cumsecade, harnic, omenos - Suceava; să se păstreze măcar o sticlă din apa în care a fost botezat copilul, pentru că este bună la vindecarea lui de orice boală - Tecuci; în Duminica Rusaliilor, fetele beau apă, sfințită la biserică la slujba din această zi, din clopotele de la biserică, în credința că astfel vor putea cânta mai bine - Bihor; cu apă sfințită, tămâie și busuioc se înconjoară de trei ori plugul înainte de a intra cu el în brazdă primăvara - Suceava; la însămânțările de toamnă, se stropește cu apă sfințită la marginea câmpului și apoi se seamănă, pentru ca Dumnezeu să aibă grijă de roade - Țara Oltului; înainte de a fi puse la cloșcă, ouăle să fie stropite cu apă sfințită și așezate pe câteva fire de iarbă verde, ca să iasă din toate ouăle pui - Bihor (2. GOROVEI, p. 23; 74; 100; 120; 213; GOLOPENȚIA, p. 92; 139). Cum se naște copilul, moașa se duce la biserică și îi cere preotului să sfințească mai multă apă, aceasta numindu-se și „*apă de moașe*”; această apă sfințită nu trebuie să lipsească de acum încolo din casă, fiindcă pruncul este scaldat timp de un an de zile, de câte două ori pe zi, iar în apa de scaldă trebuie să se pună totdeauna și câteva picături de apă sfințită - Țara Hațegului; sau preotul slujește apa adusă, rugându-se totodată pentru mamă, pentru copil și pentru moașă; cu apa sfințită, moașa se întoarce acasă, stropește locuința, pe mamă și pe copil, în prima zi de viață a acestuia - Banat; în

chiar ziua în care se naște un copil, moașa se duce la preot, care îi sfințește apă într-o sticlă; cu această apă, timp de șapte săptămâni, oricine intră în casă trebuie să se ude pe mâini; tot din această apă și tot timp de șapte săptămâni se pune și în scaldă copilului; după această dată, copilul este scăldat în lapte dulce, descântându-i-se în tot timpul scaldei, ca pruncul să fie dulce, iubitor și drăgăstos ca laptele - Gorj; sau apa proaspătă, într-o ulcică nouă din lut, în care se pun și câteva rămurele de busuioc, este dusă de către moașă la preot, ca să-i *facă apa*, folosită apoi de către lehză pentru a se spăla pe mâini și pentru a stropi copilul; numai după aceasta, mama putea să fie vizitată de rudele și prietenii familiei - Bacău (CLOPOTIVA, p. 408; LĂPUȘTE, p. 68; CĂRĂBIȘ, p. 60; ICHIM, p. 132). În Ținutul Pădurenilor, nedeile se țin în oricare dintre zilele de duminică de peste vară, începând cu Duminica Rusaliilor, dar nu mai târziu de „*Ziua Soarelui*” (Schimbarea la Față - 6 august); la sfârșitul slujbei de la biserică, se face sfințirea apei, afară, în fața bisericii, apoi un fecior ia apă sfințită într-un vas mai mic, în care se mai pun un buchet de busuioc, flori și ierburi, alți doi flăcăi poartă prapurii bisericii; uneori alaiul este însoțit de preot cu crucea; pe drum alaiului i se adaugă și alți tineri, formând în cele din urmă o ceată, care străbate holdele, cântând „*Cântecul Crucii*” și stropind cu apă culturile de grâu, secară, ovăz, cartofi etc., considerându-se că astfel semnaturile vor fi protejate de vijelii, ploii torențiale, grindină, de insecte dăunătoare și chiar de pagubele pe care le pot provoca animalele sălbatice (PRESA). Dacă o femeie are travaliu dificil, este așezată pe un braț de fân pus într-o căruță sau într-un car și plimbată pe un drum denivelat, tot timpul fiind stropită cu agheasmă - Mehedinți (CIOBANU, p. 76). La fereastra de la căpătâiul mortului, se așează două ulcele cu agheasmă, acoperite cu doi colăcei, pe care se presară și puțin zahăr, din care se crede că va gusta sufletul celui răposat până la înmormântare - Bucovina (COJOCARU, p. 165). Când varza crește, ea este stropită cu moare de varză sau cu agheasmă din „*Ziua omizilor*”, adică din ziua Sfântului Mucenic Trifon, „patronul omizilor și gândacilor” (1 februarie) - Moldova (BURNAZ, p. 41). Serii simbolice: *apă-clopot-duminică (a Rusaliilor)*; *apă-busuioc-tămâie-3*; *ou-apă-iarbă*; *apă-busuioc-flori-iarbă*; *apă-colac-zahăr*.

Apă neîncepută. În general, apa neîncepută este cea luată din orice fel de sursă (apă curgătoare, fântână, baltă etc.), înainte de răsăritul soarelui; dar, când se cere a fi folosită în descânțete și în tot felul de alte ritualuri, se crede că apa care are efect sigur este cea obținută astfel: o fată mai harnică și mai curajoasă ajunează și se roagă la Dumnezeu în preziua Anului Nou; ea pleacă din casă în momentul când cocoșul vestește miezul-noapții; pe drum nu îi este permis să se uite înapoi, iar apa o ia cu fața întoarsă spre răsărit; vasul trebuie să aibă gura cât mai largă, pentru a se lua deodată apa în el; apoi, pe drumul de întoarcere nu este permis să cadă pe jos nici o picătură din această apă, iar fata să nu se uite îndărăt - Transilvania; Bucovina; în unele părți ale Bucovinei, fetele aduc apă neîncepută de la fântână și în seara Anului Nou măsoară nouă pahare pe care apoi le toarnă într-un vas; a doua zi dimineața reumple cele nouă pahare cu apa din vas și în caz că le iese o cantitate mai mare de apă, de pildă rămâne apă și pentru un al zecelea pahar, cred că voința lor de a se mărita se va împlini (2. MARIAN, I, p. 67; II, p. 105). Apa neîncepută este cea care se ia din puțuri sau fântâni, nu din cișmele, scoțându-se dis-dimineată înaintea altora și fiind adusă acasă repede, în vase astupate și fără a se vorbi cu altcineva pe drum; în Bucovina, se aduce apa neîncepută de la un râu, din trei locuri diferite, unde se aruncă o bucată de pâine și puțină sare mai întâi, apoi se ia apă în vas și se vine acasă, fără să se scoată un cuvânt, fără să se străbată același drum ca la ducere, iar vasul cu apă purtându-se în fața celui care transportă și se așează pe scaun, laviță sau orice altceva, dar niciodată pe masă; în Transilvania, oala în care se ia apa trebuie să fie nesmălțuită, nu se vorbește cu nimeni pe drum, nu se suflă nici măcar nasul, se dă apei mai întâi o bucată de pâine, se ia apă în sensul dinspre amonte spre aval, oala nu se pune jos nici după ce s-a descântat; în Năsăud, apa neîncepută se încălzește puțin la foc înainte de a fi descântată; în satele din Dolj, apa se aduce înainte de răsăritul soarelui, numai în zilele de marți, joi sau sâmbătă (3. GOROVEI, p. 138-1940). În terapia populară, apa neîncepută, apa care nu este folosită cotidian, are puteri regenerative, absoarbe răul, este așezată cu grijă la căpătâiul noului născut, uneori este

adusă chiar din Dunăre (1. CĂLIN, p. 45). În multe zone, apa neîncepută este scoasă dis-dimineța din fântână, sau din râuri, pâraie și izvoare, sau din roua căzută pe iarbă în noaptea de Sângeorz (22/23 aprilie) și se spală cu ea pe față sau se scaldă în ea, în locuri tainice, sau se stropesc cu ea între ei; udatul în ziua de Sângeorz este interpretat ca fiind un act purificator, dar și ca leac contra bolilor, pentru câștigarea vioiciunii trupești, sau ca vrajă pentru grăbirea căsătoriei (12. GHINOIU, p. 235-236). Într-o ulcea cu apă neîncepută, fetele nemăritate pun busuioc, un ban de argint și o pană de păun și, înainte de a se duce la horă, se spală cu acea apă, iar pana de păun și busuiocul îl pun la brâu, ca să fie curtate de feciori - Moldova; ca să se știe dacă locul ales pentru construirea unei case noi va fi cu noroc, se pune pe acel loc, seara, o oală plină cu apă neîncepută și, dacă dimineața oala va fi ușor revărsată peste buza vasului, este semn că locul ales este bun - Suceava; sau se pune, peste noapte, o cofă cu apă neîncepută și, dacă apa a crescut cu puțin față de cum arăta seara, înseamnă că locul a fost bine ales - Suceava; cel care vrea să scape de durere de cap, să aducă, într-o oală nouă, apă neîncepută, sau să culeagă stropi de la roata morii, să o toarne într-o strachină așezată pe trunchiul unde în mod obișnuit se taie lemne, să ia apoi o surcică, să o înmoaie în apă, să se atingă cu ea pe frunte și să o arunce spre înapoia capului; procedeul se poate face și cu trei surcele, dar, în ambele cazuri, el trebuie urmat timp de nouă zile de luni consecutive, dimineața - Suceava; pentru ca unei femei sau fete să-i treacă bubele de pe corp, se ia apă neîncepută și, înainte de răsăritul soarelui, se toarnă puțină la o răscruce, observându-se cine trece primul prin acel loc: dacă trece peste apa turnată mai întâi o vită sau un câine, boala nu se mai prinde de nimeni, dar, dacă trece un om, maladia se prinde de acesta - Suceava; sau se ia apă neîncepută, se pune în ea pielea de la un ciur stricat, apoi se pune pe foc să se încălzească, iar cu apa astfel pregătită se spală pe trup și bubele trec - Suceava; apa neîncepută, amestecată cu mălai ars, peste care se scuipe, este bună de dat găinilor bolnave, pentru a se vindeca - Suceava (2. GOROVEI, p. 30; 42; 45; 98; 260). Când copiii sunt bolnavi (nu le cresc toți dinții, li se umflă pânțele, au dureri abdominale și slăbesc), se procedează astfel: se ia o ulcică nouă, se toarnă în ea apă neîncepută, se mai pun în apă nouă pietricele albe (cu deosebire pietricele numite *sarea mâței*) și mălai sau păsat; se pune totul la foc să fiarbă, luni, miercuri și vineri, de trei ori pe zi (înainte de răsăritul soarelui, înainte de amiază și înainte de apusul soarelui); mai sunt puse la îndemână nouă linguri noi, nouă fuse noi, un ac și un cuțit; după ce apa a fiert astfel, se răstoarnă totul într-o strachină, care se pune pe abdomenul copilului sau se ține puțin suspendată, ca să nu îl frigă; apoi se ia o lingură, i se înmoaie vârful în apă și se ține în stânga, cu cavitatea în sus; se înmoaie cea de a doua lingură, care se ține deasupra celei dintâi, până ce picuri de apă se scurg în prima, timp în care se rostește un descântec; tot așa se procedează cu toate celelalte linguri, care trebuie scurse în prima lingură, rostindu-se, de fiecare dată, același descântec; apoi se suflă deasupra străchinii sub formă de cruce și se scuipe pe jos; în fine, se ia apa din prima lingură, unde s-a scurs apa din celelalte opt și de pe cele nouă fuse, de pe ac și de pe cuțit și o toarnă copilului în gură; se crede că micuțul este cu adevărat bolnav, dacă ulcica pusă cu gura în jos în strachină suge în ea toată apa, încât rămân în strachină doar pietricelele și terciul - Moldova; pentru aceleași boli, se pun apă neîncepută, câțiva cartofi, puțină cenușă, trei pietricele, trei bucățele de marmură și trei de cremene; se pun la foc și apoi se descântă, având alături șapte linguri, un fus și un cuțit; descântecul se repetă de trei ori, în câte trei zile de post, dând copilului să bea apă scursă de pe linguri, fus și cuțit - Muntenia (3. MARIAN, II, p. 252-254). Fetele care doresc să fie iubite și jucate la horă de către flăcăi se duc în seara ajunului Bobotezei (5 ianuarie) și aduc de la o fântână apă neîncepută, pun în ea câteva fire de busuioc și apoi o așează într-un loc să o bată soarele, când va răsări dimineața; apoi, dis-dimineța rostesc un descântec în care se spune că fata este ajutată de Maica Domnului să fie frumoasă și respectată de toți băieții, după care se spală pe cap cu acea apă, se îmbracă frumos, se duce la biserică și apoi, după amiază, la horă - Bucovina; sau se duc simplu, în ziua de Bobotează, la o fântână și rostesc acolo un descântec, prin care solicită apei să le facă frumoase - Transilvania (2. MARIAN, I, p. 138-140). Vrând să cunoască cum va fi destinul celor

din casă în anul care vine, se iau, în noaptea de Anul Nou, atâtea pahare câte persoane locuiesc împreună și pun în ele apă neîncepută, în mod egal în toate, indicând și cărei persoane aparține simbolic fiecare pahar, ele fiind așezate pe o măsuță, sub icoane, unde stau până a doua zi, când măsoară nivelul apei din fiecare pahar, celui căruia i se găsește apă mai multă i se prevestește noroc și an bun, dar va avea parte de un an prost cel căruia i se găsește mai puțină apă - Moldova (PRESA). Serii simbolice: *apă-pâine-sare*; *apă-monedă-pâine*; *apă-monedă-busuioc*; *apă(neîncepută)-răscruce-animal/om*; *apă (neîncepută)-sită-foc*; *apă-oală-tăietor-surcea-frunte-luni-dimineată-9*; *apă-busuioc-monedă-pană de păun*; *apă-mălai-foc-salivă*; *apă-piatră-mălai-foc-lingură-fus-ac-cuțit-9-salivă*; *apă-cartof-cenușă-piatră-marmură-cremene-foc-lingură-fus-cuțit-3-7*; *apă-busuioc-soare*; *apă-icoană*.

Apă descântată. Apa care urmează a fi folosită pentru descântat este adusă de către cel ce urmează a fi descântat - Bucovina (COJOCARU, p. 233). Când un copil plânge mereu și se presupune că este deocheat, se procedează astfel: se ia un pahar cu apă și se pune la fiert, iar cu un cuțit se face deasupra lui semnul crucii, după care se aruncă în el trei cărbuni, după fiecare cărbune făcându-se semnul crucii, apoi se pune palma pe pahar și dacă apa începe să țiuie este semn sigur că pruncul este deocheat; pentru a se vindeca, el este spălat ușor cu apa din pahar pe creștetul capului, pe podul palmei și în mijlocul tălpii, iar la sfârșit i se dă să bea de trei ori din acea apă descântată; ceea ce rămâne în pahar se aruncă după ușă; maturilor care se îmbolnăvesc pe neașteptate și se crede că sunt deocheați li se descântă apa la fel, cu deosebirea că în apă se pun nouă cărbuni, li se dă să bea trei înghițituri din pahar, sunt frecăți cu apă pe creștetul capului, în jurul inimii și în podul palmei, paharul este golit după ușă, după care se așează cu gura în jos - Sălaj (PRESA). Când cineva este mușcat de șarpe, i se descântă apă de râu, într-o ulcea nouă de pământ; în apă se pun lăstari de salcie albă și de viță de vie, care se țin mai mult timp în apă, ca să se scurgă seva în ei; descântecul se repetă de nouă ori; apoi se bandajează peste rană cel mușcat, fașa fiind umectată cu saramură în care se pune și apă descântată, iar la frunte și la tâmpile i se fac frecții cu rachiu și apă descântată, dându-i-se totodată să bea din amândouă, până ce sunt provocate vomismente; procedeul se repetă timp de trei zile consecutiv, crezându-se că astfel cel mușcat de șarpe scapă de urmarea nocivă a veninului; în cazul multor afecțiuni, se recurge la puterea tămăduitoare a apei descântate; după ce se descântă apa, i se dă bolnavului să bea de 3-6-9 ori din ulcica în care a fost descântată apa și se suflă concomitent asupra lui înainte, la stânga, la dreapta și, închinându-se, descântătoarea caută să-l miște pe bolnav din locul unde zace; dacă în timpul descântatului, persoana care efectuează ritualul cască este semn că bolnavul a fost foarte rău deocheat și atunci suflă mai cu putere asupra lui - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 135). Apa descântată se aruncă la țâțâna ușii și peste casă, rostindu-se totodată: „*Cum sar stropii, așa să le sară ochii la care te-o deocheat*” - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 176-177). După descântare, apa nu mai poate fi folosită la nimic, ci trebuie aruncată într-un loc neumblat, ca să nu calce nimeni pe ea, fiindcă se crede că, prin actul descântării, boala trece asupra apei și astfel este posibil ca maladia să se prindă de cel care calcă în ea; dar locul unde se aruncă apa diferă de la boală la boală; în descânțele de deochi, se aruncă la țâțâna ușii, alteori pe un par din gard; în descânțele „*de junghi*”, se aruncă pe gard, în partea de miază-zi; în zona Galați, apa descântată se împrăștie începând de la poartă până la al nouălea par al gardului; se mai aruncă pe un mărăcine, ca să rămână *brânca* pe această plantă; în farmecele pentru beție, apa se aruncă, pe furiș, pe poteca porții aceluia om căruia i se dorește răul, pentru ca farmecele să se prindă de el, când va călca pe potecă; se mai aruncă apa pe un câine sau pe o pisică, fiindcă se crede că boala va fugi de la cel bolnav, așa cum fug aceste două animale când sunt udate cu apă; în textele de descântec, boala este trimisă în munți, în păduri, în locuri pe unde nu umblă obișnuit omul, dar nu este trimisă niciodată asupra animalelor domestice; în unele cazuri, boala este trimisă asupra animalelor sălbatice, dar rostindu-se numai părți ale corpului lor (capul lupilor sau al urșilor, coarnele sau copitele cerbului, urechile ciutelor etc.); într-un singur caz, boala este trimisă în coada iepelilor,

fiindcă se crede că părul cozii nu poate contracta nici o boală; se mai poate arunca apa într-o gropiță făcută în tinda casei sau afară din casă, dar pe acel loc nu trebuie să se calce timp de un an; în Năsăud, spălatul bolnavului cu apă descântată se face direct deasupra gropii în care se scurge apa folosită, iar groapa se astupă numai după ce s-a pus în ea în prealabil piper și usturoi (3. GOROVEI, p. 141-142). Înainte de „încredințare” sau înainte de cununie, mama miresei cheamă bătrânele cele mai pricepute în ale descântatului și vrăjilor și le pune să o descânte pe tânără pentru deochi, dându-i fetei apă descântată să bea, în care au fost stinși și câțiva cărbuni, după care o udă pe frunte și în creștetul capului - Sălaj (3. MARIAN, I, p. 122-123). Serii simbolice: *apă-foc-cărbune-3-cuțit-semnul crucii-palmă; apă-salcie-viță de vie-sare; apă-piper-usturoi.*

Apa la naștere. Ceremonialul primei băi a noului născut este un moment deosebit, act derivat dintr-o practică arhaică de purificare, apei revenindu-i rolul primordial; moașa prepară *baia, scaldă* sau *scăldăușa*, punând în apă busuioc, fire de grâu, mărar, mentă, romaniță, mac, sămânță de cânepă, toate fiind plante cu semnificație rituală sau cu rosturi de medicație empirică; în unele zone, se mai adaugă lapte dulce, zahăr, ouă; ouăle se pun ca pruncul să fie curat și sănătos ca oul; în Muntenia se mai pun pâine, ca să crească precum pâinea în cuptor, și bani, pentru ca pruncul să fie bănos; după scaldă, apa se scoate cu deosebită solemnitate din casă; cumătra, nașa sau soția nașului iau o lumânare aprinsă într-o mână și în cealaltă o ploscă sau o sticlă cu vin sau cu rachiu și merg în urma moașei, care duce albia cu apă, fiind urmată de toate femeile prezente la ceremonie; femeile se țin de mână, dansând un dans ceremonial, timp în care se strigă strigături adecvate momentului; apa se varsă într-o vale, într-un râu, iar, în caz că nu există această posibilitate în apropiere, apa se aruncă în grădină, pe straturi, sau în livadă la rădăcina unui pom tânăr (4. POP, p. 130-131). În apa cu care trebuie scăldat imediat după naștere copilul se pun: busuioc de la Ziua Crucii, unul sau mai mulți bani din argint, lemnul Domnului, o bucătică de fagure de miere, una de pâine și alta de zahăr, un ou, puțin lapte dulce, câteva picături de agheasmă sau apă sfințită; în Banat și Bihor, apa se aduce de la un izvor și se încălzește puțin cu vreascuri adunate de pe drum, pentru ca pruncul să fie harnic și adunător, în apă adăugându-se și puțină din cea adusă de moașă de la preot, sfințită în chiar ziua nașterii copilului; laptele dulce se pune în albia copilului, ca să-i fie pielea albă ca laptele, un ou, ca să fie sănătos ca oul, felurite flori, ca să fie drăgălaș ca florile, una sau două nuci, ca să fie tare și să nu se vateme, o pietricică, ca să fie răbdător ca piatra, să poată rezista frigului și altor neajunsuri, un ban din argint, ca să fie curat și să nu se prindă de el farmecele și vrăjile, cum nu se prinde rugina de argint; în Suceava, se pun în această apă *lemnie*, o specie de plantă lemnoasă care crește pe prunduri și are frunze asemănătoare pelinului, ca pruncul să umble degrabă în picioare, *sdreveț*, specie care crește în lunci, *popchișor*, buruiană de dimensiuni mici, având floarea galbenă, și *cătușnică*, ca să fie voinic, cânepă, ca să crească precum cânepa, un ou, ca să fie sănătos ca oul, și untură de porc, ca să se îngrașe ca un purcel; în Muntenia, se pun orz, porumb și flori, ca pruncul să aibă parte în viață de cereale și să fie plăcut ca florile, sare, simbol al prieteniei sau ca să nu se opărească, puțin untdelemn și o monedă, pentru că amândouă reprezintă în mentalitatea tradițională belșugul, la urmă fiind spart și un ou, ca să crească și să se împlinescă micuțul ca oul, unele femei punând numai ouă de rață, fiindcă tot le place pruncilor să se joace în apă; în Banat și Suceava, se obișnuiește ca apa de la prima scaldă să fie doar călduță, nicidecum fierbinte, pentru ca nou-născutul să nu devină desfrânat, curvar, apoi pentru ca viața lui să nu fie neliniștită ca apa când fierbe, adică să nu aibă un neconținut neastâmpăr, cu certuri și supărări; această primă scaldă se numește: în Bihor - *ciupă*; în Muntenia - *baie*; în Suceava - *scaldă, scăldușă* sau *scăldușcă*; se mai spune, în Suceava, că este bine ca apa să fie mai mult rece, pentru ca micuțul să se călească și nici să nu se sperie; se obișnuiește chiar ca unele moașe să-l spele pe copil mai întâi cu puțină apă rece, ca să fie vioi, sprinten, voinic, deștept și isteț (3. MARIAN, II p. 57-59). Ca să nască ușor, femeile gravide, cărora li se apropie sorocul, iau apă într-o oală și o aruncă pe streășina casei, așteptând apoi cu un ciur ca ea să se prelingă înapoi, zicând că așa cum stă apa pe streășină sau în ciur, tot așa să stea și pruncul în pântecul lor, după

care beau de trei ori din apa adunată din nou în oală - Banat; copilul nou-născut se scaldă în apă caldă, pentru ca, în viață, el să nu devină desfrânat - Moldova; apa pentru scăldat copiii se ia din fântână, pârâu sau râu, înainte de asfințitul soarelui, pentru că luată după asfințitul soarelui poate conduce la îmbolnăvirea pruncilor, fiindcă după apus se scaldă în apă tot felul de duhuri rele - Suceava; după folosire, această apă nu se dă afară noaptea, sau nu trebuie aruncată afară nici înainte de răsăritul soarelui și nici după apusul acestuia, fiindcă va plânge copilul - Suceava; dacă un copil doarme ziua și plânge noaptea, să i se dea să bea apă din fântâna din care se ia apă pentru scăldatul lui și astfel va putea să doarmă noaptea - Suceava; după ce a spălat copilul, l-a înfășat și a spălat și scutecele, mama se spală pe mâini cu apă curată, pentru că, dacă nu o face, vor curge urechile celui mic - Transilvania; Suceava; apa în care a fost spălat un nou-născut nu se aruncă spre răsărit, ci spre nord, pentru ca pruncul să nu facă bube pe trup - Moldova; nu se ține afară apa în care urmează să fie spălat pruncul - Bihor; dacă apa pusă într-un vas la încălzit, în vederea spălării copilului, se umflă în timpul fierberii, este semn că acel copil va îmbătrâni prematur - Suceava; cu apa rămasă din ziua precedentă să nu fie spălați copiii mici, pentru că nu mai cresc - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 22; 28; 112; 115). Imediat după nașterea copilului, moașa, care este rudă apropiată a familiei, aduce tinerei mame un ulcior cu apă, luată dintr-un loc curat al râului; din această apă, timp de șase săptămâni, se va pune câte puțină în baia copilului, împreună cu câteva fire de busuioc; primei îmbăieri a copilului i se acordă o atenție deosebită, punându-se în albia cu apă un ban și o pană din coada rățoiului, urându-i-se astfel copilului bogăție și un păr ondulat - Banat (5. ANTONESCU, p. 261-262). Se crede că, dacă pruncul este scăldat în apă în care au fost puse tot felul de ierburi aducătoare de noroc, acesta va fi sănătos; timp de nouă zile de la naștere, în apa de scaldă a copilului se pun mlădițe de pe nouă feluri de pomi roditori (meri, peri, cireși, viță de vie etc.), pentru ca pruncul să fie hărăzit a avea numai reușite în viață; apoi apa în care a fost spălat se aruncă la rădăcina pomilor; apa de la prima scaldă a copilului este revărsată asupra pomilor, crezându-se că rodirea acestora influențează soarta viitorului om, acesta devenind norocos și cu spor la muncă; în același timp, apa îndepărtează uscarea pomilor și nerodirea lor, dar spală și răul (nenorocirile, bolile, insuccesele) din viața pruncului - Bihor (3. BOCȘE, p. 114-115). La prima scaldă a copilului, participă nașa și moașa copilului, dar nu participă bărbați, copii și nici tineri necăsătoriți, moașa fiind cea care se ocupă de pregătirea apei, care trebuie să fie caldă, adusă de la un izvor ori scoasă din fântână dimineața devreme, și să pună apoi în ea boabe de grâu, semințe de cânepă, rămurele de busuioc, petale de trandafir sălbatic (rug) și un bănuț; după scaldă, apa se arunca la rădăcina unui copac tânăr - Bihor (GODEA, p. 82). De o importanță deosebită în viața noului născut sunt considerate băile rituale (*scalda coconului*) și în special prima baie; în Maramureș, prima baie este făcută de moașă, apa aducându-se din râu ori din fântână, înainte de răsăritul soarelui (apă neîncepută); baia se face cu apă caldă în care se pune seu de vacă (să aibă pielea moale), flori din cununa de mireasă a mamei (să fie mândru ca floarea), cununa de *bărbănoc* de la steagul de nuntă, lapte de mamă, *strună de ceteră*, bănuți de argint etc. ; după baie, apa se aruncă în grădina de flori, pentru băieți, mereu în același loc, în credința că vor avea succes la căsătorie încă de la prima încercare, iar, pentru fete, în mai multe locuri, spre a fi pețite de mai mulți flăcăi; baia se face numai înainte de asfințitul soarelui (DĂNCUȘ, p. 176). Spălatul ritual al nou-născutului se face punându-se apă neîncepută într-un vas, după care în apă se pun un ban de argint, frunze de urzică și un ou, spunându-se: „*Să fiu curat ca argintul, /Să fiu aspru (harnic) ca urzica, /Să fiu frumos ca ou!*” - Maramureș (BOGDAN, p. 64). Moașa pregătește prima scaldă a copilului imediat după nașterea acestuia, punând în apă un ban, ca pruncul să fie norocos, un cărbune, ca să nu se deoache, face semnul crucii deasupra apei cu un cuțit, ca să nu capete copilul epilepsie, picură puțină apă sfințită, apoi vâra de trei ori în apă capătul feșii, apoi scaldă copilul, toate având rolul să asigure pruncului un trai norocos; dacă pruncul e fată, mai întâi o stropește pe față de trei ori, cu mâna dreaptă, cu apă din vasul unde urmează să o spele, ca ea să fie frumoasă, dacă este băiat îi azvârle apă, tot de trei ori și tot cu mâna dreaptă, pe spate, ca să

fie spătos, voinic; apa din scaldătoare este apoi azvârlită pe flori: pe bujori, dacă este fată, ca să fie frumoasă ca bujorul și plăcută ca florile, sau pe trandafiri, dacă este băiat, ca să fie plăcut fetelor ca trandafirul; copilul trebuie scaldat în fiecare zi, iar apa destinată îmbăierii nu trebuie luată nici înainte de răsăritul soarelui și nici după apusul lui, ci numai în timpul cât este soare, fiindcă există credința părinților că, în timpul nopții, în ape s-ar scâldea măiestrele, iar acestea pot poci pruncul; în caz că apa era adusă în casă după asfințit, mama copilului avea grijă să arunce cu degetele, de trei ori, câteva picături de apă în foc, sau să facă semnul crucii peste albie; îmbăierea copilului se face întotdeauna după răsăritul soarelui și, când se face după apusul lui, apa folosită trebuie să fi fost adusă în timpul zilei; apa folosită la baia zilnică a copilului nu se scoate afară după apusul soarelui, pentru că pruncul poate fi de asemenea pocit; timp de opt zile de la naștere, ea se aruncă a doua zi, într-un loc unde „*nu vede*” soarele, fiindcă altfel pruncul poate fi pocit; aruncatul apei se face în jos și nu în sus, spre soare, pentru că este păcat; se crede că pruncul va răci, dacă apa de scaldă este aruncată în același loc în care este aruncată și apa folosită la îmbăierea celorlalți membri ai familiei sau la spălatul rufelor - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 93-94; 96). Apa de la prima scaldă a copilului este aruncată la rădăcina unei vițe de vie, pentru ca pruncul să crească repede - Mehedinți (CIOBANU, p. 76). Se crede că prima scaldă a copilului are puteri magice și este făcută de moașă, care pune în ea o labă de găscă sau rață, ca pruncului să nu-i fie frig când va umbla desculț și un mic obiect din fier, ca noul născut să fie tare ca fierul - Gorj (SANDA, p. 44). Scaldă se face până în asfințitul soarelui, ca să nu plângă copilul în timpul somnului, apoi apa se aruncă afară tot până în asfințit - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 61). Apa de la prima scaldă a nou-născutului este aruncată într-un loc curat, pentru a feri copilul de boli - Călărași (TUDOR, p. 63). Copilul trebuie scaldat de trei ori pe zi, în apă punându-se busuioc și floricele; la slujba de 40 de zile, nașa îi pune în apă porumb și bani, ca semn de bogăție - Vrancea (2. STAHL, p. 192-194). Apa provenită de la scaldările copilului se aruncă întotdeauna în același loc, la rădăcina unui trandafir, sau la cea a unui pom roditor și numai pe partea albă unde a stat copilul cu picioarele (GOLBAN, p. 67). În a treia zi de la naștere, se fac *Ursitoarele*, în felul următor: pe o măsuță joasă, rotundă, se pun apă, vin sau rachiu, trei turtițe de pâine, o azimă făcută de către o fetiță, bani, betele moașei, ca semn de recunoaștere a persoanei care a fost martoră și a ajutat la venirea pe lume a pruncului, obiecte legate de ocupații și îndeletniciri casnice etc. ; masa se așează lângă patul lehuzei sau la fereastră, iar moașa se culcă pe jos - Dolj (ENACHE, p. 127). Dacă la botez, sunt introduși în aceeași apă mai mulți copii, se consideră că sunt frați de botez și nu se pot căsători între ei, fiindcă, dacă s-ar căsători, ar da naștere la copii malformați, „*arătări*”, locuitorii din această parte de țară ținând rudenie de sânge, cu interdicție pentru căsătorie, până la al treilea neam, iar cea „*din Hristos*” până la al șaptelea neam; de aceea, se evită să fie botezați băieți și fete în aceeași apă, pentru că este păcat să se căsătorească între ei doi frați - Moldova; Bucovina; în schimb, se crede că este bine să fie botezați în aceeași apă mai mulți copii - Transilvania; se crede că sunt *frați sufletești* chiar și copiii ținuți în brațe de aceeași persoană și aceștia nu au voie să se căsătorească între ei - Vâlcea; gemenii sunt botezați în aceeași apă, dar li se pun mai mulți nași, câți gemeni sunt, și sunt culcați în același leagăn - Transilvania; Bucovina; în general, apa de botez se aruncă pe loc curat, la rădăcina unui pom sau pe răsaduri de flori; se aruncă într-o gropiță făcută special în biserică, într-un ungher al ei - Sibiu; sau se varsă într-un *buduroi*, parte dintr-un trunchi de copac gol în mijloc, fără fund, amplasat în podea, în apropierea peretelui nordic din pronaosul bisericii, pentru ca apa să se scurgă în pământul pe care este construită biserică, pentru că acesta este loc curat, chiar sfințit - Bacău; Neamț (3. MARIAN, II, p. 115-116; NOTE, Antonescu). De obicei, prima tunsoare se face la împlinirea vârstei de un an; nașul copilului îl așează pe acesta pe un pieptar și îi pune înainte o strachină nouă cu apă neînceptută, în care toarnă și puțină agheasmă; după ce l-a tuns, îl spală cu apă, îi dă să bea apoi din ea, iar restul o aruncă la rădăcina unui pom verde, ducând copilul în brațe și în cealaltă mână strachina cu apă ca să meargă norocul copilului „*ca din apă*” - Suceava (3. MARIAN, II, p. 259-260). Serii simbolice: *apă-busuioc-grâu-mărar-mentă-romaniță-*

mac-câneapă-lapte-zahăr-ou-pâine-monedă; apă-busuioc; apă-busuioc-monedă-flori-fagure-pâine-zahăr-ou-lapte; apă-flori-nucă-piatră-monedă; apă-flori-buruieni aromatice-câneapă-ou-untură; apă-orz-porumb-flori-sare-untdelemn-monedă-ou; apă-vin-rachiu-pâine-monedă-bete; apă-busuioc-flori; apă-porumb-monedă; apă-flori-monedă-lapte-miere-fasole-sare; apă-monedă-cărbune-semnul crucii-cuțit; apă-seu-flori-lapte de mamă-strună de ceteră-monedă; apă-monedă-urzică-ou; apă-monedă-pană de rățoi; apă-gâscă/rață-fier; apă-grâu-câneapă-busuioc-trandafir-monedă; apă-bujor/trandafir.

Apa la nuntă. În satele din Hunedoara, după ce alaiul nunții ajunge acasă de la biserică, cei doi tineri, însoțiți de nași și de vornice, trec în grădină unde se află o masă pe care este așezată o găleată cu apă, ornamentată la gură cu flori; nașul, vornicelul și mireasa iau găleata și o pun lângă tulpina unui pom, după care ei înconjoară pomul de trei ori, ținându-se de mâini; după ce dau ocol pomului, mireasa lovește cu piciorul găleata, apa revărsându-se la rădăcina arborelui; este clar că se săvârșește un rit de fertilitate și de fecunditate, pomul reprezintă viața și este principiu masculin, iar găleata cu apă este stihia feminină; actul răsturnării apei are substrat erotic, căci, în simbolică, piciorul are o semnificație falică și este pus în relație cu procreația; într-un basm românesc („Petre, fiul oii”), un cioban lovește cu piciorul oaia rămasă în urma turmei, iar aceasta „*fu îndată grea și născu peste nouă luni un fiu pe care îl botezară Petre*”; în legendele românești despre facerea lumii, Dumnezeu creează viețuitoarele lovind cu piciorul în pământ; în altă ordine de idei, odinioară scăldatul ritual făcea parte din ceremonialul nupțial, reprezenta o modalitate de a lega cele două ființe prin puterea apei, elementul cel mai puțin discontinuu din natură; este vorba despre îmbăierea împreună; există, într-un colind de fată mare, îndemnul pe care îl adresează urătorul: „*În baie te-oi îmbăia, /Cu tine că m-oi scălda, /În baie de lapte dulce, /De-aicea nu t-ei mai duce!*” (EVSEEV, p. 115; 201-202). În ajunul sau în ziua cununiei, dis-de-dimineată, mirele și mireasa se scaldă într-o albie anume confecționată sau se duc la o apă curgătoare, deoarece nu este bine să se cunune nescălțați; în scaldă, care este făcută din apă neînceptută, se pun bani din argint, lapte dulce, un fagure de miere și flori mirositoare, mai ales busuioc, pentru ca viața lor să fie plină de bucurie și dragoste ca busuiocul, curată ca argintul și laptele și dulce ca fagurele de miere - Bucovina; mai toți locuitorii, pe lângă care trece alaiul nunții, ies cu vase pline cu apă și le varsă înaintea nuntașilor, pentru ca tinerilor să le meargă toate „din plin”, mirele fiind cel care îi răsplătește pe aceștia cu bani - Bucovina; în satele din Ialomița, după sosirea de la biserică, în curtea casei mirelui se joacă *apa* sau *găleata*; doi băieți, însoțiți de un lăutar, sunt trimiși să aducă apă; uneori se duce după apă chiar mireasa, însoțită de un flăcău care are ambii părinți buni (nu vitregi) și care ia apă într-o căldare din aramă albă; vasul cu apă este împodobit cu o năframă, cu fir roșu și busuioc, vasul fiind așezat apoi la baza bradului, înfipt acolo încă din seara zilei de sâmbătă, iar flăcăii și fetele fac horă în jurul lui, joc în care se prinde și mireasa, alături de nuna mare; în timp ce joacă, la fiecare trei învârtituri ale horei, mireasa se duce și varsă apă de trei ori la rădăcina bradului, pentru ca începutul căsătoriei să fie bogat; după ce a fost „jucată” apa, ginerele cu un alt flăcău se apropie de ușa casei, unde mireasa le stropește picioarele cu buchetul de busuioc legat de toarta vasului; băiatul sau flăcăul cu părinți buni, care a adus apa la casa mirelui este considerat ca fiind o persoană norocoasă; în Transilvania, a doua zi după nuntă, luni, nuntașii însoțiți de mire se duc la socrul mare, îl iau și merg la *udat*, adică la o fântână sau la un râu, unde mirele este amenințat că va fi aruncat în apă, dar acesta răscumpără intenția nuntașilor cu un dar; după care mirele ia apă într-un vas și revine cu el acasă, pentru ca primul lucru ce le intră în casă să fie apa, pentru ca și viața lor să fie curată ca apa; în Sălaj, vin la casa tinerilor căsătoriți numai nașii, mănâncă împreună, apoi conduc perechea tânără în grădina casei, unde, după ce înconjoară cu o ulcică plină cu apă, de trei ori, un pomișor tânăr, toarnă tinerilor apă să se spele pe mâini; în final, mirele se șterge pe mâini de șorțul miresei, iar aceasta de poala cămășii mirelui (3. MARIAN, I, p. 123; 270; 340-341; 487). Înainte de cununie, mirii se spală cu apă în care se pun busuioc, bani de argint, lapte și miere, pentru ca ei să fie iubiți ca busuiocul, curați ca

argintul și dulci ca laptele și mierea - Suceava; tot înainte de cununie, mireasa, însoțită de către doi tineri, cărora le trăiesc părinții, se duce la o fântână, pe drum oprindu-se de trei ori și jucând în jurul vasului în care vor aduce apă, iau apă, pun în ea busuioc, la întoarcere joacă tot de trei ori în jurul vasului cu apă, iar, când vin colăcerii să o ia pentru a o însoți la cununie, mireasa le iese înainte, stropește cu busuiocul în patru zări și apoi toarnă apa pe copitele cailor colăcerilor; busuiocul îl coase apoi tânăra nevastă în perna pe care vor dormi obișnuit tinerii, crezându-se că, atât timp cât busuiocul va sta acolo, tot atât timp vor fi și cei doi căsătoriți - Muntenia; la întoarcerea mirilor de la cununie, li se toarnă înaintea lor coafe pline cu apă, ca în căsnicia lor toate să le meargă din plin - Suceava (2. GOROVEI, p. 30; 69; 93). În Maramureș (dar și în alte zone), după actele rituale de primire a miresei în casa mirelui, aceasta stropește profilactic cu apă în patru zări, pentru a alunga forțele malefice, după cum aruncarea de grâu peste tânărul cuplu și peste nuntași are atât rol profilactic, cât și rolul de a potența fertilitatea, rodnicia, bogăția; după care mireasa este îmbrățișată de către mama mirelui (soacra mare) și apoi începe să fie dansată, semn că ea a intrat în noua familie; cu apa rămasă în vas fetele se stropesc una pe alta, ca să se mărite cât mai curând; în jurul vasului, se încinge o horă, în care mireasa joacă alături de tânărul care a adus apa; la un chiot al lăutarilor, acest flăcău trebuie să apuce batista de la restelul cu ajutorul căruia a fost adus vasul cu apă, ca să nu i-o ia alții și să-l facă astfel de râs; în obiceiurile de căsătorie, apa are rosturi de propițiere, dar și rol profilactic; în acest moment al nunții, apa este menită să apere mireasa și pe nuntași de forțele răufăcătoare; scosul apei din fântână este pentru mireasă o probă, un act prin care ea dovedește că poate să se căsătorească; în unele regiuni, când alaiul nunții se întoarce de la cununie, sătenii aruncă în fața lui găleți cu apă în semn de belșug; primirea miresei în noua familie este un act solemn, însoțit de o serie de rituri profilactice și de propițiere; la sosirea în curtea mirelui, tinerii se spală pe mâini și înainte de a intra în casă încing o horă; în alte locuri, la casa mirelui, tinerii sunt întâmpinați cu boabe de grâu sau de orez, care sunt aruncate asupra lor în semn de belșug; în casă se stropește cu apă în cele patru zări, pentru a feri nunta de forțele răufăcătoare (4. POP, p. 22-23; 145; 154). Înainte de cununie, este adus bradul, care este stropit cu apă și apoi cufundat cu cotorul în apă; mireasa împreună cu „*cumnatul de mână*” pleacă la fântână și aduc un vas cu apă atârnat pe un restel, pe care o varsă peste temelia casei, pentru prosperitatea noului cuplu, să fie pusă sub protecție împotriva duhurilor malefice; după cununie, mireasa stropește cu un mănunchi de busuioc în cele patru zări, pentru a pune sub protecție nunta împotriva forțelor răuvoitoare; în general, în toată Câmpia Olteniei, la nuntă, apa este transportată într-un vas nou, nefolosit până atunci, „*apă neîncepută*”, considerându-se că numai așa aceasta are valențele germinative primordiale; de aici credința că apa limpede are puteri purificatoare - Dolj; Mircea Eliade subliniază importanța contactului cu apa, ca o urmare a imersiunii primordiale, și care implică întotdeauna o regenerare, pentru că disoluția este urmată de o nouă naștere sau pentru că imersiunea fertilizează și mărește potențialul de viață, de creație; de aceea apa participă la toate riturile menite să-l pregătească pe om pentru a participa și a trece la un tip de viață deosebit de cel precedent; de aici semnificativ este faptul că, înainte de a părăsi casa părintească, una dintre rudele miresei îi iese în față și o stropește cu apă, ceea ce ar putea să însemne ștergerea caracteristicilor anterioare (fecioria), pentru ca mireasa să renască drept soție și pentru a potența procreația; de asemenea, apa are și rol de propițiere, atunci când, după cununie și după ce mireasa stropește nuntașii, celelalte fete din alai se stropesc între ele cu apa rămasă, ca să se mărite mai repede (1. LARIONESCU, p. 445; 450-451). La venirea în casa mirelui, după oficierea la biserică a cununiei, nuntașii sunt obligați să treacă pe „*după masă*”, timp în care mireasa toarnă fiecăruia apă să se spele pe mâini, considerându-se că astfel se spală de răul care ar putea afecta bunăstarea noii familii, mireasa fiind răsplătită pentru gestul său cu un ban - Țara Zarandului (1. DASCĂLU, p. 23). În dimineața nunții, mireasa merge cu „*cumnatul de mână*”, însoțită de flăcăi și lăutari, cu un vas mare, în jurul căruia sunt legate un fir roșu, flori și mult busuioc; vasul este dus pe restelul de hăis, pe care se află înfășurat un șal, care apoi este dat

ginerelui; ajunși la o apă, cumnatul de mână umple vasul și îl pune la picioarele miresei, care face pe supărata și de două ori răstoarnă vasul cu piciorul înapoi în apă, vărsându-se totodată și câteva monede pe care le adună copiii; umplută a treia oară, cu un buchet de busuioc de care țin amândoi, mireasa și cumnatul de mână stropesc lumea adunată, în cele patru zări; apoi apucă împreună cu cumnatul de mână de vas și se întorc acasă, pe drum odihnindu-se de trei ori și schimbând mâna, adică schimbându-și locul, de fiecare dată, din dreapta în stânga căldării; această secvență a nunții poartă denumirea de „*Adăpatul miresei*”; când a fost zărit mirele care vine acum să-și ia de la casa ei soția, mireasa însoțită și de naș, în afara cumnatului de mână, ies afară din casă și stropesc, de trei ori, pe nuntași și pe ginere cu apă din același vas - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 70-71; 80). La nuntă, pe o pâine coaptă special în acest scop, se presară zahăr și sare, apoi se pun un pahar gol, un fir de busuioc, flori și un ban de argint, toate fiind purtate de cumnatul de mână al miresei, care merge în fruntea alaiului până la o fântână sau la o cișmea, unde cumnatul pune apă în paharul din care bea de trei ori mireasa, după care tot ea stropește asistența cu busuiocul înmuiat în apă și rupe pâine, dând fetelor și flăcăilor câte o bucată; obiceiul poartă numele de „*Adăpatul miresei*”; se mai aruncă peste nuntași cu prune uscate, nuci, boabe de porumb și de grâu - Mehedinți (CIOBANU, p. 78-79). După ieșirea de la biserică, alaiul nunții se îndreaptă spre casa socrului mare, aici tânărul cuplu fiind întâmpinat cu apă, turtă și sare de către soacra mare, care îi stropește cu apă; la rândul lor, tinerii toarnă apă nașilor să se spele pe mâini, oferindu-le totodată un ștergar de borangic nou pentru a se șterge; apoi, se joacă „*Nuneasca*”, timp în care mireasa oferă daruri pentru ginere, nași, socri mari și cumnați - Călărași (PRESA). A doua zi după nuntă, luni pe la amiază, se strâng toate neamurile mirelui acasă la el și fac „*prânzul miresei*”, adică, după ce masa are pe ea așezate toate cele de mâncare, o altă masă este scoasă în curte și se pune pe ea o găleată plină cu apă; nașul ia de mână pe mire, nașa la fel pe mireasă și cu toții ocolesc masa de trei ori, la cel de al treilea ocol mireasa ia căldarea cu apă și stropește toate neamurile adunate în jurul mesei - Țara Hațegului (CLOPOTIVA, II, p. 425). Luni, a doua zi după nuntă se merge la râu, „*la udat*”; alaiul este alcătuit din mire, mireasă, naș, nașă, invitați și muzicanți; cei doi tineri duc împreună un vas de lemn sau o găleată, împodobită cu un ștergar, având în ea și un polonic; la râu, se umple vasul, iar mireasa ia apă cu polonicul și stropește pe cei din jur; în final, vasul este răsturnat cu piciorul de către cei doi tineri; la întoarcere, se joacă „*perina*”, iar când se apropie de casă se scot paiele din pernă și li se dau foc, semn că nunta s-a terminat - Banat (1. LAZĂR, p. 270). Serii simbolice: *apă-monedă-lapte-fagure-flori(busuioc)*; *apă-năframă-fir roșu-busuioc-brad-horă*; *apă-busuioc-monedă-lapte-miere*; *apă-busuioc-flori-monedă-pâine-zahăr-sare*; *apă-prună-nucă-porumb-grâu*; *apă-turtă-sare*.

Apa la înmormântare. După ce un om își dă sufletul, cei ai casei duc șapte vase cu apă la șapte vecini - Banat; în unele sate din Bucovina este obiceiul ca, imediat ce moare cineva, să se pună pe fereastră două pahare pline, unul cu apă, celălalt cu vin, fiind lăsate acolo până la scoaterea mortului din casă, când se cercetează și se constată care pahar este mai gol, ceea ce înseamnă că din acea băutură cere mortul să i se dea de pomană; astfel, timp de trei zile după înmormântare, este chemat un om sărac, acestuia dându-i-se mâncare și de băut pe locul unde și-a dat sufletul decedatului; în Muntenia, începând cu ziua când se face înmormântarea, se tocmește o fată care duce apă, câte două căldări pe zi, timp de 40 de zile, semnând pe o hârtie (pe un răboj) numărul lor, deoarece în zilele de sărbătoare nu poartă apa, dar duce mai multe găleți în celelalte zile; purtatul apei se încheie în ziua când se împlinesc 40 de zile de la deces și se face slujba și pomana, ocazie cu care o femeie (rudă cu mortul) ia o pâine caldă, un cocoș sau găină de culoare neagră, cărbuni din foc într-o ulcică, câteva boabe de tămâie, o basma (sau o pânză albă, sau poate să fie o rochie sau o fustă), în colțul căreia înnoadă câteva monede și aprinde o lumânare; cu toate acestea se duce la o fântână, unde fata toarnă apă într-un jgheab, consfințindu-se astfel că purtatul apei a fost îndeplinit după datină, fata îndeplinindu-și sarcina; apoi se tămâiază apa de trei ori, obiectele sunt date fetei, iar hârtia sau răbojul pe care a fost însemnat numărul găleților se distruge; în

Prahova, sunt cumpărate două donițe noi, cu ajutorul cărora se cară apă; din două în două transporturi, o doniță de apă se varsă pe mormânt, ca mortul să-și ude sufletul când trece prin vămi; în final, cele două vase sunt date de pomană; în Olt și Muscel, în final se lipește o lumânare pe răboj și i se dă drumul pe o apă curgătoare; în Transilvania, se poartă apă la o casă sărmană timp de un an de zile de la deces; în Munții Apuseni, se pune un ulcior de apă proaspătă, zilnic timp de 40 de zile, la o răscruce de drumuri, pentru trecătorii însetați; în Vâlcea, cu deosebire în satele de sub munte, chiar decedatul poate lăsa cu limbă de moarte ca, după moartea sa, să se facă pe la răscruci fântâni sau poduri peste apă, pentru ca oamenii care călătoresc să le pomenească fapta (3. MARIAN, III, p. 126; 254-256; 311-313; NOTE, Antonescu). Mortul este așezat într-o cadă din lemn, de formă dreptunghiulară, cu apă rece, aceasta fiind schimbată din două în două ore, pentru a spăla corpul defunctului și pentru a întârzia procesul de descompunere; fiica decedatului sau soția acestuia duc de pomană zilnic, timp de un an, câte o găleată de apă unui vecin mai apropiat sau unui om sărac, pentru sufletul celui plecat dintre vii - Banat (LĂPUȘTE, p. 71; 76). Timp de nouă zile după deces, o fată duce apă, într-un ulcior nou, la trei case; în cea de-a noua zi, apa este purtată la nouă case; obiceiul se numește „*Trasul izvorului*”; apoi se pregătește un coș, în care se pun un colac, o farfurie și lumânări, inclusiv lumânarea *de suflet* (cea care a fost ținută la căpătâiul mortului în clipele decesului); tot în coș se mai pun o cunună din fân, cu patru lumânări înfipite în ea, și tămâie; coșul este dus la râu, unde i se dă drumul pe apă cununii cu cele patru lumânări aprinse de la lumânarea de suflet; colacul este dat de pomană unui om sărac; participarea este redusă, fără prezența preotului - Banat (3.ANTONESCU, p. 277). Spălarea trupului celui mort se face cu apă neînceptă, în care se pun plante aromatice din flora spontană, care au, în general, virtuți terapeutice în practicile cotidiene (mentă, calapăr, busuioc, romaniță, sulfină, pelin, lemnul domnului), toate împreună cu îmbrăcatul constituindu-se în acțiuni menite „să mulțumească” pe cel plecat și să-i risipească regretele după viață, casă, obiectele lăsate, natura pe care trebuie să le părăsească; dar totodată se crede că plantele acționează, prin forța lor magică, la anihilarea forțelor malefice, pe care moartea le-ar fi putut elibera, declanșând boli, nenorociri sau moartea celor rămași în viață; apa lustrală se aruncă apoi în locuri ferite, tainice, „sterpe”, niciodată lângă casă, în grădină sau pe pomi roditori, pentru a nu provoca, prin contiguitate, moartea, sterpul, secul; vasele în care se aduce apa nu se mai folosesc, sau sunt purificate prin spălarea lor în nouă ape, adică tot atâtea „vămi” câte străbate sufletul celui dispărut; paiele așezate sub mort în timp ce este spălat sunt îngropate sau aruncate pe ape curgătoare, spre a nu atrage nenorocul, iar pieptenele și săpunul care au folosit la spălatul și pieptănatul defunctului se pun în sicriu, pentru a-l însoți pe lumea cealaltă - Banat (4. BOCȘE, p. 350-351). Trupul mortului, așezat pe iarbă, se spală cu apă rece de către femeii, rude ale familiei celui decedat sau dintre vecine; în apă se pun agheasmă, flori de priboi și bani; după spălare, apa se îngroapă într-un loc prin care nu trec oameni și animale; după deces, un copil duce la trei case câte două găleți cu apă, timp de 44 de zile; în a 44-a zi, o femeie întinde pe malul unui râu o pânză albă și varsă câte o oală cu apă pe pânză pentru fiecare creștătură făcută de copil pe un răboj (băț de alun pe care copilul și-a notat prin creștare numărul zilelor); apoi se face o covățică dintr-o jumătate de dovleac și se așează în ea o lumânare aprinsă, care i se dă drumul pe râu, această ultimă secvență purtând numele de „*Adusul izvorului*” - Mehedinți (CIOBANU, p. 80-81). După decesul unei persoane, este rugat un băiat sau o fată, în vârstă de până la 12 ani, să ducă la trei case zilnic, timp de șapte săptămâni, câte o căldare de apă, ca să fie „*de izvor*” pentru sufletul celui răposat; cel care „poartă izvorul” nu trebuie să măture, să spele vase sau să scuipe în toată această perioadă; pentru acest serviciu, copilul primește de la familia decedatului ceva bani; când se termină de dus apa, rudele cumpără trei ulcioare noi și trei ulcele din pământ ars, pe care le dă de pomană, pline cu apă, celor trei familii cărora li s-a cărat apă - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 101). După înmormântare, se dă de pomană, peste mormânt, o oaie sau un miel, udați cu apă, care, fiind scuturată de animal, se crede că este menită să stingă focul iadului în care este chinuit cel decedat

- Muntenia; porcului dat de pomană pentru un mort i se aprind două lumânări la urechi și i se udă copitele cu apă, fiindcă, pe lumea cealaltă, dacă nu are apă, el va râma, ca să caute apă - Ialomița; rudele mortului cară apă zilnic unui vecin sau unei alte rude, timp de șase sau nouă săptămâni, ca să fie pentru sufletul celui decedat - Muntenia; Tecuci; când un bărbat văduv se însoară a doua oară, este bine să se verse pe mormântul primei soții multă apă, pentru că se crede că aceasta din urmă arde în groapă - Transilvania; când o femeie văduvă se mărită a doua oară, o altă femeie toarnă pe mormântul primului soț, în timpul cununiei, o cofă cu apă, în credința că, în caz că nu procedează așa, mortul va sta în foc cât timp și femeia va sta măritată - Muntenia; cine dă apă de pomană face punte pe lumea cealaltă și trece astfel în Rai - Ialomița; nu amortesc mâinile celui care se spală cu apă dată pe fereastra casei unui om mort - Moldova; vasul în care au fost spălate hainele unui mort este considerat că devine curat dacă este clătit în nouă ape, gestul având același efect ca acela în care în vas s-ar turna apă sfințită - Suceava; apa folosită la spălarea unui mort se varsă într-un loc ferit, pentru că este păcat să se calce în ea - Muntenia; după ce se îngroapă un mort, apa din casă trebuie vărsată, pentru că ea este considerată drept *apă moartă* sau *apa morților*; tot așa și cu apa care este adusă în timp ce un om moare undeva în sat - Vâlcea; după plecarea mortului din casă, apa rămasă nu trebuie să se mai bea, pentru că e *apă moartă* și trebuie adusă alta nouă - Teleorman; este bine să se aducă apă abia după ce mortul a fost dus la groapă - Dolj; când un mort trece pe drum, cei care au casele pe margine aruncă, în direcția bisericii, trei căni de apă, în credința că Arhanghelul, care a luat sufletul aceluia om, are nevoie de apă, ca să-și spele sabia - Argeș; la întoarcerea de la cimitir, cei care l-au însoțit pe mort se spală pe mâini, scuturând apoi mâinile spre înapoia lor, fără însă a se șterge pe ceva, ca să nu se lipească vreun rău de ei - Muntenia (2. GOROVEI, p. 22; 41; 49; 112; 115; 122; 176; 182; 197; 236; 242; 247; 273; NOTE, Antonescu). Serii simbolice: *apă-pâine-cocoș/găină negre-cărbune-tămâie-basma/pânză albă-monedă-lumânare*; *apă-oaie/miel*; *apă-colac-farfurie-lumânare-fân-tămâie*; *apă-flori-monedă*; *apă-paie-lumânare*.

Apa în obiceiurile de peste an. În noaptea Anului Nou, fetele se duc la fântână, cu o lumânare aprinsă în mână, după ce anterior au rostit un descântec lângă tăietorul de lemne din curte, se uită în apa fântânii și cred că vor lua de soț pe flăcăul a cărui umbră o zăresc în apă - Transilvania; Moldova; sau iau lumânarea rămasă din Duminică Învierii Domnului, se duc la fântână, se acoperă pe cap cu o basma sau broboadă, aprind lumânarea și se uită apoi în apa fântânii, crezând că se vor mărita în acel an dacă își văd alesul; în caz că nu există fântână în apropiere, se procedează identic și la apa dintr-un pârâu, sau deasupra unei ape puse într-un ciubăr, caz în care se așează deasupra și o oglindă, uitându-se și în aceasta pentru a vedea chipul ursitului - Moldova (2. MARIAN, II, p. 102-103). Se crede că, de Anul Nou, la miezul-noptii, dacă iese apă de sub gheață, aceasta se transformă în vin; cine vrea să se scalde în râu, pentru a se spăla de toate păcatele, bolile, relele și greșelile din acel an și să rămână curat în anul care vine, trebuie să meargă până la râu în coate și în genunchi, crezând că se spală în vin și nu în apă; cu acest prilej se rostește și un descântec de scăpare de toate relele și urile (bârfele); ca să afle dacă viitorul soț le va fi bogat sau sărac, fetele cufundă un mănunchi de crenguțe de pospan, noaptea târziu, iar a doua zi văd câtă gheață se prinde pe rămurele; la fel se interpretează și bogăția gheții prinse pe o bucată de ceară pusă de cu noaptea pe suprafața apei dintr-o găleată, lăsată special afară - Maramureș (BOGDAN, p. 16; 121-122). Înainte de culcare, se pune un pahar plin cu apă pe o fereastră, se bat 12 mătăni înaintea paharului și apoi se merge la culcare; dacă a doua zi de dimineață, în ziua de Anul Nou, paharul este găsit așa de plin încât apa curge din el, oamenii cred că vor avea noroc peste tot anul, iar, dacă nivelul apei din pahar este mai scăzut, cred că nu vor fi fericiți pe deplin sau chiar că le va merge rău - Bucovina (PRESA). La Bobotează (6 ianuarie), preoții botează copiii născuți în perioada Postului Crăciunului; acești prunci se numesc *copii de botez*, denumire de care vor ține seama mai târziu în viață, fiind o introducere la *frăția de cruce* și totodată un tip de parentare, însumând concomitent un rit arhaic de curățire și fertilizare prin apă; în esență, riturile care sunt practicate la

Bobotează și a doua zi, la Sfântul Ioan, conduc la sublinierea unei adevărate concepții despre apă ca stihie a universului (BUHOCIU, p. 68-69). Flăcăii se pregătesc pentru *lordănit* cu două-patru zile înainte de Sfântul Ioan (7 ianuarie); de Bobotează, după sfințirea apelor, flăcăii umblă cu găleți umplute cu apă sfințită și stropesc pe toți cei întâlniți în cale, pentru curățenia trupească și sufletească a acestora - Călărași (TUDOR, p. 72). Feciorii care se află pe uliță în ziua de Bobotează (6 ianuarie), când întâlnesc vreun bărbat sau vreo femeie îi duc la o fântână și îi stropesc cu apă („*ii iordănesc*”) - Moldova; apa rămasă după spălatul fetelor pe cap în sâmbăta Sân-Toaderului (prima zi de sâmbătă din Postul Mare, sărbătoare dedicată calului) se toarnă în final în adăpătarea cailor sau pe flori, în special pe un trandafir, în scopul de a le crește părul precum coada cailor; sau se toarnă pe proptecele gardului gospodăriei, în credința că atâți pețitori să le intre în casă câte proptele sunt la gard și așa cum acestea țin gardul, tot așa să fie ținute și de soții ce-i vor avea - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 143; 255-256). În dimineața Duminicii Învierii Domnului, înainte de răsăritul soarelui, fete și flăcăi se duc separat la apa cea mai apropiată și se scaldă, fără să fie văzuți de cineva străin, considerând că astfel se curăță de toate bolile și de toate răutățile, precum și de toate făcăturile și vrăjile făcute asupra lor; mai cred că astfel ei vor fi curați tot timpul anului și ocrotiți de orice boală, că vor fi sprinteni, ușori, harnici și iubiți; unele fete consideră că această scaldă, însoțită și de descântece, este bună și pentru dragoste și alegerea ursitului - Suceava; fetele și băieții merg la scăldat dimineața, când aud primele bătăi de clopot și de toacă la biserică, scaldă făcându-se cu apă neînceptută, luată în pumni, de trei ori, și dând-se pe față cu ea, în timp ce se rostește un descântec; apoi iau apă în pumni și o aruncă tot de trei ori peste umărul drept și cel stâng, ca să le alunge de lângă ele toate vrăjile, făcăturile și farmecele; în caz că știu de la cine le vin farmecele, pomenesc în descântec și numele aceluia; apoi aruncă pe apă câteva boabe de porumb sau de grâu și se întorc acasă, fără să se uite înapoi - Banat; Bihor; Satu Mare; unele fete din Suceava și Bucovina se duc la clopotnița bisericii încă din seara de sâmbătă și spală limba clopotului cu apă neînceptută, cu aceeași apă se spală apoi pe față și ele în Duminica Paștelui, disde-dimineața, ca să fie frumoase în decursul anului și flăcăii să alerge după ele cum se grăbesc oamenii la biserică în noaptea de Înviere; sâmbătă seara, înainte de Înviere, fetele se duc la râu cu o cofă sau cu un canceu, fără să le vadă nimeni, ducând cu ele și trei fire de busuioc; apoi se întorc cu apa, rostind pe drum un descântec, iar în fața ușii mai rostesc un descântec și beau trei guri de apă din cea adusă; a doua zi, în Duminica Paștelui, după cel de al treilea cântat al cocoșilor, ies din casă și se îndreaptă neapărat spre răsărit, rostind un descântec, apoi își fac semnul crucii și mai rostesc de trei ori textul unor invocații, după care iau apă neînceptută, o duc acasă, pun din ea într-o strachină, în care mai pun alte trei fire de busuioc din cel de cu seară, câteva monede din aur sau din argint și un ou roșu; se spală pe față cu această apă, rotind oul roșu în obraji, ca să fie sănătoase și roșii la față ca oul, plăcute, iubite și atrăgătoare ca busuiocul, curate ca aurul sau ca argintul și să aibă bani peste an, să fie jucate de flăcăi în zilele de sărbători și să se poată cât de curând mărita - Transilvania; Suceava (2. MARIAN, II, p. 164-166; 190-194). În ziua de Paște, oamenii se spală, înainte de a merge la biserică, punând în apă o monedă de argint și un ou roșu, ca să aibă bani peste an, să fie albi ca argintul și roșii la față ca oul - Suceava (2. GOROVEI, p. 119). În unele părți ale Transilvaniei, feciorii își aleg la Paște un *crai* și câțiva *crăișori* sau *judecători*; uneori craiul, care se întâmplă să fie feciorul ieșit cel dintâi la arat, este dus la râu și aruncat în apă, rit de fructificare practicat și de către feciorii din Țara Oltului sub numele de „*Plugarul*” (HERSENI, p. 38). În luna Paștelui, dimineața, feciorii iau o găleată cu apă neînceptută, intră în casele cu fete nemăritate și le udă zdravăn; în alte părți, feciorii pândesc fetele, când ies din casă, le prind și le duc la o fântână ori un pârau, unde le stropesc bine; fetele nici nu se gândesc să se supere, udatul însemnând că se vor mărita în cursul anului - Transilvania; Bucovina (MUȘLEA, II, p. 81). Stropitul cu apă este o acțiune obișnuită în cadrul obiceiurilor legate de agricultură, având în general rolul să potențeze rodnicia; la Sfântul Gheorghe (23 aprilie), se obișnuiește ca fetele și flăcăii să se stropescă cu apă, sau să se arunce chiar în râuri; în unele părți din Transilvania, de Sfântul

Gheorghe, un tânăr este îmbrăcat în ramuri verzi și purtat în alai prin tot satul, pentru a fi udat cu apă, obicei care are multe asemănări cu Paparudele din Câmpia Munteniei (4. POP, p. 90). Obiceiul „*Sângeorzului*”, generalizat în toate satele din Maramureș, are ca element esențial stropitul cu apă, încadrându-se în categoria riturilor de fertilitate și fecunditate; și „*Tânjaua*”, obicei care se practică numai în satele Hărnițești, Hoteni și Sat-Șugatag, face parte din aceeași categorie; dacă la Sângeorz, în toate satele Maramureșului, fetele sunt stropite cu apă pentru a da *roadă*, la Hărnițești, Hoteni și Sat-Șugatag, este sărbătorit primul om care a ieșit la arat; în preziua sau dimineața sărbătorii, feciorii își împodobesc tânjalele și jugurile cu ramuri de mesteacăn și cu panglici colorate și se adună la casa sărbătoritului; acesta este așezat pe teleguță și alaiul pornește, sărbătoritul fiind păzit de „străji”, pentru a nu fugi la râul Mara și să se spele singur; de la casa gospodarului se pleacă la ogorul care a fost arat primul, se înconjoară locul de trei ori, apoi alaiul se oprește, sărbătoritul se ridică în picioare, toți bărbații se descoperă, iar marele *pogonici* sau *birăiaș*, cu brațele ridicate spre soare, rostește: „*Mândre soare, călător, /Apleacă-te pe ogor/ Și-ncâlze' sămânțele, /Să rodească holdele!*”; după aceea, alaiul se îndreaptă spre râul Mara, unde are loc „spălarea” (purificarea); toată suflarea satului asistă la acest act, când cel mai bătrân bărbat din sat îl spală pe sărbătorit pe față și pe mâini; obiceiul continuă cu ospățul de la casa sărbătoritului, după care se încinge jocul, cu strigături și cântece de veselie (DĂNCUȘ, p. 173). În ziua de Sângeorz, mai ales în Sat-Șugatag, de dimineață, feciorii aleargă pe ulițele satului, de la o casă la alta, pentru a uda fetele; unele sunt prinse și scufundate în apă; chiar și oamenii mai în vârstă se udă dimineața unul pe celălalt, rostind: „*Să crească, să înflorească, să se spele de toate relele, să rămână curați și să fie iuți ca apa de munte primăvara*”; la „*Tânjaua*” desfășurată în ziua Sângeorzului, alaiul care însoțește pe cel care a ieșit primul la arat se îndreaptă spre râul Mara, unde sărbătoritul este udat pe față cu apă; la fel, feciorii de la jug și *pogonicii* se udă unii pe alții, apoi sunt aduși părinții și soția sărbătoritului și udați pe fețe; urmează, pe rând, feciorii să-și aducă iubitele la apă și să se spele reciproc pe față, totul fiind un simbol al curățeniei și purificării, al legării rodului în câmp; se spune, cu această ocazie: „*Mară, Mară, râu frumos, /În această mândră zi de Sângeorz, /Spală toate relele/Și ne udă binele, /Pace-n lume, /Roade bune, /Bine-n țară, /Grâu la vară!*”; când nu plouă, se udă o fetiță până începe să plângă - Maramureș (BOGDAN, p. 46-47; 61). Tânărul care a isprăvit primul aratul este sărbătorit și purtat în triumf, de-a lungul satului, pe teleguța de la plug, fiind stropit cu apă neîncepută, luată în zori, pentru ca „*Tăria cerului să se despice, /Ploaia curată să pice/Ș-odată s-aștearnă/Pat bun pentru roadă*” - Bihor (3. BOCȘE, p. 101). Tot în ziua Sfântului Gheorghe, feciorii prind fetele, le bagă în troaca boilor și le udă cu apă (MUȘLEA, II, p. 165). La obiceiul de primăvară numit „*Plugarul*”, flăcăul care iese primul la arat este împodobit cu grâu verde la brâu și la pălărie și apoi aruncat în apă; la fel se procedează și în cadrul obiceiului „*Tânjaua*” din Maramureș (4. POP, p. 92). Serii simbolice: *apă-busuioc-monedă-ou roșu; apă-grâu/porumb; apă-monedă-ou roșu.*

Caloianul. În zilele secetoase de vară, copiii merg la asfințitul soarelui, în prejma unei fântâni cu cumpănă, unde confecționează o figurină din lut, căreia îi spun „*Tatăl Soarelui*”, o așează într-un sicriaș tot din lut, acoperind-o cu flori; apoi vin la fântână și aruncă sicriașul în apă, cerând prin bocete să moară „*Tatăl Soarelui*” și să învie „*Muma Ploii*”, care să aducă ploaia; când ploile nu mai conțin, copiii fac tot o păpușă din lut, numită „*Muma Ploii*”, pe care o pun într-un sicriaș, acoperit cu flori, și cu același ritual o aruncă în apa din fântână, cerând să învie „*Tatăl Soarelui*” - Teleorman (CRISTEA, p. 51).

Paparuda. Când nu plouă, o femeie însoțită de două-trei fetițe, numite paparude, cu trupul gol și acoperite la mijloc cu frunze de bozii și ramuri verzi, de regulă din salcie, merg din curte în curte, joacă și cântă, bătând din palme, iar gospodarii ies și le udă cu apă, în credința că astfel vor veni ploile - Teleorman (CRISTEA, p. 51). Paparudele se fac vara, când este secetă mare, de către copii, seara, după ce se întorc cu vitele de la păscut; se dezbracă de cămăși și se acoperă pe tot trupul cu frunze de bozii, încât nu li se mai vede decât capul; poartă în mâini căni pline cu apă; merg pe

ulițele satului și, când strigă „*Paparuda*” („*Papaluga*”, în Moldova), oamenii ies din case, cu găleți cu apă, și îi udă, dar și copiii, pe furiș, stropesc pe oameni cu apă din cămile lor; într-o vară, paparudele pot fi făcute de mai multe ori, uneori chiar mai multe seri la rând, până când plouă; când sfârșesc de trecut prin sat, copiii se desfac de bozii și aruncă toate frunzele în fântânile pe lângă care trec - Gorj; în alte zone, ziua hotărâtă pentru dansul Paparudelor este joia celei de a treia săptămâni de după Paște, în alte zone el este organizat odată cu Caloianul; există credința că acelei case la care nu joacă paparudele îi va merge rău peste vară; se mai crede că frunzișul care acoperă trupul fetelor este bun de leac, dar numai până la ziua lor, pentru că după ce se face ritualul nu mai au nici o putere (PRESA). Paparudele îngenunchează în fața sătenilor care le stropesc cu apă; copiii înveliți cu frunze execută pași de dans și recită melodic o invocație: „*Paparudă, rudă, /Ploaie de ne udă, /Cu găleata rasă/Ploile se varsă, /Cu găleata plină, /Ploile să vină!*” - Gorj (SANDA, p. 40). În caz de secetă, mai multe fete se costumează cu haine vechi, peste care se înfășoară la nivelul bustului și mijlocului cu ramuri verzi, ținând apoi fiecare în mână câte o cană cu apă; trec prin sat, oamenii stropindu-le cu apă, iar fetele, la rândul lor, fac același gest cu cei întâlniți în cale; aleargă să le ude în special pe femeile gravide, pentru că se crede că atunci cu siguranță va veni ploaia; dar femeile gravide se feresc cât pot să întâlnească în cale paparude care să le stropească, pentru că ele cred că, în acest caz, vor naște copii morți - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 107-108). Paparuda este datina care se practică în unele zone în marțea a treia după Paște, iar în altele în joia a doua de după Rusalii; scopul Paparudei este de a invoca protecția cerului asupra recoltelor, de a atrage ploaia; Paparuda este jucată de tinere, care își împletesc cununi de bozii pe cap, se împodobesc cu panglici roșii, cu salbe de firfirici sau cu alior verde și cu ramuri verzi la mijloc; ele trec pe la casele oamenilor, cântând, bătând din palme și jucând în ritm săltăret; stăpâna casei aruncă un vas cu apă peste ele; după ce sunt udate și fac urări de sănătate, viață lungă și fericită, paparudele primesc un ban, o strachină de grâu sau de făină; apoi pleacă la alte case strigând: „*Paparudă, rudă, /Vină de ne udă*”; paparudele puteau fi întâlnite și pe străzile mahalalelor bucureștene până pe mijlocul secolului al XX-lea (PRESA; NOTE, Antonescu).

Apa Dunării. „Danubes” înseamnă „purtătorul de nori”, deci apă care poartă norii; Dunărea are caracter sacru, de fluviu protector, dovadă fiind poveștile cu „Dunăre-Voinicul”, neîntrecut în luptă și istețime; în cântecele bătrânești și în doine, Dunărea este „țara, bogăția, mândria lor națională”, iar românii sunt numiți „șerpilor Dunării”; cei pedepsiți de către turci prin aruncarea, cu o piatră de gât, în apele fluviului, reușesc să se salveze, semn că ei sunt ocrotiți de Dunăre, fiind totodată și așa-numita probă a apei; apa Dunării este cunoscută numai ca o realitate benefică, iar, când aceasta se revarsă și produce stricăciuni, furia ei este potolită de cărămidari, care obișnuiesc să așeze în apa Dunării cărămizi într-o anumită formă, pentru „*a lega ploile*” ce provoacă inundațiile; pentru a curma răspândirea molimelor, se adună făină de la fiecare casă din sat și se amestecă cu apă adusă din Dunăre, ocolindu-se cu vasul întreg satul, după care se fac turtițe, din care se împarte fiecăruia câte puțin, ca să fie ferit de boală; cine cade în apa Dunării sau bea din ea (din *ispol* sau de la *pana cârmii*) va rămâne legat de ea și va deveni marinar (1. CĂLIN, p. 43-45; 47-48). Serie simbolică: *apă (de Dunăre)-făină*.

Apa Sâmbetei. În Năsăud, se crede că această apă ocolește de trei ori pământul ca un șarpe făcut colac, în final intrând în pământ și curgând până în iad și ducând acolo sufletele păcătoșilor, pe care orice apă le poartă inițial până la apa Sâmbetei; de aceea este bine să se sufle în formă de cruce peste orice apă în care urmează să se scalde cineva, sau peste vasul din care urmează să se bea, pentru ca sufletele care plutesc în orice apă să fugă (2. MARIAN, II, p. 242).

Apă moartă. După ce mortul a fost scos din casă pentru a fi dus la cimitir, nimeni nu bea apă până ce nu se îngroapă decedatul, fiindcă apa adusă în casă cât timp mortul este neîngropat este considerată și se numește *apă moartă* - Muntenia (3. MARIAN, III, p. 180). În antiteză cu *apa vie*, este întâlnită des în basmele populare, cu deosebire în luptele pe care voinicul le poartă cu întruhipările răului, zmei, balauri, zgripturoaice; întotdeauna, voinicul se revigorează și învinge

după ce își potolește setea cu *apă vie*, ferindu-se, din proprie inițiativă sau la sfatul unor duhuri ale binelui, de *apa moartă*; dar, în cazul basmelor, *apa moartă* nu are nici o legătură cu decesul vreunei persoane (NOTE, Antonescu).

Ape speciale. Sunt ape luate din anumite locuri, ape urâte, clocite, mirositoare, care sunt bune numai pentru anumite leacuri; tot în această categorie intră și „*apele părăsite*”, adică apa luată din fântâni și puțuri părăsite, care sunt descântate când se dorește să se dea cuiva „*de urât*”; această apă se ține timp de trei zile în cotețul găinilor, după care este dată de băut sau sunt stropite hainele celui vizat; apă specială este și apa luată din locul unde se topește cânepa, apa din urmă de vită, aruncată cu dosul palmei către ochi, întrebuințată în descântecetele pentru „*dor de ochi*”; apa rămasă neconsumată din ziua de duminică este folosită în farmecele contra greierilor; apă specială este și cea care este luată din vasul ținut lângă o răscruce; de asemenea, apa în care au stat florile aduse la „mormântul” Mântuitorului în Vinerea Mare; apa adunată din nouă vaduri; luată dintr-o apă curgătoare, din locul unde se face vârtej; apa dintr-o fântână „sfântă”; apa luată din trei sau nouă izvoare; apa în care se omoară un pui de șarpe; apa în care se scaldă un armăsar sau o bivoliță - Moldova; „*apa de vânturi*”, adică apa luată din trei vaduri - Banat; apa luată din locul unde se întâlnesc trei pâraie - Vâlcea; în vrăjile de dragoste, se folosește apă specială formată astfel: fata sau flăcăul, în ziua Sfântului Gheorghe (23 aprilie), ia apă dis-de-diminează într-o sticlă, în care toarnă trei linguri de apă din locul unde se îmbină două pâraie, alte trei linguri din locul unde „se întoarce” apa, trei linguri dintr-un vas scos în curte la amiază, ca să fie văzut de soare; apoi pune această apă într-un blid, așezat și el în lumină, în care pune trei flori furate din trei grădini și trei nuiete de salcie, din cele care atârână și „*sunt mângâiate*” de apa curgătoare, pe malul căreia crește salcia, în credința că așa cum s-au bătut în apă, tot așa și X să se bată după Y - Banat (3. GOROVEI, p. 137-138). Pentru a vindeca pe copiii de bubele ieșite pe corpul lor, mamele merg cu un vas la o moară și adună în el stropii care cad de pe roata morii, apoi încălzesc puțin această apă și ung pe copil în zonele afectate, după care duc apa rămasă în locul de unde au luat-o, fără a fi văzute de cineva în cursul ambelor drumuri, pentru că în caz contrar apa nu ar mai avea nici un efect; sau iau copilul și îl duc în grădină, unde îl șterg ușor cu o pânză umezită în roua de pe iarbă - Suceava (3. MARIAN, II, p. 245-247). Serii simbolice: *apă-flori-salcie*; *apă-moară de apă*.

Știma apei. Se crede că, înainte de facerea lumii, nu era pământ, ci numai o apă mare, care plutea pe întinderea nemărginită a hăului, iar pe deasupra apei înotau dintr-o parte în alta Dumnezeu și dracul, unicele ființe vii pe atunci; de la un timp însă, lui Dumnezeu i s-a urât de atâta înotat și, voind să se odihnească, a scos puțină tină de sub unghii, a făcut din ea o turțiță și a început să plutească pe aceasta; dar dracul, văzând ceea ce a făcut Dumnezeu, s-a urcat și el pe turțiță și s-a întins alături de el, însă neavând loc destul a început să-l împingă pe Dumnezeu, cu gândul de a-l arunca în apă; dar cu cât îl împingea și îl rostogolea, cu atât sub amândoi turțița se tot lățea, până când astfel s-a făcut din ea întregul pământ pe care stăm și noi astăzi; dar Dumnezeu a știut din primul moment care era gândul dracului și, observând că se întrece cu gluma, l-a înșfăcat și l-a aruncat în ape, blestemându-l să rămână în veci acolo și pe cine va întâlni în apa aceea în care va fi și necuratul să se lase ademenit de acesta și să-l înece; de atunci, dracul stă în apă, iar oamenii îl numesc și „*Dracul din Vale*”, fiindcă îi place să trăiască nu doar prin apele stătătoare (mări, lacuri, iazuri, iezere și ochiuri de apă), ci și prin cele curgătoare din adâncul văilor; mai este numit și *Știma apei*, *Înecătoare* sau *Înecător*, pentru că el nu se arată oamenilor niciodată cu chip de drac, ci totdeauna cu chip de femeie sau de bărbat, după cum este și cel pe care vrea să-l înece, adică dacă viitoarea victimă este bărbat, știma va avea trup de femeie; de cele mai multe ori însă are chip de femeie; ea este de statură înaltă, cu fața albă și trasă, având trupul rece, pentru că trăiește numai în apă, are părul lung până în pământ, de culoare galbenă și cu firul strălucitor; sânii îi sunt atât de mari, încât de multe ori trebuie să-i arunce pe spate; este îmbrobodită cu o pânză albă și îmbrăcată cu o cămașă albă cu alțițe, lungă până la glezne; are și copii, numiți „*Oameni de apă*”; iese din apă și se arată oamenilor numai când este vreme rea sau lună; dacă nu i se dă atenție, nu

face nimănui nimic, dar îi poate poci, amuți sau sluți pe cei care nu-i dau pace; altfel, când iese din apă umblă prin așezările oamenilor plutind într-un fel de nor, până spre miezul nopții, ademenind locuitorii să facă baie și să-i înece; poate fi însă recunoscută ușor, deoarece când merge lasă în urma ei o dâră de apă, care o determină să privească neliniștit în jur, ca să nu fie observată de cineva; se mai crede că oamenii înecați ies la suprafața apei până la șapte ani, numai în zilele cu lună plină sau la ora când s-au îneecat, fiindcă atunci au putere, și că îi îneacă și ei pe cei pe care îi întâlnesc pe lângă ape, până la miezul nopții; dar unii spun că de fapt aceștia nu sunt oamenii înecați, ci tot necuratul, care ia chipul celor înecați, încercând astfel să facă noi victime - Moldova; Suceava; Bucovina (1. MARIAN, p. 65-67). Fiecare pârâu, râu sau apă stătătoare are o știmă a ei și în fiecare zi ea cere un cap de om; când se înfurie vremea, atunci iese din ape și pleacă peste câmpuri, ducând după ea apa râului, crescută în așa măsură, încât inundă totul în cale; dar, după ce îneacă mai multe capete până se satură, se reîntoarce la locul ei; în timp de secetă, când apele nu cresc, știmele se ascund în pământ de arșița soarelui; numai pe la miezul-nopții, își scot capetele afară și strigă: „*Ceasul a sosit/Omul n-a venit!*”; și atunci, de oriunde ar fi el, cel sortit să moară lasă orice treabă și pornește drept la apa în care stă ascunsă știma și se îneacă; dacă este oprit, se zbate și, oricât de bine ar fi ținut de cineva, se smulge și fuge, iar, dacă nu poate, se roagă să-și ude măcar picioarele; și cum atinge apa, cum moare (OLINESCU, p. 428-429). Se crede că știma apei este o femeie înaltă, îmbrăcată în alb, locuind în străfundurile apelor; o săteancă, spălând cămăși la râu, a văzut-o ieșind din apă, pe la orele amiezii, și i-a făcut semn cu mâna să vină la ea; dar femeia s-a speriat, a fugit, iar știma s-a retras în apă - Bucovina (BUTURĂ, p. 217).

Fetele de apă sau **Fetele de mare** sunt duhuri ale fetițelor de sân, care se îneacă și mor când le scaldă mamele lor, sau, după alți informatori, ar fi fiicele *Știmei apei*; corpul lor este până la brâu femeie și de la brâu în jos pește; cele mai tinere, mai frumoase și mai jucăușe au, pe lângă păr lung, despletit și răsfirat peste tot trupul, și două aripioare albe ca spuma mării; ele nu ar putea trăi în apele de pe meleagurile noastre, pentru că este foarte frig, dar trăiesc în mările care udă țărmurile țărilor cu climă caldă, cum ar fi Italia; cu toate că ființele care trăiesc în apă sunt mute, fetele de apă sunt singurele care pot cânta toate cântecele ce se cunosc în lume, iar oamenii care știu să le asculte cu multă atenție sunt dăruiți cu ureche și talent, încât îi pot și pe alții să-i învețe a cânta; dar aceste fete nu cântă oricând, ci doar de două ori pe zi, dimineața, înainte de răsăritul soarelui, și pe înserat, iar când le sosește sorocul să cânte, valurile mării încep să freamăte, de parcă ar fi colindate de o adiere de vânt și ele ies deasupra lor, se joacă și înoată, fugărindu-se una pe cealaltă și stropindu-se cu apă; după ce valurile se liniștesc și ele la fel, încep să cânte din ce în ce mai puternic, cu glas atât de frumos cum numai îngerii o pot face; după care brusc se scufundă în apă, înoată pe dedesubt cam la vreo zece kilometri și ies în altă parte, unde valurile par a fi frământate de o mână nevăzută și cântă alte melodii la fel de frumoase; iar, dacă văd vreun flăcău arătos, care stă și le ascultă fermecat, caută să-l ademenească să vină și să se joace cu ele; și astfel, când feciorul se repede spre ele, fie fug repede să se ascundă în adâncuri, fie îl trag și pe el în apă și îl îneacă; dar pe flăcăii și bărbații urâți nu-i suferă și din această pricină le fac multe neajunsuri corăbierilor, cărora uneori le răstoarnă ambarcațiunile și îi îneacă - Bucovina (1. MARIAN, p. 67-68).

APRILIE (Prier, uneori Florariu)

În decretul dat de Mihail Comneanul, la 1166, se indică a fi ținute strict, interzicându-se orice fel de muncă, zilele de **25** aprilie (Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu) și **30** aprilie (Sfântul Apostol Iacob, fratele Sfântului Apostol Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu); sunt permise unele munci, fără să se menționeze care dintre ele, pentru ziua de **23** aprilie (Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Purtătorul de biruință); în schimb, în circulara emisă de Episcopul ortodox Ghedeon Nichitici de la Sibiu, la 6 decembrie 1786, în urma voinței împăratului Franz Iosef, mai este menționată ca zi în care nu se lucrează doar cea de 23 aprilie (GRAMA, p. 69-71). În Bucovina se spune: „*Prier prieste,*

/Dară și jupește”, adică, de multe ori, este vreme frumoasă, cald și atunci „priește”; alteori este frig și se întâmplă să ningă, să fie îngheț și atunci „jupește”; aceasta se întâmplă numai când zilele Babei Dochia trec în Prier; când luna lui Prier este frumoasă și călduroasă, atunci este de așteptat ca luna mai să fie friguroasă, ba uneori să se producă și înghețuri; când însă este posomorâtă și friguroasă, atunci este semn că luna mai va fi călduroasă și frumoasă (2. MARIAN, I, p. 74-75).

1 aprilie – Cuvioasa Maria Egipteanca. În această zi se răsădesc pomii - Suceava (2. GOROVEI, p. 58; 198).

8 aprilie – Sfinții Apostoli Irodion, Agav, Ruf și Celestin. Este ziua în care Soarele intră în Taur și este bine să se înceapă construirea caselor, să se altoiască, să se sădească pomi, să se călătorească în interes comercial și să se hotărască destinația culturilor și pe ce suprafețe vor fi însămânțate acestea (PRESA).

11 aprilie – Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica; Sfântul Mucenic Antipa. Sărbătoarea dinților, pentru că Sfântul Antipa este considerat vindecător de dinți și de măsele (2. MARIAN, I, p. 83; 1. OLTEANU, p. 189).

12 aprilie – Sfântul Mucenic Sava de la Buzău. Supranumit Gotul, martir creștin din Capadochia, înecat în râul Buzău din ordinul regelui vizigot Atanaric, la 372 d. Ch. (ȘĂINEANU, I, p. 277). În această zi, să nu se dea copiilor de mâncare supe, ciorbe sau orice alte preparate zemoase, ci numai mâncăruri seci, pentru ca bolile să se usuce - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 112).

21-23 aprilie. „*Alesul*” este o sărbătoare a păstorilor din Banat și Transilvania, care începe cu pregătirile în 21 aprilie și se încheie în ziua Sângeorzului; în acest interval de timp, se construiesc strungile și colibele, se face întâiul ales al mieilor, se face prima mulsoare; în 21 aprilie, se înțeleg oierii, stăpânii de oi, câte 2-5 persoane, pentru a face o turmă comună; tot în această zi, se aleg sau se tocnesc și păcurarii pentru intervalul de timp de la *Ales* până la Sâ-Medru, adică până la 26 octombrie; femeile, în după-amiaza aceleiași zile, prepară, pe dosul unui scaun sau pe o scândură curată, *unsoarea* sau *untura de oi*, pe care o dau păcurarilor, învelită într-o pânză, ca să o aibă la ei înainte de apusul soarelui, moment în care, se crede, pornesc fermecătoarele să ia laptele oilor neunse și tot acum debutează și puterea tuturor relelor asupra oilor; unsoarea se face din mai multe produse adunate în decursul anului precedent: untură de porc negru, tăiat în ziua Ignatului (20 decembrie), dar păzit peste noapte până la cântatul cocoșilor, fiindcă această untură este cea mai bună; untura este luată porcului de lângă inimă, nu este topită, se sărează și se păstrează legată în cruciș, cu marginile înăuntru, după care se afumă în coșul vetrei; se adună de asemenea plante rupte înainte de Todorusele (a 25-a zi între Paște și Rusalii), se usucă și se sfărâmă mărunț, după care se amestecă cu untură de porc și tămâie, aceste plante fiind usturoi, laptele câinelui, boz, leuștean, pelin, scai (scaiete mare), urzică și frunze de salcie sau salcă cu mâțșori; oile sunt unse, ca să aibă lapte mai mult și să fie sănătoase, plantele din amestecul respectiv fiind considerate ca având puterea să țină relele la distanță de oi și de turmă; în Banat, dar și în alte părți, oile nu se mulg până la 21 aprilie și nici nu se prepară caș, tot laptele fiind lăsat mieilor să-l sugă; în seara zilei de 21 aprilie însă, păstorii mână oile și mieii în strungă, la mulsoarea de seară, unii crezând că trebuie să facă acest lucru pentru ca fermecătoarele să nu aibă putere asupra laptelui, alții pentru a avea a doua zi destul lapte; după această mulsoare, oile sunt păzite toată noaptea, buciurmându-se și cântându-se din fluier, pentru ca oilor să nu li se întâmple ceva; a doua zi, în 22 aprilie, păcurarul cel mare, adică proprietarul care posedă cele mai multe oi, sau cel mai bătrân dintre ei, numit *vătaf* (*vătar*, *vatan*, *vataș*), aduce dis-dimineața ramuri verzi de salcie sau de fag și rug și le pune la intrarea și pe împrejmuirea strungii, la intrare așezându-le de așa fel încât să se poată agăța straițele; oile sunt duse mai întâi la pășune, cu mieii separat, și sunt întoarse abia după ce au venit *găletăresele*, adică soțiile proprietarilor de oi, care sosesc să mulgă oile; gălețile se pregătesc astfel: se toarnă în ele apă curgătoare dintr-un râu sau apă neîncepută din fântână, se smulge puțină iarbă verde și se aruncă în apa din găleată, după care se spală vasul; apoi se leagă fiecărei găleți ramuri de salcie, astfel încât rezultă în jurul ei un fel de cunună, care rămâne pe

găleată până cade singură; la urechea dreaptă a găleții, se leagă un buchet din plantele folosite la facerea unsorii de oi, iar de buchet se leagă un ban de argint găurit, iar dedesubt se pune un zbenghi de untură de oi; buchetul rămâne legat la găleată până a treia zi, adică până după Sângiorz, iar atunci, aruncându-l într-o fântână, se rostește: „*Așa să izvorască laptele în pulpa oii, ca apa în fântână!*”; se mai face, în această zi, și un colac mare, din grâu curat, numai cu apă și cu sare, uns deasupra cu gălbenuș de ou, în forma unei cununi, colacul având diametrul gurii găleții, purtând numele de *colacul oilor*; unde nu este făină de grâu, se poate face și o turtă din mălai care se pune peste găleată; astfel se merge la stână, unde are loc mulsoarea de la *ampror*, adică pe la 8-9 dimineața; cei ce trebuie să mulgă își spală mâinile în găleți, apoi varsă această apă peste oi și se stropesc între ei păcurarii și găletăresele, spunând: „*Să fie mana pentru oi ca și apa. Cum curățește apa, așa să se curețe oile de toate spurcăciunile și făcăturile!*”; unele găletărese aduc și apă descântată și cu ea stropesc și oile, și pe păcurari, pentru ca oile să nu fie deocheate; după stropeală, păcurarul cel bătrân unge cei doi stâlpi de la intrarea strungii, iar un altul înfige un cuțit în pământul de la intrare, zicând: „*Așa să stea laptele la oi, neluat de nimeni!*”; apoi vătaful aruncă un ban de argint în găleată, după care începe să mulgă, în timp ce rostește un descântec, pentru ca fermecătoarea să nu ia mana oilor; cei care nu mulg stau înapoia oilor, cu ramuri verzi în mână; după muls, fiecare oaie este unsă de păcurar, cu un deget, pe pulpă, cu *untură de oi*, după care li se dă oilor de mâncare sare măcinată, amestecată cu tărâțe sau făină de porumb, dar într-o cantitate foarte mică, cât să-și bage botul; ceea ce rămâne din sare, numită *sarea oilor*, se dă mieilor, ca să nu capete vreo boală; de menționat că sarea se obține dintr-un bulgăre care este pus de gospodar, în ajunul Crăciunului, învelit bine, sub pragul casei, cel peste care se trece frecvent, și care este scos în ziua de *Ales* și se macină; găletăresele pun pe creanga așezată la intrarea în strungă colacii și mâncărurile aduse de acasă; la încheierea mulsului, vătaful își face cruce, ia un colac și îl înmoaie pe trei sferturi în laptele muls, sau bagă vârful cuțitului în lapte, după care îl înfige în trei locuri în colacul adus de femeia al cărei lapte se află în vasele în care au fost mulse oile ei; apoi taie două treimi din colacul ei și le lasă să cadă în lapte; găletăresele scot aceste bucăți din lapte, le păstrează peste an și le folosesc, sub formă de firimituri, de câte ori dau sare oilor, pentru ca fermecătoarele și animalele sălbatică să nu se apropie de turmă; se mai procedează și altfel: vătaful stă în ușa strungii, apucă împreună cu găletăreasa colacul, după ce a fost muiat în lapte, și trag de el de trei ori, ruperea unei părți mai mari de către unul dintre ei arătând pe acela care are o mai mare dragoste de oi și un mai mare noroc de ele; acest obicei poartă numele, în Suceava, de *răscucuitul oilor* și se face pentru ca oile să nu-și piardă laptele; se dă apoi drumul mieilor să sugă, moment în care, când mieii se reped, vătaful aruncă în fața lor cuțitul, zicând: „*Să fie mieii aceștia sănătoși ca fierul și numai de voie și de cuțit să piară!*”; mieii sunt lăsați să pască împreună cu oile până după amiază, cam 5 ore, după care iar sunt separați; în acest timp, se adună laptele într-o singură căldare mare și se face din el primul caș, care se taie în bucățele mărunte; se adună din nou laptele într-o singură căldare și, când acesta fierbe, se aruncă bucățelele de caș, ceea ce se obține purtând numele de *balmuș* sau *balmaj*, acesta fiind așezat pe șuba unui păcurar, ca să se răcească; în fine, se așează cu toții și se ospătează; dacă *Alesul* cade într-o zi de post, postesc cu toții, iar de nu se consumă carne afumată, cârnați de porc etc. ; acest ospăț se petrece în ziua de 22 aprilie, dar unii îl organizează a doua zi, în 23 aprilie; este de subliniat că toți cei care vin la stână trebuie să fie îmbrăcați ca de sărbătoare iar păcurarii să aibă cămăși curate; după ospăț, cu mâncare, muzică și joc, păcurarii duc oile și le afumă sau le trec (le „*curăță*”) prin foc; a doua zi, găletăresele vin din nou cu mâncare și băutură; un păstor iese înaintea oilor cu o găleată cu apă neînceptă și amestecată cu sare, rupând iarbă și aruncând-o în căldare; oile sunt duse în strungă, unde sunt mulse și unse ca și cu o zi în urmă; se repetă și obiceiul cu aruncatul cuțitului în fața mieilor; se mai obișnuiește ca unul din păstori să omoare un miel, prin împușcare cu un pistol, rostind: „*Numai atâta rău să vi se întâmple între oi!*”; după care, turma este dusă în strungă și se stropește cu apă descântată strunga, oile, stâna, păstori și găletăresele, iar turma este afumată cu

untură de oi și cu tămâie; mielul împușcat se frige cu totul, pentru că nu este bine să fie tăiat; în fine, urmează ospățul, cu mâncare, băutură, muzică și joc, închinându-se pentru sănătatea turmei; în Bucovina, se procedează la fel ca în Banat și Transilvania; în Banat, ziua de ajun se numește *Sân-Giorgiul vacilor* (2. MARIAN, II, p. 254; 276-282). În Gorj, în ajunul Sângiorgiului, este *năprorul*, când se pune la porțile caselor câte un plop sau stejar; aceștia sunt aduși din pădure, în noaptea dintre 21 spre 22 aprilie, de către flăcăi, cu mare alai; la tăierea lor din pădure, tinerii pleacă încărcăți cu mâncăruri și băutură; tot în această noapte, numită și *Noaptea Năprorului*, se dă drumul vitelor în livezile oprite pentru fân, pentru ca ele să se *năprorească*, adică animalele sunt libere să pască unde vor; înainte ca vitele să fie duse în livezi, sunt trecute prin lanurile de grâu, unde pasc puțin grâu verde, ca să nu-și piardă laptele (CĂRĂBIȘ, p. 31). În Sălaj, se pun crengi de rug la porțile caselor, pentru ca strigoii să nu poată fura, peste tot anul, laptele vitelor și oilor; în același timp, unii săteni urcă pe dealurile din apropiere și, începând de la miezul nopții și până la cântatul cocoșilor, strigă unii la alții, amenințând strigoii să nu încerce cumva să fure laptele animalelor; se crede că, în timp ce se strigă, strigoii, având chip de câine, nu se pot apropia de grajdurile gospodăriilor; dacă strigătorii mai fac câte o pauză între reprizele de strigat, se crede că atunci strigoii pot pătrunde în gospodăria, iar laptele vacilor se face ca apa pentru tot restul anului (PRESA). Serii simbolice: *untură (de porc negru)-tămâie-usturoi-laptele câinelui-boz-leuștean-pelin-scaiete-urzică-salcie; apă (neînceptă)-iarbă-salcie-usturoi-laptele câinelui-boz-leuștean-pelin-scaiete-urzică-monedă (de argint)-untură de oi; făină (de grâu)-apă-sare-ou*.

22 aprilie – Cuviosul Teodor Sicheotul; Sfântul Natanail. Ziua este numită în popor

Mâneacătoarea; se crede că este bine ca fetele să se plimbe goale, până la răsăritul soarelui, prin lanurile pline de rouă, ca să fie sănătoase și frumoase peste tot anul; în noaptea spre ziua Sfântului Gheorghe, se fac foarte multe vrăji, crezându-se, de asemenea, că și vrăjitoarele umblă goale prin holde, ca să ia sporul câmpurilor și laptele vitelor; puterea lor poate fi slăbită doar prin zgomotul clopotelor sau cântece din buciom, iar pentru readucerea laptelui vitelor se rostesc descântece (PRESA).

23 aprilie – Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Purtătorul de biruință (Sângiorz, Sânjorz, Sân-Giorgiu, Sân-Georz). Sân-Giorgiul este recunoscut în popor ca fiind cel care a ucis balaurul, din care cauză se crede că el este împotriva tuturor spiritelor malefice; credința generală în România este că Sfântul Gheorghe este capul primăverii și, ca atare, înverzitorul întregii naturi și semănătorul tuturor semințelor, iar Sân-Medru este sfârșitul toamnei și deci culegătorul și strângătorul tuturor roadelor; unul stă la capătul primăverii și, când aude orăcăit de broaște, întinde mâna și ia cheile, date de Dumnezeu, din mâna lui Sân-Medru, închide iarna cu o cheie și cu cealaltă dă drumul la primăvară; același lucru îl face și Sân-Medru, când toate păsările au plecat, nu se mai vede pui de broască pe afară și vântul începe să bată tare și rece, întinde mâna și tremurând ia cheile din mâna lui Sân-Giorgiu și cu una închide vremea bună și cu alta deschide iarna, care se potopește peste lume; ei poartă aceste chei la brâu, ca nu cumva să le fure cineva din ușile vremii și să se joace cu vremea cum i-o place; dar Sân-Giorgiu nu este doar înverzitorul naturii, ci și stârpitorul balaurilor, adică al acelor ființe prin care sunt personificate iazurile, mlaștinile, mocirlele și orice altă umezeală stătută; porțile și casele sunt împodobite cu ramuri de mesteacăn înverzit - Maramureș; în Bucovina, încă din seara de ajun, se pun pe stâlpii de la porți și porțițele curților, la colțurile streșinilor caselor, înaintea ușilor și prin tinde câte o brazdă verde, în formă de pătrat, în care se află înfiptă o ramură verde de rug sau de răchită; glia și ramura înseamnă că în ziua Sfântului Gheorghe descuie Dumnezeu pământul, care rămâne descuiat până la Sân-Medru, după unii informatori; după alții, aceste brazde ar fi semnul că a început primăvara, iar alții consideră că, a doua zi, Sfântul Gheorghe pornește dimineața călare prin codri și prin fânețe, iar spre seară știe deja unde să tragă pentru înnoptare; în Românați, în ajun, tineri flăcăi și fete se duc la câmp și prin lunci și taie crengi de tufe și mai ales de păr, le aduc apoi acasă și le pun, ca semn de primăvară, la porți, la ușile caselor și acareturilor, peste tot, să nu rămână loc

neîmpodobit cu verdeață; la fel se procedează și în Moldova; în Transilvania, se pun la poartă, la uși, la ferestre și la grajduri rug verde și leuștean, ca semn că a sosit primăvara și ca să nu pătrundă strigoaicele și să ia laptele vacilor; în Banat, se pune rug sau frunze de fag ori de gorun, practică întâlnită și în Bihor; în caz că vreun gospodar uită să pună verdeață, vin strigoaicele, călăresc pe vite, cu fața spre coadă, și le iau laptele; în Bucovina, gliile și rămurelele se strâng apoi și se păstrează peste an, rămurelele fiind folosite ca leac contra frigurilor, sau, tăiate mărunț, le amestecă în hrana vacilor cu lapte, ca să aibă lapte mai mult și să nu se apropie strigoaicele de ele; brazdele le pun în cuibarele cloștilor, spre apărarea puilor, ca aceștia să nu piară în găoace când afară tună; dar pentru a lua mana vacilor, în Muntenia, bărbatul sau femeia vrăjitoare se scoală, în ziua Sfântului Gheorghe, înainte de răsăritul soarelui, se dezbracă în pielea goală, ia pânza pentru strecurat brânza, o prinde de un picior și se duce târând-o prin iarbă, până se umple de rouă, zicând în acest timp ca laptele, untul și brânza de la vacile cutărui gospodar să vină la ale lui; după ce strecurătoarea se umple de apă, o stoarce de trei ori într-un vas, iar apa rezultată o amestecă în cea pe care trebuie să o dea vacilor de băut, sau o amestecă în tărâțele date de mâncare; în Prahova, vrăjitoarea se dezbracă în pielea goală, în noaptea dinspre 23 aprilie, ia o oală nouă și o pânză nouă, lucrează numai noaptea, adică melițată, toarsă și țesută înainte de cântatul cocoșilor, iese cu aceste obiecte pe islaz și prin grădini, târând pânza și adunând rouă, o stoarce apoi în oală și vine acasă și udă cu această apă tărâțele pe care seara le dă vitelor sale, în același timp stropindu-le cu apa adusă în oală; și care vite vor pășuna pe unde a târât ea pânza vor pierde laptele în folosul celor ale vrăjitoarei; în Mehedinți, vrăjitoarea pleacă, pe la orele 2 din noaptea spre 23 aprilie, fără să scoată un cuvânt, prin locurile unde sunt pășunate vitele satului, legând și târând de piciorul stâng un săculeț, până ce acesta se umple de rouă, rostind totodată un descântec, după care se întoarce acasă, tot fără să scoată nici o vorbă, urmând să procedeze la fel ca în Muntenia; în Bihor, femeia ia un băț de sânger și se duce cu el unde pasc vitele, sau pe uliță, sau chiar în grajd, făcând cu bățul semn către vacile care dau lapte și zicând: „*De-aici puțin, de-aici mai mult, de-aici tot!*”; apoi notează pe băț de la câte vaci a luat laptele și, venind acasă, se despletește și înconjoară vaca sa de 9 ori, cu bățul în mână, spunând ca mana de la vacile notate să vină la a ei, după care atinge vaca pe spinare cu bățul (vraja trebuie repetată de 9 ori); după aceea înconjoară casa de trei ori, la fel și fântâna din curte, dacă o are, tot cu bățul în mână; când vin vacile acasă, ia o bucată de sare și o pune sub o piatră, ca să treacă ciurda peste ea, după care dă sarea să o mănânce vaca ei, fie în tărâțe, fie direct; dar se mai spune că, după acest fel de vrăjitorie, autoarea ei cade la pat bolnavă pentru câteva zile; la fel se procedează și în Bucovina, cel mai des folosindu-se o strecurătoare de pânză, unele femei efectuând adunarea de rouă înainte de miezul-noptii, pentru că, se crede, alergătura lor este fără efect, miezul-noptii nelăsându-le mai mult timp să ia laptele; tot în Bucovina, unele fermecătoare îngroapă sare într-un loc peste care trec vitele satului, iar, după trecerea acestora, dezgroapă sarea și o dau vacilor lor să o lingă, astfel fiind luată mana; se înțelege că există totodată acțiuni care să bareze efectul nefast al vrăjitoarelor; de pildă, în Transilvania, dacă, înainte de Sfântul Gheorghe, dă cineva peste un șarpe, îl prinde, îi retează capul cu o monedă de argint, îi introduce în gură un cățel sau un fir de usturoi, inclusiv banul de argint; la scurt timp, firul de usturoi încolțește, îl ia și îl pune la pălărie în ziua de Sân-Giorgiu; din acel moment, el poate vedea, când însoțește ciurda de vaci și suindu-se pe un loc mai înalt, care vite sunt călărite de strigoaice; dar trebuie să fie foarte atent, pentru că maimarele strigoaicelor îl pune pe taurul ciurdei să-l omoare pe om; dar așa pune el mâna pe maimarele strigoaicelor, iar celelalte o urmează și astfel se poate scăpa de ele; în Muntenia și Moldova, flăcăii și băieții cântă din gură, buciună și fac zgomot, pentru ca strigoaicele și vrăjitoarele să nu se poată apropia de vaci în drumul lor spre sau de la imaș; chiar se și spune că ele nu se pot apropia decât până unde se aude sunet de buciună; în sudul Transilvaniei, în seara de Sân-Giorgiu, tinerii își fac buciune și fluieră din coajă de răchită și din alun și cu ele trec pe ulițe făcând larmă; locuitorii Banatului, scot țevile de la alambicuri încă din seara zilei de 21 aprilie și

umblă suflând în ele în fiecare seară, timp de trei zile, considerând că astfel alungă spiritele; tot în Banat, în seara din ajun, ușile și ferestrele caselor sunt împodobite cu ramuri de rug adus din locuri îndepărtate, unde nu se aude cântecul cocoșilor, ca să apere gospodăria de strigoii care iau mana vitelor; sau se descântă leuștean, pelin și boz în seara de ajun și se pun la picioarele oilor și celorlalte animale, ca să nu le fie luat laptele și să nu li se întâmple și alte rele; tot pentru a împiedica accesul *strigelor*, se pune la poarta curții și la intrarea în grajd rug de măceș, la fel și în jurul șiștarului în care este adunat laptele muls; dar rug de măceș se pune și în jurul ferestrelor camerelor unde dorm femeile care alăptează; în Bihor, se pun la poartă și la ferestre spini, iar vacile sunt unse la uger cu mujdei de usturoi; în Transilvania, nu doar că pun rug și leuștean la uși și la ferestre, dar unii mai și pândesc toată noaptea în grajd, ca să prindă strigoaicele; dar, dacă adorm în ieslea vitelor, atunci sunt batjocoriți de strigoaice, ele călărind toată noaptea vitele gospodarului; în Moldova, rugul se pune nu numai contra *strigelor*, ci și contra ielelor, și nu numai ca acestea să nu ia laptele vacilor și al femeilor, dar și pentru a nu fi furat somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor; celor care doresc ca vacile lor să aibă lapte mult, li se indică să lase vasul cu laptele muls afară, în grădină, din seara de ajun până a doua zi de Sân-Giorgiu; în Bucovina, se pune în tindă câte o glie verde, pe care se așează donița cu lapte, apoi două sau mai multe astfel de gлии la porțile curților, câte una la porți și la ușile grajdurilor, în fiecare glie înfigându-se câte o mlădiță de răchită; se mai face și un fel de unsoare, alcătuită din usturoi, găinaț de găină și păcură, cu ea fiind unse în formă de cruce tocurele ferestrelor, ușorii și pragul ușilor de la grajduri, iar vacilor și celorlalte animale li se ung coapsele și coarnele tot în formă de cruce, ungerea putând fi făcută și numai cu usturoi; uneori, vitelor li se face semnul crucii și la genunchi, nu numai la coapse și coarne; unii oameni din părțile Bucovinei afumă grajdurile cu tămâie, iar, după ce vacile intră în grajd, pun în ușă o grapă cu colții în sus, sau împrăștie mac pe jos, în credința că strigoaicele venite să ia laptele trebuie mai întâi să adune macul și astfel le apucă ziua și puterea lor nu mai poate fi exercitată; tot pentru a nu se apropia strigoaicele de vite, pun un copil să stea, în ziua de Sân-Giorgiu, când vitele sunt scoase la păscut, cu picioarele pe cei doi stâlpi ai porțiței, iar vitele să treacă pe dedesubt, considerând că astfel cele rele nu se mai pot apropia de animale; pentru ca de cei mici să nu se apropie *Samca*, femeile fac un amestec din rădăcină de toaie și usturoi, sfărâmate cu muchia toporului pe pragul ușii, și cu acesta le fac o cruce pe piept și pe spate; crucea se face pornind de la degetele mâinii drepte până la degetele piciorului stâng și de la degetele mâinii stângi la degetele piciorului drept; în caz că pruncul este deja bolnav și după facerea crucii nu se vindecă, i se leagă la gât o bucată de toaie; se mai practică în Bucovina și o altfel de protecție, chiar și după ce s-a făcut unsoarea cu amestecurile amintite; femeile culeg dimineța, pe rouă, flori de calce, bulbuci, ciuboțica cucului etc. , în general flori care sunt înflorite în această perioadă, și fac o cunună pe care o leagă cu fir roșu în jurul vasului în care mulg vacile, îl umplu apoi cu apă neînceptută, taie după aceea o brazdă de mărimea fundului vasului, o împodobesc și pe aceasta cu flori și cu rămurele de răchită, pun vasul pe brazdă și le așează pe amândouă în tindă, între uși, sau le duc afară și le pun într-un loc orientat spre răsăritul soarelui în ziua de Sân-Giorgiu, lăsându-le acolo până a doua zi dimineța, pentru ca vitele să aibă mult lapte peste an, untul să fie galben ca florile de calce și ca fermecătoarele să nu se apropie de animale și să le ia laptele; a doua zi dimineța se duc și iau vasul, varsă o parte din apă la rădăcina pomilor din grădină și se duc cu el, așa împodobit cum este, să mulgă vacile; unele femei ornamentează cu flori și găleata în care sunt mulse oile, untărița în care este ales untul, vasele în care se pune la ales și scurs brânza, în fond toate vasele care sunt folosite la muls și la prelucrarea derivatelor din lapte, dar și vasele în care se aduce apă; sunt folosite, în afara florilor amintite și altele, precum cimbru, laba broaștei sau leușteanul broaștei, breabăn și crenguțe de răchită, de măr sau de rug; de multe ori, vasele împodobite sunt lăsate în grădină, lângă fântână sau la malul unui pârau, pline cu apă, timp de trei zile, adică până de *Marcu boilor*, iar în această zi varsă apă la rădăcina pomilor, pentru ca aceștia să rodească bogat, iar florile le strâng și le dau vitelor în tărâțe; totul se face

pentru ca animalele să aibă lapte mult și bun, să nu se atingă strigoaicele de ele și ca, peste vară, să nu fie mușcate de șerpi și alte jivine; unele femei culeg florile în ziua de ajun, ducându-se în pădure după ce își pun sub cingătoare pâine și sare, pe care le lasă în locul unde sapă plantele, pe acestea din urmă le mărunțesc, le pun la rouă, rostind și un descântec; a doua zi, de Sân-Giorgiu, le dau de mâncare vitelor, amestecate cu tărâțe, pentru a da lapte mai mult; în Banat, se crede că, dacă Sân-Giorgiu cade într-o zi de sec (miercurea sau vinerea), atunci în acel an vacile, oile și caprele vor da puțin lapte; în Muntenia, se crede că unele vrăjitoare pot lua, în noaptea dinspre Sfântul Gheorghe, rodul grâului; pentru aceasta, sunt suficiente ca ele să posede câteva ouă clocite, un sul, un frâu, un bici, o ață roșie, un săculeț cu busuioc, ceară și unt de cămilă, ultimul fiind cumpărat de la țigani; la miezul-noptii, vrăjitoarele iau cele pregătite și se duc la lotul semănat, îngroapă două ouă la capul locului și spun că ouăle să le fie de noroc, leagă apoi săculețul de piciorul stâng, pun frâul pe sul, se despletesc și se dezbracă de cămașă până la brâu, încalcă pe sul și, bătându-l cu biciul, aleargă de-a lungul lotului, spunând de 12 ori: „*De la moș X, la mine!*”; apoi se întorc spre răsărit și rostesc un descântec, după care aleargă din nou, spunând mereu „*De la moș X, la mine!*”; aceasta se face de trei ori; în cele din urmă, ies la marginea lotului, iau sulul și îl ascund în grâu care le aparține și se duc fuga acasă, pe drum trebuind să nu vorbească; în Suceava, se crede că, dacă ziua Sfântului Gheorghe cade într-o zi de post, anul acela va fi sărăcăcios, iar dacă va fi rouă multă sau pâclă, este semn de an bogat; se mai crede că acela care fuge, în această zi, neoprindu-se o bună bucată de teren va fi sprinten tot anul și va putea fugi fără să obosească; de asemenea, cine doarme în această zi se spune că ia somnul mieilor și tot anul va fi somnoros; cel care doarme pe malul unui râu și vede un șarpe alb înotând prin apă va avea mari supărări în anul acela; în Bihor, se crede că șarpele găsit până în ziua de Sân-Giorgiu se bagă în oțet, iar acesta, dat unei vite bolnave, îi este de leac; în Transilvania, se spune că nu este bine să se doarmă în șură până la Sfântul Gheorghe, pentru că atunci umblă vântoasele și ușor se poate îmbolnăvi cel care se culcă într-un astfel de loc, ba mai mult, omul poate rămâne fără grai și poate căpăta o boală din care nu mai scapă cu viață; gunoiul strâns în această zi este bine de pus la rădăcina pomilor, pentru a rodi mai bogat; în zona Aradului, se spune că este bine ca oamenii să se cântărească în ziua Sân-Giorgiului, ca să fie sănătoși tot anul și să nu se lipească farmecele de ei; în Banat și Suceava, se crede că acela care stă pe burtă pe malul unui râu și vede un pește va fi norocos peste an; în Suceava se crede că va da tot anul cel care dă ceva din casă în această zi; nu este bine să fie duse vitele la pășunat, pentru că în această zi femeile răuvoitoare le pot lua laptele; dacă sunt totuși scoase la păscut, este bine ca, înainte cu o zi, să se culegă dumbravnic și să fie dat vacilor să mănânce, pentru că atunci fermecătoarele nu mai au putere asupra lor; în Banat, în perioada care ține de la Sfântul Gheorghe și până la Rusalii trebuie tunse oile, pentru că mustăreața din lâna veche intră în carnea oii și o face să miroasă; un alt motiv al tunderii ar fi că începe să crească lâna cea nouă, iar tunderea nu se mai poate efectua ușor; se obișnuiește să se mănânce căpșuni și alte soiuri de fructe noi, precum și pui de păsări, pentru că se crede că acestea aduc sănătate; se împarte la biserică iorgovan, liliac și în unele localități și leuștean; este datină ca vitele, în această zi, să fie mâunate cu ramuri verzi; Sfântul Gheorghe este prăznuit ca patron al casei; în Suceava, dis-dimineața, înainte de răsăritul soarelui, se retează vârful cozilor la toate vitele, iar părul retezat se îngroapă într-un cuib de furnici din cele mari sau se pune într-o scorbură de răchită, ca vitele să se înmulțească precum furnicile sau să crească la fel de repede ca răchita; de asemenea, sunt însemnate oile și mieii, pentru ca oile să nu se piardă și mieii să crească și să se înmulțească; în Bucovina, fetele obișnuiesc, în noaptea dinspre Sfântul Gheorghe, să privească în cofa cu apă, ca să-și vadă ursitul, iar, dacă zăresc vreun chip de flăcău; atunci cred că acela le va fi soțul și că se vor căsători în acel an; până a nu răsări soarele, fetele iau câte o brazdă, pe care o pun în drumul feciorilor și, dacă vreunul se ferește să calce pe aceasta, înseamnă că acela o va lua de soție; aceste brazde se păstrează peste an, crezându-se că sunt bune de leac, mai ales pentru *sclintitură*; tot fetele seamănă usturoi în această zi dis-dimineața, iar după ce se coace îl culeg și îl

păstrează până la Sân-Giorgiul anului următor, când îl mănâncă, în credința că numai astfel capătă toate dorurile din lume și în acel an se vor mărita; sau seamănă cu gura, înainte de răsăritul soarelui, semințe de diferite flori, mai ales busuioc și tot până a nu răsări soarele îl udă cu gura zilnic; despre acest busuioc se crede nu numai că el crește foarte frumos, mai mirositor, dar este socotit și că are putere să facă fetele mai drăgăstoase; se crede că atunci când busuiocul acesta este purtat la brâu ori în păr, dacă vreun flăcău smulge măcar și un firicel, îndată îndrăgește fata de la care l-a luat; în Banat, se crede că este bine să se sădească în această zi varză, pentru că numai astfel poate fi ferită de insectele care obișnuit o atacă; femeile culeg tei de cu noaptea dinspre Sân-Giorgiu, pe care apoi îl întrebuițează pentru diferite făcături, farmece și descântece; de pildă, cu acest tei se leagă brațele și picioarele primilor născuți, fete sau băieți, pentru a-i feri de rele; fata sau feciorul care vrea să-și facă de dragoste ia în această zi, dis-dimineața, o sticlă, se duce apoi unde se adună două ape, toarnă în sticlă 3 linguri de apă, apoi alte 3 linguri unde se răsuțește apa și alte 3 linguri dintr-un vas cu apă, scos în curtea casei la amiază, în așa fel încât cea care vrăjește să-și vadă în apa din vas chipul său și soarele, rostind că tot așa să fie și ea văzută și să lucească precum soarele; apa adunată în sticlă o pune într-un castron așezat în lumină și așează în el 3 flori curate luate din 3 grădini și 3 nuiele de salcie, care au fost legănate de apa pe malul căreia au crescut, în credința că așa cum nuielele s-au bătut în apă, tot așa să se bată și flăcăii după ele; în blidul acesta se mai pun puțină sare și pâine și, când clopotul de la biserică este tras pentru liturghie, luând din blid florile și nuielele, descântă de dragoste; după aceea, se pune apa din nou în sticlă, împreună cu florile și nuielele și se păstrează câteva zile și, în fiecare dimineață, cea care voiește să fie iubită și bine văzută se spală cu această apă pe față, stropind și casa pe dinăuntru și pe dinafară; în Moldova, fetele culeg din pădure, până a nu se evapora roua, mătrăgună și năvalnic, pe care le pun la streășina casei sau în pod, fiind încredințate că le va aduce pețitori bogați și gospodari; când se duc în pădure, iau cu ele vin și pânișoare, pe care le joacă până la locul culegerii; vinul îl toarnă în gropițele lăsate prin smulgerea plantelor, iar cu pânișoarele se întorc acasă, tot jucându-le împreună cu buruienile, pe care le pun apoi la icoană; când se duc la horă, pun fire din aceste plante la brâu, ca să fie jucate de flăcăi, cum au fost și plantele jucate în drumul până acasă; se mai aduc aceste plante acasă și pentru averea gospodăriei, dar, în acest caz, fetele nu trebuie să fie văzute de nimeni când se duc în pădure; în Bihor și Satu Mare, fetele se scoală în zorii acestei zile, se spală cu apă în care au fost puși bani de argint, ca să fie albe și curate ca argintul, apoi se duc și culeg flori din care fac buchete și cununi, pe care le folosesc la farmece și descântece; procedează ca și în noaptea Anului Nou, numărând parii din gard până la unul anume pe care îl înseamnă; dacă numărul parilor este cu pereche, este semn că se vor mărita în acel an; în acest timp, feciorii caută iarba fiarelor, în credința că această iarbă numai în zorii acestei zile poate fi găsită; se spune că ea ar avea putere dacă feciorul care o are se aruncă cu ea într-o apă curgătoare și înoată împotriva cursului; după care iarba se pune sub pielea mâinii drepte, astfel scăpând să mai fie rănit; se crede că întocmai așa a procedat și Pinteza Viteazul; în Romanați, fetele pun, ca la Bobotează, în ajunul zilei de 23 aprilie, câte un fir de busuioc afară, la pățul sau la coșar, ca să-și încerce norocul, dar au în același timp grijă să ascundă totul, să nu cumva să fie găsit de flăcăi, pentru că, dacă îl găsesc și îl iau, cer apoi bani de la fete pentru răscumpărare; dacă busuiocul a scăpat negăsit și este plin de rouă a doua zi dimineața, înseamnă că se vor mărita; în Muntenia, în seara de ajun, îndată ce toată lumea s-a culcat, flăcăii se strâng în cete de câte 10-12 și se duc la o dumbravă, purtând fiecare câte un vas cu apă neînceptă; pun vasele într-un loc ascuns și după aceea pleacă, spunând în gând numele vreunei fete pe care o vor de soție; fac apoi horă și cântă, iar la ziuă se duc să-și găsească vasele; dacă se găsește în ele măcar un fir de iarbă sau floare, se spune că acela este semn de însurătoare și de viață lungă; dacă se găsește o floare uscată sau ofilită, cred că nu se vor însura în acel an, iar, dacă găsesc pământ, se crede că acel flăcău va muri curând; cel căruia i s-a prevestit de bine aruncă apa înspre răsărit, iar cel căruia i s-a prevestit de rău aruncă apa spre apus, ca să dispară nenorocul odată cu apusul soarelui acelei zile;

În Moldova, cel ce vrea să nu fie atins de farmece, trebuie să se cântărească în ziua Sfântului Gheorghe; în Bucovina, există datina ca fetele să se spele pe față cu rouă luată de pe un câmp curat, ca să fie frumoase și atrăgătoare; altele strâng rouă, care se păstrează și se întrebuințează peste an în cazul diferitelor maladii; altele se duc și se scaldă între vaduri, ca să fie curate și ușoare, precum este cursul lin al apei; altele se duc, până a nu răsări soarele, cu pâine și sare la o apă sau la un pârâu, unde rostesc o scurtă binețe către apă, apoi aruncă pâinea și sarea în apă, după care iau apă și se spală pe față, spunând în același timp o invocație prin care solicită să fie ferite de orice farmec sau făcătură, să fie curățate de orice ură și să fie curate „ca o floricea frumoasă”; apoi iau apă și o duc acasă, o pun între flori și ulterior se spală cu ea, ca să fie drăgălașe ca florile; spală și ușa, ca să umble feciorii după ele, pe urmă icoanele, ca feciorii să se închine la ele tot așa cum oamenii se închină la icoane; alte fete se scoală dis-dimineața în această zi, se duc la o fântână, scot o găleată de apă, iau o gură, se întorc cu ea în casă, râșnesc porumb în sens invers, fac din mălaiul obținut și cu apa din gură o turtiță pe care o pun în vatra focului să se coacă, rostesc și un descântec, ca toți să se uite la ele, iar dușmanii să rămână îngrădiți în podul casei, iar ea să fie iubită de toți; după ce se coace turta, o iau și o pun pe prag și, dacă vine pisica și o mănâncă, fata se va mărita în decursul anului; fetele care trăiesc în localități fără apă în preajmă iau un ciubăr dis-dimineața în ziua de Sân-Giorz, pun în el apă neîncepută de la o fântână și în acest vas apoi se scaldă, ca să fie curate, frumoase, drăguțe și mai bine văzute de feciori; dar ele nu numai că se spală cu rouă sau se scaldă, ci se stropesc una pe alta, ca să fie frumoase, sprintene și harnice peste an; în același timp, caută și flăcăii să le ude, ca să nu se apropie strigoaicele de ele și totodată nici ele să nu se facă strigoaice; în Țara Hațegului și în Mureș, fetele și flăcăii se udă reciproc cu apă; în alte părți ale Transilvaniei, merg cu toții la un râu și cu ciomege lovesc apa și se stropesc; copiii care au mânat vacile la pășune aduc în sat flori și ramuri verzi; iar femeile care le ies în cale îi stropesc cu apă; în Munții Apuseni, se face în ajunul acestei zile câte o stropitoare din împletirea de mlădițe verzi, numită *împroor* și, aducându-se un vas mare cu apă curată de la un izvor sau râu, stropesc în dimineața Sân-Giorzului pe cei ai casei, vitele, casa și acareturile, stropirea fiind numită *împroorare*; mamele care au fete mari pun leuștean sub pragul ușii bisericii, iar după slujbă îl iau acasă și stropesc fetele cu el, spre a fi norocoase în căsătorie; în unele sate din Banat, se stropesc cu apă nu doar tinerii, ci chiar și bolnavii, iar, dacă este cald, se scaldă în apă curgătoare, pentru spălarea tuturor relor; există și datina ca feciorii să se adune în această zi, să se sfătuiască și, formând 3-4 cete pe câte o uliță, să adune și fetele, chiar și neveste tinere și să le scalde pe la fântâni, aruncând găleți de apă pe ele; în satele năsăudene, flăcăii duc fetele la râu, unde le udă bine, după care se împraștie; în Moldova, se crede că acela care se va spăla cu rouă, în dimineața Sfântului Gheorghe, acela toată vara va fi sănătos și nu-i vor ieși pete pe obraz, iar cine se va scălda în apă curgătoare tot anul nu se va îmbolnăvi de friguri; în Gorj, se stropesc cu apă, udând totodată și vitele, folosindu-se pentru *împroorare* ramuri de salcie; în Romanați, când se face ziuă, lumea trebuie să fie în picioare și să plece *să se înroureze* sau *să ia fuior*, cum se spune într-o expresie locală, adică să se înfioreze; fetele rămase acasă, scot afară toate țesăturile și le întind la soare, unde le lasă până ce începe să dogorească și le aduc în casă abia atunci; în Ardeal, prin satele de la poalele munților, flăcăii tocmesc un lăutar și se duc cu toții dimineața la pădure, unde îmbracă pe unul dintre ei în frunze de fag sau de gorun, de așa manieră încât i se zăresc numai ochii, îl așează uneori călare pe un cal, după care se înșiră unul după altul și se întorc în sat cântând, jucând și chiuind; iau fiecare casă la rând și joacă până ce stăpânul le oferă bani sau vin, cei ai casei obișnuind să arunce cu apă peste flăcăul care este acoperit cu frunze și care întruchipează astfel *Sânjorzul*; în satele din Ținutul Pădurenilor, obiceiul poartă numele *Bolborița*; dar obiceiul este practicat în multe din satele Transilvaniei; ciobanii din părțile muntoase ale Transilvaniei își pun pe cap cununi din rămurele înverzite și stropesc pământul cu ajutorul unui mănunchi de ramuri înmuiate în apă sfințită, după care fac un foc din lemne de brad, prin fumul căruia își trec turmele de oi, ca să le ferească de tot felul de primejdii peste an; (2. MARIAN, II, p.

254-256; 259-273; 295-309; **12.** GHINOIU, p. 236-237; BOGDAN, p. 49; PRESA). Sângiorzul deschide anul pastoral, când ovinele și caprinele aduc omului un randament maxim din punct de vedere economic, deși ele intră acum într-o perioadă lungă de sterilitate, care durează 6 luni; începutul anului pastoral este, de fapt, o perioadă de timp marcată de mai multe sărbători – Sângiorzul vacilor, Alesul, Sâmbra oilor, Marcul boilor (25 aprilie), Armindenul, Ispasul, când se efectuează activități economice și practici rituale precise; după perioada de împerechere, toamna, și cea de gestație, iarna, puii majorității animalelor domestice sunt fătați primăvara, prinzând astfel sezonul cald și hrană din abundență, intrând fortificați în anotimpul friguros; de remarcat că Sângiorzul și Sâmedrul sunt sărbători echinociale și amândouă pot fi considerate început de an, deoarece împart anul exact în două jumătăți egale; dacă s-ar aprecia importanța sfinților după numărul legendelor, al credințelor și practicilor tradiționale efectuate în zilele lor de celebrare, atunci Sângiorzul este unul dintre cele mai însemnate personaje din calendarul popular, riturile solicitate de sărbătorirea lui desfășurându-se pe parcursul mai multor zile (21 aprilie-1 mai), având toate evidente trăsături de înnoire a timpului; se crede că între Joia Mare și Rusalii, perioadă în care se încadrează de cele mai multe ori și Sângiorzul, mormintele rămân deschise, iar spiritele morților sălășluiesc printre cei vii; printre acestea însă apar și spirite rele, strigoii și moroii, dar și strigoaicele și moroanele, reprezentând persoane în viață, care se vor transforma, după moarte, tot în spirite malefice; acestea toate își manifestă agresivitatea prin luarea sporului de lapte la vite și a rodului holdelor de grâu; manipularea acestor forțe malefice de către vrăjitoare se realizează prin diferite tehnici, mai ales în noaptea de Sângiorz; împotriva strigoaicelor sunt provocate zgomote din buciume, strigăte, sunt afumate vitele, grajdurile și stânele, se pune rug la ferestrele și ușile adăposturilor, sunt agățate spini la porți, sunt unse ugerile vitelor cu usturoi; în Moldova, femeile au de luptat nu numai cu strigoii, ci și cu ielele, care fură în noaptea de Sângiorz somnul copiilor; pentru aceasta, încă din ajunul zilei, fetele, flăcăii și copiii ies în țarină sau se duc în pădure și se întorc acasă încărcăți cu iederă și cu crengi de rug din care împletesc cununi verzi, iar crengile de rug se pun în formă de cruce la porți, la ferestre, deasupra ușilor și cu deosebire la grajdurile unde sunt adăpostiți caii și vitele, considerându-se că în lipsa acestora există pericolul ca strigele și ielele să intre și să fure laptele vacilor, somnul copiilor, visul fetelor și norocul băieților; la Sângiorz sunt pomeniți morții și li se dau de pomană diferite produse alimentare, în special lapte, din această cauză practica numindu-se și Moșii de Sângiorz; în Banat, la mulsul oilor, șiștarului i se pune deasupra un colac, numit *Cucu-răscucu*, iar vasul este împodobit cu leuștean, salcie și flori, prin gaura colacului mulgându-se oile din aceeași turmă; la fel se procedează și în cazul că o vacă fată în perioada cântatului cucului; după terminarea mulsului, colacul este luat și ținut cu câte o mână de doi copii, în general un băiat și o fată, care strigă de trei ori, trăgând de colac, sub formă de dialog „*Cucu-răscucu*”; îl rup în două, iar părțile sunt mâncate de copii, de proprietarii de oi și de către toți participanții; în unele sate, o parte a colacului se amestecă împreună cu sare și tărâțe și se dă de mâncare oilor; se crede că astfel se previne luatul manei laptelui de către cuc; credința tuturor este că de Sângiorz se înnoiește nu numai timpul ci și sângele oamenilor; ca orice început de an sau de sezon, la sărbătoarea Sângiorzului oamenii din zonele pastorale încearcă să scruteze viitorul, să afle ce se va întâmpla în următoarea perioadă de timp; o practică foarte des întâlnită este semănatul ritual al busuiocului, care astfel va crește și mai frumos și cu un miros mai puternic decât cel semănat în celelalte zile; se crede că acesta are putere miraculoasă de a face fetele mai atrăgătoare pentru feciori, de unde și zicala: „*A trage unul la altul, cum trage dragostea la busuioc*”; pentru a obține busuiocul dragostei, acesta trebuie semănat, udat, cules și păstrat după anumite reguli; se crede că fata care poartă acest busuioc în sân, la brâu sau în păr va avea noroc și va fi îndrăgită de feciori și, firește, se va căsători; se mai crede că, la Sângiorz, cerul se deschide pentru o clipă, iar oamenii care pot surprinde vizual acest moment nocturn ar putea spera că li se vor realiza toate dorințele în acel an; noaptea de Sângiorz este însă și timpul cel mai favorabil pentru descoperirea comorilor; se spune că acum ard comorile

curate și ascunse, legate și nelegate, vrăjite și nevrăjite și trebuie însemnat locul în mare taină, pentru a fi ulterior săpat; funcția de an nou a Sângiorzului este întărită de informațiile etnografice referitoare la prevederea timpului, de interdicția de a împrumuta diferite bunuri, de practica retezării părului și vârfului cozilor la animale (12. GHINOIU, p. 93; 229-234; 237-240). În zona Bacăului, la 23 aprilie oamenii taie mănunchiuri de nuiete, pe care le pun la porți și la ferestrele caselor; stâlpii de la poartă și de la case sunt împodobiiți cu iarbă verde și crengi înfrunzite de fag; tinerii se udă cu apă, crezând că astfel va ploua la vreme; există credința că acela care doarme ziua, în ajunul acestei sărbători, capătă somnul mieilor, adică va dormi toată vara; în această zi, turmele de oi sunt urcate la munte, iar mieii sunt despărțiți de oi, momentul numindu-se „*Plânsul mieilor*” (ICHIM, p. 142). În Bucovina, ziua de 23 aprilie este considerată ziua de închidere a țarinelor, fiind oprită intrarea animalelor pe câmpuri, ogoarele pregătindu-se pentru recoltă, păzindu-se cu strășnicie să nu fie încălcată datina satului; încă din ajun, se pun ramuri de salcie înverzită pe stâlpii porților, pe cei ai cerdacului și la fântâni; în noaptea dinspre 23 aprilie, fetele stau goale sub un zarzăr tânăr înflorit, cu grijă să nu fie văzute de cineva, îl scutură peste ele și rostesc textul unui descântec prin care își farmecă de frumusețe; apoi scutură tare de trei ori pomul, spunând: „*Sfinte Gheorghe, scutură-te peste mine!*”, după care se îmbracă în cămașa de in sau de cânepă pregătită special și fug în casă, fără să fie văzute, pentru că altfel vraja își pierde puterea (COJOCARU, p. 192-193; PRESA). Fiind cel care a ucis balaurul, Sfântul Gheorghe este considerat a fi împotriva tuturor duhurilor rele și a vrăjitoarelor; în noaptea dinspre Sângiorz, sunt păzite comorile, adică oamenii pândesc să vadă din ce loc apar flăcări deasupra pământului, care indică faptul că acolo ar fi îngropați bani; este considerată data de la care începe anul pastoral; în ajunul acestei zile, se mulg vacile, ca să aibă lapte mult și bun, iar vasul se lasă afară peste noapte; în cinstea Sâgeorzului, se pun ramuri verzi, înfipte în brazde cu iarbă verde, la ușa casei, la poartă, la ușile diverselor acareturi din gospodăria omului, peste tot unde există vreo intrare, pentru a le feri de spiritele malefice; ciobanii se scoală în zori de zi și buciumă, ca să aperse turmele de oi de vrăjile care le-ar putea face să piardă laptele, deoarece se spune că vrăjile pot avea putere doar până unde ajunge sunetul buciului - Suceava; Sfântul Gheorghe a fost și el plugar și a lăsat oamenilor bucium de salcie, măceș (rug) și mesteacăn, ca să buciume la hotarele câmpurilor cu semănături, pentru a alunga strigoaiele de pe ele - Țara Oltului; ca să nu piardă laptele, vacilor li se face un mic orificiu într-un corn, unde se pune puțină pâine și sare, gaura fiind apoi astupată cu un dop de lemn - Iași; în dimineața de ajun a zilei de 23 aprilie, femeile scot afară din casă ustensilele care servesc la țesut, pentru a răsări soarele peste ele, considerând că astfel vor avea spor la lucru - Muntenia; se crede că, dacă ziua Sfântului Gheorghe cade într-o zi de post, atunci în acel an va fi pagubă în miei și vite - Suceava; brazde verzi și ramuri înmugurite se pun și pe pragurile caselor, pe stâlpii gardurilor, în semn că a venit primăvara - Muntenia; tot în zorii zilei, fetele seamănă busuioc, ținând sămânța în gură, în credința că astfel busuiocul va crește frumos și va avea miros plăcut; nu se dă nimic din casă, pentru că ar însemna să se dea tot anul; gunoiul scos din casă în această zi se aruncă la rădăcina pomilor, ca să rodească bine; se face, la porți, porțițe, ușile de la case și de la grajduri, semnul crucii, desenat cu păcură, ca să nu intre duhurile necurate - Suceava; dacă prăznuirea Sfântului Gheorghe cade într-o zi de post, se crede că, în acel an, vacile nu vor avea lapte - Vâlcea; se spune că acela care doarme în ziua de Sângiorz fură somnul mieilor și tot anul va fi somnoros - Dolj; Muntenia; Tecuci; Galați; Vrancea; Suceava; ca să fie sănătoase și frumoase tot anul și ca să nu le iasă pete pe față, fetele, femeile și chiar copiii se spală dimineața cu apă de rouă; altele se duc și se scaldă, ca să fie curate și ușoare peste an, precum lin este cursul apei; se mai duc la o apă, aducând cu ele pâine și sare, descântă în timp ce aruncă pâine și sare în apă, apoi iau apă, o aduc acasă și o pun între flori, după care se spală cu ea pe față, ca să fie drăguțe ca florile, apoi spală ușa casei, ca feciorii să vină după ele la fel cum umbă ușa, spală icoanele, pentru ca feciorii să se închine la ele, precum oamenii se închină la icoane; cei bolnavi se pot vindeca, dacă se tăvălesc prin rouă în zorii acestei zile; fetele sunt udate cu apă de către flăcăi,

cea care scapă neudată fiind sărbătorită de către celelalte - Transilvania; cine se spală pe picioare în această zi, până la răsăritul soarelui, și apoi se mai scaldă de câteva ori în cursul zilei va fi sănătos tot anul - Bihor; se ung țâțele vacilor cu usturoi, ca vrăjitoarele să nu poată să le ia laptele; se unge cu leuștean ușile grajdului și ale cotețelor, iar în ferestre se pun spini împotriva strigoilor; cel ce are curajul să stea peste noapte sub o grapă cu colții de fier ar avea posibilitatea să-i vadă pe strigoi când vin și chiar ar putea să-i și apuce; de Sângiorz, se despart mieii de oi, iar laptele muls în această zi se dă săracilor; cerul se deschide în noaptea dinspre Sfântul Gheorghe, dându-se putere tuturor pomilor să înflorească - Tecuci; cine doarme în noaptea dinspre ziua Sfântului Gheorghe în ieslea boilor îi poate auzi vorbind între ei - Tecuci; nu este bine să se doarmă sub cerul liber, nici ziua și nici noaptea, pentru că până în această zi se crede că bat vânturi aducătoare de boli - Iași; cine doarme de Sfântul Gheorghe ia somnul mieilor și va fi somnoros după aceea tot anul - Țara Oltului; tot în această zi, copiii, fetele, feciorii și chiar maturii se stropesc cu apă între ei, ca să fie sănătoși peste an, dar și pentru ca recoltele să fie bogate - Țara Oltului; este ziua în care se adună de pe câmp multe dintre buruienile (plante din flora spontană) din care se prepară leacuri împotriva unor boli - Tecuci; începând cu această zi și până în Duminica Rusaliilor, se tund oile; dacă un pom nu dă roade, i se face o gaură în trunchi, însoțind fapta cu amenințarea că va fi tăiat, iar pomul va da roade - Vâlcea; de va fi rouă multă sau ceață, este semn că anul va fi mănos - Iași (2. GOROVEI, p. 19; 22; 26; 32; 79; 49; 92; 111; 130; 140; 198; 201; 216; 236; 246; 254; GOLOPENȚIA, p. 145; 148; PRESA). În ajunul acestei zile, se serbează *Mâneacătoarea*, când fetele se plimbă goale prin holdele pline de rouă, până la răsăritul soarelui, ca să fie sănătoase și frumoase; se împletește din mlădițe verzi o stropitoare, numită *împroor*, apoi se aduce într-un vas nou apă curată de la un izvor sau de la râu, iar dimineața sunt stropiți cu această apă gospodarii, vitele, casa și grajdul, gestul purtând denumirea de *împroorare*; în noaptea de Sângiorz, se păzesc comorile, fiindcă se crede că acum „joacă” banii care sunt îngropați în pământ; peste cei care ies primii cu plugul la arat se aruncă cu grâu, iar sămânța rămasă nearuncată este dată săracilor; în Transilvania, feciorii tocmeșc un lăutar și împreună se duc la pădure, unde îmbracă pe unul dintre ei în frunze de fag și îl pun călare pe un cal, apoi se întorc în sat, toți fiind înșirați după cel călare, luând fiecare casă la rând, jucând până ce gospodarul le dă bani sau vin, cei ai casei obișnuind să arunce cu apă peste cel îmbrăcat în frunze, care îl întruchipează pe Sângiorz; în Maramureș, vitele sunt afumate cu tămâie și li se ung ugerile cu usturoi; acum se despart mieii de oi, iar laptele muls se dă de pomană săracilor; se crede că nu este bine să se scalde cineva în lac, iaz, tău, pârâu etc. înainte de această zi (PRESA). În Giurgiu, Sfântul Gheorghe este considerat patronul orașului, unii specialiști explicând numele acestei localități ca venind din numele sfântului; despre el se crede că este stârpitorul balaurilor, al acelor ființe prin care sunt personificate iazurile, mlaștinile și orice altă umezeală excesivă (1. CĂLIN, p. 55). Serii simbolice: *leuștean-pelin-boz; usturoi-găinaț-păcură; tuie-usturoi-topor-prag; flori-fir roșu-apă-răchită-iarbă; flori-pâine-sare-rouă; busuioc-ceară-unt; soare-flori-salcie-apă-sare-pâine; rouă-mătrăgună-năvalnic; apă-sare-pâine; apă-mălai-foc-descântec-prag*.

Moșii de Sân-Giorgiu. În Banat, este datina să se dea de pomană, pe la vecini și neamuri, ulcele noi pline cu lapte și caș, împreună cu un colac și o lumânare; sau se dau farfurii și blide; laptele de oi nu se dă de mâncare până în această zi, când întâi se dă de pomană și apoi mănâncă și cei ai casei lapte de oi; găletăresele vin de la stână cu ceva lapte pe fundul vaselor și îl dau zicând să aibă de 10, 20, 50 de ori mai mult lapte la măsuratul acestuia; în Muntenia, se dă de pomană pentru cei morți tot lapte; în Rădăuți, se trimite de pomană o ulcică cu lapte dulce de vacă, fiert, un colac și o lumânare, care sunt duse de obicei la casele cu copii mici; sau se duc la cimitir, unde se așează o față de masă pe mormânt și acolo sunt împărțite diferite bucate celor sărmani (2. MARIAN, II, p. 311; 3. III, p. 248). Serie simbolică: *lapte-caș-colac-lumânare*.

Urzicatul. Mai este datină ca, în faptul zilei de 23 aprilie și până la lăsatul serii, băieți și copile, feciori și fete să meargă pândind și să se urzice unul pe celălalt; se crede că sprinten și iute, harnic

și îndemânat la lucru în tot anul acela nu poate fi decât cel care este urzicat în ziua Sfântului Gheorghe; obiceiul este întâlnit în Bihor, Transilvania, Muntenia și Suceava; în Năsăud, oamenii se bat cu urzici, unii se udă și cu apă și de asemenea se bea și vin; în Bihor, obiceiul este însoțit și de motivația că oamenii urzicați vor fi peste vară harnici, sprinteni, îndemânatici, dar și feriți de bube; unii mănâncă tot acum pește, ca să fie iuți ca peștele (2. MARIAN, II, p. 312). În Bihor, se spune că, la 23 aprilie, este ziua când se slobozesc izvoarele stăpânite de un balaur omorât de Sfântul Gheorghe; în aceeași zi există practici pentru păstrarea manei vacilor; bărbații aduc crengi de rug și măceș pe care le pun la poartă, la ferestre și la intrarea grajdurilor, ca „să nu ducă strigoii laptele de la vaci”; se mai spune că atunci când fată vaca nu este bine să se dea din casă timp de trei zile și nici să nu se primească nimic, atât timp cât vaca are colastră; tot atunci se înfige furca de fier în podeaua grajdului, ca să apere mana laptelui de strigoii; se mai obișnuiește udatul sau *sângiorzitul* fetelor, care are ca scop apărarea sănătății, fetele și băieții udându-se reciproc, „ca să fie vara ploi”, „ca să nu-i mănânce râia sau puricii vara”; în alte sate, feciorii prind fetele și de duc la râu, unde le udă din plin (ROMAN, p. 4).

25 aprilie - Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu. În calendarul tradițional românesc, această zi este denumită „*Marcu Boilor*”; ziua este consacrată cornutelor, cu deosebire boilor, și se ține de către bărbați și femei prin abținerea de la muncă, mai ales de la arat, ca să nu li se îmbolnăvească boii sau să se rănească din cauza purtării jugului, după cum se crede în Suceava, sau să fie atacați de fiarele sălbatice, după credința celor din Banat; în Suceava, se crede că, dacă se lucrează în această zi și mai ales dacă se ară, este mare păcat, vitele se îmbolnăvesc și se vindecă greu, uneori trebuind să fie sacrificate; se abțin de la muncă în special femeile, care o fac și pentru bărbați; singurul lucru permis, mai ales pentru proprietarii de oi, este strângerea vaselor de pe lângă fântâni sau de pe malul râurilor, unde au fost puse cu apă încă de la Sfântul Gheorghe, în credința că, de-a lungul anului, acestea vor fi tot așa pline cu lapte (2. MARIAN, II, p. 314).

APUS v. ASFINȚIT.

ARAMĂ

Imediat după naștere, copilul este trecut prin toartele unei căldări de aramă, care nu va mai fi întrebuințată până la vârsta la care o va putea ridica singur de jos, în credința că viața copilului va număra mulți ani și sănătatea lui va fi tare precum metalul din care este confecționată căldărea - Muntenia (2. GOROVEI, p. 36). Când cineva visează obiecte din aramă (alamă) sau obiecte din orice alt metal înseamnă că norocul îi va aduce avuții multe - Suceava (NOTE, Băncescu).

ARAP

Printre alte sensuri, cuvântul reprezintă și una dintre poreclele țiganilor; este cunoscută și varianta *harap* (ȘĂINEANU, I, p. 73). v. ȚIGAN.

ARAT (A ARA)

Înainte de a se ieși la arat, plugul este înconjurat de trei ori, cu tămâie aprinsă și busuioc, iar vitele ce urmează a fi înjugate sunt stropite cu apă sfințită; în coarnele plugului sau ale vitelor se pun colaci, frământați din aluatul de la Crăciun sau din grâul secerat prima oară cu un an în urmă, în fiecare colac așezându-se și câte o lumânare aprinsă; în Transilvania, ieșirea prima dată cu plugul în câmp se numește „*țiparea-ntâia*” sau „*ieșitul plugului*” și se petrece fie la Sfântul Gheorghe, fie a doua zi după Paște; plugarul este cel dintâi care se scoală dimineața și, înainte de revărsatul zorilor, trage în câmp o brazdă, după care revine în sat odată cu primele raze de soare; tot în Transilvania, se ung coarnele vitelor cu usturoi, se stropesc cu apă sfințită, se înconjoară carul în care este așezat plugul cu cărbuni aprinși și se stropește acesta cu agheasmă; în Vâlcea, se stropesc vitele, plugul și „săniuța” pe care este așezat acesta cu agheasmă și se rostește „*Tatăl*”

Nostru”, după care se poate pleca la câmp; în Neamț, se bagă în ogradă căruța, se urcă în ea grapa, plugul și sapa, apoi se înconjoară atelajul cu cărbuni aprinși, de trei ori, după care se face semnul crucii; sau se pune grapa, plugul și sămânța pentru semănat în car, gospodina înconjoară carul de trei ori, purtând tămâie aprinsă, o pâine și un vas cu apă, în credința că focul și tămâia sunt căldura, apa este ploaia, iar pâinea este rodul și belșugul; în Munții Apuseni, gospodina face *pogace* proaspete, stropește apoi boii cu apă sfințită, iar gospodarul trage două brazde în curte, după care, înainte de a începe să o tragă pe a treia, pune câte o pogace pe coarnele plugului, iar din pogacea cea mai mare rupe firimituri și le aruncă peste plug, după care se așează și mănâncă din ceea ce a rămas din ultima pogace; cel care iese primul la arat trebuie să fie cel mai harnic gospodar din sat, pentru că se crede că el este cu noroc și duce astfel mana și norocul și în câmp - Hunedoara (2. CHELCEA, p. 323-325). v. PLUGUȘORUL.

ARBORE v. POM.

ARC

În sensul de armă primitivă, folosită la aruncarea săgeților (ȘĂINEANU, II, p. 75). Arcul eroilor din basmale românești este unul exemplar și totodată o armă sacră, pentru că este primită în dar de la Sfânta Vineri; în același timp, arcul este utilizat, tot în basme, și ca oracol al destinului, atunci când împăratul îi pune pe cei trei fii ai săi să tragă în sus câte o săgeată, ursita fiecăruia urmând să fie aflată după locurile unde se vor înfige săgețile; în directă legătură cu aceste semnificații, arcul apare și în „legendele de întemeiere” ale diferitelor țări în epoca medievală, precum și în cele în care se narează despre metoda de alegere a locului de amplasare a lăcașurilor monastice (2. KERNBACH, p. 307).

ARDEI (*Capsicum annuum* - DLRM, p. 40)

În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află un ardei se crede că va lua de soție o fată „iute”; se repetă de trei ori procedeu, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoareii soții (2. MARIAN, I, p. 141).

ARGINT

Cine aude pentru prima oară tunetul, primăvara, să ia un obiect din argint și să se bată ușor cu el în frunte, ca să fie sănătos și curat ca argintul peste tot anul - Dolj (2. GOROVEI, p. 233). În prima scaldă a copilului se pun bani din argint care înseamnă viață curată (2. CHELCEA, p. 10). În Ialomița, în prima scaldă a copilului nou-născut se pun bani de argint, ca să aibă noroc în viață, să fie frumos și tare ca argintul; se crede că este bine ca omul să poarte o bijuterie din argint, ca să aibă noroc (PRESA).

ARGINT-VIU v. MERCUR.

ARHANGHEL

Colac pentru pomană, colăcei (ȘĂINEANU, II, p. 78). v. COLAC; ÎNGER.

ARICI (*Erinaceus europaeus* - DLRM, p. 42)

În ansamblul mitologiei populare românești, ariciul reprezintă animalul prin excelență cosmogonic, de aici provenindu-i prestigiul și autoritatea; nici o altă vietate din bestiariul folcloric nu este atât de intim, atât de profund legată de momentele decisive ale facerii dintâi a lumii, pentru că „*el a urzit pământul*”, „*oamenii nu-l omoară, că e de când cu urzirea pământului*”, „*e păcat să omori ariciul, pentru că el a urzit pământul sau l-a măsurat*”, „*ariciul a urzit pământul împreună cu Dumnezeu*”, „*ariciul la o casă e cu noroc*”; atributul fundamental al ariciului este acela de

meșteșugar demiurgic, de *făurar*, în ipostaza cea mai „tehnică” a acestui cuvânt; actele prin care ariciul se manifestă în facerea lumii sunt acelea de *a măsură*, *a concepe* și *a clădi* întregul pământ, după un „plan” bazat pe ideea de echilibru, ritm, funcționalitate; creația lui nu este una stihială, oarbă, ci una limpede, profund rațională și cu adevărat demiurgică; atributele sale îl conectează la arhetipul mitologic al eroului civilizator; cu asemenea funcție, ariciul este întâlnit numai în vechea mitologie iraniană, unde apare ca inventator al focului, ca sfătuitor al oamenilor, ca păstrător al tainelor legate de tehnicile muncii agrare; el se prelungește în cultura greacă, unde este considerat ca fiind cel mai știutor dintre toate viețuitoarele; el nu este doar meșteșugar, ci și demiurg, posedă nu doar înțelepciune, ci și omnisciență, nu are termen de comparație în nici una din mitologiile vecine, este specific românească, fără precedent și etimon în cultura și simbolică greco-romană și chiar indo-europeană; figura lui s-ar putea să fie un element de substrat, o urmă din mai ample și mai complexe mituri străvechi, care povesteau faptele unei mari divinități chtoniene, creatoare de lume și făuritoare de legi; este, în mod evident o ființă *demiurgică*; puterea sa creatoare se manifestă prin *faptă*, sau prin *cuvânt* (sfat); ariciul face lumea și știe cum trebuie făcută aceasta; dar el nu o face niciodată singur, ci împreună cu Dumnezeu, sistemul culturii populare întâlnindu-se cu cel creștin, având loc întrepătrunderea lor; ariciul este factorul activ, este cel care face și desface itele cosmogoniei; deci el este demiurgul real, cel care cunoaște și făptuiește, chiar dacă, în poveste, el este prezentat ca „ajutător” al lui Dumnezeu; apare în două ipostaze principale: el este fie *cauza* erorii cosmogonice, fie remediul ei; atunci când greșește zidirea lumii, ariciul o face fie din neatenție, fie din șiretenie, din dorința lui de a-l păcăli pe Dumnezeu; atunci când corectează eroarea cosmogonică, el acționează fie printr-un sfat înțelept, fie printr-o faptă concretă; prin dorința sa de a face mai mult pământ și apoi prin puterea sa de a-l stăpâni și modela, ariciul se dovedește a fi o ființă mitologică profund telurică; el își exercită puterea creatoare peste pământ (face mai mult pământ) și pe sub pământ (se bagă dedesubt, încrețindu-l și făurind munții, văile, dealurile, râpele); pământul de la începuturile lumii este drept și neted și nu poate reține apa și nici nu o poate conduce, din care cauză el este un pământ sterp, uscat, arid și nefolositor omului; născând formele de relief, ariciul face posibilă, în plan mitologic, însăși viața, mișcarea, transformarea lumii; ceea ce era unitar, monoton și indistinct devine acum variabil, bogat, dinamic; formele de relief semnifică astfel multiplicitatea și diferența; lumea creată inițial de către Demiurg numai pe două dimensiuni (lungimea și lățimea) câștigă, prin acțiunea creatoare a ariciului, o a treia dimensiune, verticalitatea (înălțimea și implicit adâncimea); rostul cosmogonic al ariciului este acela de a găsi un echilibru între contraste, între cer și pământ, între pământ și apă, între pământul neted și pământul frământat de forme de relief; ariciului deci îi revine rolul deosebit de important de a stabili ritmurile din natură; el creează, într-un anume sens, „plaiul mioritic”, adică această permanentă succesiune de planuri ascendente și descendente; deci, mai mult decât Dumnezeu, el este creatorul lumii, care abia de acum capătă o formă dinamică, contradictorie și tot el pune bazele vieții, aducând apa la suprafață; el nu refuză, în principiu, să ofere soluția și nici nu se manifestă ca un dușman fățiș al Demiurgului; acest ghemotoc viu, care se face și desface, se întinde și se strânge, funcționează, în credințele tradiționale românești, ca un regulator al ritmurilor firii; el mediază între pământ și apă, între spațiul *întins* și cel *unduit*, între *arid* și *fertil*, între *suprafață* și *adâncime*; „*Arici, pogonici, /Du-te la moară și te-nsoară/Și ia fata lui Nicoară, /Cu cercei de ghiocei, /Cu căruța Radului/Și caii-mpăratului!*”, epitetul „pogonici” făcând aluzie la „pogoanele” pe care ariciul le-a măsurat, în momentul cosmogoniei, pentru a vedea dacă pământul încapă sau nu sub bolta cerului; deci lumea făurită de arici este una dinamică, mișcătoare, în opoziție cu aceea a Demiurgului, ternă, prin activitatea sa el mediind și între alte opoziții (plan/unduit, lumină/întuneric/, uscat/umed, uniform/diferențiat/, steril/fertil); deci, în general, ariciul mediază între *natură* și *cultură*, fiind un simbol al priceperii meșteșugărești și al înțelepciunii, al rațiunii și al cugetării; în cosmogonie îndeosebi, Demiurgul se mișcă numai pe orizontală, pe verticală și mai ales în adânc urcând și coborând numai două animale, ariciul și

broasca; primul coboară sub pământ și-l ridică, formând munții și văile, în timp ce al doilea se scufundă în ape și scoate de acolo pământul; ariciul și broasca își corespund astfel precum doi poli ai aceleiași axe, ei reprezentând singurele viețuitoare demiurgice care urcă și coboară, deci care domină verticalitatea; alte legende ne arată că ariciul este, în același timp, un operator binar și între zi și noapte: „*Și ca să fie văstrată ziua cu noaptea, Dumnezeu a luat un ghem de ață albă și neagră, să le răsucescă și să facă numai unul și după acela să depene ziua și noaptea; la treaba asta a luat tot pe arici*”; în multe alte legende, ariciul apare asociat cu soarele, care vine ca mesager al lui Dumnezeu, sau îl ajută să răstoarne pământul, în general el conotând sensul de lumină; ca orice divinitate telurică, ariciul este un stăpân (și paznic) al tainelor și bogățiilor pământului; spre deosebire de șarpe (care păzește comorile oamenilor ascunse în pământ), ariciul păstrează cu strășnicie secretul unui rod „natural” al pământului; este vorba de o plantă magică, având putere asupra vieții și morții, asupra bolilor și oamenilor, asupra produselor „tehnice” create de oameni, de planta care asigură omnicidența și chiar harul de a pătrunde prin „ușile Raiului”; pentru ajutorul dat Demiurgului, ariciul a fost blagoslovit astfel: „*Oriunde te va închide, tu vei putea deschide*”, primind în dar „iarba fiarelor”, cu ajutorul căreia el poate deschide orice lacăt și orice încuietore (COMAN, I, p. 78-81; 84-86; 88-94; 121; 140; VLĂDUȚESCU, p. 219-221). Se crede că este păcat ca ariciul să fie omorât, pentru că el a urzit sau a măsurat pământul - Ilfov; pentru a scăpa de friguri, este bine ca omul bolnav să fie afumat cu arici - Galați; grăsimea de arici este bună pentru vindecarea reumatismului - Neamț; ca să le crească părul lung, fetele se ung cu untură de arici - Suceava; pentru ca vacile să nu fie mușcate de șerpi, trebuie să fie spălate cu piele de arici - Suceava (2. GOROVEI, p. 12; 188; 247). v. BROASCĂ.

ARIN (NEGRU) (*Alnus glutinosa* - DLRM, p. 42)

Specie de arbore cu lemnul ușor, moale, preferat la amenajarea iazurilor, stăvilarelor și „scaunelor” pentru roțile morilor de apă, la acoperișurile și ghizdurile (colacul) fântânilor. În unele sate, se crede că nu este bine să fie scăldați copiii în albi (covățele) din arin negru, pentru că își vor duce viața mai mult prin străini când vor fi mari (BALASZ, II, p. 40). În Banat, fetițele care umblă cu „păpăruga” sunt înveșmântate cu frunze de arin (2. LARIONESCU, p. 285).

ARIPA SATANEI v. AVESTIȚA.

ARIPĂ

Femeia gravidă să nu mănânce aripi de pasăre, pentru că pruncul ei nu va sta înfășat, va da permanent din mâini și din picioare, de parcă ar vrea să zboare - Galați; Suceava (2. GOROVEI, p. 13).

ARMĂ

Armele simbolizează pe june (tânăr) sau pe voinic; de aceea ele sunt însoțite, în folclorul românesc, de atributul *voinicești*, termenul *voinic* însemnând, mai demult, *ostaș*, adică persoana capabilă să le poarte și să le folosească (HERSENI, p. 190; 244). Dacă plumbul sau cositorul (care singure nu dezvoltă conotații simbolice în acest context), turnate în apă neînțeleptă, se solidifică sub formă de suliță, sabie sau pușcă, în timpul practicilor ocazionate de Vergel, când fetele caută să-și afle viitorul soț, atunci e semn că acesta va fi soldat - Transilvania; Muntenia; Moldova; Bucovina (2. MARIAN, I, p. 54). În Suceava, se crede că voinicii, haiducii, luptătorii în general care visează că li s-a sfărâmat buzduganul, le-a ruginit pușca, li s-a rupt sabia sau că au pierdut unele piese de la pistoale primesc astfel prevestirea că vor cădea în mâna prigonitorilor lor (3. MARIAN, III, p. 12).

ARMEAN

Se crede că armeanul face parte dintr-o nație spurcată, pentru că, în țara lui, sunt tăiate animale și

oameni, ale căror trupuri sunt aruncate apoi în prăpăstii, ca hrană pentru balauri, care, în schimbul acestor ofrande, le fac și le dau pietre scumpe - Galați (2. GO-ROVEI, p. 13). v. BALAUR.

ARMINDEN

Numele popular al zilei de 1 mai; în Transilvania și Moldova, cu acest termen se numesc și ramurile înverzite care se așează, în ziua de 1 mai, în fața caselor (ȘĂINEANU, II, 83). v. MAI.

ARNICI

Se crede că nu este bine ca femeia gravidă să bage în sân arnici roșu, pentru că, la naștere, copilul său va avea neapărat pe trup o pată roșie - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 13).

ARȘIC v. ARTICULAȚIE

ARTICULAȚIE

În zona Neamț, se crede că norocul fiecărui copil se cunoaște după rezultatul jocului cu arșice (MUȘLEA, p. 405). Pretutindeni se crede că, dacă îți trosnesc încheieturile, se strică vremea (NOTE, Antonescu; Băncescu).

ARUNCARE (A ARUNCA)

Aruncarea în aer (în sus) este privită astăzi ca un joc copilăresc, sau care incumbă bucuria unui grup de oameni (familie, echipă sportivă, colectiv de muncă) la vreo aniversare sau cu prilejul obținerii unui rezultat sau succes notabil; cercetătorii concluzionează de pildă că „*aruncarea junilor în cergă*”, în satele din Țara Oltului, constituie, ca și la junii din Șcheii Brașovului, un rit de primire, de inițiere, și atât timp cât acest sens nu s-a alterat, este probabil că odinioară numai novicii erau aruncați; pledează pentru această presupunere și faptul că junii brașoveni practică obiceiul în cerc restrâns, într-una din seri, acasă la vătaf, ca și cum ar fi ceva secret, și numai cei care, lipsind, n-au fost aruncați acolo, vor fi aruncați, ca pedeapsă, a doua zi, în public; ideea de pedeapsă este subliniată încă de acum mai bine de 220 de ani, într-o lucrare a lui Fr. J. Sulzer („*Geschichte des transalpinischen Dacien*”, Wien, 1781), care, referindu-se la călușerii transilvăneni, precizează că aceștia puteau juca cu fetele, datorare să plătească acestora o sumă de bani; pedeapsa, când fata se sustrăgea îndatoririi, era aruncarea sa în aer, cu ajutorul unui țol; aruncarea feciorilor în cergă sau strai are loc în după-amiaza zilei Anului Nou, obicei la care asistă întreaga colectivitate, adunată în centrul satului; ceremonialul debutează cu un joc-două, de regulă Fecioreasca și Învârtita, la care participă numai cei din ceata de flăcăi; se aduce apoi un strai, aparținând gazdei cetașilor, pe care o țin de margini mai mulți bărbați de curând căsătoriți; aceștia aruncă în sus cu ajutorul straiului pe feciorul așezat în mijlocul țesăturii, cu picioarele strânse sub el; se începe cu vătaful mare, apoi se continuă ierarhic cu ceilalți componenți ai cetei, practica extinzându-se și asupra autorităților satului; de remarcat că feciorul este „scos” din strai de o față, contra unei sume de bani, anunțată asistenței (GANGOLEA, p. 14-15; NOTE, Antonescu). La numirea vătafului, la cetele din Țara Oltului, mai mulți juni îl prind pe acesta fără de veste și îl ridică în sus de trei ori, strigând „*Să trăiască*”, la fel procedându-se și cu cei doi armași ai cetei; cetele obișnuite de feciori, cum sunt cele din Țara Oltului, practică aruncarea în cergă în ziua de Anul Nou, când este aruncat fiecare fecior din ceată și uneori fetele îi răscumpără; aruncatul debutează cu vătaful, apoi ceilalți membri ai cetei; în Olt, la jocul cu pietricelele, copilul care a pierdut la joc este pus să-și caute pietrele; când le găsește, le aruncă în sus cât poate și zice: „*Atâta să dea Dumnezeu să-mi crească bucatele la vară, cât arunc eu pietrele*”; copiii din Mehedinți urinează în nisip din care fac un fel de noroi pe care îl aruncă cât pot de sus strigând: „*Atâta să crească porumbii mei*” (MUȘLEA, II, p. 47; 93-94; 406). În Bihor, spre sfârșitul petrecerii de Crăciun, în cea de a treia noapte, se face dansul „Hurdăului”; se varsă vinul dintr-un butoi, se scoate vasul

afară și se joacă în jurul lui o horă; în semn de mulțumire pentru organizatori, sătenii îl aruncă în sus, de trei ori, pe *birău* și pe *bor-birău* (adjunctul); feciorii care urmează a se căsători în anul ce vine sunt și ei aruncați de trei ori în sus, semn că nu vor mai fi în ceata feciorilor; același ritual se face și cu cel care a intrat de curând în rândul bărbaților (ROMAN, p. 4). Aruncarea crucii în apă, la Bobotează, este gestul sacralizării stihiei-apă, rit imperial, venit în România din Bizanț, dar, ca rit popular, sfințirea apei este generală (BUHOCIU, p. 84). În fine, forme simbolice de prosperitate sunt conținute și în gestul de a arunca boabe și semințe asupra tinerilor căsătoriți, la ieșirea lor din biserică, după oficierea cununiei religioase; în mediul urban contemporan, acest gest este practicat cu prilejul oricărui eveniment festiv, boabele fiind înlocuite cu confeti (ADĂSCĂLIȚEI, p. 147; NOTE, Antonescu).

ARVUNĂ

Sumă de bani dată anticipat drept garanție pentru încheierea unui contract de vânzare-cumpărare (ȘĂINEANU, II, p. 86). Se crede că nu va avea noroc la ceea ce a vrut inițial să vândă acela care se răzgândește și întoarce arvuna înapoi - Tecuci (2. GOROVEI, p. 13). Se spune *căpară* (*a căpări*) atât pentru arvuna dată la cumpărarea unei vite, cât și la logodnă („*am căpărit fata*”) - Banat (NOTE, Antonescu).

ASFINȚIT

Moment al zilei care înseamnă sfârșitul ei și începutul odihnei Soarelui (12. GHINOIU, p. 5). Apusul de soare este un moment încărcat de puterile nefaste ale nopții ce vine, în opoziție cu acela al zorilor, tot așa după cum miezul-nopții este pus față în față cu cel al amiezii, dar mai favorabil omului; în acest context, *Zorile de seară* (melodie ce se cântă numai la mort) sunt cântate de o ceată de trei bătrâne, care trebuie să stea în picioare, cu fața spre apus, momentul performării fiind imediat după asfințitul soarelui (BUHOCIU, p. 18; 402). Este semn de ploaie când se arată „geană” la răsărit și nori la asfințit - Tecuci; și tot ploaie se prevestește, când fulgeră spre apus - Bucovina (2. GOROVEI, p. 266-267).

ASIN v. MĂGAR.

ASTRU v. STEA

AȘTEAPTĂ (Sfântul)

Numele unui sfânt imaginar, întâlnit în expresia „*la Sfântul Așteaptă*”, cu sensul de „la calendele grecești”, adică niciodată; sinonim cu expresia franceză „*à la Saint-Jamais*” (ȘĂINEANU, I, p. 16).

ATINGERE (A ATINGE)

Este vorba de atingerea rituală, în cadrul nunții, la așa-numita procesiune a „schimburilor”, mireasa trebuind să atingă „darurile”, fiind acest gest un simbol de acceptare; totodată, ea trebuie să atingă și „darurile” făcute mirelui, ca un gest prin care se stabilește fluxul vital unificator dintre cei doi tineri și, implicit, dintre cele două familii (ȘEULEANU, p. 164).

AȚĂ v. FIR

AUGUST (Augustru, Agust, Ogust, Măsăləri, Gustar, Gustea, Secerar)

Conform decretului dat de Mihail Comneanul, la 1166, este interzisă orice fel de muncă în zilele de 6 august (Schimbarea la față a Domnului nostru Iisus Hristos), 9 august (Sfântul Apostol Matia), 21 august (Sfântul Apostol Tadeu), 25 august (Aducerea moaștelor Sfântului Apostol Bartolomeu) și 29 august (Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul; de asemenea, se indică ziua de 31 august

(Așezarea brâului maicii Domnului în raclă) sărbătoare religioasă în care sunt permise totuși unele munci, fără să se menționeze care dintre munci sunt acceptate, ceea ce, probabil, este lăsat la nivelul credințelor stabilite în cadrul comunităților rurale; de menționat că aceeași prăznuire este fixată, în calendarul creștin ortodox, și în ziua de **2 iulie**, cu același regim de interdicție pentru unele munci; conform însă circularii Episcopului ortodox Ghedeon Nichitici, emisă la 6 decembrie 1786, la Sibiu, în urma voinței lui Franz Iosef, numărul sărbătorilor care se țin în această lună se reduce la zilele de **6 august** și **15 august** - Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, Fecioara Maria (GRAMA, p. 69-71).

1 august – **Închinarea** sau **Scoaterea Sfintei Cruci; Sfinții 7 Mucenici Macabei** (Sfântul Macavei, spune poporul); Ziua Ursului; se crede că această zi provine de la faptul că acum încep să coboare vitele de la munte și urșii, nemaiaivând hrană, vin prin sate și mănâncă porumbul; începe perioada de împerechere a urșilor; cine îl cinstește pe urs nu-i vor fi mâncate de acest animal stupii și vitele (**1. OLTEANU**, p. 352). Nu se muncește, ca să nu omoare ursul vitele oamenilor aflate la munte (CLOPOTIVA, p. 450). Ursul „se împuiază” și încetează de a se mai scălda în apele râurilor (**12. GHINOIU**, p. 89). Se adună balega vitelor din această zi, se usucă și se păstrează, crezându-se că este bună să se afume cu ea când vitele și oamenii suferă de vreo boală sau când vreun om are o spaimă - Suceava (**2. GOROVEI**, p. 15).

6 august – **Schimbarea la Față a Domnului (Pobrejen; Pobrejeni; Pobrejanie; Pobrejenie; Obrejenie)**. Natura începe să-și schimbe înfățișarea, frunzele se ofilesc, berzele se pregătesc de plecare (ca și celelalte păsări călătoare), șerpii și șopârlele (în fapt, toate târâtoarele) intră în pământ pentru hibernare; fetele nu trebuie să se spele pe cap în această zi, pentru că nu le mai crește părul; cei care se ceartă astăzi se vor dușmăni până la sfârșitul anului (PRESA). Se crede că, din această zi, frunzele copacilor încetează să mai crească, la fel și iarba câmpurilor - Suceava; nu este bine să fie ocărât nimeni, fiindcă omul certat în această zi va fi tot restul anului admonestat - Moldova; Suceava; zi interzisă pentru scăldatul în râuri, pentru că se crede că în această zi vin cerbii de se scaldă și urinează în apă, ca să o răcească - Muntenia (**2. GOROVEI**, p. 11; 47; 201). Se crede că, în această zi, se închide pământul pentru șerpi și șopârle, iar cele care nu intră în pământ trebuie omorâte, ca să nu se transforme în zmei; plantele încep să se usuce, frunzele încep „să se probejenească”, adică să se îngălbenească, iarba este coaptă, berzele și rândunelele se pregătesc de plecare; se dă dezlegare la mâncatul strugurilor, nu înainte de a fi sluiți la biserică și a face pomană din primii ciorchini culeși; oamenii nu trebuie să se certe între ei, ci să se împace, pentru că altfel rămân dușmani tot anul; copiilor li se cere să fie cuminți, ca să nu atragă asupra lor ocară părinților, care s-ar manifesta pe durata întregului an; pentru a avea noroc, fetele trebuie să se spele pe cap cu o zi înainte și nicidecum la Probejenie, care trebuie să le găsească părul curat, pentru că altfel nu le mai crește (**3. MARIAN**, III, p. 251; **12. GHINOIU**, p. 99; **BOGDAN**, p. 85; **CĂRĂBIȘ**, p. 37; **PRESA**). Sărbătoarea Obrejenii este considerată hotar dintre vară și toamnă - Teleorman (**CRISTEA**, p. 52).

15 august – **Adormirea Maicii Domnului (Sfânta Maria Mare)**. Veșnica sa feciorie este replica și pilda veșniciei tinereții (întineririi, înfloririi) naturii; puritatea feciorelnică (starea florală) este prin definiție vegetală, iar maternalitatea semnifică aceeași regenerare vegetală, înverzirea exaltată din primăvară și până în toamnă; toți cercetătorii observă cu predilecție că fecunditatea miraculoasă a Fecioarei reprezintă miracolul *de principiu* al fecundității naturale; mai puțin s-a remarcat însă și faptul că fecunditatea sa privilegiată constituie simbolul privilegiului fecundității; pentru acest din urmă aspect, s-a impus în conștiința populară chipul Sfintei Maria, nu pentru veridicitatea mitologică a portretului său; mai mult, ea s-a impus atât de puternic venerației în calitatea sa de ocrotitoare maternală, de Mamă universală; rugăciunile adresate ei invocă acea „miluire” și mijlocire, care înseamnă purtare de grijă, ocrotire, asistență și prezență în problemele vieții cotidiene; slujbele săvârșite în această zi în bisericile creștin-ortodoxe au o importanță deosebită, pentru că Maica Domnului este considerată nădejdea celor necăjiți, ocrotitoarea orfanilor, sprijinul

bătrânilor și Mama tuturor; se face pomană pentru sănătate de către cei suferinzi sau de către rudele acestora; se crede că ruga făcută cu credință deosebită poate izbăvi de orice necaz și suferință; în această zi, cerurile sunt deschise, iar rugăciunile se înalță către cer ca niște ruguri de foc; se mai spune că, de Praznicul Adormirii Maicii Domnului, cerbii trec prin apă, semn că vara s-a terminat; începând din această zi, conform tradiției, nu mai este permis scăldatul (PRESA). În unele texte folclorice românești, Sfânta Maria Mare stă la masă cu Sfânta Maria Mică și cu Maica Domnului, asemenea confuzii fiind similare cu acelea care se fac între Sfânta Maria, Sfânta Duminică, Sfânta Vineri și Sfânta Miercuri, care toate par a fi vechi mame silvestre, ocrotitoare a sălbăticiunilor, dacă nu chiar aceeași veche mamă a codrului (HERSENI, p. 206). Sărbătoarea este așteptată și prăznuită ca și cele ale Crăciunului și Paștelui - Teleorman (CRISTEA, p. 52). Semănatul grâului de toamnă se face între cele două Sântămării, adică între 15 august și 8 septembrie, de unde și sfatul: „*Toamna să semeni în praf, iar primăvara în noroi*”, ceea ce înseamnă că este bine ca însămânțarea păioaselor (grâu, orz, secară etc.) să se facă timpuriu (12. GHINOIU, p. 211). Tradiția spune că, la moartea maicii Domnului, durerea naturii a fost așa de mare, încât s-au îngălbenit frunzele și au început să cadă; sunt primele semne ale toamnei; acum sunt angajați pândarii la vii și se coboară oile din munte; babele adună buruieni pentru descântecurile de dragoste; în această zi nu este bine să se meargă cu spatele, pentru că râde diavolul și plânge Maica Domnului; la biserică, se sfințesc roadele pământului, se dau de pomană struguri și faguri de miere; fetele și feciorii spală icoana Sfintei Marii cu busuioc, pentru a avea parte de dragoste; dacă în această zi este senin, poamele se vor coace bine (PRESA).

28 august – Cuviosul Moise Etiopianul. Începe coborârea oilor din munte și se face ultima nedee - Ținutul Pădurenilor (RAZBA, p. 16).

29 august – Tăierea Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul. Legenda spune că, de teamă să nu păcătuiască, Sfântul Ioan și-a tăiat singur capul și și-a pus în loc un cap de oaie, deoarece o femeie frumoasă se îndrăgostise de el; de aceea, în această zi nu este permis să se taie nimic cu cuțitul, ci totul se rupe cu mâna, și nici nu se lucrează cu obiecte ascuțite, mai ales cei care se ocupă cu prelucrarea lemnului se abțin să lucreze, deoarece ar trebui să mânuiască joagăre, topoare, securi, barde, fierăstraie etc. ; nu se toacă și nu se mănâncă varză, pentru că „*sfântul de șapte ori i s-a tăiat capul ca pe varză și iarăși a înviat*”; de asemenea, nu se consumă mere, pere, nuci, usturoi, adică orice fructe sau legume care au formă rotundă; pedeapsa pentru cei care încalcă interdicția este posibilă îmbolnăvire de friguri și alte boli; nu se bea vin roșu și nu se mănâncă legume de culoare roșie, care amintesc de culoarea sângelui; se postește pentru vindecarea de boli, dar se postește de către tot creștinul indiferent în ce zi ar cădea; femeile chefuiesc fără bărbați, considerând că astăzi este „*ziua în care sunt la fel de mari ca și ei*” (PRESA). În această zi, să nu se taie nimic, fiind pericol de îmbolnăvire de friguri pentru cel care o face - Muntenia (2. GOROVEI, p. 93).

AUR

Se crede că obiectele din aur au virtuți magice; magia culorilor, începând cu aceea a aurului, funcționează la toate nivelurile culturii și civilizației crescătorilor de vite; în ceea ce privește culoarea aurului, ea indică pe omul cu har, în cazul ciobanilor pe cei de „viță de domn” sau în situația să fie domn; *lumina de aur*, constantă a culturii animaliere pretutindeni la indo-europeni, ce emană din turme, cirezi și herghelii, aureolează și pe păstori, ceea ce nu uită nici o variantă folclorică să sublinieze; aurul și lumina de aur imprimată pe corp este semn ceresc de putere și avuție, calitate ce aparține de drept, în vechea Scandinavie sau în Iran, regelui; pentru scandinavi, cuvântul *fê*=bogăție înseamnă vite (BUHOCIU, p. 304; 310; 322; 343). La logodnă, în cadrul schimburilor de daruri, viitorul mire îi oferă fetei un ban de aur, metal solar și masculin (EVSEEV, p. 188). Penele (ale unor păsări) sunt din aur, metal prețios și strălucitor, simbolizând soarele (12. GHINOIU, p. 72). Poporul zice că aurul ar fi ochiul diavolului, pe care i l-a scos, plesnind din bici,

Sfântul Ilie și de atunci a rămas pe pământ - Prahova (2. GOROVEI, p. 14). Dintre toate metalele, aurul este cel mai bun protector împotriva deochiului (PRESA).

AUȘEL v. PITULICE.

AUTOMOBIL

Este semn de moarte pentru cel care se visează într-un automobil din care nu poate să coboare - Gorj (SANDA, p. 45-46).

AVESTIȚA

Numele popular dat strigoaicelor, cărora li se mai spune și *Aripa Satanei*; se crede că Avestița sugrumă pruncii în pântecele mamelor sau imediat după nașterea acestora; numele derivă din *avesta*, termen colectiv care nominalizează cărțile sacre ale vechilor perși, atribuite lui Zoroastru (ȘĂINEANU, I, p. 17). v. BABA-COAJA.

B

BABA-COAJA

Baba-Coaja este un spirit rău, care omoară copiii nebotezați; ea are un picior de fier, unghii de aramă la degetele mâinilor și un nas lung din sticlă - Transilvania (3. MARIAN, II, p. 26). Pentru românii din Transilvania, ea este împărăteasa strigoaicelor, un fel de Avestița (ȘĂINEANU, I, p. 19).

BABA-DOCHIA

Personaj feminin prezent în legende, având un caracter răutăcios, răspunzătoare pentru zilele nestatornice și vijelioase de la începutul lunii martie (ȘĂINEANU, I, p. 19). v. MARTIE.

BABA-NOVAC

Haiduc (1560-1601), căpitan în armata lui Mihai Viteazul; a fost condamnat, jupuit și ars de viu de către nobilii maghiari, la Cluj; devine personaj în cântecele bătrânești, unde îl întâlnim și sub numele de Novac și Troianul; numele Novac, folosit ca substantiv comun la plural (*novaci*), identifică, în legendele tradiționale, niște ființe fabuloase uriașe (ȘĂINEANU, I, p. 19; 210; PRESĂ).

BABELE v. ZI.

BAL

Petrecere nocturnă însoțită de dans (ȘĂINEANU, II, p. 118). Cine se visează la un bal înseamnă că va fi disprețuit; dacă se visează că participă la un bal mascat e semn că va fi înșelat - Suceava (NOTE, Băncescu).

BALOUR

Este un monstru fantastic, imaginat în formă de șarpe, cu unul sau mai multe capete, adesea înaripat (3. GOROVEI, p. 489). Pentru pitorescul și limbajul ei, trebuie reprodusă relatarea unui locuitor al Țării Hațegului: „*Balaurii sunt niște șerpi, care nouă ani nu au fost văzuți de nimeni, nici de oameni, nici de vite, de nimic; la împlinirea acestor nouă ani, numai în trei zile se fac cât o bână de groși; și se duce, șarpele prefăcut în balaur, și se bagă în câte un tău fără fund; când ies din tău, balaurii umblă pe sus, ca nourii, mai ales când e vremea învrăjbită; ei ies din tău și își fac aripi din nouri și vin și pă sate; câteodată îi văd și oamenii; dar oamenii, când văd nourii fierbând, se duc în casă și aprind lumânare de la Ziua Crucii, aruncă mătura afară din casă și pun toporul cu tășul în sus; alții trag clopotul bisericii și văd că nourii se trag înapoi, ori se duc pă păduri, unde nu strică nimic la oameni*” (CLOPOTIVA, p. 451). Sunt numeroase textele orale care vorbesc despre transformarea șarpelui într-o ființă fabuloasă, care apare ca rezultat al unei asceze îndelungate, care permite șarpelui pământean să devină balaur, o ființă a văzduhului, stăpânul norilor și depozitarul unor puteri extraordinare, zboară prin înalt, poartă „*vremile cele rele*”, aduc furtunile și grindina, posedă mărgica fermecată, sunt omniscienți etc. ; principala condiție a prefacerii în balaur este reclusiunea, fuga de om, de orice viețuitoare, de lumina soarelui etc. ; într-o legendă, unul din șerpi (mai șiret, mai mare, mai viteaz) mănâncă mărgica (diamantul), o înghite și devine balaur; face aripi și pleacă zburând prin văzduh; deci transformarea și trecerea spre supranatural se realizează prin două mijloace: „*asceza*” și „*fierberea*” mărgelui fermecate; prima situație explică încrâncenarea cu care sunt urmăriți și omorâți șerpii, fiecare dintre ei fiind virtual un balaur, un posibil distrugător, prin declanșarea de furtuni, al holdelor și recoltelor; șarpele trebuie deci omorât nu numai pentru ceea ce face, ci și pentru ceea ce ar putea face; a doua situație are rostul de a explica ivirea pe lume a unui obiect magic: mărgica fermecată; se crede că acela care posedă această piatră are puteri nemărginite: înțelege graiul păsărilor și al animalelor, poate conduce balaurii, poate stăpâni duhurile infernale, poate vindeca orice boală etc. (COMAN, I, p. 183-184).

Balaurii sunt ființe fioroase și răutăcioase, cu trup de șarpe și grai omenesc - Năsăud; de la naștere și până la șapte, nouă sau zece ani viețuiesc numai la întuneric, sub pământ - Năsăud; Bucovina; trupul lor este acoperit cu solzi verzi sau galbeni; unii au doar un cap, iar alții până la douăsprezece, având ochii mari și roșii, nări din care ies vâpăi, cu urechi și limbi ascuțite, cu măsele și dinți înveninați și cu câte două coarne la fiecare cap; unii au aripi și picioare, alții nu; tăiați în bucăți în luptele cu voinicii din basme, ei își pot reface trupul prin adunarea tuturor părților componente, dar această putere nu o au decât până la apusul soarelui; sălășluiesc pe margini de prăpăstii și printre stâncării, totdeauna izolați și atunci când coboară nori grei și pâcle mari, mai ales în luna iulie, ei se ridică în nori și îi mână pe deasupra câmpurilor, potopindu-le cu furtună și grindină, fiind caili solomonarilor; nu pot fi văzuți nici în această situație, decât numai parte din trup, capul niciodată (1. MARIAN, p. 111-114). Se crede că balaurii și zmeii sunt purtătorii norilor și ploilor, sorbind apa din iazuri (VLĂDUȚESCU, p. 92). În Oltenia, balaurului i se mai spune și *ală*; se crede că sunt niște duhuri rele, care apar pe cer pe timp de ploaie și acolo, unde se întâlnesc două asemenea arătări, se încaieră în bătaie și dărâmă tot ce le iese în cale: dezrădăcinează arborii, răstoarnă pătulele și coșarele, poartă departe carele aflate în câmp; se zice că balaurii se nasc din oamenii care, la lucru fiind pe timp de furtună, cad într-un somn greu; astfel, sufletul celui adormit se face *ală* și pleacă în căutarea alteia, dintr-o altă localitate, pentru a se bate cu ea; locul unde se bat *alele* și satul de unde vine cea învinsă suferă o furtună mai puternică, însoțită de grindină - Oltenia; ploile mari și de durată sunt provocate de balauri, care iau norii mari și groși, îi învârtoșesc și îi aruncă apoi din cer, fiindcă balaurii poartă norii, ei trăind la marginile mării, prin trestii și smârcuri, dar uneori mai pleacă de acolo împreună cu norii și pot fi văzuți pe cer, bătând cu coada ca un pește mare și negru ca noaptea - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 15; GOLOPENȚIA, p. 147). v. SOLOMONAR; ȘARPE.

BALE v. SALIVĂ.

BALEGĂ (BĂLEGAR)

Pentru a vindeca bubele dulci apărute de obicei copiilor, mamele iau balebă de vacă, apoi iau copilul și se duc cu el la vatră, unde ung cu puțină balebă buza cuptorului, rostind concomitent și un descântec, după care restul balebii îl lipesc de horn; se menționează că descântecul are efect numai dacă se face în zilele de miercuri și vineri, pe nespălate - Muntenia; Ilfov; când se vine de la biserică, după ce copilul a fost botezat, acesta este așezat mai întâi pe o balebă de vacă aflată în curte, de unde este luat de mama lui, în credința că astfel pruncul va avea parte de vite multe - Buzău; se crede că individul, aflat în comă etilică, se vindecă dacă i se scurge în gură zeamă din balebă de cal - Bucovina; aidoma și în cazul tratamentului contra frigurilor, în care caz i se dă bolnavului să bea zeama amestecată cu puțină apă - Tecuci; părul rezultat din tunderea fetițelor se pune într-o balebă, pentru a crește ulterior lung și frumos - Galați; când îi vâjâie cuiva urechea, se crede că e bine să se afume cu balebă folosită la lipirea caselor în ziua de Sfânta Marina (Mărina - 17 iulie) - Ialomița; de altfel, balebă din această zi (Sfânta Marina) e bună de leac și pentru tămăduirea locurilor dureroase provocate de izbituri și lovituri - Vâlcea; în noaptea dinspre ziua Sfintei Marina, o femeie dezbrăcată complet ia o balebă și o izbește de un gard, pentru că uscată și păstrată peste an este bună de *năjit* (otită) - Tecuci; tot pentru năjit este bună și balebă adunată în ziua de Sfânta Varvara (4 decembrie - *Barbura*) de către o femeie în pielea goală - Tecuci; ca să nu ia nimeni, prin vrajă, laptele vacii, e bine să i se ungă țâțele cu balebă provenită de la ea - Tecuci (3. MARIAN, II, p. 125; 247-249; 2. GOROVEI, p. 18; 93; 128; 187; 242; 248; 255; 273; 274). Ca să nu se atingă lupii de ele, se mânjește cu balebă piciorul stâng al vitelor - Galați (2. GOROVEI, p. 128). Primăvara, pomii care nu rodesc sunt unși cu bălegar la rădăcină (PRESA). Pentru cine visează balebă e semn că se va produce o ieftinire a mărfurilor - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *miercuri/vineri-balebă-vatră-descântec-horn*.

BALSAM v. DOCTORIE.

BALTĂ v. APĂ.

BAN v. MONEDĂ.

BARBĂ

În înțeles de bărbie și de păr crescut pe aceasta; se crede că omul care are barba lată și în mijlocul ei o gropiță, acela este foarte zgârcit - Bucovina; primii bani (saftea), primiți ca urmare a unei vânzări, este bine să fie dați prin păr și barbă ca să fie cu noroc - Vâlcea (obiceiul fiind însă înregistrat pe o arie vastă a țării, intrat fiind în practica tuturor celor care se ocupă cu negustoria sau cu practicarea unor meserii); cine se visează având barbă și mustăți e semn că va avea musafiri - Tecuci (2. GOROVEI, p. 16; NOTE, Antonescu). Pentru cine visează om cu barba mare înseamnă noroc; dacă visează om cu barba mică înseamnă sărăcie; visarea unui bărbat cu barba neagră e semn că va câștiga la jocurile de noroc; dacă visează barbă sură e semn de întristare; dacă visează barbă roșie, cineva îl va disprețui; dacă visează femeie cu barbă înseamnă moarte - Suceava (NOTE, Băncescu).

BARBĂ-COT

Personaj din basme, caracterizat printr-o fire capricioasă și răutăcioasă, având înălțimea de o palmă și barba de un cot; călărind un iepure șchiop, el cutreieră lumea subpământeană; mai este atestat cu denumirea de *Statu-palmă-barbă-cot* (ȘĂINEANU, I, p. 22; 297).

BARBURA v. DECEMBRIE; VARVARA

BARCĂ

Cine visează scufundându-se o barcă trebuie să aibă grijă să nu se pună în situații periculoase - Suceava (NOTE, Băncescu).

BARDĂ v. FIER; TOPOR

BARIERĂ

Cine visează barieră, amplasată pe un drum sau la trecerea peste rambleul de cale ferată, este semn că va întâmpina piedici în întreprinderile sale vizând realizarea unor afaceri - Suceava (NOTE, Băncescu).

BAROS v. CIOCAN.

BARZĂ (*Ciconia Ciconis* - DLRM, p. 69)

Poate fi comparată numai cu „Șarpele casei”, fiind un alter-ego mitic al gospodăriei și neamului, un depozitar de benefic al acestora; de altfel, într-o narațiune populară, barza și șarpele casei își dispută întâietatea în ceea ce privește bunurile gospodarului, iar, într-o credință populară, se afirmă că berzele ascund în cuibul lor o piatră fermecată, cu puteri curative; atributurile sacrale ale berzei atestate sunt: este sfântă și plăcută lui Dumnezeu, pentru că aduce noroc casei unde își face cuib și o ferește de foc, șerpi, broaște, ulii și insecte; de aceea nu este „supărată” de către om cu nimic; ea este unul din cei mai iubiți vestitori ai primăverii, zilele consacrate acestei păsări căzând, conform calendarului tradițional, între 4 și 6 martie, ea anunțând sfârșitul gerului și zăpezilor; de remarcat că ea nu se pierde în depărtare precum cocorul și nici nu se retrage în desișul pădurilor ca sturzul, mierla sau cucul; se spune că de casa unde își face ea cuib nu se apropie nici o pasăre

răpitoare (uliu, gaie, cioară); dacă o barză își face cuibul pe acoperișul casei unui om sau pe gardul acestuia, acelu om, în anul acela, pe lângă că va fi ferit de hoți, nu-i vor fi stricate ogoarele de către furtuni; bunăvoința berzei este explicată, în gândirea tradițională, prin credința că aceasta (viețuitoare străină, venită de departe) își plătește ospitalitatea față de gazda care o primește, transferându-i acesteia și gospodăriei sale o parte din surplusul de sacralitate cu care s-a întors din lumi necunoscute (poate „de dincolo”), devenind astfel o ființă „a casei”, integrată în sistemul ei de valori, deși nu este o pasăre direct productivă și nici stăpânită de om; unele atestări o consideră ființă omenească, care se arată oamenilor în chip de pasăre: „când pleacă iarna în țara lor, se fac oameni, iar la întoarcere redevin păsări”; ca atare, lor li se atribuie și un comportament uman: barza neagră „s-a cernit pentru că i-a murit soțul”; „într-o pereche de berze, dacă moare unul din soți, celălalt nu se mai însoțește, ci se cernește și devine barză călugăriță”; se mai spune că barza este de neam împărătesc, de aceea își face cuibul pe case, în plus, ea aruncă jos din cuib un pui pentru casa unde-i scoate, ca dijmă sau plată, ca dar gospodarului; când își omoară puii, se spune că berzele dau vamă pământului pentru traiul și viața lor; „i se respectă cuibul, căci este pasăre răzbunătoare, te blastămă, moare cineva din casă, sau dă foc casei”; „la casa unde cocostârcul își face cuib, merge tare bine, numai cât să nu-i strici cuibul, căci aduce foc și aprinde casa”; o atestare din Oltenia îi conferă harul de a nu putezi după moarte, de a se „usca” asemenea broaștei; se mai crede că barza este metamorfoza omului curios, care a desfăcut „lacra” în care Demiurgul închisese toate animalele din cauza apei; în schimb, o altă legendă afirmă că barza provine din ucenicul vrăjitor, care odinioară a vrut să-și imite stăpânul; el a reușit să se prefacă în pasăre, dar, uitând formula care desfăcea vraja, a rămas pentru vecie cocostârc; texte populare prezintă restricțiile și prescripțiile îndătinute, gesturile oprite și gesturile obligatorii, menite să „capteze” bunăvoința acestei viețuitoare, să faciliteze transferul magic de forțe: „cocostârc când vezi întâi, să-i zici veselule, că el îți zice: Să-ți fie lumea veselă”; „de vezi pentru prima oară barza primăvara, trebuie să o scuipi și să zici: Frigurile mele/În penele și în picioarele tele!”; de asemenea, barza poate prevesti belșugul, norocul, soarta sănătății, soarta omului etc. (COMAN; II, p. 22-26). Bar-za este pasăre-oracol, crezându-se că ea duce și aduce cucul în spate peste mări și țări; se spune despre ea că sosește odată cu primăvara și că este purtătoarea de variate semne și simboluri privind timpul („Dacă berzele pleacă din vreme, se zice că iarna va fi grea și lungă; dacă pleacă târziu, zic că iarna va fi scurtă și călduroasă”), belșugul („Dacă un om vede multe berze primăvara, va face multe care cu porumb”), norocul („Se crede că va fi mare noroc în casa pe care barza își face cuibul”), ursita („Când oamenii văd o singură barză, zic că rămân singuri, mai cu seamă fetele și băieții rămân necăsătoriți”); în popor se spune că, drept răsplată pentru îngăduința oamenilor care permit berzei să-și construiască cuibul pe case sau în apropierea caselor, aceasta aduce un suprem sacrificiu prin omorârea unuia dintre pui; „dacă cineva vede o barză dimineața sau seara până nu mănâncă se zice că are să moară unul din ei”; „cine vede întâia oară primăvara o singură barză, se zice că e semn de moarte”; „dacă se aprinde undeva o casă, barza vestește oamenii prin tocănitul cu ciocul lor” (12. GHINOIU, p. 75). Cine vede mai întâi, primăvara, cocostârc zburând nu îl vor dura picioarele, dar, dacă îl vede mergând pe jos, îl vor dura; sau, dacă îl vede stând, toată vara va sta și omul ostenit și leneș - Maramureș (BOGDAN, p. 109). Se crede că venirea berzelor anunță venirea nou-născutului, sau că noul-născut este adus de barză (ZAHACINSCHI, p. 43). Se crede că pe noul-născut îl aduce barza, fiind considerată pasăre sfântă și pasăre oraculară; se consideră un mare păcat stricarea cuibului berzei, această faptă putând atrage mari nenorociri, deoarece aduce foc în cioc, sau, mai grav, moare cineva din familie; în popor se spune că pentru suprema îngăduință de a-și face cuibul pe case sau în apropierea lor, barza aduce un sacrificiu prin omorârea unuia dintre pui (1. BERDAN, p. 61-62). Să nu se taie pomul în care își face cuib, sau să nu se strice cuibul berzei, ca în cazul pupezei, pentru că se strică ordinea interioară a omului, deci și a ordinii naturale, fiindcă între ordinea naturală și cea morală este o strânsă concordanță (2. CHELCEA, p. 22). Venirea cocostârcilor primăvara trebuie salutăată

cu bucurie, rostindu-se totodată: „*Sănătate, viață nouă și la mulți ani!*”, făcându-se concomitent și semnul crucii - Iași; cocostârcii aduc fericire și bunăstare casei unde opresc și rămân - Neamț; se spune că este pasărea care aduce pruncii pe lume, dintr-o țară unde trăiesc numai copiii și unde se duc și cocostârcii pe timp de iarnă - Vaslui; Suceava; când se vede cocostârc pentru prima oară primăvara, el trebuie salutat cu bucurie, dar barza trebuie scuipată - Vlașca; se crede că barza face numai două ouă, dar, dacă face trei ouă și le clocește, pe cel de al treilea pui îl aruncă jos din cuib - Suceava; casa pe care își face cuib o familie de cocostârci este considerată ca fiind curată și norocoasă - Suceava; Botoșani; să nu se omoare niciodată vreun cocostârc, nici să nu se distrugă cuiburile lor, pentru că acela care o face va fi blestemat de ceilalți cocostârci și-i va lua foc casa - Țara Oltului; Galați; Suceava; sau îl blestemă pe cel ce o face și mor toți ai casei - Dolj; să nu fie împușcat, fiindcă vânătorul va fi pedepsit cu mare pagubă prin foc - Suceava; este mare păcat ca un cocostârc să fie împușcat - Tecuci; nu se va mărita în acel an fata care vede primăvara, la venirea cocostârcilor, o singură pasăre de acest fel - Suceava; sau va fi toată vara un om singur - Moldova; Vaslui; Iași; cine vede primăvara, pentru prima oară, cocostârci în zbor are semn că va face o călătorie, dar, dacă îi vede stând, înseamnă că drumul nu va mai avea loc - Muntenia; dacă îl vede umblând pe jos, omul va fi bolnav de picioare tot anul, sau pur și simplu bolnav, dar, dacă îl vede zburând, va fi sprinten și la picioare, și la treburile ce le are de făcut - Ialomița; Buzău; Galați; Vaslui; dacă îl vede zburând, pe om nu-l va dura mijlocul la secerat - Galați; contra frigurilor, cel bolnav să fie afumat cu găinaț de barză - Muntenia; este semn că va ploua, când cocostârcii zboară în cârduri, sau când doi-trei se învârtesc în aer - Suceava; când cocostârcii cântă este semn că vremea se va schimba și va bate vântul - Dolj; cine visează cocostârci în zbor are semn că va întreprinde o călătorie în tovărășia mai multor oameni - Vaslui; cine visează cocostârc stând îl vor dura picioarele peste an - Tecuci (2. GOROVEI, p. 21; 35; 55-56; 90; 94; 114; 170; 210; 266; 270; 280; 282; 287; GOLOPENȚIA, p. 71). Înseamnă căsătorie pentru cel care visează barză zburând și copiii mulți va avea cel care o visează stând în cuib; în general, cine visează cocostârc se bucură de o prietenie credincioasă - Suceava (NOTE, Băncescu).

BASM

Se crede că nu este bine ca, în timpul zilei, să se spună povești sau basme, ca să nu se rupă cămășile povestitorului - Bucovina (2. GOROVEI, p. 113). Se zice că de casa unde se spun povești nu se apropie nici un rău - Maramureș (4. POP, p. 112). Cine se visează spunând cuiva un basm înseamnă că, în tinerețe, a pierdut timpul degeaba; dacă se visează ascultând un basm de la o bătrână e semn că va avea noroc la bătrânețe; dacă se visează ascultând un basm înseamnă că minciunile scornite împotriva sa nu vor avea nici o putere și deci nici efect - Suceava (NOTE, Băncescu).

BASMA

Dăruiată de către flăcău celei dragi, năframa devine simbol al dragostei; de altfel orice obiect dăruiat reprezintă un simbol al feminității, el fiind considerat ceva din ființa iubită, reprezentând-o; schimbul tradițional de cadouri între fată și băiat se efectuează și cu ocazia logodnei; de cele mai multe ori, fata îi oferă logodnicului o năframă cusută cu flori, simbol al feminității și castității (EVSEEV, p. 179; 188). Pe toată durata nunții, tânărului soț nu îi este permis să pună mâna pe ceva, ci numai dacă are mâna acoperită cu o năframă, fiindcă altfel și-ar da norocul și și-ar spurca mâna - Suceava; când cade de pe cap basmaua unei fete sau a unei femei, înseamnă că este dorită de cineva - Botoșani; nu este bine ca ouăle duse spre vânzare sau cumpărate să fie puse într-o basma și apoi basmaua legată cu cele patru colțuri, pentru că din acele ouă nu vor ieși pui - Suceava; când se sfârșește de țesut o pânză și se trece la tăierea ei de pe stativele războiului de țesut, toate femeile din acea casă își acoperă capul cu basmale, ca să nu li se taie părul - Suceava; femeia care își va coase basmaua rămâne curând văduvă - Muntenia; cine se duce să pândească pe alții ce fac

să-și ia cu el o basma roșie - Tecuci (2. GOROVEI, p. 111; 173; 180; 238; 249; 275). În Banat, atât la nuntă, cât și la botez și înmormântare, se păstrează până astăzi obiceiul de a dăruii cârpe de cap, cu un colorit adecvat împrejurării; la botez cârpa de cap este folosită pentru purificarea moașei și nașului, care le primesc în dar de la părinții copilului, lor turnându-li-se apă pe mâini, după care se șterg cu pânza primită în dar; folosită ca semn de doliu, cârpa neagră este purtată unul sau trei ani, în unele sate purtându-se și 7 ani, dacă mortul este din familie; când fecioarele intră, după un an de doliu, mai întâi în joc, aștern o năframă la pământ, pe care calcă duse de mână de către un fecior, după care se prind în joc, crezându-se că dacă vreo fată joacă în perioada de doliu, poate scăpa de răzbunarea mortului numai dacă jocul nu este pornit direct de pe pământul în care zace acesta; boneta, specifică portului feminin bănățean, este acoperitoarea de cap care marchează starea de femeie căsătorită, deci marcă de stare civilă (TURCUȘ, p. 19; 63). Pentru cine se visează purtând bonetă înseamnă supărare; când vreo fată visează că face bonetă altei fete înseamnă căsătorie, iar când cea care visează este deja măritată este semn de naștere - Suceava (NOTE, Băncescu).

BASTON v. TOIAG.

BATĂ (BETE) v. BETE; BRĂU.

BATISTĂ

Când se ridică o casă nouă, se atârână la vârful acoperișului o ploscă plină cu rachiu sau cu vin și o batistă, pe care o ia cel care ajunge primul sus, plosca fiind golită de către toți lucrătorii, de bucurie că i-au dat casei de vârf - Argeș; când iubiții ajung să-și dea unul altuia o batistă drept amintire, este semn că dragostea lor nu va ține mult - Botoșani; colțurile batistelor celor doi tineri căsătoriți nu se înnoadă, ca să nu li se lege norocul - Moldova (2. GOROVEI, p. 45; 82; 169). După ce îi întreabă și le obține consimțământul, preotul face o scurtă slujbă religioasă a „încredințării” (logodnă), în decursul căreia se schimbă batistele între miri, simbol și pecetuire a unirii, schimbarea verighetelor fiind o practică străină în această zonă - Țara Hațegului (CLOPOTIVA, II, p. 415). În Moldova, în ajunul Bobotezei (5 ianuarie), fetele iau prima îmbucătură dimineața și o leagă în colțul batistei sau testemelului, o poartă toată ziua în sân, fără să mănânce nimic până seara; când trebuie să se culce, mănâncă bucata păstrată, nu vorbesc cu nimeni și peste noapte se crede că își vor vedea în vis ursitul (3. MARIAN, I, p. 142). În satele de pe Valea Jaleșului-Gorj, mireasa împarte fetelor și băieților câte o batistă, pe care le-o prinde în piept; tot câte o batistă împarte mireasa și la ea acasă, până la venirea ginerelui (CĂRĂBIȘ, p. 87). Într-un sat din Dâmbovița (Morteni), între Crăciun și Bobotează, fetele brodează batiste, pe care apoi le încredințează flăcăilor, care le prind de o prăjină din lemn de brad, foarte lungă, încăpând pe ea și 1200 de batiste; în ziua prăznirii Sfântului Ioan Botezătorul (7 ianuarie), flăcăii se organizează în patru cete, care pornesc din patru părți diferite ale satului și intră în fiecare gospodărie unde locuiește câte un Ion, îl binecuvântează, îl stropesc cu apă sfințită (agheasmă) cu ajutorul unui buchet de busuioc și-l pun pe sărbătorit să sărute crucea (busuiocul, căldărușa și crucea sunt luate de la biserică, cu încuviințarea și binecuvântarea preotului); purtarea prăjinii se face de către 4-6 flăcăi, pe orizontală și într-un permanent balans; când cetele se întâlnesc, flăcăii încep un soi de întrecere prin trântă; gazda, numită Ion, le dă vin, cozonac, bani; în final, „steagul” (prăjina cu batiste) este ridicat pe verticală și în jurul lui se încinge un joc la care participă și fetele; se crede că, dacă un Ion nu este binecuvântat de către ceata de flăcăi, îi va merge rău tot anul; elementele componente nu au relevanță în ceea ce privește rolul pe care îl îndeplinesc în economia obiceiului, de aceea el pare mai degrabă o aglutinare a mai multor ritualuri a căror sorginte este greu de explicat, sau poate să fie și un produs local, cu un scenariu finisat insuficient, din cauza necunoașterii „logicii” gândirii tradiționale; totuși, informațiile obținute atestă faptul că odinioară

prăjina era ținută, imediat după Crăciun, legată sub streășina bisericii (NOTE, Antonescu). Batistele de nuntă simbolizează unirea tinerilor, pecetluirea căsătoriei; după unii autori, schimbul de batiste ar fi precedat pe cel al verighetelor; în Vrancea, după cununie, batista este tăiată în două jumătăți, fiecare dintre soți fiind apoi înmormântat la bătrânețe cu jumătatea sa de batistă, în gândirea tradițională aceasta servind la recunoașterea și reunirea soților în lumea „de dincolo”; devenită element de decor al interiorului, batista se integrează perfect în structura interiorului tradițional, folosită cu precădere în Argeș și Muscel, Prahova, Rm. Sărat, Neamț și Moldova; decorul batistelor, cu buchete și ghirlande, reproduce motive vegetale și florale, tulpini cu frunze și flori, corole simple, ramuri delicate, ordonate în rețele dense, adevărate labirinturi vegetale, care amintesc de țesăturile fine ale orientului, vrejuri (cel mai adesea, vița de vie), cu frunze și fructe, trandafiri; este de presupus că simbolurile purtate de aceste motive sunt legate de ideea fecundității și a perpetuării vieții și, implicit, de existența și durabilitatea cuplului (AL-TERESCU, p. 83).

BĂRBAT

Înseamnă că va fi norocoasă casa nouă, în care intră pentru prima oară, ca oaspete, un bărbat - Suceava; în caz că atunci când se urzește băteala pentru războiul de țesut în casă intră, din întâmplare, un bărbat, se crede că băteala va ajunge pentru dimensiunea pe care trebuie să o aibă pânza ce urmează a fi țesută - Suceava; nu mai crește părul fetei sau femeii care se spală înainte de a se spăla bărbatul din familie - Tecuci; dacă în ajunul Crăciunului (24 decembrie), dar mai ales al Bobotezei (5 ianuarie), primul intrat într-o casă este un bărbat, vitele gestante vor avea pui de parte masculină - Tecuci; dacă, în ajunul Crăciunului, în casă intră primul un bărbat, atunci oile vor fi fata numai berbecuți - Vâlcea; o fată se ferește să ia în căsătorie un bărbat văduv, pentru că se crede că, pe lumea cealaltă, ea va fi cea văduvă, iar bărbatul va avea de soție prima femeie - Muntenia; înainte de tăierea porcului, bărbatul să fie curat, să nu se fi apropiat de soția lui, pentru că altfel carnea va face viermi, și nici să nu omoare câini sau pisici, fiindcă atunci nu mai poate sacrifica animale (vițel, vacă, porc, oaie etc.), deoarece se strică toată carnea obținută la sacrificare - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 171; 174; 188; 236; 249; 255; GOLOPENȚIA, p. 138). În Bucovina, însă și în alte multe zone, bărbații nu au voie să intre în camera unde o femeie se află în travaliu, dar în Oltenia este atestată prezența celui mai în vârstă dintre bărbații din familie ca martor la nașterea unui copil, fiind vorba deci de o recunoaștere patriliniară a filiației (COJOCARU, p. 129; NOTE, Antonescu). O atenție deosebită este acordată priveghiului desfășurat la decesul unui bărbat în vârstă, deoarece puterea fertilizatoare potențială deținută de cel mort sporește șansa comunității ca un nou născut să-i ia locul; descendența patriliniară și reședința patrilocală întăresc aceste constatări; astfel, priveghiul are loc în prezența celui decedat, al cărui trup, în Munții Apuseni, este așezat în colțul format de pereții fără geam ai casei și ușă, această poziție asigurându-i mortului perspectiva asupra a tot ceea ce se întâmplă în camera respectivă; în multe sate din centrul Transilvaniei, „camera curată” este numită chiar „camera mortului”, iar multe din jocurile de priveghi prefigurează coregrafic sexualitatea, iar altele starea de graviditate (12. GHINOIU, p. 115-116). În Bihor, în ajunul Crăciunului, în afară de cetele de feciori, mai colindă și copiii de până la 9-10 ani; fetele merg mai rar cu colindul, pentru că există credința că numai intrarea băieților (sau a bărbaților) în casă, în zilele de sărbătoare, este de bun augur (PRESA). Imaginile bărbătești se regăsesc pe obiectele legate de îndeletniciri masculine, frecvența lor fiind mai mare pe bătele ciobănești, pe căucele de pădurari și vânători, pe păpușarele bacilor; uneori ele apar și pe obiectele legate de ocupații feminine, dar care sunt lucrate de bărbați, așa cum sunt furcile de tors (PETRESCU, p. 70). Pentru cine își visează tatăl înseamnă sănătate pentru el; dacă îl visează viu sau mort, înseamnă că va avea parte de bucurie și noroc; dar, dacă îl visează pur și simplu, este prevestire de moarte; dacă visează bărbat dezbrăcat înseamnă că va avea parte de o supărare, iar visarea unui grup de bărbați semnifică prigonire sau urmărire de către cineva care dorește obținerea unor dovezi, pe care să le folosească în scop josnic - Suceava (NOTE, Băncescu).

BĂIAT

Mama și celelalte rude din familie se bucură mai mult, dacă nou-născutul este băiat, pentru că este mai bun la muncă, pe când fata, chiar dacă se folosește mai bine de ea, este mai scăzută la treburile gospodărești mai grele - Țara Oltului; când se naște un băiat, de bucurie râd până și chioturile de la casă - Moldova; ca din ouăle puse la clocit să iasă numai cocoșei, cloșca să fie așezată pe ouă de către un băiat - Tecuci (GOLOPENȚIA, p. 89; 2. GOROVEI, p. 100; 164). Dacă primul urător, colindător, semănător, care intră în gospodărie sau în casă în ziua de Anul Nou, este băiat, se crede că îi va merge bine acelei familii, iar vaca va făta un vițel; înseamnă ceartă pentru cel care visează băieți bătându-se între ei, dar semnifică veselie și zile bune visul în care apar băieți jucându-se - Suceava (NOTE, Băncescu). v. FATĂ.

BĂTAIE (A SE BĂTEA)

Cel care se visează că bate pe cineva va trebui să se aștepte la oaspeți - Moldova; pentru cine visează luptă (bătaie, încăierare) este semn de ninsoare - Tecuci (2. GOROVEI, p. 254; 262). Sau înseamnă că va câștiga la jocurile de noroc; dacă visează că este bătut de cineva este bine să se păzească cu atenție în viitorul apropiat; dacă visează angajarea unor trupe militare într-o bătălie înseamnă ceartă și, de aici, supărare și necaz; dacă visează că asistă la două lupte deodată, desfășurate distinct, este bine să întindă mâna și să se împace cu adversarul pe care îl are în realitatea de zi cu zi - Suceava (NOTE, Băncescu).

BĂTRÂN(Ă)

Despre bătrâni să nu se vorbească de rău, fiindcă li se ia astfel din păcate - Botoșani; prescurile, pasca (Pâinea Paștelui), *neporojna* care se face în orice zi din Postul Paștelui și pe care o slujește preotul pentru pomenirea morților, sau care se duce la biserică în seara de Rusalii tot pentru pomenirea morților, precum și coliva sunt preparate totdeauna de către femei în vârstă, *iertate*, adică intrate în perioada de menopauză, și în mod obișnuit văduve - Țara Oltului; se crede că îi va merge rău aceluia care întâlnește în drumul său o babă, din care cauză unii fac calea înapoi - Moldova; Suceava; va îmbătrâni mai repede cel care râde de oameni bătrâni - Suceava (GOLOPENȚIA, p. 138; 2. GOROVEI, p. 14; 17; 181). În vreme de secetă, pentru provocarea ploii, se desfășoară slujbe la biserică, unde 8-9 bătrâne fac „*Ruga ploii*”, postesc în acea zi și rostesc rugăciuni pentru ploaie - Bihor (ROMAN, p. 4). Este semn de noroc și voinicie pentru cel care visează bătrân, dar se va întâlni cu un om bolnav cel care visează o bătrână cu fața foarte ridată; visarea unei bătrâne guralive înseamnă viață plăcută; înseamnă ceață, brumă, ploaie sau belșug în casă pentru cel care visează bătrână moartă - Suceava (NOTE, Băncescu).

BĂȚ

În zona montană a Banatului, se practică până astăzi „semnul” *boatei* (bățului) pus la ușa casei sau a colibei ocupată temporar pe timpul sezonului pastoral atunci când stăpânul lipsește; trecătorul poate intra să bea apă ori să-și ia de-ale gurii, urmând ca, la plecare, să lase semnul tot așa cum l-a găsit la venire (DOLĂNGĂ, p. 19). În Mehedinți sau Gorj (Valea Jaleșului), cu o săptămână înainte de Crăciun, copiii sau părinții lor aduc din crâng nuiete de alun de grosimea unui baston și cât se poate de drepte; în ajunul Crăciunului, părinții le retează conform lungimii obișnuite a unui baston (sau mai mici, ca pentru copii) și le decojesc; se lasă liber la partea mai groasă un capăt de circa 8-10 cm, iar de sub acest spațiu în jos înfășoară șerpuind o „sfoară” din coajă de tei sau din cânepă; ajunsă la capătul de jos al bățului, sfoara este întoarsă și înfășurată în sens contrar, avându-se grijă ca locurile goale rămase pe baston să fie mai mari decât cele acoperite și să se obțină astfel spații de formă romboidală; după această operație, se ia o lumânare sau o lampă de gaz cu fitil, dar fără a-i fi pusă sticla, se aprinde și se mișcă bățul prin fumul flăcării, de la un capăt la altul și fiind răsucit pe toate părțile, ca să se înnegrească peste tot; apoi se desface sfoara și bățul rămâne cu

romburi negre delimitate de spații albe, care îi conferă un aspect plăcut vederii și bucurie copiilor; cu acest băț, numit *colindă*, umblă copiii în *pițărăi* (colindat), intrând din casă în casă, rostind urări și scormonind cu bastonul în tăciunii din vatră; după ce se colindă, întorși acasă, lovesc cu ele încet, pe spate, vacile gestante, ca să facă viței pestriți; apoi, bețele pot fi folosite ca bastoane; cei care au copii morți dau de pomană, în prima zi de Crăciun, câte un astfel de băț, însoțit de colac și lumânare (CĂRĂBIȘ, p. 43). Când se sperie un copil, este bine să fie scăldat cu apă în care au fost fierte bețe din cele care se aruncă în pomi pentru căderea fructelor - Suceava (2. GOROVEI, p. 218). În Maramureș, se crede că bățul, cu ajutorul căruia au fost despărțiți doi șerpi care s-au încăierat, poate fi folosit la despărțirea oricărui cuplu prin aruncarea bățului în calea celor doi (NOTE, Băncescu). În Mehedinți, la pomana din ziua înmormântării, masa este ocolită cu *bățul*, un băț de alun, crăpat la un capăt de care se leagă un caier de lână și unul de cânepă; bățul se înfige în pământ, în capul mesei, după care se dă de pomană, împreună cu o oală de apă, unei femei care este așezată în partea dreaptă a capului de masă, dacă mortul este femeie, sau unui bărbat, dacă mortul este bărbat (CIOBANU, p. 81). Serie simbolică: *băț(alun)-lână-cânepă-apă*.

BĂUTURĂ

Există atestarea despre *borița* care „învață jocul pe butoi”, obicei practicat la spargerea cetei de flăcăi și în care vătaful cetei este pus să joace pe un butoi de *ologhină* (numele străvechi al berii din orz); interesant este că numele cetei, în Țara Oltului, este *bute*, *toană*, chiar *bere*, la care se adaugă practica de a bea „*până plouă pițule*”, adică până la halucinație, toate argumentând rămășițele unui cult bahic-dionisiac orgiastic și nu al unei simple beții de circumstanță; cercetătorii cultului lui Dionysos sunt în general de acord că zeul acesta al entuziasmului, al contopirii mistice cu divinitatea, mai precis al posesiunii omului de către zeitate până la „nebulia sacră”, a fost inițial un zeu al vegetației, apoi un zeu agrar, ca atâția alții, pentru a deveni un zeu al băuturii din orz (*bere*) și numai în ultimele faze ale evoluției un zeu al teascului și al vinului; cetele de feciori păstrează urme neîndoelnice dintr-un cult al băuturilor spirtoase, deci un cult dionisiac, însăși *borița* apărând, după informațiile lui Sulzer, ca un „duh al butoiului”, un „demon al vinului”, o zeitate a „beției”, adică a entuziasmului (HERSENI, p. 273-274).

BERBEC (masculul oii - *Ovis aries* - DLRM, p. 551)

În diversele variante folclorice culese din Argeș, berbecul are calitățile hiperbolizate, dar pentru cântărețul popular și pentru auditoriul său nu este vorba de o figură de stil, ci de o sursă magică de fertilitate și de putere în favoarea ciobanului; berbecul și mioara bălană (albă) apar în variantele Mioriței; mai apare și una neagră, dar și un berbec alb, eroi ai cântecului, indicând o posibilă reminiscență a unui mit de domnie (BUHOCIU, p. 361). Coarnele de berbec apar frecvent în arta populară ca motiv ornamental în țesături și sculpturi; atestările istorice relevă vechimea cultului închinat acestui animal pe pământul românesc; încă din neolitic, imaginea sa poate fi întâlnită în ceramică și în motivele picturale; dacii adorau berbecul sacru, pe care îl considerau un simbol al sacrificiului adus divinităților familiei și sufletului strămoșilor; aceste trăsături mitologice explică și prezența unor imagini ale sacrificiului berbecului pe obrăzarele unor coifuri dacice, probabil ecouri ale unor credințe funerare; de asemenea, acest animal avea un rol însemnat în cultul cavalerilor danubieni, unde era sacrificat pe altar divinităților, carnea lui se consuma în ospetele care nu aveau un caracter mistic, pielea lui acoperea corpul nud al neofitului în timpul inițierii, iar masca în forma capului de berbec se purta de către unul dintre gradele de inițiați; de altfel, la alți europeni, berbecul este simbol al demnității imperiale (COMAN, I, p. 19). Este semn de ploaie, când doi berbeci se bat cap în cap - Buzău (2. GOROVEI, p. 266). Înseamnă nenorocire pentru cine visează berbec zbirând, dar va face o călătorie norocoasă cel care se visează luptându-se cu un berbec - Suceava (NOTE, Băncescu).

BETE

lubitul poate fi adus și cu ajutorul betelor, care sunt aruncate în sus de trei ori, în timp ce se spune o invocație de aducere a ursitului; apoi se fac câte trei mătăanii înspre răsărit și altele înspre celelalte puncte cardinale, după care fata revine în casă cu ochii legați sau numai închiși și, punând mâna pe un clește, îl învârtește în foc, rostind din nou o vrajă de grăbire a iubitelui; după ce sfârșește, pune betele și cleștele la capul patului și se culcă pe partea dreaptă, cu palmele strânse așezate între genunchi, pentru că numai așa își va visa ursitul - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 97). v. BRĂU.

BETEALĂ

În unele zone, pentru a se ghici viitorul fetelor în ajunul Bobotezei, se pune sub un blid, în afară de multe alte obiecte, și beteală, ea semnificând că fata nu va duce lipsă de nimic în anul care abia a început (2. MARIAN, I, p. 67). v. IANUARIE.

BIBLIOTECĂ

Cine visează bibliotecă va fi implicat într-un proces - Suceava (NOTE, Băncescu). v. CARTE.

BICI

În concepția tradițională românească, biciul este considerat uneltă magică de mare importanță, provocând, în general, metamorfoza oamenilor în animale sau transformarea ființelor vii în stane de piatră, uneori adunând la un loc dracii cu alte duhuri rele; la pocnetul lui, apar din nimic mănăstiri, poduri, palate, dar mai cu seamă contribuie la miniaturizarea obiectelor, cum ar fi palate devenite măr de aur, sau turme întregi concentrate într-o nucă; el poate transporta instantaneu eroul basmelor de pe un mal pe altul al apelor, sau dintr-un loc în altul; este rar întâlnit cu rol în învierea morților; unii cercetători afirmă că, în cadrul urăturilor de An Nou, biciul (element de recuzită aproape nelipsit grupului de colindători) avea, în egală măsură, scop profilactic și unul apotropaic; există un bici folosit la îndemnarea balaurului la zbor, bici pe care îl posedă doar solomonarii, după cum există unul sacru pe care îl folosește Sfântul Ilie (Sântilie), pocnind în nori și producând tunetele (2. KERNBACH, p. 307-308). Pocnetul biciului, la unele colinde de An Nou, este mai repede un rit de trecere de la un an la altul, o formă de alungare a vechiului și a relelor, semnalat ca obicei independent („*Pocnitul*”) la românii din Transilvania, dar și la cei din Bihor și din Teleorman; „*Cu clopote*” sau „*Clopotele*” este o manifestare, care se desfășoară în seara zilei de 31 decembrie, când cete de 2-3 băieți de vârstă școlară, având bice lungi din cânepă și clopote, trec din casă în casă, trăsesc din bici și nu spun nimic - Teleorman (ADĂSCĂLIȚEI, p. 117). Face parte din recuzita cetelor de colindători, fie folosit alături de tălângi, pentru a face zgomot în fața caselor unde se colindă, fără să se rostească nimic, sau rostindu-se o urătură simplă, fie este folosit în număr mai mare, alături de plug, buhai, tălângi în obiceiul „*Plugușorului*”, ambele practicându-se în seara dinspre Anul Nou, sau, în cazul celui de al doilea obicei, și în ziua de 1 ianuarie - Teleorman (CRISTEA, p. 43). Materialele etnografice referitoare la nunta românilor semnaleză înlocuirea toiagului, folosit la lovirea rituală a miresei în momentul plecării ei la casa mirelui, cu un bici, evident cu aceleași semnificații simbolice (EVSEEV, p. 196). Biciul este și semn al apropierei nașterii, deoarece moașa satului știa că este chemată să vină în ajutor la vreo nevestă gravidă, când vedea sosind la poartă pe soțul femeii ținând biciușca în mână - Bucovina (COJOCARU, p. 128). Pentru ca lăcustele să fie izgonite de pe câmp, agricultorii bat ogorul cu biciul - Neamț (2. GOROVEI, p. 283). Serie simbolică: *bici-clopote*.

BIBILICĂ (*Numida meleagris* - DLRM, p. 78)

Pasăre domestică de mărimea unei găini, cu pene negre-cenușii, împetrișate cu alb și cu o proeminență cornoasă pe frunte (ȘĂINEANU, II, p. 140). Se crede că bibilica nu este bine să fie

crescută pe lângă casa omului, pentru că este aducătoare de rău - Suceava (2. GOROVEI, p. 280). Când cântă bibilica des este semn de ploaie - Teleorman (2. CHIVU, p. 247).

BIJUTERIE v. PODOABĂ.

BIRT v. CÂRCIUMĂ.

BISERICĂ

Fără a intra în amănunte de ordin teologic, trebuie amintit că Noul Testament consemnează mai multe sintagme nominative pentru biserică: este „trupul lui Hristos”, „poporul lui Dumnezeu”, „templul lui Dumnezeu”, „preoție dumnezeiască”, „mireasa lui Hristos”, dintre acestea prima exprimând cel mai bine raportul dintre *Hristos și Biserică*; nu trebuie trecută cu vederea însă și semnificația pe care o cuprind enumerările de mai sus, în sensul de totalitate a credincioșilor din jurul lui Dumnezeu; Hristos este, după Înviere, Capul Bisericii, pe care a răscumpărat-o cu sânge, a înălțat-o și a așezat-o la dreapta Tatălui, restaurând astfel întreaga *Creație*; din această perspectivă, Hristos și Biserica sunt „concorporali și consanguini”; biserica nu numai că transmite mesajul, ci și prelungește întruparea lui Hristos, astfel încât Hristos nu poate fi întâlnit fără Biserică (BRIA, p. 61-62). Față de aura pe care o degajă biserica și care ar trebui să determine un anumit comportament moral, mentalitatea tradițională românească manifestă trei atitudini diferite: prima se orientează spre zona benefică, dar ponderat, așa cum procedează și cu personajele biblice, pe care și le apropie, le dimensionează în limite umane și le așează în postură de colaboratori eficienți, invocați să coopereze la actele de biruire a maleficului; cea de a doua acordă bisericii sensuri negative, percepând doar realitatea clădirii și nu semnificațiile sale relaționale în planul credinței; cea de a treia poziție se caracterizează printr-o atitudine neutră, în care se acordă bisericii sensuri colaterale, aproape exterioare mesajului creștin; astfel, când se construiește primul zid al unei biserici sau al unei mănăstiri, este bine să se așeze la temelie „măsura” unui om bătrân, fără ca el să știe când i s-a luat înălțimea; se crede că omul, căruia i s-a furat „statura” cu o nuia sau cu o sfoară, pentru acest scop, nu va mai trăi mult; în caz că nu se procedează în acest mod, clădirea se va dărâma - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 110). Se crede că omul blestemat, mai ales de preot, nu mai putrezește după moarte și, după șapte ani, este bine să fie scos din groapă și sprijinit timp de 40 de zile de zidul bisericii, iar trecătorii să-i zică „Dumnezeu să-l ierte”, numai așa el putând fi redat celor pământești - Muntenia; Moldova; se mai crede că biserica este un loc al duhurilor rele, unde se nasc liliicii, care mănâncă din anafură, iar strigoii stăpânesc lăcașul în intervalul de timp dintre asfințitul soarelui și până la primul cântat al cocoșilor de după miezul nopții - Tecuci; cel care cade în biserică va muri în acel an - Moldova; dacă, imediat după naștere, copilul are dificultăți în a supraviețui, moașa sa aleargă cu el la biserică și, pe cine întâlnește acolo, aceluia îl încredințează să-l boteze - Muntenia; dacă unei mame îi moare primul copil, aceasta să nu-l însoțească la biserică în drumul spre cimitir, pentru că îi vor muri și ceilalți prunci pe care îi are sau îi va avea - Ialomița (3. MARIAN, III, p. 266-267; 2. GOROVEI, p. 21; 58; 61). Când, în noaptea Anului Nou sau în cea a Bobotezei (6 ianuarie), dacă fata, care privește atent într-o oglindă pentru a-și vedea ursita, zărește o biserică înseamnă că va deveni călugăriță - Brăila; Suceava; dacă, din plumbul sau cositorul topit și turnat în apă cu scop de aflare a viitorului, se formează o imagine asemănătoare bisericii e semn de cununie apropiată sau că soțul sortit va fi preot - Buzău (2. MARIAN, I, p. 53; 67; II, p. 103). Pentru cine visează biserică înseamnă fericire; dacă se visează închinându-se într-o biserică este semn că supărările de acum vor lua sfârșit; este semn de nenorocire dacă se visează o biserică arzând; dacă se visează biserică și clopotele ei bătând înseamnă că, în curând, va fi chemat la o mare petrecere; este semn de botez sau nuntă apropiată dacă se visează slujind sau cântând într-o biserică; dacă se visează tămâind credincioșii și icoanele dintr-o biserică înseamnă că va avea mult noroc în perioada următoare; dacă visează slujbă care se

desfășoară în biserică este semn de bine; în schimb, dacă visează că se află, pur și simplu, într-o biserică înseamnă că trebuie să se păzească de vreme rea - Suceava (NOTE, Băncescu). Cu toate aceste semnificații, biserica și spațiul din preajmă rămân în sfera sacralului, atâta timp cât românii, în special femeile, pot fi întâlnite stând în genunchi pe iarbă, la 10-15 m distanță de edificiu, la orele după-amiezii, când biserica este închisă și nimeni nu-i mai este în preajmă, rostindu-și în tăcere ori cu voce scăzută rugăciunile, dovadă incontestabilă a religiozității neamului românesc - Maramureș (NOTE, Antonescu). v. CASĂ.

BIVOL (*Bubulus* - DLRM, p. 82)

Când fată bivolița (*drugana*), nu este bine să se dea nimic din casă, nici unelte din curtea gospodăriei și nici restituite lucrurile împrumutate de la alții, fiindcă își poate pierde laptele; la fel ca la femeie, bivolița nu trebuie scoasă din grajd timp de opt zile, după care i se face o sfeștanie, fără de aceasta neputând fi dusă la apă sau la pășune, căci o pot îmbolnăvi strigoaiele - Țara Oltului; se crede că este de rău augur întâlnirea cu un bivol - Suceava (GOLOPENȚIA, p. 126; 2.GOROVEI, p. 280).

BLAGOVEȘTENIE (BUNAVEȘTIRE)

Ziua (25 martie) în care Arhanghelul Gavriil dă de veste Fecioarei Maria că va da naștere Mântuitorului (ȘĂINEANU, I, p. 33). v. MARTIE.

BLAJINI (ROHMANI; ROCMANI; ROGMANI)

Oameni caracterizați prin bunătate și foarte evlavioși, despre care se crede că ar trăi la marginea pământului; sunt puși în legătură cu sărbătorirea Sfințelor Paști, pentru blajini acesta căzând întotdeauna în luna de după Duminica Tomii, aceasta din urmă situându-se la o săptămână după Duminica Paștelui; sunt cunoscuți și sub denumirea de *Rohmani* sau *Rocmani* și *Rogmani* (ȘĂINEANU, I, p. 33; 259). Termenul vine din v. slv. *blaženŭ* = fericit, sau *blajinŭ* = blând, ascultător; după părerea lui Hanuch, numirea de *rachman*, care este utilizată de ruteni și huțuli, ar fi o pronunție orală a numelui de *brachman* sau *braman*; dar W. Hein atrage atenția că, în limba arabă, *rachmîn* = îndurat; în Maramureș, li se spune *răgmani* și pentru ei sunt aruncate cojile ouălor pe ape curgătoare în ziua de luni după Duminica Tomii (2. MARIAN, II, p. 241; 244). În concepția tradițională românească, Blajinii sau Rohmanii ar fi cei dintâi oameni care au populat pământul și care au luat parte la Facerea Lumii, iar acum trăiesc la capătul ei, fie sub pământ, fie pe Tărâmul Celălalt, dincolo de Apa Sâmbetei, susținând acolo stâlpii pe care se reazemă pământul; au părul blond și fizionomia lor emană o permanentă fericire; oamenii îi comemorează de *Paștele Blajinilor* (prima sâmbătă post-pascală, sau în ultima sâmbătă de dinaintea Rusaliilor, sau miercurea din cea de a patra săptămână după Paște, sau chiar în ziua de luni după Duminica Învierii); cu acest prilej li se dau de pomană mâncare și băutură, mai ales în cimitire, în credința că ofranda făcută asigură sănătatea celor ce oferă și fertilitatea ogoarelor; în alte zone ale țării, cojile de ouă roșii și resturile alimentare de mici dimensiuni, rămase de la masa de Paște, se aruncă în apele curgătoare de la marginea satelor, crezându-se că astfel Blajinii vor avea știre că a fost Paștele; în Bucovina, sunt cunoscuți și sub numele de Rogmani, iar sărbătoarea lor se face fie în ziua de joi din Săptămâna Luminată (prima săptămână de după Paște), fie în Duminica Tomii (prima duminică după cea a Paștelui), în credința că pomenile oferite apără pe donatori de dureri de mâini și de picioare și asigură totodată rodnicia câmpurilor; legendele populare, contaminate pe diferite căi și din diverse arii culturale, nareză că Blajinii sunt un popor de creștini, locuind goi pe o insulă, trăind printre livezile de pomi roditori și hrănindu-se numai cu fructele acestora; sau că ei ar fi urmașii lui Set, al treilea fiu al lui Adam și al Evei, și că duc o viață cuvioasă și fericită, întemeiată pe virtute, fiind incapabili să facă rău cuiva; bărbații conviețuiesc alături de femeile lor numai 30 de zile pe an, iar copiii născuți sunt crescuți de mamele lor doar până ce se pot deplasa și hrăni singuri, ulterior

băieții fiind încredințați spre îngrijire taților (2. KERNBACH, p. 201; 250). *Rocmani, rochmani și rohmani*, în Bucovina, *blajini* sau *rogmani*, în Suceava, se crede a fi copiii care mor imediat după naștere, sau că este un popor creștin care trăiește într-o țară depărtată, undeva pe lângă „apele cele mari”, sau într-o mare pustietate aflată pe lângă o mare, sau pe niște insule, sau într-o țară păgână, sau într-o țară situată la răsărit, unde stau toți în niște închisori ori lagăre mari, de unde văd cojile de ouă venind pe ape și atunci află că este Paștele; se mai spune despre ei că sunt oameni buni, sau că sunt din Ierusalim, sau că trăiesc sub pământ, sau că trăiesc în hotar cu Raiul și că acolo este întotdeauna cald, din care cauză nu au case, că viețuiesc la umbra copacilor, umblă goi și se hrănesc cu poamele pustiului; că ei s-ar trage din seminția lui *Sift*, feciorul lui Adam, și că sunt foarte buni și blajini, că se ocupă toată ziua cu rugăciuni către Dumnezeu, iar singura lor sudalmă fiind: „*Du-te la Domnul!*” și „*Vino la Domnul!*”; din această cauză, se spune că ei sunt sfinți și că după moarte merg direct în Rai; se întâlnesc o dată pe an cu familiile lor, stau câteva zile și apoi se despart, timpul acesta fiind de Paștele lor; dar nu se știe cât stau împreună, unii afirmând că ar sta șase săptămâni, din Joia Mare și până la Ispas, alții că ar sta la un loc 30 de zile, începând cu Paștele lor, după care se mai reîntâlnesc anul următor; că Postul Mare al lor ține 10 săptămâni, dar că l-au scurtat la 8 săptămâni, dar se crede că durează în fapt 9 săptămâni, adică are mai mult cu două săptămâni decât cel al pământenilor; alții afirmă că ei postesc tot anul și că se înfruptă doar cu ceea ce a rămas pe cojile ouălor care plutesc pe apă, venite de la creștini; de aceea, toate găocile și firimiturile din tot ce s-a pregătit copt (paște, cozonaci, colaci etc.) se adună și se păstrează într-o covată și, când se face curățenie în casă, sâmbăta, înainte de Înviere, se duc la o apă curgătoare și li se dau drumul acolo; despre femeia care nu adună aceste resturi, se crede că face un mare păcat; cojile de ouă plutesc pe apă până la Apa Sâmbetei, unii considerând că acestea ajung pe meleagurile blajinilor după 4 zile de la Paștele creștin, sau după o săptămână de la Paștele nostru, adică în Duminica Tomii, alții afirmând că sosirea ofrandelor se petrece abia în ziua de marți din cea de a treia săptămână de la Paștele nostru, iar pentru alții data ar fi fixată la Rusalii; ajunse acolo, cojile se fac ouă din nou, iar dintr-un astfel de ou se înfruptă 12 blajini; în Bucovina, cea mai mare parte dintre români cred însă că Paștele blajinilor cade luna după Duminica Tomii, ziua fiind ținută și pentru dureri de picioare și de mâini, precum și pentru rodnicia ogoarelor; femeile ies prin lunci și dumbrăvi, cu pască, ouă roșii, miei fripți, slănină, rachiu fiert cu miere și vin și petrec toată ziua, uneori având cu ele și un taraf de lăutari; se crede că firimiturile căzute de la această masă sunt pentru cei omorâți de hoți, împușcați, spânzurați, înecați și este mai plăcut lui Dumnezeu în cazul că pică sau se varsă mai multă băutură; în Moldova, se crede că blajinii trăiesc pe lângă apa Sâmbetei, la marginea Pământului; cojile de ouă rămase de la masă se aruncă tot pe o apă curgătoare; cu toate acestea, sunt unele femei care serbează ziua cu mâncare de post; în Năsăud, se crede că pe dinaintea lăcașului Sâmbetei trece un râu, care este apa Sâmbetei, iar pe lângă râu trec *rugmanii*; astfel, de Crăciun, femeile aruncă pe apă cojile de nucă, dând de știre blajinilor că este Crăciun, aceeași credință existând și de Paște, când sunt aruncate cojile de ouă (2. MARIAN, II, p. 237-242). În Săptămâna Luminată, prima săptămână după Paște, alteori mai târziu, oamenii țin o zi când se crede că este sărbătorit Paștele de către Blajini; sărbătoarea este numită și Paștele Mic, Paștele Blajinilor, Paștele Rohmanilor (12. GHINOIU, p. 166).

BLESTEM (A BLESTEMA)

Blestemul părinților adresat copiilor, cu deosebire cel rostit de mamă, se împlinește până la a doua generație - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 108). Se crede că mai ales blestemul părinților se perpetuează, din neam în neam, până la cel de al nouălea - Bucovina (NOTE, Băncescu). Blestemul de mamă îl face pe Constantin, în variantele maramureșene ale cântecului bătrânesc cu același nume, să învie vremelnic, să iasă din mormânt și să-și aducă sora, căsătorită în alt sat, pentru a alina dorul de fiică al mamei sale (NOTE, Antonescu).

BOALĂ

În general, românii cred că toate bolile de care poate să sufere omul sau animalele sunt provocate de diavol sau de alte duhuri necurate, care lucrează direct sau indirect asupra ființei vii; lucrează direct când, de pildă, copilul suferă de „*boala copiilor*” (epilepsie), sau adultul suferă de „*iele*” (congestie cerebrală); în aceste cazuri, nici un organ nu prezintă aparent vreo anomalie, dar boala se manifestă totuși, cu toată intensitatea, la un anumit moment; lucrează în mod indirect, când omul capătă afecțiunea din ceea ce mănâncă sau din băutură nepotrivită, ca la „*gălbinare*” (icter), ori din răceală, ca la „*junghi*” (pneumonie) etc. ; de altfel, vorbirea populară conservă această credință, deoarece a mânca și a bea alimente incompatibile cu nevoile organismului, ori a sta îmbrăcat sumar în frig înseamnă „*a căuta pe dracul*”, adică „a căuta boala”; tendința de „a căuta boala” apare tot la îndemnul diavolului; la fel, este lucrare indirectă a diavolului și când acesta trimite un șarpe în calea omului, sau o nevăstuică în calea animalului, ca să-i muște (3. GOROVEI, p. 146). Bolile acute sau cele de natură psihică erau considerate prevestitoare de moarte iminentă; folclorul păstrează numeroase descântece (în care gestica, obiectele, plantele, țesăturile, gama cromatică, ritmul alert sau lent al rostirii constituie elemente magice cu valoare psihoterapeutică), utilizate în credința că ele pot înlătura maleficul, „*deochiul*”, „*ochiul rău*”, „*luarea urmei*”, precum și alte boli „*aduse de vânt*”, „*de furtună*”, „*de cel ce nu-i a bună*”; în fond, toate acestea sunt nominalizări-tabu pentru noțiunile de *diavol*, *spirit rău*, *strigoii* etc. , personaje interpretate ca fiind premergătoare și prevestitoare ale morții - Bihor (4. BOCȘE, p. 349). Iată câteva denumiri populare ale unor boli (sau manifestări ale acestora) și echivalentele lor cvasi-științifice: *albeață*=cataractă; *aplecate*=indigestie; *aprinde*=congestie pulmonară; *aruncături*=boli de piele; *brâncă*=erizipel; *ceas rău*=epilepsie; *cel perit*=sifilis; *ciumurleală*=indigestie, diaree; *dalac*=antrax; *de dânsel*=reumatism poliarticular; *dentroiele*=reumatism poliarticular, spondiloză; *fioruri*=dureri; *gălbinare*=icter; *gâlc*=amigdalită; *întâlnitură*=congestie cerebrală; *întâmpinat (tâmpinătură)*=reumatism poliarticular; *înveninat*=infecat; *junghi*=pneumonie, pleurezie; *lipitură*=boală psihică cu aspect depresiv; *lovitură de iele*=congestie cerebrală; *luat de vânt*=congestie cerebrală; *mătrici*=colici intestinale; *mâncătură de inimă*=ulcer; *năjit*=otită; *obrânceală*=infecție; *orbalt*=erizipel; *pocitură*=paralizie facială; *potcă*=deochi; *rac*=cancer; *rast*=inflamația splinei; *roșeață*=pelagră; *săgetătură*=nevralgie, congestie cerebrală; *zburător*=isterie; *soare sec*=insolație; *tragău*=antrax, dalac; *uimă*=adenită; *ulcior*=mic furuncul la ochi; *vârtej*=reumatism poliarticular (1. PAVELESCU, p. 82). *Boala copiilor*=epilepsie; *boală câinească*=umflare a abdomenului la copiii sugari; *boală uscată*=atrofie; *boală seacă*=tuberculoză; *boală lungă (sau mare)*=tifos (ȘĂINEANU, II, p. 152).

BOCET

Caracterizate de către Constantin Brăiloiu ca făcând parte dintre producțiile folclorice spontane și profund melodioase (BUHOCIU, p. 41), bocetele sunt uzitate, în foarte multe locuri din țară, și după actul înmormântării, în credința că ele bucură pe cei plecați pe lumea cealaltă și alină dorul celor vii; astfel, în Țara Oltului, femeile bocesc opt dimineți la rând după înmormântare, iar, în Oltenia și Muntenia, se bocește în fiecare duminică și, cu deosebire, în zilele când se prăznuiesc morții; adesea, femeile care participă la o înmormântare rămân ulterior în cimitir și bocesc la mormintele celor apropiați: copii, părinți, soți (4. POP, p. 170). Mortul tânăr este bocit la cimitir nu numai în zilele rezervate celor plecați în lumea umbrelor, ci ori de câte ori vreunei femei din familie (mamă, soră, soție) i se face dor de el - Chioar (1. POP, p. 336). Se crede că femeia care bocește bine (profesional vorbind) va avea parte numai de morți - Tecuci (2. GOROVEI, p. 23).

BOLD v. AC.

BOLOVAN v. PIATRĂ

BOMBĂ

În înțelesul de încărcătură explozivă sau incendiară, indiferent de forma carcasi (alungită ori rotundă) în care este amplasată; pentru cine visează bombă înseamnă că scopul pe care și l-a propus se va îndeplini - Suceava (NOTE, Băncescu).

BONETĂ v. BASMA.

BORBOASE

Denumirea comună a celor trei zile consecutive situate în intervalul 4-6 decembrie în care sunt prăznuiți Sfânta Varvara, Sfântul Sava și Sfântul Nicolae (ȘĂINEANU, I, p. 36). v. DECEMBRIE.

BORDEI v. COLIBĂ.

BORIȚĂ v. TURCĂ.

BORȘ

Termenul acoperă două realități în limba română: denumește lichidul cu gust acru, obținut din fermentarea tărâțelor în apă, și ciorba în care, pentru a-i da gust acru, se pune borș, această din urmă realitate nefiind însă încărcată simbolic sau folosită în credințele tradiționale (ȘĂINEANU, II, p. 160). Nu este bine să se dea de pomană borș cu „flori” apărute în timpul fermentării, pentru că, pe lumea cealaltă, acela care o face va bea numai apă cu „flori” - Galați (2. GOROVEI, p. 24). v. AGURIDĂ.

BORZĂ

În Bucovina se mai numește și *Buză neagră* și se arată copiilor în chip de femeie mândroasă sau măcar burzuluiță, făcându-i pe aceștia să tresară noaptea prin somn, să dea din mâini și din picioare, să plângă și să strige, toate manifestările de acest fel fiind puse pe seama acestei năluci rele; poartă părul despletit și parcă ciufulit de vânt, cu ochii zgâțiți și dinții rânjiți, cu urechile clăpăuge, cu gura căscată, cu buzele negre, având pielea de pe mâini crăpată și picioarele butucănoase; se poate scăpa de sperietura produsă de borză descântând copilul atins de ea în zilele în care se poate mânca de dulce, fiecare descântec fiind repetat de trei ori, mai cu seamă când pruncul doarme și totodată afumându-l cu un șomoiog de cârpă; de remarcat că, în Bucovina, gândacului morților (*Blaps mortisaga L.*) i se spune tot *borză* și se crede că în casa unde el apare neapărat cineva din acea familie va muri, fiind considerat un fel de sol al morții (1. MARIAN, p.107).

BOSTAN v. DOVLEAC.

BOTEZ (A BOTEZA)

În Transilvania, nașa copilului pregătește pentru acesta scutece, cârpe și fașă în care îl duce pe prunc la botez; în Sibiu, se crede că pânza pe care o aduce nașa trebuie să fie atât de lungă încât să se poată încinge nașa cu ea; în Buzău, se crede că, dacă fașa se nimerește prea lungă, acel copil se va însura bătrân, iar dacă va fi prea scurtă se va însura tânăr; în Muntenia, se spune că nu este bine ca mama copilului să se încingă cu betele folosite la botezul pruncului său, pentru că îmbătrânește prematur și va fi mai tot timpul bolnăvicioasă; în Chioar, nașa dă copilului o pânză, numită *crusmă*; în caz că pruncul moare până într-un an după botez, nașa lui îi face repede o cămașă, încredințată fiind că, la judecata de apoi, copilul se va înfățișa îmbrăcat cu ea, dacă nu,

copilul se va prezenta în pielea goală (3. MARIAN, II, p. 111-112). După ceremonia botezului propriu-zis, desfășurat de regulă la biserică, nașa și moașa copilului se întorc acasă, unde are loc *botejunea* (ospățul, sărbătoarea botezului), copilul fiind așezat pe masă: dacă este băiat, i se pun sub cap unelte de dulgherit, iar, dacă este fată, ustensile folosite în țesut, ca să fie deprinse ușor respectivelor îndeletniciri; la această secvență a botezului, luat în ansamblul său, participă părinții copilului, nașa, moașa, neamurile, prietenii familiei; nu se aduc daruri, nu se joacă, dar se cântă, iar femeile prezente adresează noului-născut urări de sănătate și fericire - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 177). În Suceava, se crede că, dacă nou-născutul plânge mult fără motiv sau se îmbolnăvește des, înseamnă că el „*și cere botezul*”, credința fiind însă valabilă pentru multe alte zone ale României; înseamnă că va avea mulți copii cel care visează botez (NOTE, Antonescu; Băncescu).

BOU (*Bos taurus* - DLRM, p. 90)

Despre vacă și bou se spune că sunt „*vite albe*”, se mai crede că sunt sfinte, plăcute lui Dumnezeu și dăruite cu puterea ca „*o zi în tot anul să vorbească și ele ca oamenii*”; boul conotează, în plan simbolic, valori culturale majore ca puritatea, beneficul, sacralitatea; de asemenea, conotează, împreună cu vaca, ideea de muncă și de belșug; de aici, „*înstruțarea sau ferecarea boului*”, care consacră pe gospodarul cel mai harnic dintr-o comunitate; pentru configurarea chipului său, deosebit de interesantă este sinonimia, în planul funcțiilor epice și a valorilor simbolice, dintre acest animal domestic și cerb; „*boul ferecat*” se obișnuiește a se face la Rusalii, totdeauna în zori, undeva în afara satului, departe de privirile curioșilor; el este împodobit („*ferecat*”, „*împăunat*”, „*înstruțat*”) pe spate cu un covor, cunună din flori de sânziene în coarne, ghirlande de flori, bete, clopoței și așa trece pe ulițe, însoțit de o ceată de flăcăi mascați, având peste haine vrejuri de plante sau coajă de copac; ceata trece pe la fiecare casă, flăcăii joacă, iar gospodarul stropește boul cu apă; spre seară, boul este „*desferecat*”, măștile aruncate, iar cununa se păstrează în casa gospodarului care a găzduit ceata; în unele sate, tot acum flăcăii merg la fântâna satului și o curăță; există opinia că acest rit, investit odinioară cu puteri magice, pare a urmări fertilitatea lanurilor de grâu, a pășunilor și fânețelor, obținerea unor recolte bogate, prin provocarea ploii atunci când este mai mare nevoie de ea, în preajma sărbătorii Rusaliilor; această datină agrară, cu scop fertilizator, are în centrul ei animalul care, prin truda lui, asigură dobândirea unei recolte bogate, ceea ce conduce la concluzia că boul are valoarea unui operator ceremonial, mediind între cultură și natură, în ipostaza ei domestică, între uman și sacral, între dorințele oamenilor și puterile germinative ale firii; trecând peste ape, boul stăpânește de fapt apele; de aceea într-un cântec menit să alunge seceta, boul este chemat să dezlege apele fecunde, apele nestăvilite, el însuși fiind posesor de atribute fecundatoare; obiceiul de a așeza capete de boi la partea din spate a cumpenei de la fântână, având probabil rol apotropaic, în sensul că animalul cosmogonic consacrat apei o păzește și o purifică prin prezența sa simbolică; în folclorul românesc, boul este asociat tuturor elementelor stihiale, pământul, apa, vântul; el ocolește doar focul, dacă nu cumva legendele în care nașterea lui Iisus se produce numai în ieslea boilor și sub răsuflarea lor caldă nu sugerează că acest animal avea focul în sine, fiind, ca orice fecundator mitic, un purtător al căldurii și arderii primordiale; pentru că au încălzit-o pe Maică, boii au fost blagosloviți să aibă pasul lin, să se sature din puțină mâncare, să fie domoli și să muncească încet, cu tihnă; conotațiile ignifuge și cosmogonice ale lui sunt evidente și în acele legende în care doi boi, Zorilă și Murgilă, stăpânesc crugul și poartă soarele de la o lume la alta: unul îl poartă de la răsărit la apus, celălalt îl duce invers pe tărâmul celălalt; alteori, doi boi fermecați determină mișcarea soarelui, aruncându-și-l unul altuia cu coarnele; în repertoriul acțiunilor fabuloase și atributelor hiperbolizante imaginate în basm, un singur amănunt reține atenția: lupta boului cu lupul cu cap de fier, acest motiv amintind de ciclul anotimpurilor, simbolizat prin înfruntarea dintre taurul solar și lupul hibernal, prezent în miturile grecești; indiferent de contextele epice în care apare (vânătoare eroică sau călătorie inițiativă), boul relevă același nucleu esențial: sacrificiul întemeietor; el se dezvoltă astfel

ca un animal mitic original, ca o figură primordială, care susține și făurește (din sine) întreaga lume, întregul cosmos; lui i se datorează, în egală măsură, stabilitatea și instabilitatea pământului, echilibrul și dezechilibrul lumii, începutul și sfârșitul cosmosului; conform unei legende apocaliptice, atunci când boul sacru va fi tăiat, din el se va porni o ploaie de sânge și foc, care va arde întreg pământul; boul „alb” apare ca valoare pozitivă consacrată, fiindcă pe brazda trasă de el se pune grâul „alb”, grâul fertil, născător de viață și speranță, adică fecunditatea debordantă (COMAN, I, p. 1-7; 9-12; II, p. 164). Boul nu l-a ajutat pe Dumnezeu la construcția lumii, nu a făcut nici dealuri, nici văi, nu a descoperit izvoare și nici nu a fost mesager de la un actant la altul; în schimb, despre el se spune cu precizie că pământul este ținut de către un bou, cu coarnele lui; când vine dracul înaintea boului și îi cere să-i dea pământul, boul se scutură și atunci pământul se cutremură; el va fi alături de oameni până în clipa Apocalipsei; el nu se teme nici de drac, nici de acoliții acestuia, cum ar fi vântul; dârz, boul se va opune „vântului apocaliptic”, care vrea să răstoarne pământul, fiindcă, la sfârșitul lumii, numai boul va putea rezista vântului năprasnic, care se va isca atunci, iar boul va fi atât de tare, încât va pune picioarele pe fundul mării și nu va fi posibil ca vântul să-l biruie; el este cel care aduce de peste mări, de dincolo de ape, mireasa purtătoare de viitoare vieți, de perpetuare; el este capabil de acțiuni miraculoase: tămăduiește sau chiar își învie stăpânul, atunci când acesta se află pe patul morții, răgetul lui poate răsună atât de puternic, încât face să se cutremure munții și văile din jur, calcă în picioare, distrugându-le până la temelii, curțile și palatele zmeilor, se luptă ca un viteaz și are capacitatea de a dărui hrană îmbelșugată sau daruri miraculoase; desigur că un astfel de animal, iubit de Dumnezeu și blagoslovit de Maica Domnului, este răsplătit după merit; acesta, ca și vaca, are zile pentru cinstirea lui și anume: Stretenia, Sângeorzul, Sântoaderii, Rusaliile, Sfântul Filip, Sfântul Andrei, Gădineții, Ajunul Crăciunului; de asemenea, există credința și practica de a nu-l pune la muncă în ziua de Armindenii (1 mai), sau în aceea de Marcul boilor, fiindcă este păcat; mai are capacitatea ca, o dată pe an, de Sfântul Vasile (1 ianuarie, Anul Nou), sau la Sfântul Gheorghe, sau în noaptea Crăciunului, să poată vorbi și cine se culcă în ieslea lui îl poate auzi, dar este deosebit de primejdios, pentru că omul care l-a auzit poate muri, sau i se tulbură mintea; numele său îl aflăm în toponimice, în onomastică, la denumirea unor insecte, după cum tot el, care poartă soarele prin imensitatea cerului stelar, se află și printre denumirile astrilor; mai apare în diverse credințe, proverbe, ghicitori, locuțiuni etc. (PRESA). În folclorul românesc, boul este un animal sfânt; natura solară și benefică a boului apare destul de clar în colindele de iarnă, în obiceiul Plugușorului și în multe alte practici magice; capetele de boi sunt atârinate pe cumpenele fântânilor, pentru a le feri de duhuri rele; pentru a alunga bolile molipsitoare, se înjugă doi boi gemeni și se trage o brazdă în jurul satului, conturându-se astfel un cerc magic (EVSEEV, p. 151). Pentru preîntâmpinarea molimelor, oamenii caută în sat doi boi negri, fătați sâmbăta de aceeași vacă, adică să fie gemeni, pe care îi înjugă împreună la o *tânjală*, după care, tot într-o zi de sâmbătă, doi sau trei oameni ocolesc cu ei satul bântuit de boală - Dolj; în Moldova, contra ciumei se folosește un plug tras de doi boi gemeni, iar, în Bihor, un descântec de *bubă* vorbește de aceeași tragere a brazei în jurul satului, pentru a-l feri de ciumă (ADĂSCĂLIȚEI, p. 125). Se spune că are draci în el boul cu coarnele aduse pe spate - Tecuci; să nu se cumpere boi (bivoli) la care ultima coastă este mai scurtă, deoarece nu sunt buni pentru prăsilă - Suceava; boii sunt învățați la jug numai în zilele de marți, joi și vineri și nu în zilele de luni, miercuri și sâmbătă, pentru că se învață cu năravul de a nu trage - Gorj; se crede că, în noaptea spre Sfântul Vasile (1 ianuarie, Anul Nou), boii vorbesc și pot fi auziți, numai dacă se culcă în ieslea lor cineva, dar cel ce o face poate muri - Tecuci; în ziua de Sfântul Vasile, fata nemăritată merge în grajd, la boul de hăis (de stânga), și lovindu-l cu piciorul îl întreabă, la fiecare lovitură, în ce an se va mărita, iar, dacă boul se ridică după prima lovitură înseamnă că fata se va mărita în acel an, după a doua lovitură în anul viitor și tot așa mai departe - Vâlcea; pe furiș, fata unge cu seu de bou turbat pe băiatul dorit, ca acesta să vină turbat după ea - Țara Oltului; când rage unul din boii carului în care mireasa este dusă la casa mirelui este semn de

moarte - Moldova; tot semn de moarte este și când îngenunchează unul din boi în timpul nunții - Tecuci; prevestește moarte, când boul mugește în ajunul marilor sărbători - Suceava; când se aleargă boii este semn că vremea se va înmoina - Dolj (2. GOROVEI, p. 24; 26; 142; 146; 244; 255; 270, 281; GOLOPENȚIA, p. 85). Boilor de la plug(ușor), al căror număr poate fi variabil, li se vopsesc coarnele, pe corp li se fac diferite desene, li se pun și rămurele de brad și beteală (*peteală*) la coarne - Vaslui; Iași; boii au coarne ornamentate cu hârtie colorată în alb și roșu, sau sunt vopsite cu roșu sub formă de inele, vopsindu-li-se totodată și fruntea - Dâmbovița (ADĂSCĂLIEI, p. 37). Cine visează boi va intra în relații cu oameni proști; înseamnă nenorocire pentru cine îi visează păscând; dar înseamnă bogăție pentru acela care se visează omorând un bou; va avea viață ușoară cel care se visează cumpărând un bou; va avea pagubă cel care se visează urmărit de un bou; dar cine se visează fugind de un bou înseamnă că va depăși cu bine o primejdie; înseamnă căsnicie fericită pentru cel care visează bou înjugat la plug; este de rău pentru cine visează boi turbați - Suceava (NOTE, Băncescu).

BOUR (*Bos primigenius* - DLRM, p. 90)

Apare alături de cerb, ciută, vultur și șoim sau de delfin și „peștele cel mare” (viețuitoare de Dunăre și mare); se înfățișează ca o fiară de excepție a naturii, periculoasă pentru vânător, dar și ca animal încărcat de daruri cu sursa în puterea lui, daruri cu putere de înmulțire și de transmitere magică; urmărirea lui poate să dureze și o săptămână, ceea ce solicită cai de schimb, hăitași, o bună organizare și cunoașterea locurilor; el nu mai este cunoscut românilor, ca și europenilor, de pe la 1600, dar românii îi conservă memoria prin colinde, cu toate că ultimul exemplar de bour a fost vânat la 1627; de asemenea, melodiile acestor colinde „*bourești*” sunt aceleași ca și acelea care cântă leul, ciuta, cerbul, dulful, studiate de B. Bartok, G. Breazu, E. Riegler-Dinu, G. Ciobanu, E. Comișel; trebuie făcută distincția față de zimbru (bizon); în Evul Mediu, ca și în antichitatea îndepărtată, bourul aparținea bestiarului regal sau imperial, căci era vânat cu predilecție de regi; în Moldova, vânărea era organizată chiar de domn, pentru că numai el era cel care dispunea de mijloacele necesare: cai de rasă, vânători de elită, hăitași etc. ; încercuirea bourului sensibilizează și terenul, care capătă și el virtuți sacre, mai ales prin sângele victimei sau al jertfei; de altfel, Moldova însăși a fost „descoperită” prin urmărirea unui bour, dinspre Maramureș, prin Carpați, spre răsărit; bourul, prin virtuțile lui pure, a atras pe Dragoș Vodă, cu ceata sa de vânători, spre un pământ, o „țară nouă”; prin vânărea bourului, locul acela a căpătat o calitate sacră, Dragoș uitându-se împrejur s-a simțit îndată atras de această țară și a simțit-o ca o cucerire a lui; în fond, bourul este și el vânat de Dragoș, fiul unui *dominus* dintre cei vechi, adică un prinț; de amintit că fundarea de poduri și cetăți (atenție la construirea mănăstirii Argeșului) se face după indicații de acest fel; tradiția este locală, cel puțin prin indo-europeni, și destul de generală pe glob (și Romulus „încercuiește” locul pe care se va ridica Roma); prin carnea sa, bourul servește și la masa nunților; scheletul său, ca și cel al cerbului, servește la noua casă a tinerilor miri, ca locuință magică, acoperită cu pielea lui; din coarne se fac cupe de băut vin la zile mari, iar căpățâna lui este pusă deasupra porții, ca să nu permită intrarea spiritelor rele, credințe ce există și azi la populațiile din jurul Cercului Polar; oasele bourului, ca și cele ale cerbului, servesc la construirea unui pod măiestru, pe care trecându-l tânăra pereche ar atrage virtuțile cerute de o bună și trainică familie; așa cum puntea de oase duce departe în viață și în avuție tânăra familie, la fel faptul de a bea din pahare din corn de bour și a mânca din farfurii din copite de bour dă sănătate, putere și chiar frumusețe, căci fiarele codrului sunt considerate, în folclorul românesc, cele mai „evolute” ființe pe scara animală, după cum plantele de pădure, sălbatice, sunt cele ce posedă „toate” virtuțile curative și de frumusețe; de fapt, bourul este boul primitiv, dar de culoare neagră, așa a rămas în colinde, semănând cu taurii de luptă din Spania și sudul Franței, care au aceeași morfologie; se pare că aveau în partea din față o înălțime de aproape 2 m; de reținut că tracii sunt și ei crescători de vite, nu numai scii, și este de văzut chipul de bour de pe un scut daco-get; lungimea coarnelor

acestui este și ea confirmată de colinde, spre deosebire de cele ale zimbrului; ele au permis ușor închipuirii să plaseze „leagănul” aurit sau de mătase verde, pe care să se așeze fata mare, altă dată cu siguranță o zeiță, o protectoare a vânatului; bourul a intrat în literatură prin epopeea lui Ghilgameș; dar alături de bour, iranienii aveau și un cult al taurului, care s-a întins, prin armeni, în Anatolia și Caucaz; în Dacia, există documente arheologice relativ târzii, de pildă scutul de la Piatra Roșie, descris de C. Daicoviciu, datat din sec. I d. Ch. , în mijlocul căruia este figura naturalistă a unui bour în mers spre stânga, poate un animal sacru sau totemic; un basorelief găsit la Tomis reprezintă pe Selena într-un car tras de doi tauri; tezaurul de la Craiova conține șase capete de tauri, în stil animalier, datate sec. al IV-lea î. Ch. ; un corn de bour aurit, luat din tezaurul dacilor, a fost consacrat de Traian lui Zeus Casios; deci, reluând, niște păstori ce erau cu turmele prin munți au luat bourul din urmă și, cum păstorii sunt înarmați și au câini, au descoperit îndată condiția de vânător; urmărindu-l pe valea râului Moldova, l-au vânat, iar pe locul unde a căzut, s-a „descălecat” un sat care a luat numele fiarei; iar cățeaua Molda a dat numele râului și țării; de amintit că mai există cel puțin o cățea celebră în folclorul românesc, Dolca, după cum și vânărea bourului la Boureni nu este unicul vânat mitic; de aici și heraldica moldoveană a bourului; evident, Gr. Ureche nu ne spune „colinda bourului”, ci este mai firesc ca bourul și mitul său să fi inspirat atât colinda, cât și mitul descălecării țării; că numele Moldovei vine de la o cățea nu trebuie să surprindă, este în tradiția popoarelor crescătoare de vite, care într-un stadiu precedent au aparținut unei civilizații vânătoarești; și apoi dacii nu-și au numele, cum a arătat M. Eliade, de la lupi?; după vânăre, capul bourului este așezat spre pomenire într-un par, pe malul râului, unde s-a făcut satul Boureni; același lucru se cântă și în colindă (desigur, este vorba de parul de la poartă sau de la grădină), prin care se purifică locul de spiritele rele și aduce noroc; este cunoscută expresia populară „a bate parul”, cu sensul de a pune bazele unui sat, expresie care se rostește mai ales în cazul că satul a fost rău așezat („*cine va fi bătut parul în locul acesta?*”); toate documentele concordă, atât cele savante, ale naturaliștilor, cât și cele populare, adică specia de colinde, că se poate vorbi de un animal pe cât de real, pe atât de fabulos; urmele lăstate de bour în heraldica oficială, în gravură, pe frontispiciile și vinițele cărților făcute în Moldova, în limbă, în toponimie, în dreptul popular și juridic, ca și în tradițiile și credințele populare în general, constituie un enorm material demonstrativ; una din unitățile de măsură de suprafață era palma, cu denumirea oficială de „palma domnească”, ce avea, în Moldova, 276 mm lungime; ea se prezenta ca o bucată de fier, de lungimea arătată, lată de cca. 3 cm și groasă de 4-6 mm și care avea la cele două margini câte un cap de bour, ceea ce însemna că măsura era oficială; fixarea hotarului unei proprietăți se făcea prin folosirea unor stâlpi de lemn sau de piatră care aveau pe ei marca domnească, un bour (cap de bour); această marcă înroșită în foc era aplicată și pe trunchiurile de copaci, de arbori de hotar; se pomenește în documente chiar și de un stejar-bour din 1497; iată un fragment dintr-un document din 1605: „...din piatră și din bour în bour, iar de aici... și la bour, ...în sus la bour, ...iarăși din bour în bour...la bour...la doi palteni și la moviliță și la piatră și la bour...prin dumbravă, din bour în bour la piatră și la bour...”, unde indicația „bour” arată marcarea punctului pe un stâlp sau arbore; astfel, capul de bour-emblemă a căpătat funcții de drept cutumiar și juridic; în realitate, toponimice ca „bou” și „bour” se găsesc pe întreg teritoriul României, ceea ce indică prezența sa în majoritatea regiunilor țării; în schimb, numele de locuri cu Dragoș se găsesc numai între Moldova și Maramureș, ceea ce indică o amintire vie a lui Dragoș Vodă, cel care a existat cu adevărat, el fiind voievod al Moldovei între 1347 și 1354, urmat de Bogdan, din aceeași familie, abia în 1363; mai poate fi amintit că botul luntrii se numește *bour*, iar vârful tălpii de sanie tot *bour* (BUHOCIU, p. 141-142; 145; 147; 158-162; 165-167). Bourul (sau taurul) este un vechi zeu sau demon al apelor (HERSENI, p. 184). Codul simbolic anulează clasificarea imanentă: bou domestic („sinonim” însă, în planul atributelor mitologice, cu cerbul) este imaginat ca o fiară a pădurii, care pradă câmpul de grâu și secară al voinicului, îi calcă în picioare grădina cu flori, fuge apoi și se ascunde în adâncul codrului; nu este exclus ca textul

popular să păstreze aici amintirea bourului, animal sălbatic care a populat pădurile României până în Evul Mediu și care a fost intens vânat încă din cele mai vechi timpuri; vânărea „*bourului sur*”, ca și aceea a cerbului, are funcția unei probe de consacrare: junele care aduce trofeul în sat își dovedește prin aceasta puterea și priceperea, maturitatea și vitejia; actul eroic îl confirmă, ca individ de excepție, și, totodată, confirmă întreaga colectivitate, ca beneficiară a sacralității animalului vânat și „coborât” din natură în cultură; astfel, se prefigurează o schemă mitică și arhaică, despre care M. Eliade afirmă: „Tema vânătorii rituale a bourului este, în mod sigur, autohtonă; acest animal beneficia la daci de un deosebit prestigiu religios; oricare ar fi fost rolul său în mitologia și religia dacilor, el făcea parte, cu certitudine, dintr-un ansamblu mitico-ritual de origine meridională, cu adânci rădăcini în preistorie”; M. Eliade consideră că mitul nu s-a pierdut, ci a luat forma unei legende autohtone care istorisea vânărea și sacrificarea unui bour, act cu valoare de probă de tip eroic; casa tinerilor căsătoriți este construită din părțile corpului bourului, la fel cum întregul cosmos era făurit, în „illo tempore”, din trupul animalului mitic primordial; sacrificiul bourului permite descoperirea unui ținut și „descălecarea” Moldovei, asigură consacrarea și prestigiul eroului-vânător, dăruie o mireasă și „susține” nunta, familia, care ia naștere acum, și neamul, care se prelungește și se eternizează prin acest act (COMAN, I, p. 7-9).

BOZ (*Sambucus ebulus* - DLRM, p. 91)

Plantă erbacee cu flori albe, fructe negre și miros neplăcut, cunoscută și sub denumirea de *bozie* (ȘĂINEANU, II, p. 163). Este folosită, împreună cu descântecurile aferente, în magia medicală, la om și la animale, mai ales în cazurile mușcăturilor de șarpe (2. KERNBACH, p. 161).

BRAD (*Abies alba* și *pectinata* - DLRM, p. 91)

Vechimea mitului legat de dendrolatrie îndreptățește întrebarea dacă nu cumva nevoia de reprezentare plastică a credințelor populare nu și-a găsit o expresie adecvată, proprie, care să fie a populațiilor băștinașe; răspunsul pare să fie pozitiv, deoarece o seamă de date iconografice vorbesc de marea vechime, pe teritoriul României, a reprezentării bradului nu numai ca frunză, ci mai ales ca arbore, figurat cu rădăcini, atribut esențial al mitului pomului vieții; nu este nici o îndoială că bradul verde și peren, folositor și frumos, a inspirat din cele mai vechi timpuri credința oamenilor din aceste locuri în forța sa vitală, alegându-l ca simbol al vieții; se știe locul important pe care bradul îl ocupă nu numai în literatura populară, dar și într-o serie întreagă de acte legate de viața de toate zilele și de credințele românilor; se menționează doar că bradul este „arborele nunții”, pus la începutul unei noi vieți de familie, și tot el este pus pe casă ca semn al noii construcții; de aceea bradul a stat, cel puțin în unele zone, alături de stejar, în centrul cultului arborilor; aceasta explică marele număr de reprezentări plastice ale bradului în arta populară românească, precum și vechimea, mult mai mare decât a celor două tipare cunoscute ale pomului vieții, iranian și elenistic, a unora din imaginile bradului ca pom al vieții; o răspândire generală are tiparul traco-dacic a cărei vechime însă a făcut ca deseori să nu mai persiste figurarea rădăcinilor; dispariția rădăcinilor conduce uneori la tratarea copacului sub forma ramurii de brad; tot marii sale vechimi i se pot atribui și lipsa păsărilor însoțitoare, imagine ce necesita o compoziție complexă ce a putut să se nască în regiunea Mediteranei orientale, locuită de popoare care au ajuns la un înalt stadiu de civilizație cu mult înaintea celor din spațiul carpato-danubian; este de remarcat, în același timp, că, pe când cele două tipare venite de departe au intrat în varii combinații iconografice, tiparul local s-a menținut simplu, bradul apărând de cele mai multe ori singur, fără nici un element ajutător; motivul bradului apare pe ancadramentele de uși, în Țara Oașului, pe frontoanele caselor din Bihor, sau sub formă de cruce înconjurată cu ramuri de brad, în Dâmbovița, expresie a fenomenului de sincretism dendrolatrie-creștinism; tot brad pus în glastră se regăsește în tencuiala caselor din zonele Vâlcea, Argeș, Vlașca și Ilfov; de asemenea, bradul apare pe lăzile de zestre, ca fiind legat de actul nunții, pentru că are un rol deosebit în cadrul

ceremonialului; pe lăzile tip sarcofag din Bihor, bradul este plasat numai pe fața lăzii, fie singur, figurat într-un cartuș, fie în combinație cu rozeta, ca simbol al soarelui; apare și pe scoarțe, pe cămășile din Argeș și Muscel, amplasat pe piept și mâneci, brodat cu fir de aur și argint, în combinație cu arnici negru, roșu și vișiniu; la fel, pe cusăturile din Banat și pe cămășile din Munții Apuseni; apare pe vasele pirogravate din Țara Moșilor și din Vrancea și pe căucele din Ținutul Pădurenilor; motivul poate fi întâlnit și pe pistornicele din Oltenia (Romanțați), fiind dispus în combinație cu crucea; este sculptat și la „păpușarele” din Prahova și Vrancea; este frecvent reprezentat și pe ceramică, pe cea de la Marginea-Rădăuți, pe cea de pe Valea Izei-Maramureș, în gama ornamentală a pieselor ceramice din Țara Zarandului, pe numeroasele cancee din Transilvania, acestea însă de proveniență săsească; apare pe ceramica din centrele din Vâlcea și Olt; de asemenea, pe ouăle încondeiate din Oltenia și Muntenia, ornamentate cu „brăduți”; în multe zone din România, la înmormântarea celor decedați, alături de cruce se plantează un brad împodobit, sau se sădește un pom fructifer (PETRESCU, p. 40; 49-51). Bradul aparține fundamentului culturii și civilizației arhaice românești; profilul mitic al bradului este la români cel mai vechi și poate cel mai complet dintre toți ceilalți arbori de care vorbesc credințele și riturile autohtone; în domeniul culturii populare orale, se distinge clar o tradiție a muntelui și a bradului, vie în mituri cosmogonice, în medicina populară, în riturile de naștere, de nuntă, de moarte, precum și ca temă poetică preferată, alături de cealaltă temă predilectă, a codrului; arborele-axă cel mai cântat în bocete este bradul; dacă puterea sălciei vine din faptul că trăiește în locuri umede, pe uscat și în apă, că se înmulțește direct și repede, că e pe cât de firavă pe atât de rezistentă la frig și ger, bradul se impune ca arbore uriaș, totdeauna verde, tânăr și nemuritor; arborele sau coloana cerului, acel *axis-mundi* al savanților, este imaginat în același fel ca bradul, un stâlp care ține cerul, iar uneori este un fel de osie între pământ și cer, de la Polul Nord la Steaua polară; însă reprezentarea lui fizică este pur și simplu o prăjină, un par înfipt în pământ, cu o pasăre sau o pasăre îngemănată în vârf, construită din lemn; este de reținut că bradul tânăr, care se pune la mormântul unei fete sau al unui fecior este în fond aceeași prăjină-arbore al lumii, chiar dacă e mai stilizată în cazul când se prezintă sub formă de *stâlp* (în acest caz, mormântul poate să nu aibă cruce, iar mortul poate fi de orice etate); stâlpii de la morminte sunt sculptați îngrijit, au deasupra fixată o pasăre, vopsită în negru și numită „*pasărea sufletului*”; locuitorii, în mare parte ciobani, țin ca acești stâlpi să aibă circa 2 m înălțime, fiecare stâlp fiind sculptat într-un fel particular, după gustul fiecăruia, iar, la înmormântare, este împodobit în același fel în care a fost ornat bradul, cu panglici, un smoc de lână etc. ; asta înseamnă că stâlpul îndeplinește aceeași funcție ca și bradul și poate că la origine a fost chiar un brad - Sebeș-Alba; arborele-coloană a cerului este un mit și un simbol comun tuturor popoarelor antice, din Asia și până în Egipt, după cum „*pasărea cerească*”, singură sau reprezentată îngemănată, bicefală, trimite la vulturul bicefal pe care vechile popoare ala Asiei Mici îl foloseau ca simbol al puterii supreme (BUHOICIU, p. 17; 25; 29-30; 41; 201). Bradul, așa cum reiese din materialele folclorice culese din Țara Oltului, este cel mai îndreptățit produs al pădurii pentru a simboliza tinerețea fără bătrânețe, vitalitatea, vigoarea; deoarece este veșnic verde, el a fost adoptat și de cetele de feciori, care sunt rămășițe ale unor rituri inițiatice; din această cauză, feciorii sunt asemuiți cu brazii, cântecul brazilor este cântecul feciorilor; brazii simbolizează vârsta feciorelnică masculină (junii); există chiar, în colindele din Țara Oltului, două categorii de brazi: unii „*minunați*”, alții „*obișnuiți*”, care simbolizează frații din ceată; din această perspectivă pare îndreptățită ipoteza lansată de autor, conform căreia bradul, care, în general, sigur ipostaziază simbolic bărbatul tânăr, neînsurat, nu cumva ar putea fi, sub forma lui „*minunată*”, o zeităte masculină, tot tânără, un „*june divin*” ?; și dacă acest zeu tânăr, zeu-fecior, nu are o legătură directă cu cetele de feciori, cu nunțile, cu înmormântările celor tineri („*Cântecul bradului*” la înmormântările celor necăsătoriți, cu un ceremonial nupțial simbolic în părțile Hunedoarei și ale Gorjului), după întrebuirile multiple care i se dau bradului la români, nu cumva ar reprezenta, prin verdeața lui veșnică, nu numai tinerețea, principiul sau divinitatea

tineretii, dar și veșnicia, adică nemurirea ?; răspunsul este pozitiv, pentru că, după concepția străveche a românilor, bradul era, ca și la alte popoare, un simbol al tinereții masculine, al nunții și al nemuririi; în plus, el era, în formele lui „minunate” (singular sau plural, până la „brădet”), un simbol al divinității masculine, ceea ce presupune existența unui „cult străvechi al bradului”; o dovadă este „*spovedania la brad*”, atestată în Oltenia și Țara Vrancei: pe vremuri, ciobanii se mărturiseau la copaci, mai ales la brazi; făceau o cruce în coaja copacului (cu toporul sau briceagul) și-și mărturiseau în fața ei păcatele, ca la preot, în timp ce băteau mătăanii; tăiau apoi cu toporul câteva așchii din copac, pe care le aruncau; după jurământul pe care îl făceau, dacă într-un an copacul se usca sau nu însemna că erau iertați sau nu de păcate; ciobanii susțineau că spovedania aceasta este „*mai bună decât cea făcută la preot*”; mai bună, pentru că aveau credința, probabil, că se mărturiseau direct lui Dumnezeu, în chipul lui străvechi de „brad” (cuvântul însuși este de origine tracică); o altă dovadă, înregistrată în Mărginimea Sibiului, dar menționată și de documente vechi, este și obiceiul ciobanilor de a se împărtași (cumineca), în loc de pâine și vin (trupul și sângele lui Hristos), cu muguri de copaci, între care, din nou, cu preferință pentru mugurii de brad, cuminecătură considerată de către ei mai bună decât cea bisericească, probabil din aceleași motive ca și în cazul mărturisirii; brazii apar în cadrul cetelor de feciori peste tot, nu numai în colinde: la poarta gazdelor, la biserică etc. , după cum apar în obiceiul junilor brașoveni, caracterizat și ca o „*călătorie cu brazi*” sau „*procesiune cu brazii a tinerimii române*”, ca și jocul *boriței*, unde bradul îndeplinește o funcție rituală bine determinată, ca o reminiscență a unui cult dendrolatric, adăugând și faptul că însuși cuvântul *boriță* vine de la slavonescul *bor*=brad=brădet; dacă lucrurile ar sta așa, se înțelege de la sine că s-ar lămurii, în bună parte, și masca numită *boriță*, care nu ar fi decât un demon sau un zeu al brădetului; în acest caz, *borița* ar reprezenta, într-o viziune mult mai complexă, pe Dumnezeu purtat de cetele de feciori în noaptea de Crăciun, sau însoțit de ei, Dumnezeu tinereții, june și el ca și junii, amestecat printre ei, dar mai mare decât ei, care se naște în vârful plaiului, stă într-un leagăn agățat de brad și este îngrozit de elementele naturii; mama lui este o veche „*mamă a pădurii*”, adică, în Țara Oltului, muntele roditor din care se naște și crește pădurea, din care izvorăsc apele, care dă iarba vânatului, oilor și altor animale, hrană oamenilor și care, în ultimă analiză, apare omului simplu din neamurile arhaice ca „*mama*” tuturor vietăților (plante, animale, păsări, oameni), care se nasc, cresc și viețuiesc în sânul ei sau în preajma ei; dacă bradul sau brădetul este conceput nu ca soț, ci ca fiul nemuritor și veșnic tânăr al aceleia care va fi imaginată ca „*Mama pădurii*”, pentru agricultori marea zeiță a pământului cultivat era îmbinată cu cerul (în calitate de soț), de unde cade ploaia și cad razele soarelui, apoi, probabil, numai cu soarele, având ca rost principal grâul, ca fiind adevăratul fiu al mamei țarină; bradul, cerbul și Dumnezeu din brădet, ca și bourul, sunt fețele aceluiasi lucru, zeități ale brădetului, dar în etape diferite: dendromorfism, zoomorfism, antropomorfism; fața originară a demonului, din care derivă toate celelalte, a trebuit să fie bradul sau, mai exact, brădetul (pădurea de brazi), codrul ocrotitor al omului primitiv, ca și mama pădurii născătoare și hrănitore nu numai a pădurii, a cărei mamă este, ci a tot ce se găsește în pădure; astfel și animalele (cerbul, bourul, însuși codrul) sunt duhuri ale ei și, în final, bradul, conceput ca un „*prunc*”, apoi ca „*voinic*”; până astăzi, în Țara Oltului, apariția unui grup de juni chipeși este întâmpinată cu expresia „*Ai noștri ca brazii*”, acest principiu al tinereții masculine trecând și la cerb, bour, vultur, șoim, june, brad; bradul crescut îngemănat devine simbol al iubirii și căsătoriei, în textele de colind din Țara Oltului; de Sfântul Ioan Botezătorul (7 ianuarie), carul sau sania cu boi se împodobește cu brazi mici, amplasați la jugul boilor, la *ceglăul* dinainte (care ține loitrele); urmează împodobirea carului, dar mai ales a boilor și chiar a brazilor înșiși, cu ștergare, cu „*maci*” (confeționări ale fetelor, din hârtie colorată), țoale, șorțuri, basmale, bete, mărgelile, clopoței - Mărginimea Sibiului; în practica pastorală, nașterea și creșterea sunt dorite și divinizate, fiind folositoare, pe când îmbătrânirea (coacerea) și moartea (dispariția fără urme) sunt considerate ca dăunătoare; idealul religios al crescătorilor de animale este îndreptat spre naștere și tinerețe, niciodată spre moarte și înviere,

din acest punct de vedere bradul fiind un simbol inevitabil, ca și iedera (HERSENI, p. 51; 182-185; 216; 223; 237; 307; IORDACHE, p. 154). Este simbol masculin prin excelență, prezent în lirica de dragoste și în toate formele și manifestările culturale folclorice și etnografice; în poezia orală lirică, el apare cu destinația să compare statura mândră a iubitului, tinerețea și vigoarea sa; bradul veșnic verde, simbolizând tinerețea perenă, poate să înfățișeze iubitul, dar este și un substitut al acestuia; motivul „*furcii de brad*”, râvnită de fata îndrăgostită, trimite la semnificațiile ancestrale ale bradului, considerat ca simbol masculin și falic; o linie semantică unește trei imagini: brad-furcă de tors-flăcău și se întemeiază pe un dublu transfer, metaforic și metonimic, conservându-se vechiul simbolism erotic: „*Măi, bădiță, meu cel drag, /Tu mergi sara la vânat; /Să-mi adesti, puiule, -un brad/Frumușel, ca tine nalt; /Să-mi tai dintr-însul o făclie/Și să-mi faci o furcă mie, /Că sara când m-oi culca, /S-o pun în pat lângă mine/Și-oi gândi că dorm cu tine!*”; de asemenea, bradul este asociat ceremonialului de nuntă și de înmormântare, în ambele cazuri el simbolizând principiul masculin al vieții; în ceremonialul nupțial, bradul adus la casa miresei îl reprezintă pe mire, iar în ritualul de înmormântare pe tânărul „nelumit”, stins în floarea vârstei; în ceremonialul nupțial, bradului i se rezervă un loc important: împodobit cu panglici multicolore și încărcat cu turte dulci, cu smochine, cu migdale și nuci, bradul nupțial reprezintă pomul vieții, semnificând belșugul, rodnicia și perenitatea; acest brad se asociază cu mirele, pe care îl figurează simbolic în actele rituale menite să-i apropie pe cei doi tineri și să stabilească legături cât mai trainice între cele două case și două familii pe cale de înrudire; în unele zone din România, bradul este îngemănat cu un alt obiect ritual, simbolizând de data aceasta principiul feminin; astfel, în Transilvania, bradul este înfipt într-un cozonac mare și frumos, care, prin simbolismul său, aparține, de regulă, constelației simbolurilor feminine; în Muntenia, bradul mirelui se pune într-o cofă cu apă adusă de la izvor, așezată în mijlocul curții flăcăului; în jurul lor se joacă o horă; în această conjuncție simbolică, apa, ca și recipientele respective (găleată, doniță, cofă) reprezintă principiul feminin; rolul ritual al găleții cu apă și al bradului este subliniat și de faptul că, după ce se termină hora ce pecetluiește unirea simbolică a stihiei masculine cu cea feminină, bradul se pune pe patul din colțul miresei, iar vadra cu apă este jucată de nuntași într-un dans ritual numit „*Jocul găleții*” (EVSEEV, p. 138; 191-192). Să nu se răsădească brad, pentru că atunci când rădăcina lui va fi cât capul celui care l-a răsădit, acesta va muri - Suceava; să nu se întâlnească mirele și mireasa la bradul de nuntă, pentru că unul din ei moare - Muntenia; când nuntașii a două nunți se întâlnesc, se iau la luptă și care tabără iese învingătoare câștigă bradul celeilalte nunți - Vâlcea; bradul de la nuntă se pune, după ceremonia căsătoriei, pe casă, pentru a nu fi luat de cineva, care, dorind răul, îl poate duce la o răspântie, familia celor doi tineri căsătoriți destrămându-se - Muntenia; când cade, din întâmplare, bradul miresei este rău de moarte - Vâlcea; dacă tânărul care poartă bradul la nuntă se împiedică și cade, este semn că mireasa va muri nu peste multă vreme - Vâlcea; tot rău de moarte este și dacă mireasa vede bradul încă din ziua de vineri seara - Vâlcea; atât mirele, cât și mireasa să ia cu ei, în carul care îi transportă la biserică pentru oficierea căsătoriei, câte un brăduț, ca ei să se bucure de o viață veselă, cum veseli sunt oamenii, când văd, mai ales iarna, bradul verde - Suceava; când se unesc căpriorii la acoperișul unei case noi, se pun în vârf o creangă de brad și flori din care se găsesc la acea vreme, pentru ca toate să fie în casă frumoase și verzi, iar gospodarul tare și sănătos ca bradul - Țara Oltului; să nu se crească în curtea gospodăriei brazii, pentru că sunt copaci de pagubă - Iași; Suceava; să nu fie bătut nimeni cu bețe din lemn de brad, pentru că se poate îmbolnăvi fie cel bătut, fie cel care a lovit - Neamț; anul va fi bogat în roade, dacă primăvara, când bate vântul, de pe pădurile de brad se ridică nori gălbui - Suceava; când brazii fac conuri multe și din ei iese un praf gălbui este semn că anul va fi îmbelșugat - Suceava (2.GOROVEI, p. 19; 26-27; 58; 69; 142; 148; 173; GOLOPENȚIA, p. 70). În ziua de miercuri, înainte de Rusalii, junii poartă, sprijiniți în scări, brazii, care au înălțimea de 1-1,5 m. și sunt tăiați din vreme; de fiecare brad, pe la mijloc, se leagă o cruce din lemn, vopsită în roșu și albastru și învelită cu foiță aurie, numită *șic*; acești brazi sunt fixați lângă masa fiecărui grup de juni, apoi sunt

transferați la troițele din răspântiile din Șcheii Brașovului și la porțile vătafilor și armașilor, unde rămân tot anul; aducerea brazilor, obicei de primăvară prin excelență, poate simboliza venirea primăverii pe care Junii o marcau și în acest mod (MUȘLEA, II, p. 53-54; 66). În ziua de Rusalii, junii din Șcheii Brașovului taie cel mai falnic brad și îl înalță la locul ales pentru joc; femeile mai în vârstă îngroapă la rădăcina bradului buruiana numită „*mama ploaia*”, ca să nu se schimbe vremea și ploaia să le strice jocul tinerilor, și un mușuroi de furnici, ca să se adune multă lume la petrecerea junilor (2. RAICU, p. 39). Obiceiul se numește „*Târșul*” și constă dintr-o prăjină lungă, curățată de coajă, ca să rămână albă și curată; de ea se prinde la vârf un brăduț verde, iar, de la acesta în jos, se înfășoară în spirală, pe o distanță de 2-3 m., o cunună de cetină; apoi bradul se împodobeste cu panglici de hârtie, iar în vârful lui se leagă o sticlă, în care, mai demult, se introducea o listă cuprinzând numele tuturor aceluia care au participat la pregătirea *târșului*; spre seară, în mare taină, prăjina cu brad este înălțată la poarta celui care își serbează ziua onomastică, unde stă cel puțin o săptămână în văzul întregului sat, ca semn de mare cinste; flăcăul, mândru de această atenție, trebuie să descopere pe cei care au făcut *târșul* și într-una din duminicile viitoare să-i cheme pe toți, chiar și câteva dintre rudele apropiate ale acestora, și să facă o petrecere ocazională; *târșul* este pus numai la flăcăi, nu și la fete - Bucovina (COJOCARU, p. 203). În Oltenia, există obiceiul „dăruirii” rituale a noului născut în grija bradului sacru și a soarelui și datina scăldatului copilului în frunză de brad; dar bradul a fost investit și cu puterea de a stimula fertilitatea ogoarelor; de aceea, în Oltenia, după terminarea aratului, plugul și jugul sunt împodobite cu brad; de asemenea, în dreptul cutumiar românesc sunt amintiți brazii de „jurământ”, în fața cărora se rosteau jurămintele, precum și brazii de „judecată”, sub care se oficiau judecățile obștești; pe vremuri, ciobanii se mărturiseau la copaci (IORDACHE, p. 153-154). Bradul simbolizează, la români, semeția, bărbăția (voinicul este „*verde ca bradul*”, „*Verde împărat*” este unul din personajele cele mai întâlnite în basm), tinerețea eternă, datinile ce deschid noul an au bradul în centrul lor, deci ale începutului de ciclu sau de viață (ZAHACINSCHI, p. 41). La căsătorie, încă din ziua de sâmbătă fetele împodobesc bradul cu boabe de porumb, înșirate pe o ață și vopsite în mai multe culori; tot în această zi, se pun brazii pe coama casei, la poartă, ușă și în capul mesei; la înmormântarea tinerilor necăsătoriți, se taie un brad frumos, căruia i se retează crengile până la vârf, numindu-se *suliță*, care este purtată de tineri în sat și apoi așezată la mormânt alături de cruce - Mehedinți (CIOBANU, p. 79; 81). În ziua de sâmbătă seara, la asfințit de soare, ginerele trimite un băiat, care are părinții în viață, cu un braț de crengi de brad la mireasă, ca să fie pregătită pentru nuntă; patru crengi se dau nuntașilor și anume „cumnatului de mână” al ginerelui, *colocașului* și celor două ajutoare ale *colocașului*, iar restul de vârfuri de brad se pune la trei stâlpi ai porților; crengile care se dau nuntașilor se împodobesc cu ciucuri din fir de diferite culori și hârtie colorată, iar bradul care se dă cumnatului de mână se împodobeste cu un șir de boabe de porumb, așezate alternativ unul roșu și unul alb, sau se pun mărgelile - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 68). Paul de Alep, descriind obiceiul nunții, la mijlocul sec. al XVII-lea, într-un sat din zona Doljului, consemna aducerea bradului de la munte și semnificația lui; ramuri de brad erau înfipte în ziduri, în fața porții, de o parte și de alta a drumului de la biserică și până la casa mirelui; localnicii au spus că, după cum frunzele acestui copac nu cad niciodată și sunt întotdeauna verzi, tot așa să dea Domnul și mirelui și miresei (ENACHE, p. 130). Mama mirelui așează în mijlocul odăii o masă joasă cu trei picioare, pe care pune un colac sau o pâine presărată cu sare, în care înfige o lumânare; mirele cinstește flăcăii cu țuică, apoi începe împodobirea bradului; crăcile sunt retezate la tulpină, astfel încât să formeze trei sfere, una mai mare în partea de jos, una mijlocie și una mică în vârf; apoi bradul este împodobit cu panglici multicolore, cu flori din hârtie și beteală; astfel împodobit este înfipt în pâinea de pe masă, lângă lumânarea stinsă acum; în jurul lui se încinge o horă, iar nuntașii petrec astfel până în zori; bradul apare deci ca un simbol de tinerețe și fertilitate și ca atare trebuie așezat la loc de cinste; el este trimis, în cadrul ceremonialului nupțial, ca un mesaj solemn, cu închinături și urări de sănătate (4. POP, p. 141; 143). Odată cu sosirea nașilor și a

mirelui, acesta din urmă aduce o ramură de brad, care este pusă într-o găleată cu apă, simbolizând constituirea noului cuplu; fetele și flăcăii încing o horă mare, fiind și ultima petrecere a miresei, înainte de a părăsi casa părintească; după nuntă, bradul se fixează în stâlpul porții de la casa mirelui, rămânând acolo până se usucă și cade singur; după aceea, întregul alai pleacă la biserică, unde se oficiază cununia religioasă, apoi alaiul se îndreaptă spre casa socrului mare, unde este întâmpinat cu apă, turtă și sare; oamenii sunt stropiți cu apă și invitați în casă, gest care simbolizează integrarea miresei în familia ginerelui; înainte de a pleca la biserică, mireasa aduce o găleată cu apă, în jurul căreia se joacă „*Hora miresei*”; odată cu venirea nașilor, în găleata cu apă se pune un brăduț sau o creangă de brad, având ca podoabe panglici colorate, batiste, ștergare, mere și colăcei, în jurul acestuia încingându-se o horă mare; după căsătoria religioasă, brăduțul se fixează în stâlpul porții de la casa mirelui, unde rămâne până se usucă - Călărași (TUDOR, p. 68-69; PRESA). „*Închinarea pomului*” (a bradului de nuntă), în unele zone nord-transilvănene, precum și orația bradului din ceremonialul nunților oltenești marchează momente diferite ale datinii căsătoriei în ansamblul ei, deoarece „închinarea pomului”, care este tot o orație, este un poem de urare și de influențare, este în același timp o ipostaziere a devenirii, a regenerării, conform credințelor în nemurirea sufletului; de aceea, el urmează să preia și să conserve energiile vitale decuplate prin moarte; este menit deci să unească pe mire și pe mireasă nu numai pe pământ, ci și dincolo, pentru că, așa cum spune o informatoare din Teleorman, „*pe lumea ailaltă, toate bucăturile care le dau de pomană se strâng sub brad*” (1. LARIONESCU, p. 448). Atât bradul de la nunțile românilor din Muntenia, Moldova și Dobrogea, cât și cel de la nunțile din Transilvania și Bucovina înseamnă veselie, adică precum oricine se bucură de verdeța bradului, tot așa să se bucure și nuntașii și mai ales tinerii care se căsătoresc, să ducă o viață veselă, să fie mult timp voinici și sănătoși; de multe ori acest brad se pune pe coama casei, ca să nu poată fi luat de nimeni, pentru că, în cazul că este luat și dus la vreo răspântie, casa celor tineri „se risipește”; în Transilvania, se face la mort brad cu flori, năframe, smochine, nuci, prune uscate, stafide și se pune la casă; în Țara Hațegului, pe drumul din pădure și până la casa tânărului decedat, fetele însoțesc alaiul tinerilor care poartă bradul, cântând „*Cântecul bradului*” până ce trec de hotarul satului lor; în zona Hunedoarei, flăcăii care poartă bradul sunt îmbrăcați în straie de sărbătoare, după care vine alaiul de fete, ținându-se cu mâinile pe după cap; în Munții Apuseni, bradul este dus pe umeri de doi tineri, în urma carului care transportă sicriul cu tânărul mort; în Moldova și Bucovina, se pun ramuri de brad sau *brădan*, având ca podoabe dulciuri, mere, ciucuri în culorile roșu, albastru, negru, un tort de lână roșie, flori; se mai leagă de acest brad un colac, o năframă și o lumânare; în zona Sucevei, bradul se împodobește doar cu panglici roșii, albastre și verzi, sau numai cu flori și un scul de fire roșii, galbene și verzi, dar numai la feciori, fete mari și rareori la tineri însurați, celorlalți nefăcându-se niciodată brad împodobit; în zona Sibiului și în alte părți din Transilvania, se pune în brad, dacă mortul a fost cioban, lână de oi; la decesul fetelor mari, se pune în acest brad inelul de logodnă și cerceii, dacă a fost logodită; dacă nu există brad, se folosește o creangă de măr sau de prun, sau de orice pom fructifer; tot în zona Sibiului, se face un stâlp, care se pune la capul mortului, având în vârf un porumbel cioplit în lemn și lână, dacă mortul a fost cioban, precum și o năframă; în Dobrogea, se ia un prun și se pun în el lână roșie, ștergare, busuioc și panglici din hârtie albă; în Țara Hațegului, se face o „suliță” înaltă din lemn de brad, care se înfige în pământ, lângă cruce, dar aceste sulițe se pun numai la decesul fetelor și flăcăilor; în vârful acestora se așează o năframă, cusută cu fir roșu, de care se anină și un clopoțel și inelele mortului; în Banat, bradul este purtat numai pe umeri și se pune numai la cei necăsătoriți, fiind ornamentat cu trei năframe, care sunt date apoi ca plată tinerilor care au purtat bradul; de multe ori, la capul celor tineri, după înhumare, se plantează iederă, pentru că este mereu verde, apoi un liliac sau un trandafir (în sudul Transilvaniei, Moldova și Suceava); după trecerea unui timp oarecare, se plantează un pom fructifer (mai ales dintre cei plăcuți de cel mort): meri, peri, vișini, cireși, mai rar pruni; pe mormânt se seamănă busuioc, magheran, lemnul Domnului, rozmarin, vâzdoage,

ochișele, fonfii, budiene și garioafe (budienele sunt un fel de imortele) (3. MARIAN, I, p. 265; III; p. 67-72). Obiceiul de a pune la capul mortului un brad sau de a planta un pom, de preferință un prun, are origine străveche, descinzând dintr-o datină care îndulcea adorația față de pomi; acest obicei a ajuns până în zilele noastre, manifestându-se ca o formă transfigurată a dendolatriei; bradul, în acest caz, este considerat a fi pomul vieții; el apare și în obiceiurile de nuntă, adică în momentele esențiale ale vieții omului; la nuntă, se folosește drept podoabă, o pâine împletită, o batistă albă și un mănunchi de busuioc (GOLBAN, p. 75; 83). Tăierea bradului este identificată cu moartea feciorului „nelumit”, iar strămutarea lui din pădure în „mijloc de țară” reprezintă analogonul ritual și poetic al strămutării omului din „lumea cu dor” în cea „fără dor”; desigur că acesta nu îl poate ajuta pe „dalbul de pribeag” în lumea de dincolo, deoarece există trei animale care păzesc vama de peste ape și sunt gata să se repeadă asupra sufletului celui mort, acestea fiind șoimul, șarpele și vidra, fiecare dintre ele stăpânind câte o stihie: văzduhul, pământul și apa (COMAN, I, p. 199). După ce bradul este adus în curtea unde este mortul, femeile îl împodobesc, punându-i în vârf un clopoțel și pe ramuri ștergare decorate cu broderii; bradul este așezat la capul mortului, în loc de cruce și se cântă și aici, ca și la aducerea bradului din pădure, „*Cântecul bradului*”; când cel decedat este tânăr și în casa lui (este gazdă), odată cu groparii merg la cimitir dimineața și femeile cântând melodii funebre, însoțite de câte un om care le acompaniază la fluier; mai merge încă o femeie, purtând un vas cu jeratic, pentru a tămâia groapa, înconjurând-o de trei ori, după ce este săpată - Țara Hațegului (CLOPOTIVA, p. 429). Dacă mortul nu este prea bătrân, se obișnuiește și acum să i se aducă din pădure, de către doi voinici, un brad sau un plop, iar, înainte de a se apropia de casa decedatului, bradul este învelit într-o pânză lungă din borangic; parte din cei care însoțesc bradul cântă melodia populară „*Cântecul bradului*” - Gorj (SANDA, p. 46). În cimitirele satelor de munte, la cele patru colțuri ale mormintelor sunt patru brăduți, aceiași care au împodobit carul care a purtat sicriul în ziua înhumării - Bacău (ICHIM, p. 136-137). Cel care visează brad va avea noroc în perioada următoare - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *brad-mireasă-vineri; brad-colac-batistă-busuioc; brad-flori-năframă-smochină-nucă-prună-stafidă; apă-brad-panglică-batistă-ștergar-măr-colac.*

BRAHNĂ (BREAHNĂ; BREHNE)

Personaje imaginare, brehnele sunt niște zâne rele sau, mai precis, duhuri silvestre, cu prezență în credințele tradiționale din Moldova mai ales; ele nu sunt propriu-zis malefice, acționând doar asupra drumeților nocturni, fricoși și nătângi, care sunt speriați în timp ce traversează pădurile (2. KERNBACH, p. 316).

BRAZDĂ

În sensul de pământ răsturnat cu plugul și porțiune de pământ, strat, cultivat cu legume și flori (ȘĂINEANU, II, p. 165), dar și în sensul de bucată de pământ înverzită; din cauză că brazda înverzită conotează o serie de simboluri similare cu acelea ale *pământului*, nașterea copilului se face pe o glie cu iarbă - Maramureș (4. ȘTIUCĂ, p. 101). Nu este bine să se ia masa lângă straturile din grădină, pentru că usturoiul și ceapa vor face viermi - Suceava; se crede că, dacă visează cineva că face straturi, e semn că va muri o persoană din acea casă; în Duminica Paștelui, este bine să se ia, dezbrăcat și cu ajutorul capului, o brazdă, care să fie pusă în fața ușii și să se intre în casă, pășind pe ea, când se vine de la biserică; această brazdă trebuie recoltată în ziua de Sfântul Gheorghe (23 aprilie), pentru că este bună de pus în hrana vitelor când li se împietrește ugerul - Suceava; în ziua Sfântului Gheorghe, se pun brazde verzi pe la porți și se scot vasele de lapte la pârâu, ca să se facă multă smântână peste an - Suceava; aceleași brazde strânse la Sfântul Gheorghe sunt indicate să fie folosite la afumarea celor care suferă de sperietură - Bucovina; în ajunul zilei de Sfântul Gheorghe, seara, se așează, la porți, porțițe și la intrările în grajdurile vitelor, brazde cu iarbă verde, pentru ca ielele să nu ia cumva mana vacilor, iar strigoaicele să nu strice somnul copiilor,

visul fetelor și norocul flăcăilor - Bucovina (2. GOROVEI, p. 134; 149; 190; 214; 218; 248). Se spune că glia cea dintâi brăzdată de primul plug ieșit la arat primăvara este bună pentru fermece și de aceea bătrânele o păstrează peste an (PRESĂ). În zona de munte a Banatului, unul din gropari scoate cu sapa o bucată de glie, pe care o pune alături; apoi se sapă groapa, la care lucrează, în general, patru sau șase bărbați; după terminarea acesteia, unul din ei rămâne să o păzească; după înmormântare, groparii se așează roată în jurul gliei, iar o femeie, stând pe această bucată de brazdă, le toarnă apă dintr-o oală, ca să-și spele mâinile și uneltele; în fine, oala este spartă de o piatră care are pe suprafața ei semnul crucii (3. ANTONESCU, p. 277).

BRĂCIRE v. BRĂU.

BRÂNCĂ

Maladie infecțioasă, erizipel, care se manifestă, la om și la animale, prin inflamarea și înroșirea pielii, însoțită de dureri și temperatură ridicată (ȘĂINEANU, II, 168; III, p. 29). v. BOALĂ.

BRÂNDUȘĂ

Românii au asimilat, sub denumirea de brândușă, două specii de plante, la care asemănarea este dată doar de culoarea liliachie a florilor; una înflorește primăvara (*Crocus heuffelions herb*), cealaltă toamna (*Colchicum autumnale L.*), ambele simbolizând începutul și sfârșitul ciclului vegetal; prin asimilare, brândușa de primăvară este floarea celor vii, care se bucură pentru că, prin înflorirea ei, le vestește primăvara; se crede chiar că ea apare înainte de topirea zăpezii din cauza răutății mamei vitrege a Pământului, care o scoate cu forța afară, ca și Baba Dochia care își trimite nora în pădure să culeagă fragi copti la începutul lunii martie; în Banat, numele brândușei a fost dat măcinicilor care se împart drept pomană la Moșii de Mărțișor - 9 martie (12. GHINOIU, p. 101). Cine dorește să-și întinerească ochii este bine să-i frece cu o brândușă de primăvară - Transilvania (2. GOROVEI, p. 177). Brândușa de toamnă este plantă toxică, denumită, în multe zone, *floarea-brumei* (DLRM, p. 308) și *ceapa-ciorii*; în realitate, ultima denumire este dată altor trei plante erbacee din familia liliaceelor (DLRM, p. 130). Este ultima plantă care înflorește toamna prin poienile umede, fiind, în același timp, și floarea celor morți; în Suceava, se crede că este păcat să o rupi (12. GHINOIU, p. 101). Se crede că florile brândușei de toamnă, mâncate, apără de brâncă (erizipel) sau că bolnavului de brâncă este bine să i se dea, ca leac, brândușe din sân - Bârlad (2. GOROVEI, p. 200). În Țara Hațegului, se freacă pielea cu aceste flori ca să nu mai muște puricii (BALASZ, p. 80). Când înfloresc brândușele este semn de toamnă lungă - Maramureș (BOGDAN, p. 10). De altfel, brândușa de toamnă apare, ca motiv ornamental, pe cozile lingurilor de lemn folosite în păstorit - Suceava (ȚUGUI, p. 39).

BRÂNZĂ

Să nu se scalde nimeni la râu, primăvara, până nu va gusta brânză proaspătă, deoarece s-ar putea îneca - Iași; Suceava; nu se pune brânză pe foc, pentru că se umflă ugerul oilor - Tecuci; pentru ca o vacă să fete vițel pătat, să i se dea să mănânce brânză rămasă de la Lăsatul secului de brânză pentru Postul Mare (Postul Paștelui) - Muntenia (2. GOROVEI, p. 214; 246). Vrăjitoarele se pot cunoaște numai în Duminica Paștelui astfel: oamenii care mănâncă brânză în Săptămâna brânzei (Săptămâna albă) strâng brânza de pe dinți într-o hârtie, în prima zi de luni din Postul Paștelui, iar, când se duc la biserică, pentru a asista la slujba de Înviere, iau hârtia cu brânză cu ei și astfel pot vedea toate vrăjitoarele și toți strigoii, pe care îi însemnează, ca să-i poată recunoaște ulterior (2. MARIAN, II, p. 185; 3. GOROVEI, p. 115). Se crede că acela care visează brânză va avea noroc; înseamnă câștig în afaceri pentru cel care se visează mâncând brânză; dar înseamnă boală pentru cel care se visează făcând brânză; va avea parte de supărare cel care se visează mâncând brânză - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *brânză-dinte-luni-duminică(Paște)*. v. LAPTE.

BRĂU

Brăul avea un rol important pe vremuri, azi păstrându-se două reminiscențe: în loc de dezlegarea brăului de către mire, mireasa este cea care îi dăruiește acestuia un brăuleț țesut de ea; dezlegarea brăului nupțial de odinioară sau dăruirea lui subliniază decizia fetei de a accepta o nouă stare existențială și de a renunța la regimul de castitate; de regulă, brăiele nupțiale aveau culoarea roșie, culoare căreia i se atribuie puteri apotropaice, de apărare împotriva deochiului, izgonirea duhurilor rele etc. (EVSEEV, p. 149-150). Ca să grăbească nașterea și să nască ușor, femeile gravide fac o frânghie din mai multe brăciri înnodate între ele, pe care o aruncă în apa peste care traversează o punte, zicând că atât cât apa zăbovește sub punte, tot atât să mai întârzie și pruncul în pântecul lor - Banat; când cineva botează, nu este bine să ofere bete de lungime mare, pentru că, se crede, finul sau fina nu se vor mai căsători - Ilfov; cu betele primite la botezul copilului să nu se încingă mama sa, pentru că va îmbătrâni repede - Muntenia; fetele și femeile să se ferească să li se taie, pe furiș, din bete, fiindcă bucată este luată special de vreo rivală care dorește să le facă farmece - Țara Oltului; când, fără să-și dea seama, cade brăul unei femei înseamnă că o doresc iubiiții - Suceava; dacă brăul cade în timp ce merge pe un drum înseamnă că știi și alții că respectiva nu duce o viață tocmai corectă - Tecuci; mortul să nu fie încins cu lejeritate, pentru că, în drum spre lumea cealaltă, s-ar încurca în hainele puse pe el - Vâlcea; dacă o femeie se visează încinsă cu bete înseamnă că a rămas gravidă - Galați (2. GOROVEI, p. 17; 20; 25; 27; 152; 159; GOLO-PENȚIA, p. 86). În Țara Oltului, brăul este simbol al legăturii prin cununie, al unirii, în esență al nunții (HERSENI, p. 224). În jocul călușăresc, vătaful cetei poartă mai multe brăie decât ceilalți membri ai formației; femeile bolnave sau care nu au copii dau aceste brăie călușarilor să le „jocă”, adică să le poarte pe toată perioada de performare rituală (ENACHE, p. 125). La fel ca și opregul, brăul este o marcă a stării civile, fiind purtat, în Banat, numai de către femeile căsătorite; valoarea magică a brăcirii este dată de folosirea ei în ritualuri, precum vrăji și descântece de ursită; în unele localități din Banat, există obiceiul ca fetele să invoce astrele cu ajutorul brăcirii, pentru împlinirea ursitei lor în căsnicie; practica se desfășoară în ajunul Crăciunului, seara; înainte de a se culca, fetele pun sub cap o opincă și o bucată de colac, apoi ies afară cu brăcirea, trăgând-o după ele până la poartă, rostind în același timp o invocație către lună, care este rugată să le caute din sat în sat ursiții și să-i aducă în vis; apoi pun brăul sub pernă; uneori, în locul lunii este invocată steaua, conform credinței străvechi că fiecare om are steaua lui, care veghează asupra destinului său; de asemenea, brăul este un element nelipsit și în cazul trecerii noului născut prin colac, la trei zile după naștere, în cadrul ritualului de invocare a ursitelor, obicei păstrat până astăzi în Banat; „*la trei zile după naștere, moașa aduce ursitorii: un colac cât țestul, cu mijlocul gol, un tănieri, trei linguri, nouă bani și o brăciră; vine acolo și petrece de trei ori copilul prin colac, pune colacul pe masă, pe el tănierul, lingurile și brăcirea roată*”; colacul trebuie să fie nesărat, iar a doua zi îl mănâncă părinții copilului; prof. Mihai Pop spune că „trecerea copilului prin colac înseamnă introducerea noului născut în comunitate; la culturile orientale, aceasta se face prin circumciziune; la culturile europene, de factură creștină, se face prin tăierea moșului acestuia; în cultura tradițională românească, introducerea noului născut în comunitate se face prin trecerea copilului prin colac, exact așa cum copilul care este bolnav, când trebuie să i se schimbe numele, ca să scape de duhurile rele care l-au îmbolnăvit, este trecut pe sub pământ”; la nuntă, brăul devine simbol al unirii tinerilor căsătoriți, al integrării miresei într-o nouă familie; astfel, în momentul intrării ei în noul cămin, soacra o întâmpină cu o pâine, după care îi trage pe cei doi tineri înăuntru cu ajutorul unei brăciri (TURCUȘ, p. 36-37). Când mireasa este îmbrăcată pentru ceremonia nupțială, brăiele de la poale și cele de la „șurt” nu se înnoadă, ca să nască ușor primul copil - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 182). Când cineva este bolnav de *colăcit* (colită abdominală) se va căuta brăul sau cureaua unui bărbat, pentru o femeie suferindă, și de la o femeie, pentru bărbatul suferind, cingătorile fiind înfășurate în jurul mijlocului celui bolnav; persoanele de la care provin respectivele piese nu trebuie să fie cununat la biserică și să nu fie suspectate de moravuri ușoare, pentru că altfel

bolnavul nu se vindecă - Banat (LĂPUȘTE, p. 90). De remarcat că, în multe narațiuni populare, puterea voinicilor luptători stă în brâu, fiindcă, îndată ce acesta le cade, ei devin mai slabi, mai neputincioși; miresele se încing cu un brâu sau o cingătoare, căreia i se face un nod, pe care bărbatul trebuie să-l desfacă în patul nupțial; în Chioar, este obiceiul ca miresele singure să înnoade brâul, însă nu înainte de cununie, ci în timpul desfășurării acesteia; pentru aceasta, mireasa își lasă o parte din *frâmbie* liberă, pe care o înnoadă o dată sau de mai multe ori, fără să o vadă nimeni, cu scopul de a avea copii numai atunci când va dezlega câte un nod; brâul astfel înnodat este pus într-un loc ascuns, pentru ca nimeni să nu-l găsească și să nu se piardă (3. MARIAN, I, p. 187; 274). În Bucovina, de Anul Nou, unele fete se dezbracă de toate hainele și rămân numai în cămașă; iau apoi brâul și catrința, precum și o mână de sămânță de cânepă, merg la locul unde se taie lemne în mod obișnuit, „ară” cu brâul printre surcele, apoi seamănă cânepa, după care grăpează cu catrința; bat mătăni și se roagă Sfântului Vasile să-și vadă în vis ursitele lor; se întorc în casă, aștern pe pat catrința, iar sub pernă pun brâul, mai fac câteva mătăni și se culcă, în credința că-i vor visa pe cei care le vor lua de soții; locul unde se taie lemne este numit „*la lemnari*”, unde se află și butucul pentru despiciat lemnele de foc, despre el crezându-se că este locul unde nu crește nimic, deci ursitul să nu aibă stare în acel loc, ci să vină la ea; tot de Anul Nou, femeile din Bucovina iau un brâu și îl pun cerc în fața ușii, dând în el de mâncare grăunțe găinilor, în credința că procedând astfel nu le va mânca uliul peste an, fiind aici vorba de desenarea unui cerc protectiv cu ajutorul brâului (2. MARIAN, I, p. 101; 111) Este semn rău, de necredință și lenevie pentru cea care se visează că și-a pierdut brâu (cingătoarea), dar va primi o veste bună persoana care visează că și-a găsit brâu - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *brâu-ajun-seară-colac-opincă*; *brâu-colac-blid-lingură-monedă*; *brâu-catrință-cânepă-lemn*.

BREBENOC

Pe teritoriul României, cresc trei specii de brebenoc: *Vinca minor*, *Vinca major* și *Vinca herbacea*; cea mai răspândită, în parcuri și păduri este *Vinca minor*, întâlnită în toată Europa Centrală și Meridională, fiindu-i prielnice terenurile argiloase și calcaroase; este deci o plantă cultivată și de cult, mai puțin o plantă medicinală, fiind folosită ca plantă decorativă în special la nunți; în Țara Zarandului, soacra mare iese în întâmpinarea miresei cu o lumânare aprinsă, cu sare, cu un colac și „*fonfiu*”, adică brebenoc, ca să fie de noroc la semănăturile de grâu și nicicând să nu lipsească cele trebuincioase din casă; planta o ia mireasa, ca să „*nu-și piardă fața*”, adică să nu îmbătrânească repede, ci să fie tot tânără, cum este „*fonfiu*” verde și vara, și iarna; în Țara Oltului, în seara de Anul Nou, se pun ramuri de brebenoc în apă, atâtea fire câți membri are familia, iar cel căruia i se înnegrește ramura lui se crede că va muri în anul ce vine; în Suceava, se spune că, dacă se face dintr-o tufă de brebenoc o cunună pentru mort, nu este bine a se face din aceeași tufă și una pentru mireasă; se pune ca plantă ornamentală și pe morminte; mai este numită și *saschiu* (PRESA). Serie simbolică: *brebenoc-lumânare-sare-colac*.

BRICI

Cine visează brici (răzându-se cu el sau pe altul făcând aceeași operație) este semn că nu va avea noroc în căsătorie - Suceava (NOTE, Băncescu).

BROASCĂ (*Rana esculenta* - DLRM, p. 94).

Este prima viețuitoare care apare în procesul cosmogonic, dar nu este implicată direct în actul facerii lumii, ea doar îl precede și îl pregătește, aducând o veste bună, confirmând gândul sau bănuiala divinității supreme cum că, la fundul apei, este nisip sau pământ; în alte texte folclorice, rolul broaștei este mult mai mare, deoarece ea nu numai că vestește, dar și făurește, nu este doar martor pasiv, ci și participant activ, cu un rost bine definit în procesul complicat al făuririi lumii: „*Dumnezeu i-a poruncit să care apă cu gura și să care țărână pe niște beldii de urzică; ea tot a*

cărat, până s-a făcut pământ destul de mare; pământul broasca l-a făcut”; deci, unele legende afirmă că broasca a vestit pe Demiurg de existența pământului (s-a scufundat o singură dată), iar Demiurgul a poruncit ca apele să se retragă (creație pe orizontală); în celelalte legende, broasca face numeroase drumuri, pe verticală, până ce reușește să adune o turtiță de pământ din care se va naște lumea; rolul important al ei, în cosmogonia populară, se datorează poziției ei (naturale) de mediator între apă și pământ, pentru că ea trăiește și într-un mediu și în celălalt și astfel „le ajută”, în plan simbolic, să comunice; în unele texte folclorice, broasca (animal care, atunci când plutește pe apă, se lățește, mișcându-se surprinzător, deosebit de felul de a înota al altor ființe de baltă) apare ca suport al lumii: „Pământul este așezat pe un picior și acest picior este așezat pe spinarea unei broaște, mare cât toate zilele, iar broasca este pe apa unei mări fără margini, care este sub pământ; și când broasca se mișcă de la un loc la altul, pe apă, atunci se mișcă și pământul, mai tare sau mai încet, după iuțeala cu care se mișcă broasca”; ea nu face lumea de la început, ci reface universul, dând viață naturii, deci are loc la nivelul energiei vitale care animă universul; stăpânind viața și mai ales tainele regenerării ei, broasca înfrânge blestemul divinității și alungă tristețea „de moarte” a acestuia, eliberând energiile stăvilite și declanșează un nou ciclu vital, pentru care, drept răsplată a fost blagoslovită; ea este sfântă, consacrată, puternică: „E păcat s-o omori, pentru că e blagoslovită sau sfințită, pentru că împreună cu ariciul a urzit pământul”; „În Moldova, broaștele și aricii se socotesc sfinte și nimeni nu se atinge măcar de ele; se îngăduie să umble și prin case”; credințele populare susțin că „acela care calcă sau ucide o broască, va ucide pe maică-sa”; „ori când omori o broască îți moare mama”; cel care omoară broasca, omoară o ființă dotată cu puteri sacrale; cum broasca este fecundă și regeneratoare, cum ea făurește lumea și ajută natura să renască, ea este o „mamă” a firii; deci, omorârea ei poate fi, în plan simbolic și arhetipal, un matricid; deci consecința este logică, îi va muri mama; „Fiecare om are o broască-știmă; pe ea când o omoară, moare și el”; aici broasca are aceleași puteri și funcții cu șarpele casei, apărând ca o divinitate protectoare, de a cărei existență și securitate depind existența și securitatea omului, a familiei și a casei sale; teama față de broasca sacră răzbate și din precauțiile ce înconjoară întâlnirea cu ea; este bine, afirmă credințele tradiționale, ca broaștei să nu i se spună pe nume; atunci când sunt auzite cântând, trebuie să se exclame: „Cucoanele cântă” și, drept răsplată, ele vor ura: „Să fii frumoasă ca o cucoană”; sau, văzând o broască, este bine să i se spună „cal”, „cal de apă”, ori „iapă”; mulțumită de respectul cu care este tratată, ea va răspunde: „Să fii tu tare ca calul”; se crede că acela care sapă o fântână și dă acolo de o broască să fie sigur că va da și de izvor; dacă, într-un izvor sau râu, există broaște, atunci cu siguranță apa aceea este bună de băut, faptul concret găsindu-și explicația în conformitate cu sistemul legendelor (care ipostaziază realul într-o consecință a evenimentului mitologic), prin binecuvântarea unei divinități; astfel, drept mulțumire pentru faptele sale, acestei viețuitoare i s-a hărăzit darul de a trăi numai în apele curate și de a asigura, prin prezența ei, puritatea lor: „Apa unde trăiește broasca e bună de băut, omului să nu-i fie scârbă, fără broaște apa se-mpute și apoi scade”; izvorul, apa abia ruptă din matcă, „nespurcată” de cele lumești, reprezintă puterea ingenuă a vieții; primăvara, anotimpul începuturilor, când totul se schimbă și renaște, întrupează momentul de cumpănă fertilă, clipa când puterile naturii sunt intacte, pure, concentrate, gata să izbucnească; corelându-se, în plan simbolic, broasca și primăvara asigură puterea magică și bogăția: „Când broaștele cântă întâi primăvara, e bine să te dai de trei ori peste cap, dacă vrei să fii sănătos peste an, sau dacă vrei să ai noroc”; „Broasca e din inelul Maicii Domnului; ea l-a pierdut toamna și l-a găsit primăvara; l-a luat, l-a sărutat și l-a lăsat printre buruieni”; de aceea, când este găsită, trebuie sărutată de trei ori, dată peste umăr și printre picioare de trei ori; deci broasca se naște primăvara, ca toate divinitățile vieții; se crede că, dacă se omoară o broască, „se mânie Dumnezeu, care se pornește pe ploii și pe potoape, de nu se mai oprește”, ba, se mai crede că acela care va omorî o broască îi va muri o vită; broasca mediază între dimensiunile și polii ei opuși, între pământ și apă, ud și uscat, fertil și arid, viață și moarte, pieritor și nepieritor; pentru că broasca este pură, curată, ea poate fi

folosită pentru a curăța omul, lucrurile, de spurcăciuni; broasca e socotită ca având darul să absoarbă toate necurățiile din apă și din aer; tot astfel se crede că poate extrage veninul din orice rană și de aceea e deseori întrebuințată în medicina populară; pe același mecanism analogic se bazează și credințele care susțin că broasca este bună contra frigurilor, a durerilor de șale, contra umflăturilor de buze, a înecului etc. ; cel ce vrea să oprească grindina trebuie să prindă o broască, să o jupoaie de vie și să o atârne în vârful unui arin, crezându-se că, omorând broasca, se omoară ploaia, sau că, punând în pom pielea viețuitoarei ce tutelează ploile, sunt apărute câmpurile de puhoaiete dezlănțuite; există însă și o broască malefică, anume broaștele râioase; despre ele se crede că sunt creaturi ale diavolului și că ele întrupează adeseori strigoaicele și fermecătoarele; „*broasca râioasă e strigoaie și, dacă o iei în mână, te umpli de râie*”; în chip de broască râioasă, frigurile demonice pot aduce casei și omului fel de fel de rele: ele poartă farmecele, duc bolile, fură mana și bogăția gospodăriei: „*De multe ori strigoaica vine să fure tot grâul din șura omului, dar nu-l poate duce și cheamă broscii în ajutor și tot neamul broștesc, cu gura cât o șură, de cară tot*”; credințele afirmă că, pentru a fi îmbunată, broaștei trebuie să i se spună „*iapă*”; în același timp și în sens invers, descântecele spun o „*iapă albă*”, de la marginea lumii, ca să stăpânească și să neutralizeze puterile malefice ale broaștei; astfel, broasca „bună” este iapă (are deci puterea și fertilitatea acestui animal), iar broasca „rea” stă sub puterea iepei, este alungată și înfrântă de aceasta; apa în care ea s-a scăldat vindecă pe cel bolnav; tăiată și pusă pe rană are valori curative nemaipomenite; cea „spurcată” este Muma-pădurii; ori afirmația „*Dracul mănâncă broaște*”, adică hrană spurcată; eroina pedepsită va scoate pe gură, ori de câte ori va vorbi, broaște și șerpi; cea bună declanșează ploile („*să nu se omoare broasca, pentru că vin ploile mari*”), purifică izvoarele, îmbunează și înveselește divinitățile triste (inclusiv moartea) ale vieții și fertilității, vestește nașterea zeului-prunc (inclusiv a naturii reînnoite), aduce sănătate, putere și noroc; dominantă în manifestările orale și materiale (în ornamentică, o întâlnim prezentă pe cruci, ceramică etc.) este figura benefică a broaștei; nu are zile consacrate special ei, ca lupul, ursul etc. , ci întreaga primăvară îi este consacrată (COMAN, I, p. 95-96; 98; 100-110; II, p. 167). În unele legende, se spune că unul dintre animalele alese de Maica Domnului este broasca; aceasta ar fi fost cea care a vestit Sfânta Naștere și, drept urmare, trupul ei nu putrezește, ci se usucă, nefiind mâncat de viermi; de aceea, a omorî o broască este un păcat mare (PRESA). În Bucovina, se crede că broaștele sunt și vestitoare de frig, omăt și răceală, dacă ies și cântă înainte de Alexii (17 martie); iar dacă ies ele la timpul convenit, adică după ce trec Alexiile și după ce se încălzește, se poate spune: „*Să n-ai frică/De nimică*” (2. MARIAN, I, p. 88). Să nu se omoare broasca, pentru că ea își adună palmele a rugăciune către Dumnezeu și îl blestemă pe cel care a ucis-o - Țara Oltului; este considerată sfântă și de aceea nu trebuie omorâtă - Neamț; primăvara, cine vede un brotăcel prin iarbă să-l ia, să-l scuipe de trei ori în gură și apoi să-i dea drumul, pentru că nu se va mai îmbolnăvi de friguri peste an - Muntenia; se crede că omorârea broaștelor de către cineva atrage moartea mamei aceluia; sau că gestul de a le omorî echivalează cu uciderea propriei mame; de aceea, poate ucide o broască numai acela căruia i-a murit deja mama - Suceava; moare unul dintre părinții celui care omoară o broască - Botoșani; sau îi va muri o rudă - Muntenia; este semn rău pentru cel ce calcă o broască - Galați; îi devine vaca stearpă aceluia care omoară o broască - Suceava; să nu se omoare broaște, pentru că aluatul frământat de mâna ucigașă nu va dospî - Bihor; să nu se vorbească seara, în preajma copiilor, despre broaște, deoarece ele pot aduce răul asupra celor mici - Suceava; nu este semn bun, dacă intră o broască în casă - Suceava; când intră broaște în casă e semn că un membru al familiei va muri - Suceava; sau că a fost trimisă cu farmece și vrăji; în acest caz, cu un băț este scoasă afară, adăugându-se: „*Cu ce te-a trimis, dă lui și de capul lui să fie*” - Iași; dacă în casă este un bolnav și, pe înserate, sosește la ușă o broască sau intră în casă, este clar că a fost trimisă cu farmece; de aceea, este pusă într-o țepușă și așezată în pod ca să se afume - Suceava; este rău de moarte, când cântă broasca sub talpa casei - Vâlcea; se consideră că apa din fântâna unde nu trăiesc broaște nu este potabilă - Muntenia; Suceava; de

aceea, este păcat să fie omorâte broaște de fântână - Galați; ca să închidă gura vecinilor prea clevetitori, femeile prind o broască din fântâna din care iau apă acei vecini și îi leagă gura (sau îi cos gura) cu un fir roșu, după care o aruncă înapoi în fântână - Tecuci; când cântă de prima dată broaștele primăvara, este bine să se dea de trei ori peste cap cel ce le aude, pentru a fi sănătos peste tot anul și a avea noroc - Teleorman; Vaslui; Iași; sau să se dea de trei ori peste cap, pentru a crește bostanii mari - Vaslui; sau ca să nu fie anul secetos - Muntenia; sau ca să-i fie viața ușoară peste vară - Suceava; cine vede pentru prima oară, primăvara, ouă de broască să se frece cu ele peste tot trupul, pentru a fi ferit peste an de friguri; dacă vrea să fie ferit permanent de friguri, să se frece cu ouă de broască de-a lungul întregii primăveri - Suceava; ca să-i treacă frigurile, cel afectat de boală să pună o broască în sânul unui om fricos - Tecuci; nu va fi bolnav de friguri peste an cel care, văzând primăvara broască, pentru prima oară, o ia și o scuipă în gură - Bihor; sau să fie sărutată pe spate de trei ori și apoi aruncată peste cap - Suceava; broasca prinsă primăvara se dă de mâncare și porcilor, pentru a le trece unele afecțiuni ale gurii - Argeș; cine se duce la scăldat, pentru prima oară în acel an, să-și pună o broască în sân, ca să nu se înece - Arad; pentru diagnosticarea dalacului (antrax), se pune pe zona afectată o broască vie și, dacă aceasta moare, este sigur că boala este dalac - Vaslui; este bine să se pună pe pântecul unei femei aflate în travaliu o legătură cu rămășițele pisate ale unor broaște moarte, pentru ca nașterea să se producă ușor - Tecuci; negii se fac mai ales din cauză că broaștele din bălți urinează pe mâinile și picioarele unor oameni și pot fi tratați cu firimituri de mămligă găsită - Tecuci; să nu se omoare broască, fiindcă plouă - Dolj; când cântă broaștele ziua este semn că va ploua - Muntenia; Buzău; Suceava; de cântă pe înserat e semn că vremea a doua zi va fi bună - Suceava; grindina poate fi alungată, dacă este prinsă o broască, este jupuită de vie, iar pielea i se agață într-un băț de arin - Iași (2. GOROVEI, p. 27-28; 30-31; 94; 142; 159; 165; 200; 266; 273; 283; 286; GOLOPENȚIA, p. 110; NOTE, Antonescu). În Maramureș, se crede că, dacă își doresc copiii să cânte frumos, să țină o broască verde în sân; limba de broască pusă pe pieptul unei femei o face să spună tot; omul să se ferească de broască, să nu i se ude în ochi, pentru că orbește, iar dacă pune cineva mâna pe ea, să nu se atingă pe la ochi, pentru că orbește (BOGDAN, p. 33; 117; 126). Pentru a-și face rost de iubit sau iubită, în Sălaj există următoarea vrajă: se prinde o broască, cu 9 zile înainte de Sângiorz, și se pune într-o cană găurită în 9 locuri; cana cu broasca în ea se îngroapă în grădină, în dimineața zilei de Sângiorz; după alte 9 zile, se scoate cana în zori și se vor găsi în ea două oase: unul având formă de cârlig, celălalt în formă de furculiță; este apoi atins cu osul în formă de cârlig cel care este plăcut, iar cel care urăște pe cineva îl atinge cu osul în formă de furculiță (PRESA). Apa din fântâna în care sunt broaște nu este bună de băut - Gorj (1. CHIVU, p. 246). Dacă broaștele încep să orăcăie înainte de Alexii (17 martie), primăvara va fi lungă și rea, cu zile friguroase (PRESA). Înseamnă onoare pentru cine visează broască; broască orăcăind înseamnă desfrânare; primește o veste bună cel care se visează mâncând broaște și înseamnă nefericire pentru cel care visează broaște multe - Suceava (NOTE, Băncescu).

Broască țestoasă. Se crede că este aducătoare de bine pripășirea la casa omului a unei broaște țestoase - Neamț (2. GOROVEI, p. 280).

BRUMĂ

Dacă nu cade brumă până în ziua în care este prăznuită Tăierea Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul (29 august), nici nu va cădea așa curând și toamna va fi mai călduroasă - Suceava (2. GOROVEI, p. 261). Pentru cine visează brumă este semn că va duce un trai nebuloș, plin de nesiguranță - Suceava (NOTE, Băncescu).

BRUMĂREL *Brumărel* sau *Brumariu Mic* sunt denumirile prin care este cunoscută luna octombrie, iar *Brumariu* sau *Brumariu Mare* sunt folosite pentru luna noiembrie; dar sub aceste nume se ascunde și o ființă mitologică, un fel de Făt-Frumos care umblă totdeauna călare pe un cal murg și

este îmbrăcat în haine brumării sau albe; este în fapt personificarea brumei, care, așa cum îl descriu versurile dintr-un cântec, „*florilor mirosul stric*” și „*iau cu mine orice floare*”, pe care o ducе acasă la mama lui Toamna sau Tomnica, iar aceasta, cum îi vede, îi și cunună - Suceava (1. MARIAN, p. 47-49).

BRUN

Este simbolul pământului cel roditor (ZAHACINSCHI, p. 7). v. PĂMÂNT.

BUBĂ

Când îi iese cuiva o bubă, să știe că îi vor ieși și altele, până la nouă bube, pentru că buba are totdeauna nouă rădăcini - Tecuci (2. GOROVEI, p. 30).

BUBURUZĂ (*Coccinella septempunctata* - DLRM, p. 96)

Românii numesc aceeași specie de insecte cu doi termeni: buburuză și gărgăriță, chiar dacă ultimul nominalizează mai multe specii de gândaci (în special de culoare roșie), dăunători ai cerealelor și zarzavaturilor (DLRM, p. 330). Se crede că buburuza este metamorfoza unei fete de împărat, ucisă de fratele ei în urma disputei pe care au avut-o cu privire la dreptul de a conduce destinele împărăției; această imagine nefericită i-a determinat seria de credințe, conotațiile buburuzei fiind legate de iubire: așezată pe dosul palmei sau pe braț, arată, prin direcția zborului ei, locul unde se află viitorul soț (sau viitoarea soție); uscată, pisată și apoi pusă în mâncare, stârnește dragostea feciorului dorit; aruncată în apa de îmbăiere, ajută fetele să fie mai frumoase; purtată pe pălărie sau în năframă, atrage asupra posesorului dragostea celor din jur; buburuza este „*prietena Maicii Domnului*” și „*nepoata dragostei*”; ocupă o poziție similară aceleia a plantelor iubirii - busuiocul și ruja, sau a păsărilor erotice - porumbelul și cucul; dar, pentru că este cunoscută și cu atribute negative, este considerată o insectă hulpavă, care aduce pagube în hambare; se zice că a fost trimisă de Creator să mănânce toată recolta unui om bogat, dar zgârcit, pentru că acesta nu vroia să dea și altora nici o fărâmbă din bucatele sale; de aceea tradițiile populare românești recomandă, alături de o serie de practici magice de luptă împotriva ei, și un descântec prin intermediul căruia gărgărița este aruncată (metaforic vorbind) din interiorul gospodăriei (ca spațiu apărat) la polul opus, în inima naturii sălbatice (ca spațiu destructurat), acolo unde stăpânește Muma-Pădurii (COMAN, II, p. 134-135). În jurul buburuzei sunt credințe conform cărora, dacă ea apare după ziua lui Simeon Stâlplnicul (1 septembrie - Cuviosul Simeon Stâlplnicul), usturoiul va da recoltă bogată - Bucovina; să nu se omoare „*văcuțele Domnului*” (o altă denumire a buburuzei), pentru că este păcat - Suceava; când cineva le vede mergând pe o cărare lungă e semn că acela va face o călătorie îndelungată, ori va muri - Tecuci; totuși, la vederea ei, omul trăiește sentimente de plăcere și bună dispoziție, pentru că, în popor, se crede că ea prevestește binele - Neamț; Galați (2. GOROVEI, p. 19; 249; 280). Când copiii găsesc o buburuză („*păpăruză*”), o iau în palmă, apoi răsucesc palma până ce insecta se urcă pe degetul arătător, timp în care i se descântă să zboare, direcția zborului fiind cea în care sau dinspre care le va veni perechea sortită - Maramureș; Muntenia; demn de reținut este și faptul că, în Maramureș, fetițelor li se spune, în semn de alint, „*păpăruză*” (BOGDAN, p. 60-61; NOTE, Antonescu).

BUCIUM v. APRILIE.

BUCUR

Păstor legendar, pe care tradiția îl așează la obârșia localității București, capitala României (ȘĂINEANU, I, p. 41).

BUCURIE (A SE BUCURA)

Se crede că este bine să se păzească, pentru a nu da de un necaz mare, omul care încearcă o bucurie prea intensă - Tecuci (2. GOROVEI, p. 31).

BUFNIȚĂ (*Bubo bubo* - DLRM, p. 98)

Face parte din bestiarul de bază al culturii tradiționale românești, moștenit de la daco-geți (BUHOCIU, p. 20). Caracteristicile naturale ale bufniței (buha), din care mai evidente sunt regimul nocturn, strigătul lugubru, zborul lin ca o nălucă, culorile închise ale penajului său, o amplasează într-un context depreciativ, asociind-o în special întunericului și tărâmurilor infernale; deoarece cântă numai noaptea, vestește evenimente nefaste (COMAN, II, p. 1; 99-100). Dacă bufnița cântă pe casă e semn de moarte - Mehedinți (CIOBANU, p. 79). Când cântă ziua sau prin cimitire, prevestește moarte, boli, război; când cântă seara sau spre răsăritul soarelui, prezice vreme frumoasă, dar poate determina și împiedicarea desfășurării unei nunți sau, cel puțin, amânarea ei (3. MARIAN, I, p. 123-124). Când cântă în luna februarie e semn de primăvară timpurie - Ialomița (2. GOROVEI, p. 268; 272). Pentru cine visează bufniță înseamnă pagubă - Suceava (NOTE, Băncescu).

BUHAI

Instrument muzical primitiv, cu posibilități fonice reduse, cunoscut mai ales în Moldova și folosit cu deosebire în ceremonialul Plugușorului (ADĂSCĂLIȚEI, p. 44). Este alcătuit dintr-un butoiș (cutia de rezonanță), având un capăt acoperit cu piele de animal, prin mijlocul căreia ies câteva fire de păr din coadă de cal; firele sunt frecate în lungul lor cu degetele înmuiate obișnuit în oțet sau, pur și simplu, în salivă, obținându-se un sunet gutural, ritmic, prelung (2. KERNBACH, p. 211). Fiind simbol al fertilității, buhaiul, care imită răgetul taurului, înlocuiește, în ceata de colindători, taurul (4. POP, p. 77). În limbaj regional, buhai înseamnă și *taur*; pornind de la această realitate, unii cercetători susțin apariția buhaiului și a sunetului puternic produs de el în obiceiul *Plugușorului* ca semnificând amintirea scenei antice a jertfei anuale a taurului, dar și faptul că zgomotul produs, alături de tălângi, bice și alte instrumente și obiecte cu încărcătură rituală conjuncturală, ar fi menit să alunge spiritele malefice din preajma plugului și să purifice spațiul la început de an, celebrat odinioară primăvara (NOTE, Antonescu; PRESA).

BUHĂ v. BUFNIȚĂ.

BUJOR (*Paeonia* - DLRM, p. 99)

Pentru ca fața copilului să fie rumenă, sau să fie voinic, dacă este băiat, florile de bujor se pun în prima scaldă a nou-născutului, alături de alte obiecte, dezvoltând seria simbolică menționată mai jos - Munții Apuseni; Transilvania; Bucovina; se cultivă numai bujori de grădină, pentru că se crede că acela care va muta planta, ori va aduce rădăcini sau semințe de bujori din pădure nu va mai face copii - Tecuci (3. MARIAN, II, p. 58; 2. GOROVEI, p. 31; 212; 2. CHELCEA, p. 10). În fine, bujorul apare, ca motiv ornamental, pe cozile lingurilor de lemn folosite în păstorit - Suceava (ȚUGUI, p. 39). Serie simbolică: *agheasmă-busuioc-bujor-monedă de argint-miere-pâine-zahăr-ou-lapte dulce*

BULCI DE BALTĂ v. CALCE.

BUNAVESTIRE (BLAGOVEȘTENIE) v. MARTIE.

BURIC

Câți noduli se vor număra pe cordonul ombilical al unui prim copil nou-născut, atâți prunci va mai avea respectiva tânără mamă - Muntenia; partea care cade din buric, după nașterea unui nou-

născut, se păstrează, învelită bine, la grinda casei, iar, când copiii sunt mai mari, este udat în apă, ca să i se redea elasticitatea, și li se dă să se uite prin el, ca să nu se deoache, sau să ajungă cunoscători în toate cele ale vieții; tot prin buric se uită copiii și la venirea preotului de Bobotează (6 ianuarie), crezându-se că așa vor ajunge mari gospodari, îndemânatici - Țara Oltului; buricul căzut la nașterea copilului se păstrează până ce acesta împlinește șapte ani, când i se dă să-l dezlege și, dacă o poate face, înseamnă că va deveni un om deștept - Moldova; se păstrează buricul până se face copilul mare și, dacă îl dezleagă, de este băiat, va fi isteț la învățătură, iar, de este fată, va deveni foarte îndemnatică la țesut și cusut - Suceava; se păstrează și, când copilul e mare, se înmoaie în apă și i se dă să se uite prin el, ca să devină îndemnatic și să poată realiza tot ceea ce vede prin el - Muntenia; sau, băiat mare fiind, se uită prin buric, ca să nu fie văzut de către autorități și luat la îndeplinirea serviciului militar - Țara Oltului; sau pentru a-l păzi de cele rele în timp de război - Țara Oltului; buricul să fie dat copilului să-l rupă el, când a crescut mai mare, iar bucățelele să le arunce peste ogor primăvara, pentru că numai așa va deveni deștept și ceea ce va vedea cu ochii va înfăptui cu mâinile - Teleorman; buricul căzut după naștere se învelește bine și se introduce în vreo gaură din dușumelele casei, dacă se vrea ca următorul copil să fie băiat, sau într-o crăpătură din podele, dacă se dorește să fie fată - Galați; sau se îngroapă într-o gaură, făcută în tocul ușii ori în pragul casei, după care se astupă cu un dop de lemn - Țara Moșilor; se crede chiar că restul de buric îngropat deasupra ușii păzește casa de intrarea duhurilor rele în ea - Maramureș; Suceava; copilul cu buricul proeminent este înclinat spre îmbolnăviri de tot felul, iar cel cu buricul înfundat în abdomen va avea o constituție fizică rezistentă - Tecuci; ca să mai aibă copii și toți să-i fie dragi, mama ultimului născut ia buricul acestuia, îl usucă, apoi îl pisează și îl pune la macerat într-o sticlă cu rachiu, din care bea din când în când - Tecuci; ca să mai aibă copii, moașa ia buricul nou-născutului și-l îngroapă la rădăcina unui măr tânăr și sănătos - Banat; ca să nu mai facă și alți copii, femeile obișnuiesc să îngroape buricul nou-născutului și cămașa pătată de sânge a lehuzei într-o răspântie de trei hotare, considerând că vor avea copii, când acele obiecte vor fi dezgropate - Banat (2. GOROVEI, p. 30-32; 162-163; GOLOPENȚIA, p. 90; PRESA). Dacă buricul uscat este desfăcut ușor de către copil, se crede că el va fi isteț și priceput la orice lucru; dacă este fetiță, se crede că va ști orice să coasă, să țese; dacă se muncește mult cu desfăcutul, înseamnă că el va fi greu de cap; unii întrebă copilul de ce animal este buricul și, dacă răspunsul indică o vită, înseamnă că pruncul va fi norocos în vite; în Sibiu, buricul se păstrează la grindă, iar al fetelor ceva mai ascuns; după ce cresc mari, se ia de unde este ascuns, se găurește cu un fus, atâta cât să poată privi prin el, crezându-se că la lucrul la care va privi prima dată pe acela îl va deprinde cel mai ușor; dar, în unele părți, se spune că este bine să se dea buricul copilului să se joace cu el, ca să-l piardă, să nu se știe ce s-a făcut cu el; în Buzău și Bucovina, mama, după prima naștere, se uită prin buricul copilului și câte noduri zărește atâția copii va mai naște; în Banat, buricul copilului este tăiat pe un băț de corn, pentru ca micuțul să fie mlădios și tare precum cornul; apoi este învelit într-o pânză și, dacă tânăra mamă vrea să mai aibă copii, se îngroapă la rădăcina unui pom tânăr și sănătos sau la rădăcina unui gorun; în Bihor, Satu Mare și Țara Chioarului, ca să nu facă alți copii așa curând, buricul este înnodat de 7 ori și spălat în apă rece, în credința că va mai naște abia după 7 ani (3. MARIAN, II, p. 262-264). Imediat după naștere, moașa trece la „tăierea buricului”, operațiune foarte importantă sub raport medical, dar și în privința desprinderii fătului de vechea stare; ombilicul apoi se păstrează în casă, până când copilul crește mare, când i se dă să-l dezlege și în caz că reușește înseamnă că pruncul va fi cuminte - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 176). După tăiere, legarea buricului nou-născutului se face cu cheotoarea de la o cămașă a tatălui, sau cu una de la cămașa mamei; cu sângele care curge din buric, moașa unge cu degetul pe copil pe frunte, bărbie și obraji, ca să fie roșu toată viața, dar trebuie remarcat faptul că, făcând acest gest, moașa îl închină astfel pe copil - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 60). Serie simbolică: *buric-cămașă-răspântie*.

Buricul pământului. În general, este conceput ca centru al Lumii, dar având concretizări în funcție de poziția pe care o ocupă informatorul în contextul cultural arhaic pe care îl colportează; o primă

ipostază a localizării buricului pământului este de natură biologică, în sensul că este „centrul”, „mijlocul” pământului, „mijlocul lui dinlăuntru”, prin analogie cu trupul uman; a doua ipostază are rădăcini în mentalitatea creștină, folclorizând însă valorile și simbolurile creștine: este „centrul pământului și se găsește la Ierusalim”, „la mijlocul pământului, la casele lui David”, „la mormântul lui Hristos”, „la muntele Golgota, unde s-a răstignit Isus. Acolo e capul lui Adam”, „la Ierusalim. . . acolo e drumul soarelui”; a treia ipostază este de natură etnică și națională: „un pământ fertil în toate”, „loc bun răzășesc”, „aici în Țara Românească”, „la locul cel mai ridicat al țării, la București”, „e la mijlocul țării, la Focșani”, „e unde stai cu picioarele. Cine nu crede să sape, să se convingă”; a patra ipostază proiectează gândirea metafizică tradițională, frecvent întâlnită în textele folclorice, fie că sunt realizări în versuri sau proză, caracterizate printr-o accentuată ubicuitate: „Buricul pământului este un fel de deschizătură ce se află în mijlocul pământului și prin care trec vitejii din povești pe celălalt tărâm”; „prin Buricul pământului răsuflă pământul; când răsuflă, se cutremură; pământul șade pe o piatră și piatra pe foc”; „Buricul pământului se face pe pământ în formă de bureți (ciuperci)” (PRESA).

BURSUC (*Meles meles* - DLRM, p. 929)

Animal carnivor care, în mentalitatea tradițională românească, ocupă un loc de neînviat, deoarece, dacă este prins, este ars de viu - Suceava; untdelemnul, în care a fost fiert un bursuc, este folosit în frecționarea locurilor afectate de reumatism - Bacău; Neamț; Suceava (2. GOROVEI, p. 284; 285).

BURTĂ v. ABDOMEN.

BUTOI v. VAS.

BUTUC v. LEMN.

BUSUIOC (*Ocimum basilicum* – DLRM, p. 102)

Este mult cultivat de români, fiindcă se crede că busuiocul este o floare ce aduce noroc în casa omului; este întrebuințat mai mult pentru farmece de dragoste; fetele, când merg la joc, au obiceiul de a lua cu sine fire de busuioc, iar mamele flăcăilor le țin acestora cămășile curate, punând între ele fire din această plantă; se pune busuioc, împreună cu alte daruri, pentru Ursitoare, la căpătâiul pruncilor nou-născuți; și probabil, din cauza frecvenței utilizărilor sale magice, mănunchiul de busuioc a ajuns, în ritualurile creștine, instrumentul de sfințire a locurilor și ființelor prin stropirea cu agheasmă (2. KERNBACH, p. 304). Cuvântul *busuioc* dintr-o poezie populară de dragoste sau semnul natural, floarea, purtată la brâu de o tânără (și nu de o bătrână), care merge la horă, propune un enunț specific în contextul obștii, din care se deslușește o anumită latură a comportamentului fetei, intențiile ei matrimoniale, dorința de a-și îndeplini rolul destinat de colectivitate; dacă se va duce cu buchețelul de busuioc, nu la horă, ci la biserică, valoarea enunțului va fi categoric alta; de data aceasta, semnul vizează tot un simbolism erotic, dar nu laic, ca primul, ci mistic; criteriul vârstei nu mai funcționează în al doilea caz, de aceea și tinerii și bătrânii pot folosi același simbol religios pentru a-și comunica adeziunea la realitatea ceremonialului (URSACHE, p. 72-73). Busuiocul (care este iubita, în cântecele de dragoste) este o plantă „fermecătoare”; este calificat drept floarea fetelor, ca simbol erotic; unii îi atribuie și un ușor iz melancolic, dar el îndeplinește funcția unui puternic stimulent erotic și are multiple întrebuințări în magia dragostei; se așează sub pernă, pentru ca tânăra să-și viseze ursitul; pus în păr sau în sân, are puterea să atragă dragostea celui dorit; fetele au mare interes ca în fața casei lor să crească busuioc: „La fiecare casă de gospodar, trebuie să se găsească busuioc de dragoste”; la Sfântul Gheorghe (23 aprilie), înainte de răsăritul soarelui, fata seamănă busuioc cu gura și îl udă

tot cu gura, până a răsări soarele, cu apă neîncepută, și tot din gură îl udă până nu încolțește; se crede că acest busuioc are puterea să facă fata drăgălașă flăcăilor; în zilele de sărbătoare, fetele trebuie să aibă busuioc în brâu și, dacă este mai îndrăzneță, trebuie să pună busuioc unui flăcău în brâu sau în păr, ca el să îndrăgească fata (EVSEEV, p. 116; 123-124). Busuiocul și trandafirul, în colinde, sunt dăruite fetelor și flăcăilor ca semn al viitoarei lor căsătorii, grâul este dat gospodarului pentru rodirea câmpului, crucea, element nou, de proveniență creștină, este dată bătrânilor, mărul apare cu același sens ca și în ceremonialul de nuntă (4. POP, p. 47). În colindele din Țara Oltului, busuiocul este dat fetelor (HERSENI, p. 244). Interpretii obiceiului „*Chiraleisa*”, în ziua de Bobotează (6 ianuarie) poartă costumele tradiționale ale zonei respective, iar la căciuli pun busuioc, brad, vâsc, cercei din mlădițe de salcie, plante cu numeroase semnificații benefice (12.GHINOIU, p. 146). În Țara Hațegului, în ziua botezului, vine nănașa să ia pruncul de acasă la biserică, purtând cu ea o ulcică nouă, de toarta căreia este legat un buchet de busuioc și o lumânare, pe care o aprinde când este botezat pruncul și care, după ceremonie, se păstrează în casă și este aprinsă numai când este scăldat copilul; există credința că, dacă lumânarea se stinge în biserică, în timpul botezului, copilul nu va trăi; îi mai aduce și pânză pe care o sfințește și apoi o dă mamei („*nepoatei*”), ca să-i facă din ea cămașă copilului; este prima cămașă pe care o poartă copilul, dăruită de nănaș și sfințită la biserică (CLOPOTIVA, II, p. 410). Sămânța de busuioc se sfințește împreună cu pasca, în Duminica Învierii Domnului, pentru ca planta care va răsări și va crește din ea să înflorească mai frumos și să miroasă mai tare și mai plăcut ca de obicei; fetele nemăritate, după ce se îmbracă, în zile de sărbătoare, își freacă hainele cu busuioc, ca să miroasă frumos, să fie plăcute și căutate de feciori cum este căutat busuiocul - Banat; în cadrul ritualului de aflare a destinului, indicarea de către fetele din Bucovina, în noaptea Anului Nou, a blidului sub care se află busuioc înseamnă măritiș sigur și din dragoste; în aceeași noapte, fetele din Muntenia obișnuiesc să pună într-un vas cu apă o rămurică de busuioc și una de măr și, ca punte, o monedă de argint, lăsându-le astfel până dimineața, în credința că, peste noapte, vor visa pe cei care le vor lua în căsătorie; dacă alături de tineri visează și verdeață este semn că vor fi norocoase; dar dacă visează bivoli este semn rău și trebuie să caute repede vreo vrăjitoare care să le descânte și să le „desfacă” de o astfel de ursită; în Transilvania și în Bucovina, fetele așează o „punte” peste o fântână și pun pe ea busuioc, sperând că, după ce adorm, vor visa că trec pe o punte de mână cu mirele; a doua zi dimineața, de Anul Nou, merg la fântână și, în caz că de busuioc se prinde promoroacă, este semn că mirii lor vor fi bogați; alte fete coboară rămurelele de busuioc în fântână și se duc a doua zi să le cerceteze, interpretarea fiind aceeași; când este zăpadă multă afară, iau trei fire de busuioc, care semnifică numele a trei băieți care le joacă mai des la horă, și le înfig în omăt; dacă a doua zi au chiciură pe ele înseamnă că acel băiat va fi mai bogat pe a cărui ramură s-a adunat mai multă chiciură; ca să se mărite, fetele din Moldova iau busuioc de la clopoștii unui „*plugar*” care vine cu „*aratul*” în dimineața Anului Nou, pun o bucată în gură, sub limbă, și apoi se culcă seara, crezând că astfel își vor visa peste noapte ursitul; în Bucovina, iau de la clopoștii primilor urători busuioc, cu de-a sila sau contra plată, se duc la o apă curgătoare și proptesc ramura cu o ață de mal, lăsând-o apoi acolo până dimineața; dacă a doua zi o găsesc cu brumă pe ea înseamnă că se vor căsători cu un bărbat vârstnic, dacă nu s-a prins nimic este semn că vor lua unul tânăr; alte fete iau busuiocul și se duc cu el la un râu înghețat, fac o copcă și lasă acolo rămurica plutind pe apă; dacă se prinde brumă înseamnă că au noroc și se vor mărita; în seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află câteva fire de busuioc se crede că va lua de soție o fată frumoasă, dar săracă; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; se mai crede, în Suceava, că firele de busuioc sfințite sunt bune să se afume cu ele cei care au dureri de urechi (2. MARIAN, I, p. 9; 53; 100; 141; II, p. 177-178; 194). Se pune în apa de la prima scaldă, pentru ca nou-născutul, mai ales dacă este fată, să fie curată, iubită și atrăgătoare ca busuiocul (3. MARIAN, II, p. 58). Ca să

miroasă frumos, busuiocul să se semene într-o zi de vineri - Vâlcea; busuioc luat din steagul de la biserică se pune în codițele fetelor, ca flăcăii să se uite la ele ca la steag - Vâlcea; busuiocul luat de la clopoței colindătorilor din seara de ajun a Anului Nou este pus în apa în care se spală fetele, ca să fie dragi flăcăilor - Botoșani; cel căruia i se fură ceva să bage o crenguță de busuioc în fântână și va găsi repede ce i s-a luat - Muntenia; se pune busuioc la baza ghizdului fântânii, în seara dinspre Anul Nou (1 ianuarie - Sfântul Vasile) și, dacă este găsit a doua zi acoperit cu promoroacă, este semn că fata din acea familie se va mărita în iarna aceea - Suceava; în ajunul Bobotezei, seara, fetele pun busuioc în gard, iar dimineața se uită al cărei fete este acoperit cu brumă, crezând că acesta este semn că respectiva fată va lua drept soț un tânăr bogat - Muntenia; tot seara, în ajunul Bobotezei, fata nemăritată pune busuioc pe ghizdul fântânii, gândind în același timp la un anume flăcău și, dacă găsește a doua zi dimineața ramura de busuioc umedă, este semn că flăcăul o va lua în căsătorie - Muntenia; în speranța că se vor mărita curând, fetele schimbă, la plecare, buchețelul de busuioc din căldărușa preotului, venit cu botezul în ziua de ajun a Bobotezei, cu un buchet nou de busuioc; cu busuiocul luat și pus sub pernă, se culcă noaptea, crezând că-și vor visa ursitul și vor vedea și cum arată el la chip - Țara Oltului; Vâlcea; pentru a-și visa ursitul, nu este suficient să pună busuiocul luat de la preot, când vine cu Iordanul, ci să și postească în ziua de ajun a Bobotezei - Bihor; celei căreia i se pare că în jur miroase a busuioc îi va sosi în casă un bărbat străin - Moldova; Suceava; guturaiul trece, dacă bolnavul este afumat cu busuioc și pene - Suceava (2. GOROVEI, p. 30; 32; 81; 108; 176; 243-244; 258; GOLOPENȚIA, p. 83). În Maramureș, busuiocul este purtat de fete în sân sau în păr, feciorii îl poartă în clop ori la cușmă, atât verde cât și uscat; se pune în vase de flori, după oglinzi, sub perne; bătrânii îl poartă în buzunar; este una dintre cele mai îndrăgite plante, poetul Tiberiu Uțan, originar din această zonă, afirmând că „Eu și în stema țării ți-aș găsi un loc”; se pune busuioc în apă și se păstrează peste tot anul, apa fiind bună de leac, fiindcă „*nu se tulbură și nu se strică*” (BOGDAN, p. 66; 83). În Teleorman, fetele iau de la preot, când acesta vine cu botezul în ajunul Bobotezei, un fir de busuioc, pe care îl pun sub pernă și, în noaptea spre Sfântul Ioan, cred că vor visa chipul celui predestinat (1. CHIVU, p. 243). În Țara Zarandului, după ce a fost încredințată mirelui, mireasa primește un buchet de busuioc amestecat cu *fonfiu*, pe care, înmuindu-l în apa dintr-un vas, stropește roată adunarea, de trei ori (1. DASCĂLU, p. 23). În Bihor, când se formează turmele și ies la munte, preotul merge la fiecare dintre aceste ciopoare și le stropește cu un buchet de busuioc, hodolean, leuștean, salcie verde și iederă, binecuvântându-le să fie sănătoase și cu spor în lapte (1. BOCȘE, p. 55). Se pune în scaldă copilului; înseamnă iubire; se dă în dar fetelor; îl pun fetele sub limbă, înainte de culcare, ca să-și viseze peste noapte ursitul; aduce noroc; se pune în clopul feciorilor, alături de pană, ca marcă a stării lor sociale (ȘEULEANU, p. 198; NOTE, Antonescu). În Gorj, când se pregătește leacul împotriva deochiului, bătrâna descântătoare mestecă cu busuioc într-o ulcică în care este apă și stinge astfel cei 3 cărbuni, sau 6, sau 9, dacă se știe că bolnavul a fost deocheat de cineva care „*îi rău de deocheat*” (CĂRĂBIȘ, p. 127). În consecință, devine firească întrebarea: unde a fost oare mai întâi busuiocul, la clopoțelul urătorului sau la căldărușa cu agheasmă a preotului?; desigur, la clopot, fiindcă sunt prea multe credințele și practicile rituale legate de această plantă, inclusiv furatul crenguțelor de busuioc de la plugușor, pe care apoi le folosesc la spălatul pe cap, pentru a le crește frumos și mari *gâțele*, ca să se mărite mai repede sau pentru vrăjile pe care le fac (ADĂSCĂLIȚEI, p. 96). Serii simbolice: *busuioc-brad-vâsc-salcie*; *busuioc-ulcică-lumânare-pânză*; *busuioc-măr-monedă*; *busuioc-pană*; *busuioc-apă-cărbune-3(6; 9)*; *busuioc-clopot-colind*; *busuioc-fântână-apă(promoroacă)*; *busuioc-hodolean-leuștean-salcie-iederă*.

BUZĂ

În vechile credințe, gura și buzele reprezentau locul de intrare și de ieșire a sufletului (EVSEEV, p. 168). Dacă i se bat cuiva buzele, se crede că acela va avea o ceartă cu un cunoscut - Bucovina; dacă îl mănâncă buzele pe un sugaci înseamnă că el își va vedea visul cu ochii - Tecuci; cel pe care îl

mănâncă buzele va săruta pe cineva - Iași (2. GOROVEI, p. 33). Se crede că omul cu buzele cărnoase este om bun la suflet, iar cel cu buzele subțiri este afurisit și zgârcit - Maramureș; Moldova (NOTE, Băncescu).

BUZDUGAN

Buzduganul este, în întreg folclorul european, simbolul cetei; și cuvântul englez „club”, intrat și în limba română, derivă din mai vechiul termen nordic *kylfingar*, *kolbiangen*= buzdugan, deci vestitele cluburi englezești de astăzi au fost probabil cândva niște cete cu rosturi ceremoniale (4.POP, p. 91). În cadrul cetei cunoscută sub numele de Junii Brașovului, în mijlocul desfășurării horei, unul din feciori aruncă buzduganul, îl prinde în mână, dacă poate, dacă nu îl lasă să cadă; cel dintâi care o face este vătaful, care își lasă pălăria celui de lângă el în cadrul horei, iese în mijloc și aruncă în aer buzduganul de trei ori, încercând să-l și prindă; după vătaf, care trece apoi la celălalt capăt al horei, aruncă buzduganul, în același fel și tot de trei ori, armașii, apoi sutașul și ceilalți Juni, pe rând; după ce buzduganul a fost aruncat de toți, Junii sărută mâna protopopului, prezent și el la ceremonie, care îi îndeamnă să asculte de vătaf și de armași, iar vătaful este sfătuit să ție cea mai bună disciplină între Juni; astăzi, buzduganul este în întregime turnat din aramă; cele vechi au o lungime de cca. 30 cm și cântăresc ceva mai mult de 1 kg; sunt făcute dintr-o bucată de lemn înfășurată cu sârmă; într-un capăt se fixează, cu un cui, o măciulie de aramă modelată în formă de pară, în celălalt capăt are un fel de toc de plumb, de forma unui cilindru, care cumpănește greutatea măciuliei de aramă; partea care rămâne între capete și de care se apucă buzduganul este înfășurată cu piele; la cele două capete, cam pe unde se îmbucă arama și plumbul cu lemnul, sunt două sfârleze de piele, care joacă în vânt atunci când buzduganul este aruncat; aruncarea buzduganului ar putea fi probă de bărbăție; în favoarea acestei ipoteze pledează și manifestările din Șcheii Brașovului, la Bunavestire (25 martie) și Duminica Floriilor, pe care unii cercetători înclină să le califice drept „procesioni de pregătire” (MUȘLEA, II, p. 44; 49; 88; 92).